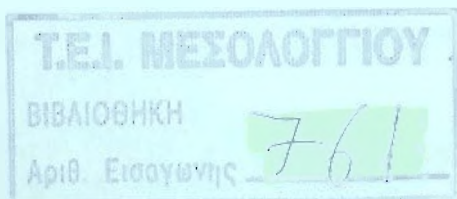

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θ Ε Μ Α

Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ & ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΟΥΝΕΛΗΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:
ΚΟΤΑ ΜΑΡΙΑ
ΞΩΠΑΠΑΔΑΚΗ ΖΑΧΑΡΕΝΙΑ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 1997

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ & ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ

ΚΟΤΑ ΜΑΡΙΑ
ΞΩΠΑΠΑΔΑΚΗ ΖΑΧΑΡΕΝΙΑ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΟΥΝΕΛΗΣ

Handwritten signature of Periklis Kounelis in blue ink, with the name 'ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΟΥΝΕΛΗΣ' written above it.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΓΚΡΙΣΕΩΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1)

2)

3)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

1.1 Έννοια & Ορισμός του φόρου 4

1.2 Αντικείμενο - υποκείμενο του φόρου 9

1.3 Διάκριση και κατηγορίες των φόρων 11

■ Πλεονεκτήματα των άμεσων φόρων

■ Μειονεκτήματα των άμεσων φόρων

■ Πλεονεκτήματα των έμμεσων φόρων

■ Μειονεκτήματα των έμμεσων φόρων

1.4. Φορολογητέο εισόδημα και πηγές προέλευσής του 13

α) Εισόδημα Α' - Β' πηγής (από ακίνητα) 15

β) Εισόδημα από κινητές αξίες (Γ' πηγή) 17

γ) Εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις (Δ' πηγή) 18

δ) Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις (Ε' πηγή) 19

ε) Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες (ΣΤ' πηγή) 20

στ) Εισόδημα από υπηρεσίες ελεύθερων επαγγελματιών & κάθε 'άλλη πηγή (Ζ' πηγή)	21
1.5. Αντικειμενικό σύστημα φορολογίας εισοδήματος	24
■ Ελάχιστο ποσό καθαρού εισοδήματος από εμπορική επιχείρηση	25
■ Ελάχιστο ποσό καθαρού εισοδήματος από ελευθέριο επάγγελμα	31
■ Προσδιορισμός ελάχιστου κόστους κατασκευής οικοδομών.....	35
■ Προσδιορισμός καθαρού γεωργικού εισοδήματος	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ & ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

2.1. Έννοια και ορισμός της φοροδιαφυγής	41
2.2. Φοροδιαφυγή	45
2.3. Έννοια και ορισμός της παραοικονομίας	45
2.4. Η σχέση μεταξύ φοροδιαφυγής και παραοικονομίας	48
2.5. Το πρόβλημα της φοροδιαφυγής στην ουσία του - το ύψος της φοροδια- φυγής	52
2.6. Αίτια φοροδιαφυγής	54
α) Το φορολογικό βάρος της χώρας μας	55
β) Ο Αγροτικός πληθυσμός και το αγροτικό εισόδημα	57
γ) Η αστική τάξη και η φορολογική επιβάρυνση της	58
δ) Η οικονομική διάρθρωση της χώρας	59
ε) Το φορολογικό σύστημα - Οι πολλοί έμμεσοι φόροι και η μεγάλη	

απόδοσή τους στο σύνολο των φόρων, συγκριτικά με τους άμεσους φόρους στη χώρα μας	60
στ) Η τεχνική του φορολογικού ελέγχου ως αιτία της φοροδιαφυγής	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΚΤΑΣΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

3.1. Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδος κύρια χαρακτηριστικά και ιδιομορφίες του Ελληνικού συστήματος	68
3.2. Ορισμός παραοικονομίας και συναφή προβλήματα	74
3.3. Μέτρηση - Μέθοδοι υπολογισμού	84
3.4. Το φαινόμενο και τα αίτιά του	94
3.5. Μέθοδοι μέτρησης της φοροδιαφυγής	99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΜΕΘΟΔΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

4.1. Άμεση φορολογία	116
4.1.1. Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων	117
4.1.1.1. Εισόδημα από εκμίσθωση γαιών και ακινήτων	117
4.1.1.2. Εισόδημα από κινητές αξίες	118
4.1.1.3. Εισόδημα από εμπορικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις	119
4.1.1.4. Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες	121
4.1.1.5. Εισόδημα από ελεύθερους επαγγελματίες	124
■ Γιατροί	125

■ Δικηγόροι	126
■ Κέντρα διασκέδασης	127
■ Κατασκευές οικοδομών	128
■ Καθηγητές - Δάσκαλοι	128
4.1.2. Φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων	130
4.1.3. Φορολογία κληρονομιών, δωρεών & γονικών παροχών	133
4.1.4. Φόρος ακίνητης περιουσίας	134
4.2. Έμμεση φορολογία	135
4.2.1. Δασμοί και τέλη εισαγομένων	136
4.2.2. Φόροι κατανάλωσης εισαγομένων	136
4.3. Φοροδιαφυγή Ελεγκτική στα βιβλία του Κ.Β.Σ.	139
A. Βιβλίο Αγορών (Α΄ Κατηγορίας)	139
4.3.1. Φοροδιαφυγή - Ελεγκτική στο βιβλίο αγορών	140
4.3.2. Φοροδιαφυγή κατά την αγορά των αγαθών	141
4.3.3. Φοροδιαφυγή κατά την τήρηση του βιβλίου αγορών	144
4.3.4. Φοροδιαφυγή κατά την πώληση αγαθών	145
B. Βιβλίο Εσόδων - Εξόδων (Β΄ Κατηγορίας)	147
4.3.5. Φοροδιαφυγή ελεγκτική στο βιβλίο εσόδων - εξόδων	149
4.3.6. Φοροδιαφυγή κατά την έκδοση στοιχείων εξόδων	150
4.3.7. Φοροδιαφυγή κατά την έκδοση στοιχείων εσόδων	152
4.3.8. Φοροδιαφυγή κατά την τήρηση του βιβλίου εσόδων - εξόδων	154
Γ. Βιβλία Γ΄ Κατηγορίας	157
4.3.9. Φοροδιαφυγή εξεγκτική στην Γ΄ κατηγορία	162

4.3.10. Φοροδιαφυγή κατά την τήρηση του λογαριασμού αγορών	162
4.3.11. Φοροδιαφυγή κατά την τήρηση του λογαριασμού πωλήσεων	164
4.3.12. Φοροδιαφυγή κατά την καταχώρηση εξόδων και τον υπολογισμό των αποσβέσεων	165

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ Φ.Π.Α.

5.1. Γενικά Χαρακτηριστικά	168
5.1.1. Η εφαρμογή του Φ.Π.Α.	168
5.1.2. Ορισμός του Φ.Π.Α.	169
5.1.3. Αρμόδια φορολογική αρχή - φορολογικός έλεγχος	172
5.1.4. Πράξη προσδιορισμού του φόρου	172
5.2. Τρόποι φοροδιαφυγής μέσω του Φ.Π.Α.	173
5.3. Η φοροδιαφυγή από τον Φ.Π.Α. στα κράτη - μέλη της ΕΟΚ	176
■ Βέλγιο	176
■ Γαλλία	177
■ Δυτική Γερμανία	180
■ Δανία	180
■ Ιρλανδία	181
■ Ιταλία	182
■ Λουξεμβούργο	183
■ Μεγάλη Βρετανία	184
■ Ολλανδία	184

■ Αργεντινή	185
■ Κολομβία	185
5.4. Η φοροδιαφυγή από τον ΦΠΑ στην Ελλάδα	186

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ & ΜΕΤΡΑ ΠΑΤΑΞΗΣ

6.1. Συνέπειες της φοροδιαφυγής	189
6.2. Μέτρα για την πάταξη της φοροδιαφυγής	190
6.2.1. Διασφάλιση των συμφερόντων τού δημοσίου σε περίπτωση φοροδιαφυγής	200
6.2.2. Ποινικές και διοικητικές κυρώσεις για μη απόδοση παρακρατούμενων φόρων	202
6.2.3. Αναστολή λειτουργίας καταστημάτων επιτηδευματιών	206
6.2.4. Προσυπογραφή δηλώσεως φόρου εισοδήματος και παρακρατούμενων φόρων από τον λογιστή	209
6.2.5. Κίνητρα ειλικρίνειας	210
6.2.6. Αμοιβή σε υπαλλήλους του υπουργείου οικονομικών που διαπιστώνουν μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγή	211
6.2.7. Έλεγχος επιχειρήσεων και από τους Δήμους	211
6.2.8. Ειδικές υποχρεώσεις ορισμένων φυσικών ή νομικών προσώπων ...	212
6.2.9. Ρύθμιση υπηρεσιακών θεμάτων οικονομικών υπαλλήλων	214
6.2.10. Συνυπευθυνότητα ιδιωτών και επιβολή κυρώσεων για αγορά ειδών ή αποδοχή υπηρεσιών χωρίς φορολογικά στοιχεία	216

6.2.11. Ποινολόγιο φορολογικών παραβάσεων	217
6.2.12. Η φοροδιαφυγή και η αντικειμενικοποίηση του εισοδήματος με νέα τεκμήρια	218
■ Η φοροδιαφυγή	218
■ Αντικειμενικοποίηση του προσδιορισμού του εισοδήματος με νέα τεκμήρια	220
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	226
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	235
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	242

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βασικό χαρακτηριστικό της ηθικής κατάπτωσης μιας χώρας είναι η άμβλυνση του αισθήματος της κοινωνικής αλληλεγγύης, που εκδηλώνεται με την άρνηση των πολιτών να μετάσχουν στις δαπάνες στις οποίες υποβάλλεται η πολιτεία για την εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου. Η άρνηση αυτή γίνεται αιτία να εμφανίζονται τα φαινόμενα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους μελετητές της Ελληνικής Οικονομίας, λόγω του μεγέθους τους και των επιπτώσεων που έχουν τόσο στην ακριβή καταγραφή του εθνικού εισοδήματος όσο και στα φορολογικά έσοδα. Επίσης οι συνέπειές τους είναι σημαντικές τόσο στην αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής όσο και στην κατανομή του εθνικού εισοδήματος και στη φορολογική δικαιοσύνη.

Τα δύο αυτά φαινόμενα, που αποτελούν το αντικείμενο της εργασίας αυτής, είναι πολύπλοκα και πολυσύνθετα. Επιπλέον, κατά την τελευταία δεκαετία έλαβε χώρα μία σημαντική διόγκωση του μεγέθους τους, η οποία καθιστά πλέον προβληματική την αποτύπωση της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα και την άσκηση αποτελεσματικής παρεμβατικής πολιτικής.

Η φοροδιαφυγή είναι σήμερα, στην Ελλάδα, η πιο μαζική και η περισσότερο ανεκτική εκδήλωση αντικοινωνικής συμπεριφοράς και παράβασης νόμων, καθώς και η πλέον έιδηλη απόδειξη της κακής λειτουργίας και της ανεπάρκειας της δημόσιας διοίκησης.

Είναί ένα πολύπλοκο και πολυσύνθετο φαινόμενο το οποίο εκφεύγει από την αυστηρή οικονομική σφαίρα και έχει πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις.

Από καθαρά μακροοικονομική και δημοσιονομική σκοπιά, η φοροδιαφυγή <<ευθύνεται>> για το ήμισυ σχεδόν του ελλείματος του δημόσιου τομέα, καθώς και για τις επακόλουθες μακροοικονομικές ανισορροπίες. Ο σημαντικός περιορισμός της φοροδιαφυγής θα ήταν αρκετός για να μηδενισθεί το πρωτογενές έλλειμμα του δημόσιου τομέα και να μειωθεί βαθμιαία ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν. Εξάλλου, με τη μείωση των ελλειμμάτων, θα ήταν δυνατό να μειωθούν τα επιτόκια και οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές, συμβάλλοντας έτσι στην ανάκαμψη της οικονομίας.

Από την άλλη πλευρά η φοροδιαφυγή δημιουργεί και ταξιοοικονομικές διαφορές όσον αφορά την ίση κατανομή εισοδήματος και την σωστή και ορθή φορολόγησή του από το Κράτος. Ο φορολογούμενος πολίτης δυσπιτεί δίκαια εμπρός σε ένα κράτος άδικο και ανίκανο να επιβάλλει τους νόμους, αμφισβητεί την αποτελεσματικότητα του φόρου, και αδυνατεί να πιστέψει στην κοινωνική δικαιοσύνη μέσω των φορολογικών νόμων.

Οι αγρότες, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι εμποροβιοτέχνες είναι οι επαγγελματικές αυτές τάξεις που

συνδέονται άμεσα με το πρόβλημα της φοροδιαφυγής και αυτό γιατί το κράτος αδυνατεί να τους ελέγξει αποτελεσματικά από την μιά, ενώ από την άλλη αφήνει <<παραθυράκια>> ώστε να μπορούν να ξεφεύγουν οι μεγάλοι φοροδυσγάδες και να εξυπηρετεί και αυτό με τη σειρά του κάποιους σκοπούς.

Οι μόνο που δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν είναι αυτοί που παρέχουν εξαρτημένη εργασία, καθώς και οι συνταξιούχοι γιατί ο φόρος που τους αναλογεί παρακρατείται. Και εδώ φαίνεται η μεγάλη αδικία του κράτους.

Για την κατάσταση αυτή δεν ευθύνονται μόνο οι ελεύθεροι επαγγελματίες αλλά και οι εκάστοτε κυβερνήσεις οι οποίες πολλές φορές εξυπηρετώντας δικά τους συμφέροντα δεν εφαρμόζουν νόμου και δεν λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα πάταξης του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Αυτό σημαίνει εν μέρει ότι δεν έχουν πολιτική βούληση να φορολογήσουν ορθώς τα εισοδήματα που προέρχονται από μη εξαρτημένη εργασία ή ότι δεν υπάρχει η αναγκαία διοικητική υποδομή για την σύλληψη των φοροφυγάδων.

Μέσα από την εργασία μας αυτή προσπαθούμε να προσεγγύσουμε το αχαλίνωτο αυτό φαινόμενο και να προτείνουμε τις δικές μας λύσεις και προτάσεις για την αν όχι εξάλησή του, τουλάχιστον την συροίκνωσή του.

Είναι πλέον καιρός να πειστεί το Κράτος ότι ο πολίτης - φορολογούμενος μπορεί να ειλικρινής όταν του φερόμαστε δίκαια και με μέτρο, χωρίς ακρότητες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

1.1. ΕΝΝΟΙΑ & ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

Παντού ακούμε τις λέξεις, φόρος, τέλος ή τέλη, εισφορά ή συνεισφορά ή κοάτηση ή δασμός τελωνειακός ή και Δημοτικός φόρος. Όλες αυτές οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στην καθημερινή ζωή αλλά και από τον ίδιο το Νομοθέτη με τους ισχύοντες νόμους για να προσδιορίσουν μια υποχρέωση του πολίτη προς το κράτος αποτελούν τη συγνή έννοια που εκφράζεται με μια λέξη: φόρος.

Επίσης στα διάφορα φορολογικά στοιχεία και έγγραφα αναγράφονται αυτές οι λέξεις και εκφράζονται συνήθως σε ποσοστά <<επί τοις %>> πάνω στην αξία των αγαθών ή των αμοιβών παρεχομένων υπηρεσιών ή στην αξία των λογαριασμών των ξενοδοχείων ή των εισιτηρίων κινηματογράφων και θεάτρων ή των συναλλαγματικών κ.λ.π. με διευκρινίσεις ότι πρόκειται για φόρο Κ.Ε., φόρο Ποσοτιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), χαρτόσημο, Δημοτικό φόρο, φόρο εισών πολυτελείας κ.λ.π.

Μπορούμε λοιπόν από την πράξη να καταλήξουμε στο συμπέρασμα, ότι φόρος είναι ένα ποσό χρημάτων που ο φορολογούμενος καλείται να καταβάλει και που το κράτος επιβάλλει αλλά και αξιώνει νόμιμα να εισπράξει, βασιζόμενο στις εκδηλώσεις

μας, που έχουν οικονομικό περιεχόμενο.

Ο φόρος και η επιβολή μιας φορολογίας αποτελεί νόμιμο δικαίωμα και αξίωση του Κράτους που εκτείνεται σε όλη την επικράτεια και σε όλους τους πολίτες. Το ίδιο αυτό δικαίωμα ασκούν, αλλά κατόπιν εξουσιοδοτήσεως από το Κράτος, τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και κατά κύριο λόγο οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοικήσεως δηλαδή, οι Δήμοι και οι Κοινότητες, αλλά για τις τοπικές ειδικότερα φορολογίες και Τέλη.

Ο ακριβής καθορισμός της έννοιας του φόρου είναι δύσκολος, τόσο για τη Δημόσια Οικονομική, δηλαδή την Οικονομική Επιστήμη που έχει σχέση με τα Δημόσια Οικονομικά ή με τα Οικονομικά μέσα που διαθέτει το κράτος για την ύπαρξη και λειτουργία του και για την εκπλήρωση των Κρατικών σκοπών όσο και για το Δημοσιονομικό Δίκαιο, δηλαδή τη Νομική Επιστήμη που ερευνά τα Δημόσια Οικονομικά, από την πλευρά του Δικαίου.

Τα Δημοσιονομικά φαινόμενα, μέσα στα οποία και ο φόρος παίρνουν διαφορετική μορφή ανάλογα με την εποχή και τη χώρα που αναφέρονται γιατί παρακολουθούν την οργάνωση και λειτουργία κατά τόπο και χρόνο, όσο και τη μορφή και εξέλιξη της Οικονομίας, κάθε Πολιτείας.

Άλλη η έννοια του φόρου στην αρχαιότητα, άλλη στο Μεσαίωνα, άλλη στα σοσιαλιστικά κράτη, άλλη στα Δικτατορικά άλλη στα Κράτη ελεύθερης οικονομίας κ.λ.π. Ομοια και η πολιτική τάση για τη μεταβολή της κειμένης καταστάσεως προς το καλύτερο, επιδρά στον καθορισμό της έννοιας του φόρου.

Η ειλογή και επιλογή των διαφόρων μορφών του φόρου στηρίζεται τόσο σε Νομικούς και σε Δημοσιονομικούς, όσο και σε Οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους. Επίσης σε ποια έκταση έχει δικαίωμα το κράτος να επιβάλλει φόρους εξαρτάται από την οικονομική κατάσταση αυτού, γιατί το μέγεθος των δαπανών που θα ικανοποιήσει με τα ποσά των φόρων που θα εισπράξει, εξαρτάται από αυτήν.

Ακόμη, το μέγεθος των δαπανών αυτών που θα καλύψει το Κράτος, επιδρά πάνω στο ύψος των εσόδων που θα επιδιώξει να πραγματοποιήσει τούτο από τους φόρους.

Η μορφή των φόρων και η διαμόρφωσή τους προσαρμόζεται στο χαρακτήρα και στις συνθήκες του λαού, ανταποκρινόμενη στις οικονομικές δυνατότητές του, χωρίς να εμποδίζει την ανάπτυξη και πρόοδο της Οικονομίας καθώς και τη πραγμάτωση της Φορολογικής δικαιοσύνης. Τέλος, η επιβολή του φόρου εξαρτάται από τη φορολογική πολιτική του Κράτους.

Κατα τον Αριστοτέλη το Κράτος δεν αποτελεί ενωση πολιτών που αποσκοπούν στην ανάπτυξη και αμοιβαία συνδρομή αυτών, γιατί το Κράτος είναι κάτι το ανώτερο, κάτι που υπάρχει πάνω από το άτομο. Το Κράτος δεν αποτελεί απλή κοινωνία, έκταση χώρου και εγγύηση προς εξασφάλιση αυτής ή της άλλης αξιώσεως. Το συμπέρασμα κατα τον Αριστοτέλη είναι ότι αυτός που κατέχει πολλά πρέπει να εισφέρει στο Κράτος πολλά και εκείνος που κατέχει λίγα να εισφέρει λίγα. Το συμπέρασμα λοιπόν δεν είναι άλλο από την επιβολή της προοδευτικής φορολογίας στους πολίτες όπως την εννοούμε στη σύγχρονή μας εποχή. Ο κανόνας αυτός εφαρμόστηκε στην πράξη, με τους Νόμους του Σόλωνα στην αρχαιότητα.

Ο φόρος κατ' αλλη θεωρία, της ωφέλειας και του ανταλλάγματος, που έχει τις ρίζες της στις Αρχές της Γαλλικής Επανάστασεως, αποτελεί την εισφορά του ατόμου για τα πλεονεκτήματα που αντλεί από την Κοινωνική συμβίωση και που τα παρέχει το Κράτος.

Κατα τη θεωρείας της ασφάλειας, ο φόρος είναι ένα είδος ασφαλίστρου που καταβάλλει ο πολίτης προς το Δημόσιο για την προστασία της ζωής και της περιουσίας του, που του παρέχει το Κράτος.

Η θεωρία της θυσίας κατα την οποία η πληρωμή του φόρου αποτελεί ηθική υποχρέωση του πολίτη - φορολογούμενου προς την Κοινωνία και το Κράτος. Αποβλέπει στην Κοινωνική περιουσιακή αξίωση και στην Σοσιαλιστικοποίηση.

Η σύγχρονη θεωρεία περί φόρου διδάσκει ότι ο φόρος θεμελιώνεται πάνω στην οργανωτική ανάγκη της υπάρξεως του Κράτους, για την Κοινωνική συμβίωση και πρόοδο των ανθρώπων, όπως η θεωρία των Σοφιστών edίδασκε κάποτε.

Ο φόρος λοιπόν αποτελεί προϋπόθεση υπάρξεως του Κράτους και των λοιπών Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως. Οπως αναφέραμε πιο πάνω η έννοια του φόρου μπορεί να καθοριστει μόνο για μια δεδομένη περίοδο και για ένα Κράτος και πολιτικό καθεστώς.

Οι λειτουργίες του φόρου είναι πολλές. Οι σκοποί του είναι οικονομικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί και η επιβολή της δικαιοσύνης με τη δικαιότερη κατανομή του εισοδήματος.

Η έννοια λοιπόν του φόρου είναι πολύμορφη και πολυσύνθετη. Ολες οι πλευρές του φόρου πρέπει να ερευνώνται για τον επιστημονικό προσδιορισμό της, δηλαδή η οικονομική,

κοινωνική, πολιτική, διοικητική και νομική. Η δικαιολογία του φόρου, ο συντελεστής του, ο προσδιορισμός και οι συνέπειες του δεν είναι ομοιόμορφες και δεν ισχύουν για όλους τους καιρούς και τις χώρες. Έχουμε μια ριζική μεταμόρφωση στο χαρακτήρα-του φόρου κατά το πέρασμα των αιώνων. Άλλη η πρακτική του αξία πριν από το 19ο αιώνα και άλλη η σημερινή.

Καταλήγουμε λοιπόν στο ότι ο φόρος είναι <<η, με σαφώς καθορισμένες διατάξεις και χωρίς ειδικό αντάλλαγμα, εισφορά των πολιτών προς το κράτος, για την κάλυψη των Δημοσίων αναγκών, στις οποίες περιλαμβάνονται κοινωνικοπολιτικοί και οικονομικοί σκοποί>>.

Ο φόρος :

- α) επιβάλλεται με νόμο για να εξασφαλισθούν με τα οικονομικά μέσα που θα προκύψουν από την επιβολή του, η λειτουργία των Δημοσίων Υπηρεσιών και έχει ως μετρο τις απαραίτητες γι'αυτές δαπάνες και
- β) αποτελεί μέσο διασφάλισης δίκαιης και ίσης κατανομής των Δημοσίων δαπανών μεταξύ των πολιτών οι οποίοι έχουν καθήκον να καταβάλλουν τη δίκαιη και ίση αυτή εισφορά προς το κράτος, όπως έχει καθοριστεί από τους Νόμους.

Κατά τη σύγχρονη αντίληψη ο φόρος ασκεί λειτουργία οικονομική, δημοσιονομική και κοινωνικοπολιτική.

Αποτελεί δικαίωμα του Κράτους η επιβολή βαρών προς ικανοποίηση αντιστοίχων αναγκών του. Δικαίωμα του κράτους είναι να λαμβάνει ποσοστό και μέρος ακόμη της περιουσίας των

φορολογουμένων πολιτών, ενώ ο φόρος συντελεί στην ικανοποίηση των γενικών αναγκών του κράτους.

Επίσης φόρος, σύμφωνα με άλλη έκφραση, είναι η χρηματική χορήγηση ή εισφορά του φορολογουμένου, που ένα Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, δηλαδή το Δημόσιο ή άλλα Ν.Π.Δ.Δ. έχει δικαίωμα να επιβάλλει, βάσει της εξουσίας που έχει, <<εξ ιδίου δικαίου ή εξηρημένου>>, μέσα στα πλαίσια των προϋποθέσεων, στα μέτρα και στους τρόπους που καθορίζουν οι νόμοι, με σκοπό την πραγμάτωση ενός εσόδου για το Κράτος ή τα Ν.Π.Δ.Δ. που εκπροσωπούν.

Τέλος ο ορισμός του φόρου βάσει του Νομικού στοιχείου της εννοιας του, είναι <<η Δημοσίας φύσεως αξίωση της Πολιτείας έναντι των φορολογουμένων προς το σκοπό της ικανοποίησής των γενικών αναγκών>>.

1.2. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ - ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

Ο φόρος επιβάλλεται στο συνολικό καθαρό εισόδημα που προκύπτει στην Ελλάδα κατά το προηγούμενο της φορολογίας έτος, από κάθε φυσικό πρόσωπο ανεξάρτητα από την ιθαγένεια του και τον τόπο διαμονής ή κατοικίας του. Επίσης σε φόρο υποβάλλεται το εισόδημα που προκύπτει στην αλλοδαπή εφόσον το φυσικό πρόσωπο που αποκτά τρόπο, ανεξάρτητα από την ιθαγένεια του, έχει την κατοικία του στην Ελλάδα.

Ο φόρος υπόκειται επίσης και οι προσωπικές εταιρείες

Ο.Ε., Ε.Ε., οι κοινωνικές αστικού δικαίου που ασκούν επιχείρηση ή επάγγελμα, οι αστικές κερδοσκοπικές ή μη εταιρείες, οι συμμετοχές ή αφανείς καθώς και οι κοινοπραξίες.

Επομένως για την επιβολή της φορολογίας, σημασία έχει η χώρα στην οποία προκύπτει το εισόδημα και η κατοικία του προσώπου που το αποκτά.

Αναλυτικότερα:

- στην περίπτωση που το εισόδημα προκύπτει στην Ελλάδα, φορολογείται αυτός που το αποκτά, ανεξάρτητα αν είναι Έλληνας ή αλλοδαπός ή αν έχει την κατοικία του ή την διαμονή του στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.
- στην περίπτωση που το εισόδημα προκύπτει στο εξωτερικό, φορολογείται στην Ελλάδα μόνο αυτός που το αποκτά, έχει την κατοικία του στην Ελλάδα, ανεξάρτητα αν είναι Έλληνας ή αλλοδαπός.

Για την αποφυγή της διπλής φορολογίας ισχύουν διατάξεις διμερών συμβάσεων για τη ρύθμιση της φορολογίας των εισοδημάτων που αποκτήθηκαν στην Ελλάδα από ξένους υπήκοους και των εισοδημάτων που αυξήθηκαν στην αλλοδαπή από Έλληνες υπηκόους.

Η έννοια της "κατοικίας" δεν ορίζεται από το φορολογικό νόμο, αλλά λαμβάνεται από τις διατάξεις του Α.Κ. Ετσι το άρθρο 51 του ισχύοντος Α.Κ. ορίζει ότι "κατοικίαν έχει τις τον τόπον, ενθα κυρίως και μόνιμως εγκατέστη - Ουδείς

σύνεται να έχει συγχρονως πολλαπλή κατοικίαν''.

Ειδικά για την κατοικία των δημοσίων υπαλλήλων ισχύει το άρθρο 54 του Α.Κ. που ορίζει ότι 'Οι διορισθέντες εις δημόσιαν υπηρεσία ισόβιον έχουσι κατοικίαν του τόπου της υπηρεσίας αυτών''.

Όσον αφορά τους δημοσίους υπαλλήλους που υπηρετούν στην αλλοδαπή, θεωρείται, για την υπαγωγή τους στη φορολογία, ότι έχουν κατοικία τους στην Ελλάδα.

1.3. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ

Οι φόροι διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες:
Στους άμεσους και στους έμμεσους.

- Οι άμεσοι φόροι είναι ονομαστικοί, αναφέρονται σε ορισμένα πρόσωπα και επιβάλλονται στο εισόδημα ή την περιουσία του φορολογουμένου (φόρος εισοδήματος, κληρονομιών δωρεών, προικιών κ.λ.π.).

- Οι έμμεσοι φόροι είναι πραγματικοί επιβάλλονται στο εισόδημα που δαπανάται και εισπράττονται κατα την πραγματοποίηση συναλλαγών (ΦΚΕ, ΦΠΑ, τέλη χαρτοσήμου κ.λ.π.).

Οι φόροι εμφανίζουν κατα την επιβολή και την είσπραξη τους ορισμένα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα.

Ειδικώτερα:

Πλεονεκτήματα των αμεσων φόρων:

1. Είναι σταθεροί στην απόδοσή τους αφού η αύξηση του εισοδήματος επιφέρει αυτόματα αύξηση του φόρου.
2. Είναι δίκαιοι γιατί επιβάλλονται με προοδευτικό φορολογικό συντελεστή και προσαρμόζονται έτσι στη φοροδοτική ικανότητα των πολιτών.
3. Απαιτούν μικρότερα έξοδα για την είσπραξη τους.
4. Οι φορολογούμενοι γνωρίζουν εκ των προτέρων πόσα ακριβώς πρέπει να πληρώσουν.

Μειονεκτήματα των αμεσων φόρων:

1. Παρουσιάζουν δυσχέρεια στην εξακρίβωση της φορολογητέας ύλης
2. Δεν είναι αμεσου αποδόσεως.
3. Ευνοούν τη φοροδιαφυγή.
4. Περιορίζετε η βάση τους με τη θέσπιση κοινωνικοπολιτικών μέτρων με την καθιέρωση αφορολόγητου ποσού, απαλλαγών κ.λ.π.
5. Έχουν μεγάλο κόστος βεβαίωσης και είσπραξης.

Πλεονεκτήματα των εμμεσων φόρων

1. Καταβάλλονται ευκολότερα γιατί είναι ενσωματωμένοι στην των αγαθών και δεν γίνονται αισθητοί στο φορολογούμενο.

2. Η είσπραξη τους είναι ευκολότερη.
3. Η φοροδιαφυγή περιορίζεται στο ελάχιστο.
4. Είναι μεγάλης και αμέσου αποδόσεως γιατί επιβαρύνουν όλους τους πολίτες.
5. Επιβαρύνουν και τους ξένους που επισκέπτονται τη χώρα.

Μειονεκτήματα των εμμεσών φόρων:

1. Είναι άδικοι γιατί επιβάλλονται σε όλους τους πολίτες χωρίς να λαμβάνεται υπ'οψη η φοροδοτική τους ικανότητα.
2. Δεν είναι σταθεροί σε περιόδους οικονομικών κρίσεων.
3. Η είσπραξη τους είναι δαπανηρή.
4. Όταν η ζήτηση των ειδών είναι ελαστική, η απόδοση των φόρων είναι αβέβαιη.

1.4. ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΤΟΥ

Εισόδημα στο οποίο επιβάλλεται ο φόρος είναι το εισόδημα που προέρχεται από κάθε πηγή μετά την αφαίρεση των δαπανών για την απόκτησή του. Ο φόρος εισοδήματος, τα πρόστιμα και οι πρόσθετοι φόροι δεν αναγνωρίζονται σαν δαπάνες για έκπτωση από το εισόδημα.

Περί της έννοιας του εισοδήματος στη θεωρία διδάσκονται διάφορες αποψεις οι κυριώτερες από τις οποίες είναι:

1. Η θεωρία της ανάλωσης (G. SCHMOLLER), σύμφωνα με την οποία σαν εισόδημα θεωρείται το σύνολο των οικονομικών αγαθών τα οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει ο άνθρωπος για την ικανοποίηση των αναγκών του, χωρίς να χειροτερεύει την αρχική του περιουσιακή κατάσταση.
2. Η θεωρία της περιοδικότητας (O. WAGNER), σύμφωνα με την οποία σαν εισόδημα θεωρείται το σύνολο των αγαθών που σε ορισμένες χρονικές περιόδους επανέρχεται στο ίδιο πρόσωπο.
3. Η θεωρία των πηγών προέλευσης (F. NEUMANN), σύμφωνα με την οποία σαν εισόδημα θεωρείται το σύνολο των καθαρών προσόδων ενός ατόμου, που παράγονται μέσα σε μια οικονομική περίοδο από πηγές που παρουσιάζουν σταθερότητα.
4. Η δημοσιονομική θεωρία (C. VONSCHANZ), σύμφωνα με την οποία σαν εισόδημα θεωρείται η αύξηση της καθαρής περιουσίας, που προέρχεται μέσα σε ορισμένη χρονική περίοδο.

Σύμφωνα με το φορολογικό μας νόμο σαν εισόδημα θεωρείται το έσοδο που προέρχεται από κάθε πηγή και επαναλαμβάνεται σε κανονικά χρονικά διαστήματα.

Το εισόδημα ανάλογα με την πηγή της προέλευσης του διακρίνεται κατά τις επόμενες κατηγορίες ως εξής:

νειών, γυμναστηρίων κ.λ.π., το είσοσημα που αποκτά ο εκμισθωτής στην περίπτωση που υπεκμισθώσει το ακίνητο που έχει ενοικιάσει, η αμοιβή που λαμβάνεται για την παραχώρηση χώρου σε ακίνητα προκειμένου να τοποθετηθεί από τον εκμισθωτή φωτεινή επιγραφή για κάθε είδους διαφημίσεις.

Σαν εισόδημα Α' - Β' θεωρείται αυτό για το οποίο δημιουργήθηκε δικαίωμα είσπραξης. Υποβάλλονται στο φόρο όλα τα δεδουλευμένα μισθώματα έστω και αν δεν εισπράχθηκαν μέσα στο έτος το οποίο αφούν. Αντίθετα δε φορολογούνται τα μισθώματα που έχουν προεισπραχθεί, αλλά αφορούν επόμενα έτη.

Σαν εισόδημα Α' - Β' πηγής λογίζεται επίσης η αξία της οικοδομής κατά το χρόνο κατασκευής της, όταν η οικοδομή αυτή χτίζεται σε έδαφος που ανήκει στην κυριότητα του εκμισθωτή, χτίζεται με δαπάνες του εκμισθωτή και μετά τη λήξη της μίσθωσης του εδάφους περιέρχεται στην κυριότητα του εκμισθωτή.

Επίσης σαν εισόδημα Α' - Β' πηγής θεωρείται και το εισόδημα από εκμίσθωση κοινόχρηστων χώρων οικοδομών. Σ αυτή την περίπτωση επιβάλλεται φόρος με συντελεστή 20% στο ακαθάριστο εισόδημα ο οποίος αποδίδεται στο Δημόσιο από το Διαχειριστή της πολυκατοικίας με δήλωση που υποβάλλει μέχρι την τελευταία εργάσιμη μέρα του Δεκεμβρίου του έτους που αφορά το εισόδημα.

β) Εισόδημα από κινητές αξίες (Γ' πηγή)

Εισόδημα από κινητές αξίες, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 25 Π.Δ. 3323/55 είναι το εισόδημα που αποκτάται κάθε οικονομικό έτος από το δικαιούχο, το οποίο προκύπτει:

- 1) Από μερίσματα και τόκους από ιδρυτικούς τίτλους και μετοχές των ημεδαπών Α.Ε., από ομολογίες και χρεώγραφα γενικά του ελληνικού δημοσίου ή ημεδαπών Ν.Π.Δ.Δ. ή άλλων επιχειρήσεων από αμοιβές σε ποσοστά των διοικητικών συμβούλων και από αμοιβές και ποσοστά που δίνονται στους διευθυντές και διαχειριστές των Α.Ε. και δεν αποτελούν μέρος του μισθού τους.
- 2) Από μερίσματα και τόκους που προέρχονται από τους πιο πάνω τίτλους αλλοδαπής προέλευσης.
- 3) Από κέρδος που προέρχεται από αμοιβαία κεφάλαια
- 4) Από κέρδη Α.Ε. που διανέμονται με τη μορφή μετρητών στο εργατοπαλληλικό προσωπικό.

Θεωρείται επίσης σαν εισόδημα Γ' πηγής από κινητές αξίες:

- α) Το ποσό που λαμβάνουν οι κάτοχοι ιδρυτικών τίτλων Α.Ε. κατά την εξαγορά τους απ' αυτήν.
- β) Για κάθε δάνειο που γίνεται μεταξύ ιδιωτών ή παρέχεται από εταιρεία προς τα μέλη της ή τρίτους υπολογίζεται τόκος ίσος με το ελάχιστο επιτόκιο που ισχύει για τα έντοκα

γραμμάτια του Δημοσίου τρίμηνης διάρκειας. Το ποσό του τόκου είναι εισόδημα Γ' πηγής.

Οι τόκοι συναλλαγματικών και γραμματίων από Ευπορικές συναλλαγές, οι τόκοι από τις πωλήσεις εμπορευμάτων που έγιναν αποδεδειγμένα με πίστωση μεταξύ εμπόρων ως και οι τόκοι υπερημερίας αυτής της περίπτωσης δεν λογίζεται σαν εισόδημα Γ' πηγής, αλλά εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις.

γ) Οι παροχές σε χρήμα ή σε είδος που γίνονται από ημεδαπή Α.Ε. χωρίς σχετική υποχρέωση αυτής, προς διευθύνοντες ή εντεταλμένους συμβούλους ή προέδρους ή μέλη του διοικητικού ή γενικά προς πρόσωπα που εκπροσωπούν τη Α.Ε. νόμιμα.

γ) Εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις (Δ' πηγή)

Σύμφωνα με το άρθρο 31 του Ν.Δ. 3323/55, εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις είναι:

- α) το κέρδος που αποκτάται από μία ή περισσότερες ατομικές ή εταιρικές επιχειρήσεις εμπορικές, βιομηχανικές ή βιοτεχνικές ή από την άσκηση οποιουδήποτε κερδοσκοπικού επαγγέλματος που δεν είναι ελεύθερο.
- β) το κέρδος από την άσκηση επιχειρήσεως αγοραπωλησίας ακινήτων γενικά.
- γ) τα καταβαλλόμενα ποσά από τους συνεταιρισμούς στα μέλη

τους με τη μορφή μερισμάτων ή αμοιβών.

δ) τα κέρδη από παρεπόμενες εργασίες που γίνονται από την επιχείρηση παράλληλα με τον κύριο σκοπό της.

ε) ο μισθός ή οποιαδήποτε αμοιβή δίνει στους εταίρους τους με εταιρεία περιορισμένης ευθύνης.

στ) η επιχειρηματική αμοιβή του ομόρουθμου εταίρου και του εταίρου διαχειριστή της ΕΠΕ.

ζ) ο μισθός που καταβάλλεται από Α.Ε. στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της, για τις υπηρεσίες που παρέχουν με βάση ειδική σύμβαση μίσθωσης εργασίας, εφόσον για τις υπηρεσίες αυτές τα μέλη του Δ.Σ. είναι ασφαλισμένα σε οποιοδήποτε ασφαλιστικό οργανισμό ή ταμείο εκτός του Ι.Κ.Α.

η) η αυτόματη υπερτίμηση του παγίου κεφαλαίου μιας επιχείρησης.

δ) Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις (Ε' πηγή)

Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις είναι το κέρδος που αποκτάται από την εκμετάλλευση μια ή περισσότερων γεωργικών επιχειρήσεων. Ο φορολογικός νόμος δεν καθορίζει την έννοια της γεωργικής επιχείρησης. Ενδεικτικά αναφέρει στο άρθρο 25 του Π.Δ. 129/89 ότι στις γεωργικές επιχειρήσεις περιλαμβάνονται οι αγροτικές, κτηνοτροφικές, πτηνοτροφικές, μελισσοκομικές, σηροτροφικές, δασικές, αλιευτικές κ.τ.λ.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας με την απόφαση αριθμ. 1/1961 έχει κρίνει ότι χαρακτηριστικό γνώρισμα της γεωργικής επιχείρησης είναι η παραγωγή φυτικών και ζωικών προϊόντων με την εκμετάλλευση της γης.

Σαν εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις θεωρείται το κέρδος που αποκτάται κάθε οικονομικό ή γεωργικό έτος. Το οικονομικό έτος περιλαμβάνει τη διαχειριστική περίοδο, η οποία μπορεί να συμπίπτει με το ημερολογιακό έτος. Το γεωργικό έτος περιλαμβάνει τη γεωργική περίοδο η οποία ποικίλει για τα διάφορα γεωργικά προϊόντα.

ε) Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες (ΣΤ' πηγή)

Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες είναι το εισόδημα που προκύπτει κάθε οικονομικό έτος από μισθούς, ημερομίσθια, επιχορηγήσεις, επιδόματα, συντάξεις και γενικά από κάθε παροχή που χορηγείται περιοδικά με οποιαδήποτε μορφή, είτε σε χρήμα, είτε σε είδος ή άλλες αξίες για παρούσα ή προηγούμενη υπηρεσία, ή για οποιαδήποτε άλλη αιτία, το οποίο αποκτάται από μισθωτούς γενικά και συνταξιούχους.

Από την ανωτέρω διάταξη σαφώς προκύπτει ότι σαν εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες θεωρούνται οι αμοιβές που καταβάλλονται περιοδικά σε όσους παρέχουν εξαρτημένη εργασία ή σε όσους έχουν προσφέρει κατά το παρελθόν εργασία. Στην έννοια των περιοδικώς καταβαλλομένων παροχών

περιλαμβάνονται και τα μερίσματα των διαφόρων μετοχικών ταμείων και οι συντάξεις των επικουρικών ασφαλιστικών ταμείων.

Επομένως, κάθε αμοιβή που καταβάλλεται περιοδικά με οποιαδήποτε μορφή κι αν χορηγείται, είτε σε χρήμα είτε σε είδος ή άλλες αξίες αποτελεί εισόδημα από μισθωτές σε αντάλλαγμα της μίσθωσης της προσωπικής εργασίας του δικαιούχου.

Σαν εισόδημα από οποιαδήποτε άλλη αιτία νοείται π.χ. η παροχή που καταβάλλεται σε εργαζόμενο και κωλύεται να εργαστεί από λόγους που δεν οφείλονται σε υπαιτιότητα του, η αποζημίωση του μισθωτού που δεν έκανε χρήση της κανονικής του άδειας κ.λ.π.

στ) Εισόδημα από υπηρεσίες ελευθέρων επαγγελματιών & κάθε άλλη πηγή (Ζ' πηγή)

Εισόδημα από υπηρεσίες ελευθέρων επαγγελματιών είναι οι αμοιβές από την άσκηση του ελευθέριου επαγγέλματος του γιατρού, οδοντιάτρου, κτηνιάτρου, φυσιοθεραπευτή, βιολόγου, ψυχολόγου, μαίας, δικηγόρου, δικολάβου, συμβολαιογράφου, άμισθου υποθηκοφύλακα, δικαστικού επιμελητή, αρχιτέκτονα, μηχανικού, τοπογράφου, χημικού, γεωπό-νου, γεωλόγου, δασολόγου, ωκεανογράφου, σχεδιαστή, δημο-σιογράφου, συγγραφέα, διερμηνεά, ξεναγού, μεταφραστή, καθηγητή ή δασιάλου, καλλιτέχνη γλύπτη ή ζωγράφου ή

σκιτσογράφου ή χαράκτη, ηθοποιού, ειτελεστή μουσικών έργων ή μουσουργού, καλλιτεχνών των κέντρων διασκέδασης, χορευτή, χορογράφου, σκηνοθέτη, σκηνογράφου, ενδυματολόγου, διακοσμητή, οικονομολόγου, αναλυτή, προγραμματιστή, ερευνητή ή συμβούλου επιχειρήσεων, λογιστή ή φοροτέχνη, αναλογιστή κοινωνιολόγου και εμπειρογνώμονα.

Στο εισόδημα από υπηρεσίες ελευθέρων επαγγελματιών περιλαμβάνεται και κάθε άλλη αμοιβή που καταβάλλεται:

α) Σε πραγματογνώμονες, διαιτητές, εκκαθαριστές, ελεγκτές Α.Ε., ειτελεστές διαθηκών, εκκαθαριστές κληρονομιών.

β) Σε συγγραφείας και μουσουργούς από συγγραφικά δικαιώματα

γ) Σε αντιπροσώπους επαγγελματιών οργανώσεων και ιδιώτες για τη συμμετοχή τους σε επιτροπές και συμβούλια από το Δημόσιο, Ν.Π.Ι.Δ., Ν.Π.Δ.Δ. σωματεία, ιδρύματα, οργανισμούς.

δ) Στη σύζυγο ή στο σύζυγο, λόγω διατροφής που αποφασίστηκε με δικαστική απόφαση ή συμβολαιογραφική πράξη.

Επίσης σαν εισόδημα από υπηρεσίες ελευθέρων επαγγελματιών λογίζεται και κάθε εισόδημα που δεν μπορεί να υπαχθεί σε κάποια από τις κατηγορίες Α' έως Ζ' π.χ. το εισόδημα που προέρχεται από αυτοτελή εκμίσθωση επίολων ή μηχανημάτων, το εισπραττόμενο από τους κληρονόμους δικαίωμα εκμετάλλευσης πνευματικής ιδιοκτησίας του κληρονομούμενου, οι αμοιβές που χορηγούνται από το Αρχαιολογικό Συμβούλιο

σε διάφορους εφευρετές αρχαίων αντικειμένων, οι αμοιβές των ασκουμένων δικηγόρων εφόσον δεν δύναται να ασκήσουν δικηγορία κ.λ.π.

Χρόνος απόκτησης του εισοδήματος Ζ' πηγής θεωρείται ο χρόνος κατά τον οποίο εισπράχθηκαν τούτο. Όσον αφορά τη διατρογή που καταβάλλεται αναδρομικά με δικαστική απόφαση, χρόνος απόκτησης θεωρείται ο χρόνος τον οποίο αφορά.

Ειδικά για συγγραφείς, μουσουργούς και καλλιτέχνες ζωγράφου ή γλύπτες ή χαράκτες, το εισόδημα που αποκτούν κάθε χρόνο από τα έργα της πνευματικής τους παραγωγής κατανέμεται σε ίσα μέρη και φορολογείται στο έτος κτήσεώς τους και στα τρία επόμενα έτη. Το ίδιο εφαρμόζεται και στην περίπτωση που προκύπτει ζημία.

1.5. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του φορολογικού μας συστήματος και να μειωθεί η τεράστια φοροδιαφυγή που υπάσχει, θεσπίστηκε για πρώτη φορά, με τις διατάξεις του Ν. 2214/94, η αντικειμενικοποίηση της φορολογίας εισοδήματος.

Το αντικειμενικό σύστημα φορολογίας εισοδήματος σύμφωνα με τις διατάξεις του ανωτέρω Νόμου ισχύει για:

1) Τις **εμπορικές επιχειρήσεις** που δεν τηρούν βιβλία ή τηρούν βιβλία πρώτης ή δεύτερης κατηγορίας του Κ.Β.Σ.

2) Ορισμένους **ελεύθερους επαγγελματίες** του άρθρου 48 παρ. 1 του Ν. 2238/94 που δεν τηρούν βιβλία αν και υπόχρεοι ή τηρούν βιβλία δεύτερης κατηγορίας του Κ.Β.Σ.

3) Τα **οικοδομικά επαγγέλματα**. Είναι γνωστό ότι, στα οικοδομικά επαγγέλματα διαφεύγει μεγάλο ποσοστό ακαθάριστων εσόδων, με συνέπεια το Δημόσιο να χάνει μεγάλο μέρος του Φ.Π.Α. και του φόρου εισοδήματος. Για το λόγο αυτό καθιερώθηκε σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού του ελάχιστου συνολικού κόστους κατασκευής των οικοδομών και των ελάχιστων ποσοστών συμμετοχής των επί μέρους εργασιών στο συνολικό κόστος.

4) Τις **αγροτικές εκμεταλλεύσεις**. Επειδή η φορολόγηση του γεωργικού εισοδήματος στη χώρα μας παρουσιάζει πολλές δυσκολίες, λόγω κυρίως του μικρού μεγέθους των αγροτικών

ειμεταλλεύσεων και του αριθμού των απασχολουμένων, θεσπίστηκε για πρώτη φορά μέθοδος αντικειμενικού προσδιορισμού, τόσο αυτών που απασχολούνται κατά κύριο επάγγελμα με τη γεωργία, όσο και εκείνων που αποκτούν εισόδημα γεωργικό από οποιαδήποτε γεωργική δραστηριότητα, χωρίς να είναι κατά κύριο επάγγελμα γεωργοί.

Ελάχιστο ποσό καθαρού εισοδήματος από εμπορική επιχείρηση

Ο αντικειμενικός προσδιορισμός ενός ελάχιστου ύψους εισοδήματος με βάση τον οποίο θα προσδιορίζεται η ελάχιστη φορολογική υποχρέωση μιας μικρής επιχείρησης είναι πολύ δυσχερές, γιατί οι επιχειρήσεις διαφέρουν σημαντικά ως προς το μέγεθος, τη διάρθρωσή τους, το βαθμό εμπορικότητας της περιοχής στην οποία είναι εγκατεστημένες, τη σχέση ανακαταστάσεων εσόδων και δαπανών, τη φήμη και πελατεία τους κ.α.

Επομένως οποιαδήποτε προσπάθεια προσδιορισμού ενός τέτοιου ελάχιστου ποσού εισοδήματος με αντικειμενικά κριτήρια, περιέχει αναμφισβήτητα κάποιο βαθμό αυθαιρεσίας, ο οποίος θα είναι μικρότερος όσο περισσότερα και πλέον εξειδικευμένα κριτήρια χρησιμοποιούνται. Η χρησιμοποίηση όμως πολλών και πολύ εξειδικευμένων, κατά περίπτωση, κριτηρίων καθιστά το σύστημα πολύπλοκο με συνέπεια να αυξάνει υπερβολικά το δημοσιονομικό κόστος και να καθιστά αυτό ανεφάρμοστο. Για το λόγο αυτό καθορίστηκαν σχετικώς γενικά κριτήρια, τα οποία όμως λαμβάνουν κατά το δυνατόν, υπόψη

τους βασικούς παράγοντες που προσδιορίζουν το καθαρό εισόδημα μιας επιχείρησης. Οι κυριότεροι από τους παράγοντες αυτούς είναι οι επόμενοι:

- 1) Το μέγεθος της επιχείρησης. Είναι λογικό να περιέχει κανείς ότι μια μεγάλη επιχείρηση θα έχει μακροχρόνια μεγαλύτερα κέρδη από μια μικρότερη επιχείρηση.
- 2) Η αμοιβή του επιχειρηματία, την οποία στερείται αυτός απασχολούμενος στη δική του επιχείρηση και όχι σε μια άλλη εναλλακτική δραστηριότητα
- 3) Ο τύπος εγκατάστασης της επιχείρησης, δηλαδή η εμπορικότητά της.
- 4) Η σχέση ακαθαρίστων εσόδων και δαπανών από την οποία εξαρτάται το ύψος του καθαρού εισοδήματος που αντιστοιχεί σε ένα δεδομένο ύψος ακαθάριστου εισοδήματος.

Ειδικότερα με την παράγραφο 1 του άρθρου 1 του κοινοποιούμενου νόμου ορίζεται ότι, ως ελάχιστο ποσό καθαρού εισοδήματος από την άσκηση ατομικής εμπορικής επιχείρησης, η οποία δεν τηρεί βιβλία ή τηρεί βιβλία πωτης ή δεύτερης κατηγορίας του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, θεωρείται εκείνο που προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό του αθροίσματος της μισθωτικής αξίας της επαγγελματικής εγκατάστασης της επιχείρησης και της εμπορικής αμοιβής, που αποτελεί τη φορολογική βάση, με τους συντελεστές εμπορικότητας και απόδοσης της επιχείρησης, δηλαδή, (μισθωτική αξία + εμπορική αμοιβή) X συντελεστή εμπορικότητας X συντελεστή απόδοσης.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τις επιχειρήσεις που υπάγονται στο αντικειμενικό σύστημα προσδιορισμού της καθαρών κερδών τους, από τη διατύπωση της διάταξης αυτής, σε συνδιασμό και με την παράγραφο 19 του ίδιου άρθρου, προκύπτει σαφώς ότι στη ρύθμιση αυτή υπάγονται οι εμπορικές, βιοτεχνικές κ.τ.λ. επιχειρήσεις που αποκτούν εισόδημα από εμπορικές δραστηριότητες ή από την άσκηση οποιουδήποτε κερδοσκοπικού επαγγέλματος μη ειδικώς υπαγομένου στα κατά το άρθρο 45 του ν.δ. 3323/1955 ελευθέρια επαγγέλματα και ασκούνται είτε με τη μορφή της ατομικής επιχείρησης είτε με τη μορφή της ομόρουθμης και ετεροόρουθμης εταιρίας, κοινωνίας αστικού δικαίου που ασκεί επιχείρηση ή επάγγελμα, αστικής κερδοσκοπικής ή μη εταιρίας, συμμετοχικής ή αφανής, καθώς και κοινοπραξίας της παραγράφου 2 του άρθρου 2 του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, εφόσον δεν τηρούν βιβλία του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, ή τηρούν βιβλία πρώτης ή δεύτερης κατηγορίας, ανεξάρτητα από τον χαρακτηρισμό αυτών, ως ειλικρινών ή μη.

Κατά συνέπεια, δεν υπάγονται στο αντικειμενικό σύστημα επιχειρήσεις που τηρούν υποχρεωτικά ή προαιρετικά βιβλία τρίτης κατηγορίας του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, είτε αυτά κοίνονται επαριή και ακριβή, είτε ανεπαριή ή ανακριβή, σε τρόπο ώστε στην περίπτωση αυτή το καθαρό κέρδος να προσδιορίζεται εξωλογιστικά, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 36 του ν.δ. 3323/1955.

Πιο αναλυτικά. Δεν υπάγονται στις διατάξεις του άρθρου 1 του νόμου 2214/1994 σχετικά με την έννοια του εισοδήματος από εμπορικές επιχειρήσεις οι παρακάτω δραστηριότητες.

α) Οι αμοιβές που εισπράτουν οι κάτοχοι αυτοκινήτων, μηχανημάτων ή άλλων κινητών πραγμάτων από την ενοικίαση τους, εφόσον η ενοικίαση αυτή δεν αποτελεί το αντικείμενο της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους.

β) Οι αμοιβές που αποκτούν οι εισπράκτορες των οφειλόμενων σε περιοδικά συνδρομών, υπολογιζόμενες ως ποσοστό επί των πραγματοποιούμενων εισπράξεων, εφόσον τα υπόψη πρόσωπα υπόκεινται στον πειθαρχικό έλεγχο του εργοδότη τους.

γ) Το εισόδημα που αποκτούν οι απασχολούμενοι με σύστημα φασόν, εφόσον η σχέση που τους συνδέει με τον εργοδότη τους είναι μίσθωση έργου.

δ) Το εισόδημα που αποκτούν οι DEALERS οι οποίοι συνδέονται με τον πωλητή - εργοδότη τους με σύμβαση μίσθωσης εξαρτημένης εργασίας.

Με την παράγραφο 2 του άρθρου 1 του κοινοποιούμενου νόμου, δίνονται οι ορισμοί των κριτηρίων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του ιδίου άρθρου, με βάση τα οποία προσδιορίζεται το ελάχιστο ποσό καθαρού εισοδήματος από την άσκηση εμπορικής επιχείρησης.

Αυτά είναι :

α) Μισθωτική εργασία:

Ως μισθωτική εργασία λαμβάνεται ποσοστό έξι τοις εκατό (6%) επί του ποσού που προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό του αριθμού των τετραγωνικών μέτρων της επιφάνειας της επαγγελματικής εγκατάστασης με την τιμή ζώνης που ισχύει κατά την 1η Ιανουαρίου κάθε ημερολογιακού έτους, σύμφωνα με τις διατάξεις περί φορολογίας μεταβίβασης ακινήτων για τη ζώνη στην οποία βρίσκεται η εγκατάσταση αυτή.

β) Εμπορική αμοιβή

Η εμπορική αμοιβή εκφράζει την αμοιβή του επιχειρηματία σε εναλλακτική απασχόληση και ισούται με την αμοιβή η οποία προβλέπεται από τη συλλογική σύμβαση εργασίας των εμποροϋπάλληλων, που ισχύουν κατά την 1η Ιανουαρίου κάθε έτους, για υπάλληλο με πέντε χρόνια υπηρεσίας, χωρίς προσαυξήσεις επιδοματως πολυετίας και οικογενειακών βαρών, στροφυλοποιούμενη στην πλησιέστερη εκατοντάδα χιλιάδας.

γ) Συντελεστής Εμπορικότητας

Ο συντελεστής εμπορικότητας της επιχείρησης προσδιορίζεται ανάλογα με το συντελεστή εμπορικότητας της οδού ή της ζώνης σε περίπτωση που δεν υπάρχει για την οδό, που προβλέπεται από τις διατάξεις περί φορολογίας μεταβίβασης ακινήτων, επί της οποίας βρίσκεται η επαγγελματική εγκατάσταση.

δ) Συντελεστής απόδοσης

Ο συντελεστής απόδοσης, ο οποίος ανάλογα με το μοναδικό

συντελεστή καθαρού κέρδους, όπως οι συντελεστές αυτοί ορίζονται με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών, προσδιορίζεται ως ακολούθως:

ΓΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ ΚΑΘΑΡΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ
μέχρι 5%	1
πάνω από 5% μέχρι 10%	1,15
πάνω από 10% μέχρι 15%	1,30
πάνω από 15% μέχρι 20%	1,45
πάνω από 20%	1,60

Προκειμένου για επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες ο συντελεστής απόδοσης προσδιορίζεται ως ακολούθως:

ΓΙΑ ΕΠΙΧ/ΣΕΙΣ ΜΕ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ ΚΑΘΑΡΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ
μέχρι 20%	1
πάνω από 20% μέχρι 30%	1,20
πάνω από 30% μέχρι 40%	1,40
πάνω από 40%	1,60

Για επιχειρήσεις στις οποίες εφαρμόζονται περισσότεροι από ένα μοναδικοί συντελεστές καθαρού κέρδους, για τον προσδιορισμό του συντελεστή απόδοσης λαμβάνεται υπόψη εκείνος της κύριας δραστηριότητας. Ως κύρια δραστηριότητα, για την εφαρμογή αυτής της διάταξης, θεωρείται αυτή με τα περισσότερα ακαθάριστα έσοδα. Διευκρινίζεται επίσης ότι ανάλογα ισχύουν και στην περίπτωση της αυτής δραστηριότητας αλλά με συντελεστές καθαρού κέρδους χονδρικής και λιανικής πώλησης.

Ελάχιστο ποσό καθαρού εισοδήματος από ελευθέριο επάγγελμα

Με την παράγραφο 1 του άρθρου 2 του κοινοποιούμενου νόμου ορίζεται ότι, ως ελάχιστο ποσό καθαρού εισοδήματος από ατομική άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος του δικηγόρου, ιατρού, οδοντιάτρου, κτηνιάτρου, ψυχολόγου, φυσιοθεραπευτή, οικονομολόγου, συμβούλου επιχειρήσεων, λογιστή ή φοροτέχνη και ανλυτή - προγραμματιστή που δεν τηρούν βιβλίου αν και υπόχρεοι, ή τηρούν βιβλία δεύτερης κατηγορίας του Κ.Β.Σ. θεωρείται εκείνο που προκύπτει από το άθροισμα της επαγγελματικής αμοιβής, και της μισθωτικής αξία της επαγγελματικής εγκατάστασης του ελευθέρου επαγγελματία, κλιμακούμενο ανάλογα με τα έτη άσκησης του επαγγέλματος του και προσαυξανόμενο με βάση τα επαγγελματικά κριτήρια που καθορίζονται στις επόμενες παραγράφους.

Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, η φορολογική βάση που διαμορφώνεται, από το άθροισμα της επαγγελματικής αμοιβής και της μισθωτικής αξίας της επαγγελματικής εγκατάστασης του ελεύθερου επαγγελματία κλιμακώνεται ανάλογα με τα έτη άσκησης του επαγγέλματός του και στη συνέχεια το διαμορφούμενο μετά την κλιμάκωση άθροισμα προσαυξάνεται με βάση τα οριζόμενα πιο κάτω ειδικότερα επαγγελματικά κριτήρια.

Ειδικά για τους δικηγόρους, κατά τη διαμόρφωση της φορολογικής βάσης, αντί επαγγελματικής αμοιβής λαμβάνεται υπόψη εισόδημα το οποίο αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο αριθμό

παραστάσεων, αυξανόμενο ή μειούμενο με βάση ειδικότερα κριτήρια.

Σημειώνεται επίσης ότι για τους δικηγόρους το άθροισμα του τεκμαρτού εισοδήματος και της μισθωτικής αξίας δεν κλιμακώνεται ανάλογα με τα ετη άσκησης του επαγγέλματος, όπως συμβαίνει με τους άλλους ελεύθερους επαγγελματίες, αλλά με βάση άλλα κριτήρια που αναφέρονται στις διατάξεις της παραγ. 5 του άρθρου 2214/94.

Στην περίπτωση που κτηνίατρος, παράλληλα με την άσκηση του ελευθέριου επαγγέλματος πωλεί και κτηνιατρικά φάρμακα, στο εισόδημα από την άσκηση του ελευθέριου επαγγέλματος περιλαμβάνεται και κάθε συναφή αμοιβή που προκύπτει έμμεσα και λόγω της άσκησης αυτού, εφόσον βέβαια από τα πραγματικά περιστατικά δεν προκύπτει πρόθεση ίδιας κερδοσκοπίας και ύπαρξη ιδιαίτερου κλάδου εμπορίας. Κατα συνέπεια εδώ θα εφαρμοστούν οι διατάξεις του άρθρου 2 και όχι και του 1 του Ν. 2214/94.

Τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη αναλυτικότερα για τον προσδιορισμό του καθαρού εισοδήματος για τους ελεύθερους επαγγελματίες είναι τα εξής:

α) Επαγγελματική αμοιβή

Για κάθε κλάδο ελευθέριου επαγγέλματος το Υπουργείο Οικονομικών έχει ορίσει ένα ελάχιστο ποσό το οποίο αντιστοιχεί στις ετήσιες τακτικές αποδοχές του επαγγελματία στο πρώτο έτος υπηρεσίας και το οποίο αναπροσαρμόζεται

κάθε χρόνο, ανάλογα με το συνολικό ποσοστό αύξησης του μισθού των υπαλλήλων του δημοσίου βάσει της εισοδηματικής πολιτικής, με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών.

Έτσι παρατηρούμε ότι το ποσό που αντιστοιχεί στους οδοντιάτρους, ψυχολόγους, δικηγόρους, φυσικοθεραπευτές, κτηνιάτρους, λογιστές, οικονομικούς συμβούλους επιχειρήσεων, αναλυτές, προγραμματιστές κυμαίνεται στα ίδια πλαίσια ενώ αυξημένο παρατηρείται το εισόδημα των ιατρών, καλλιτεχνών, τραγουδιστών.

β) Μισθωτική αξία

Το γινόμενο που προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό της τιμής ζώνης της περιοχής επαγγελματικής εγκατάστασης X αριθμό τ.μ. επιφάνειας επαγγελματικής εγκατάστασης X 6%.

Για τις περιοχές οι οποίες δεν έχουν ενταχθεί στο σύστημα του αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων, ως τιμή ζώνης λαμβάνεται η κατώτερη τιμή ζώνης που ισχύει για την πρωτεύουσα του νομού, όπου ασκείται το επάγγελμα.

Όταν συστεγάζονται στην ίδια επαγγελματική εγκατάσταση, περισσότεροι επαγγελματίες, η μισθωτική αξία επιμερίζεται ανάλογα με τον αριθμό των συστεγαζομένων.

Όταν το ελευθέριο επάγγελμα δεν ασκείται ατομικά και το εισόδημα προέρχεται από συμμετοχή σε μία ή περισσότερες εταιρίες ελευθέρων επαγγελματιών σαν επαγγελματική εγκατάσταση θεωρείται αυτή που αντιστοιχεί στην εταιρεία που

συμμετέχει ο ελεύθερος επαγγελματίας με το μεγαλύτερο ποσοστό. Το εμβαδόν όμως της επαγγελματικής τους εγκατάστασης δεν μπορεί να είναι μικρότερο από 20 τ.μ.

γ) Χρόνια άσκησης του επαγγέλματος

Το άθροισμα (επαγγελματική αμοιβή + μισθωτική αξία) κλιμακώνεται ανάλογα με τα έτη άσκησης του επαγγέλματος: Από το 4ο έτος αυξάνεται κατά 10% ανά έτος μέχρι το 20ο έτος και μειώνεται από το 21ο έτος κατά 10% ανά έτος.

Αν πριν την έναρξη του επαγγέλματος άσκησαν το επάγγελμα σαν μισθωτοί ή με οποιαδήποτε άλλη σχέση εργασίας περισσότερο από μία δεκαετία, στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα, τότε κατατάσσονται στο 10ο έτος άσκησης του επαγγέλματος.

δ) Τίτλοι σπουδών

Το άθροισμα (επαγγελματική αμοιβή + μισθωτική αξία + προσαύξηση ανάλογα με τα έτη άσκησης του επαγγέλματος) προσαυξάνεται με βάση τους τίτλους σπουδών:

ι) κατά 10% για τους πτυχιούχους ελληνικών ή ξένων πανεπιστημίων.

ιι) κατά 5% για τους πτυχιούχους ΤΕΙ ή αντίστοιχων σχολών του εξωτερικού.

Ο προσδιορισμό του ελάχιστου ποσού εισοδήματος δεν ισχύει στις παρακάτω περιπτώσεις:

- Κατα τα 3 πρώτα χρόνια άσκησης του επαγγέλματος, εφόσον δεν έχουν περάσει 10 χρόνια από την απόκτηση του πτυχίου.
- Στους ελεύθερους επαγγελματίες ηλικίας άνω των 65 ετών, εφόσον ασκούν το επάγγελμα για μια δεκαετία.
- Στους ελεύθερους επαγγελματίες που είναι τυφλοί ή είναι ανάπηροι με ποσοστό αναπηρίας πάνω από 80%.

Τέλος με τις διατάξεις των άρθρων 1 και 2 του Ν. 2214/94 δεν προσδιορίζονται τα τεκμαρτά ακαθάριστα έσοδα παρά μόνο τεκμαρτά καθαρά εισοδήματα.

Προσδιορισμός ελάχιστου κόστους κατασκευής οικοδομών

Με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του κοινοποιούμενου νόμου ορίζεται ότι, προκειμένου να εφαρμοσθούν οι ισχύουσες εκάστοτε διατάξεις περί φορολογίας εισοδήματος και φόρου προστιθέμενης αξίας από τις επιχειρήσεις των εργολάβων, υπεργολάβων και γενικά από κάθε επιτηδευματία, που εκτελούν οποιαδήποτε επί μέρους εργασία σε αναγειρόμενη οικοδομή, καθώς και των τεχνικών επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή, που ασχολούνται με την κατασκευή και πώληση οικοδομών γενικά, καθιερώνεται σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού του ελάχιστου συνολικού κόστους κατασκευής των οικοδομών και των ελαχίστων ποσοστών συμμετοχής των επί μέρους εργασιών στο συνολικό κόστος. Με τον τρόπο αυτό τόσο ο κατασκευαστής επαγγελματίας όσο και ο ιδιώτης θα γνωρίζει εκ των προτέ-

ρων ποιές είναι οι ελάχιστες υποχρεώσεις του απέναντι στις ΔΟΥ, ώστε να γνωρίζει το ελάχιστο κόστος των εργασιών, να συγκεντρώνει τα φορολογικά στοιχεία αγοράς υλικών, υπηρεσιών τα οποία θα ζητηθούν κατά την ηλεκτροδότηση του κτιρίου.

Συνεπώς υποκείμενοι στο σύστημα αυτό είναι οι τεχνικές οικοδομικές επιχειρήσεις που ασχολούνται με την κατασκευή και πώληση οικοδομών καθώς και οι εργολάβοι και υπεργολάβοι και γενικά οι επιτηδευματίες που εκτελούν οποιαδήποτε επί μέρους εργασία σε ανεγειρόμενη οικοδομή.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω οι κάθε μορφής εργολαβικές εργασίες όπως αυτές που αφορούν κατεδαφίσεις, εσκαφές θεμελίων κατασκευές μπετόν αμέ, λιθοδομές, αμμοκονιάματα, υδραυλικές και ηλεκτρικές εγκαταστάσεις, υδροχρωματισμούς, ελαιοχρωματισμούς διακοσμήσεις, εγκαταστάσεις ανελιυτήρων, τοποθετήσεις κουφωμάτων, σιδηροκατασκευές κ.τ.λ. υπάγονται στο σύστημα του αντικειμενικού προσδιορισμού. Αντίθετα δεν περιλαμβάνονται, όσοι ασκούν καθαρώς εμπορική ή βιοτεχνική επιχείρηση όπως είναι οι προμηθευτές οικοδομών υλικών.

Σημειώνεται ότι οι διατάξεις του άρθρου 4 εφαρμόζονται μόνο για οικοδομές και όχι για ιδιωτικά τεχνικά έργα ή για τεχνικά έργα του δημοσίου, κοινοτήτων, δημόσιων επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων, οργανισμών ή επιχειρήσεων κοινής ωφελείας και νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου γενικά.

Το προσδιοριζόμενο ελάχιστο συνολικό κόστος κατασκευής και τα ελάχιστα κόστη των επί μέρους εργασιών αποτελούν τη βάση προσδιορισμού των φορολογικών υποχρεώσεων των επιτηδευματιών της παραγράφου αυτής.

Με την παράγραφο 2 του άρθρου 4 του Νόμου 2214/94 ορίζονται τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό τόσο του συνολικού ελάχιστου κόστους κατασκευής της οικοδομής όσο και των ποσοστών συμμετοχής των επί μέρους εργασιών σε αυτό το ελάχιστο συνολικό κόστος της οικοδομής. Τα στοιχεία αυτά είναι:

- 1) Οι τιμές εκκίνησης κόστους κατά τετραγωνικό μέτρο οι οποίες αναπροσαρμόζονται με βάση τη μεταβολή του δείκτη κόστους κατασκευής κτηρίων της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας.
- 2) Συντελεστές αναγωγής των βοηθητικών χώρων των διαφόρων κατηγοριών οικοδομών σε κύριους χώρους.
- 3) Συντελεστές αυξομείωσης των τιμών εκκίνησης για τον προσδιορισμό του συνολικού κόστους, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου κτηρίου, όπως μέγεθος, ποιότητα, αριθμός όψεων.
- 4) Πίνακες των ελάχιστων ποσοστών συμμετοχής των επί μέρους εργασιών στο συνολικό κόστος. Σε επιμέρους εργασίες ή σε κτήρια με ιδιαιτερότητες, όπου δεν ορίζονται ελάχιστα ποσοστά συμμετοχής, αυτά καθορίζονται από το μηχανικό μελετητή της οικοδομής πριν από την έκδοση της οικοδομικής άδειας.

Προσδιορισμός καθαρού γεωργικού εισοδήματος

Η φορολόγηση του γεωργικού εισοδήματος στη χώρα μας παρουσιάζει πολλές δυσκολίες, κυρίως λόγω του μικρού μεγέθους των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, του αριθμού των απασχολούμενων και του οικογενειακού χαρακτήρα της γεωργίας.

Ο αριθμός των απασχολούμενων με τη γεωργία είναι περίπου 1.000.000

Οι δυσκολίες στη φορολόγηση οφείλονται επίσης και στη φύση της γεωργικής δραστηριότητας η οποία παρουσιάζει ως προς την παραγωγή δικυμάνσεις που οφείλονται σε πολλούς παράγοντες, όπως το έδαφος, η πολυμορφία των μεθόδων καλλιέργειας και προϊόντων, το μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι κλιματολογικές συνθήκες της χώρας μας κ.λ.π.

Όλα τ' ανωτέρω επέβαλαν την καθιέρωση ενός τρόπου προσδιορισμού του Καθαρού Γεωργικού Εισοδήματος.

Στην Ιταλία, Ισπανία και Γαλλία έχουν εφαρμοστεί συστήματα προσδιορισμού του Καθαρού Γεωργικού Εισοδήματος (Κ.Γ.Ε.) με αντικειμενικό τρόπο, για τις επιχειρήσεις εκείνες που δε τηρούν βιβλία. Η γεωργία των χωρών αυτών παρουσιάζει τις ίδιες περίπου ομοιότητες με τη χώρα μας. Δεδομένου ότι στη χώρα μας η πλειοψηφία των αγροτών δεν τηρεί βιβλία λογιστικά ή άλλα βιβλία από τα οποία να προκύπτει λογιστικό αποτέλεσμα, καθιερώθηκε, για πρώτη φορά, αντικειμενικό σύστημα προσδιορισμού του Κ.Γ.Ε., με το Νόμο 2214/94.

Με τις διατάξεις του ανωτέρω Νόμου προσδιορίζεται το Κ.Γ.Ε. αντικειμενικά, τόσο των γεωργών που απασχολούνται κατά κύριο επάγγελμα με τη γεωργία, όσο και εκείνων που αποκτούν γεωργικό εισόδημα από οποιαδήποτε γεωργική δραστηριότητα, χωρίς να είναι γεωργοί κατά κύριο επάγγελμα.

Το αντικειμενικό σύστημα που θεσπίστηκε με το Ν. 2214/94 είναι απλό στη εφαρμογή του και δίκαιο γιατί το Κ.Γ.Ε. θα προσδιορίζεται με βάση τα πραγματικά δεδομένα και τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής.

Με την παράγραφο 1 του άρθρου 6 του νόμου 2214/94, ως Κ.Γ.Ε., από οποιαδήποτε γεωργική δραστηριότητα, στην περίπτωση που δεν τηρούνται βιβλία του Κ.Β.Σ. από τα οποία να εξάγεται λογιστικό αποτέλεσμα για τη δραστηριότητα αυτή, ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ η ποσόσδος από το έδαφος, το κεφάλαιο και την εργασία από τη συμμετοχή τους στην παραγωγική δραστηριότητα μιας γεωργικής εκμετάλλευσης, η οποία προσδιορίζεται με αντικειμενικό τρόπο. Στο οικονομικό αυτό αποτέλεσμα περιλαμβάνεται και κάθε επιδότηση ή άλλη ενίσχυση προς τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

Στην έννοια του γεωργικού εισοδήματος, περιλαμβάνεται το εισόδημα από κάθε γεωργική εκμετάλλευση, όπως κτηνοτροφική, αγροτική, δασική, πτηνοτροφική, αλιευτική κ.λ.π.

Ο προσδιορισμός του καθαρού εισοδήματος, γίνεται με αντικειμενική μέθοδο, με βάση τις καθιερωμένες και δεικτές

αρχές της γεωργικής λογιστικής, η οποία επειδή είναι μοναδική, εφαρμόζεται σταθερά από όλες τις Υπηρεσίες Γεωργίας των νομών της χώρας μας.

Ο υπολογισμός του Κ.Γ.Ε. λαμβάνεται κατά μονάδα, ήτοι, ανά στρέμμα καλλιεργούμενης έκτασης, ή κεφαλή εκτρέφόμενου ζώου ή άλλη μονάδα στις περιπτώσεις δασικής, αλιευτικής, μελισσοκομικής ή άλλης παραγωγής. Στη συνέχεια το συνολικό Κ.Γ.Ε. για τα φυσικά πρόσωπα που καλλιεργούν ορισμένα στρέμματα ή εκτρέφουν ορισμένο αριθμό ζώων ή άλλων μονάδων ή συνδυασμού αυτών επί το καθαρό γεωργικό εισόδημα που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ & ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

2.1. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Ο ορισμός του φαινομένου της φοροδιαφυγής δεν είναι καθόλου εύκολος. Ο μεγάλος αριθμός φόρων και οι ιδιαιτερότητες του κάθε φόρου σε σχέση με τις δυνατότητες και τους τρόπους φοροδιαφυγής, καθώς και η επαγγελματική ιδιότητα και οι ιδιαίτερες συνθήκες του κάθε φορολογούμενου προσφέρουν διαφορετικές ευκαιρίες φοροδιαφυγής και καθιστούν προβληματική τη διατύπωση ενός ενιαίου ορισμού. Εάν προστεθούν και οι δυσκολίες ουσιαστικής διάκρισης μεταξύ φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής, τότε γίνεται αντιληπτή η έκταση και το μέγεθος των δυσκολιών που υπάρχουν στη διατύπωση ενός ορισμού.

Η φοροδιαφυγή ορίζεται ως εξής:

1. Το τμήμα εκείνο του εισοδήματος (στο οποίο βέβαια αντιστοιχεί ένα ποσό φόρου), το οποίο θα έπρεπε, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, να δηλώνεται εθελοντικά στις αρμόδιες φορολογικές αρχές και για οποιοδήποτε λόγο δεν δηλώνεται και δεν φορολογείται.

2. Το τμήμα εκείνο των έμμεσων φόρων και λοιπών άμεσων φόρων, το οποίο με βάση την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία θα έπρεπε να εισπράττεται και να αποδίδεται εθελοντικά στο κράτος και για οποιοδήποτε λόγο δεν φθάνει ποτέ στο δημόσιο ταμείο.

3. Οι τόκοι (ή η τιμαριθμική προσαρμογή) που αντιστοιχούν στο τμήμα εκείνο των φόρων που καταβάλλονται με καθυστέρηση (πέραν του οικείου δημοσιονομικού έτους) και συνήθως μετά από κάποια <<ρύθμιση>> και

4. Το ποσό των φόρων που δεν εισπράχθηκε λόγω της ύπαρξης φορολογικών απαλλαγών και κινήτρων, χωρίς όμως να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα για το οποίο χορηγείται η απαλλαγή.

Ο σύνθετος αυτός ορισμός είναι αρκετά ευρύς και συνεπάγεται τα εξής:

1. Η ανάμιξη της έννοιας του εισοδήματος στον ορισμό επιβάλλεται για να γίνει παρακάτω δυνατή η συσχέτιση φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Διαφορετικά θα αναφερόμασταν αποκλειστικά στο αντιστοιχο ποσό του φόρου.

2. Οι φορολογούμενοι ή οι υπόχρεοι πρέπει να δηλώνουν το εισόδημα εγκαίρως και να καταβάλλουν τον αντίστοιχο φόρο. Καταβολή φόρων μετά από φορολογικούς ελέγχους, συμβιβασμούς κ.λ.π. θεωρείται φοροδιαφυγή. Αμφιβολίες, όμως, δημιουργούνται για την περίπτωση των <<ρυθμίσεων>> (όπου η συμμετοχή

είναι εθελοντική) που δεν αφορούν συγκεκριμένο φορολογούμενο και δεν συνδέονται με έλεγχο (π.χ. <<κλείσιμο παλαιών φορολογικών υποθέσεων>>), γι' αυτό και εδώ περιορίσαμε τη φοροδιαφυγή τουλάχιστον στο ποσό των τόκων (ή της τιμαριθμικής προσαρμογής). Εάν η ρύθμιση προβλέπει την εθελοντική υπαγωγή των φορολογουμένων και την καταβολή τόκων, με θετικό πραγματικό επιτόκιο ίσο με αυτό που επικρατεί στην αγορά, τότε δεν έχουμε φοροδιαφυγή.

3. Ο ορισμός αυτός περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, και την περίπτωση κατά την οποία πραγματοποιείται μεν η <<βεβαίωση>> του φόρου, αλλά τελικά δεν επιτυγχάνεται η είσπραξη του. Στη χώρα μας και αυτό το τμήμα της φοροδιαφυγής είναι σημαντικό, αφού τα τελευταία χρόνια κυμαίνεται μεταξύ 30 - 50 δισεκατομμυρίων δραχμών ετησίως.

4. Αν και δεν αναφέρεται ρητά, ένα μεγάλο τμήμα των έμμεσων φόρων που διαφεύγουν αντιστοιχεί σε τρέχουσα παραγωγή (εγχώριο προϊόν).

Οι προσπάθειες των οικονομικών μονάδων να αποφύγουν την καταβολή των φόρων είναι δυνατό να οφείλονται σε πολλούς λόγους, ως εξής:

1. Στις δυτικές χώρες, η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος του φορολογουμένου, που προκύπτει από την απόκρυψη εισοδήματος, θεωρείται ως το κυριότερο αίτιο για φοροδιαφυγή. Ως προσδιοριστικοί παράγοντες θεωρούνται το ύψος του δημοσιο-

νομικού βάρους και ιδιαίτερα οι υψηλοί οριακοί συντελεστές και το επίπεδο της φορολογικής ηθικής.

2. Η ύπαρξη εκτεταμένης παραοικονομίας, όχι για λόγους φοροδιαφυγής, αλλά για παράκαμψη ρυθμίσεων, κανόνων κ.λ.π. εξαναγκάζει πολλές φορές και σε <<παράλληλη>> φοροδιαφυγή, προκειμένου να μην αποκαλυφθεί η υπόγεια δραστηριότητα. Εδώ δηλαδή η φοροδιαφυγή είναι το αποτέλεσμα και η παραοικονομία το <<αιτιο>>.

3. Η ύπαρξη εκτεταμένης φοροδιαφυγής αποτελεί αιτία πρόσθετης φοροδιαφυγής. Δηλαδή φορολογούμενοι που δεν έχουν καμιά πρόθεση ή επιθυμία να φοροδιαφύγουν εξαναγκάζονται σε φοροδιαφυγή. Έτσι π.χ., ένας εργαζόμενος ο οποίος απασχολείται σε έναν εργοδότη που φοροδιαφεύγει και ή δεν του δίνει καθόλου <<βεβαίωση αποδοχών>> ή του δίνει βεβαίωση με αποδοχές μικρότερες από τις πραγματικές, εξαναγκάζεται ή να φοροδιαφύγει ή να χάσει την εργασία του.

4. Τέλος, άλλοι λόγοι όπως η αντίληψη για το ρόλο του κράτους, η άγνοια ή η επιθυμία αποφυγής διατυπώσεων κ.λ.π., κάνουν τα άτομα να είναι απρόθυμα να υποβάλλουν δηλώσεις στην εφορία, ακόμη και όταν η υποβολή δήλωσης δεν συνεπάγεται καταβολή φόρου. Γενικά, όσο περισσότερο πολύπλοκο και ασαφές είναι το φορολογικό σύστημα και όσο πιο απρόσιτες είναι οι φορολογικές αρχές (για πληροφορίες κ.λ.π.) τόσο πιο εκτεταμένη είναι η φοροδιαφυγή που οφείλεται σ' αυτούς τους λόγους.

2.2. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

Η νόμιμη φοροδιαφυγή ονομάζεται φοροαποφυγή και υπάρχει στις εξής περιπτώσεις:

- α) Όταν ο φορολογικός νόμος απαλλάσει ένα μέρος εισοδήματος από τη φορολογία.
- β) Όταν ο νόμος παρουσιάζει κενά, κάποιες περιπτώσεις δηλαδή που δεν τις καλύπτει.
- γ) Όταν ο φορολογούμενος επιρρίπτει το φόρο που ο ίδιος πρέπει να καταβάλλει, σε τρίτο πρόσωπο.
- δ) Όταν γίνεται χρήση των φορολογικών κινήτρων που δίνει ο νόμος.

2.3. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ο επικρατέστερος ορισμός αναφέρει την παραοικονομία γενικά ως το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας το οποίο, ενώ θα έπρεπε κανονικά να καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς, ωστόσο δεν καταγράφεται.

Ακριβέστερα, υιοθετώντας τον ορισμό του Παυλόπουλου ορίζουμε την παραοικονομία ως <<το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο εθνικό προϊόν - αφού δημιουργεί προστιθέμενη αξία - βάσει της εθνικολογιστικής πρακτικής (ορισμών και συμβατικοτήτων που έχουν υιοθετηθεί), πλην όμως για διαφό-

ρους λόγους δεν καθίσταται δυνατό να καταγραφεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες μετρήσεως>>.

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό:

1. Για να περιληφθεί μια οικονομική δραστηριότητα στην παραοικονομία, πρέπει να δημιουργεί προστιθέμενη αξία.
2. Η δημιουργία προστιθέμενης αξίας είναι αναγκαία, αλλά όχι και ικανή συνθήκη. Δραστηριότητες οι οποίες, σύμφωνα με πάγια τακτική των εθνικών λογαριασμών, δεν καταγράφονται (όπως π.χ. οι δραστηριότητες της ^νοικοκυράς), δεν περιλαμβάνονται και στην έννοια της παραοικονομίας.
3. Η μη καταγραφή είναι δυνατό να οφείλεται είτε σε ηθελημένες ενέργειες απόκρυψης της οικονομικής δραστηριότητας από τις οικονομικές μονάδες, είτε και σε ανεπάρκεια των υπηρεσιών εθνικών λογαριασμών. Έτσι, θα έλεγε κανείς ότι το μέγεθος της παραοικονομίας σε μια χώρα είναι αρνητική συνάρτηση της οργάνωσης και των δυνατοτήτων των υπηρεσιών των εθνικών λογαριασμών και θετική συνάρτηση των προσπαθειών απόκρυψης.

Από τη διατύπωση του ορισμού είναι φανερό ότι οι προσπάθειες των οικονομικών μονάδων να αποκρύψουν τις δραστηριότητές τους από τις αρμόδιες αρχές, είναι δυνατό να οφείλονται σε πολλούς λόγους. Στη βιβλιογραφία γίνεται γενικά δεκτό ότι για να υπάρξει παραοικονομία πρέπει να υπάρχουν <<κίνητρα>> (δηλαδή οφέλη από την παραοικονομική δραστηριότητα) και <<δυνατότητες>>.

Τα κίνητρα συνήθως ταξινομούνται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, πρόσφατα όμως έχει προταθεί και μία ακόμη ενδιαφέρουσα κατηγορία ως εξής:

1. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται τα κίνητρα που σχετίζονται με την αποφυγή φόρων, εισφορών στην κοινωνική ασφάλιση και διαφόρων άλλων, συνήθως δασμοφορολογικής φύσεως, επιβαρύνσεων.

2. Στη δεύτερη μεγάλη κατηγορία περιλαμβάνονται όλα τα κίνητρα που σχετίζονται με την παράκαμψη ενός πλήθους κανονισμών, ρυθμίσεων κ.λ.π. με τους οποίους το σύγχρονο κράτος παρεμβαίνει και ρυθμίζει την οικονομική δραστηριότητα. Εδώ θα πρέπει να περιληφθούν και ορισμένες συλλογικές συμβάσεις με εργατικά σωματεία, οι οποίες έχουν τις ίδιες επιπτώσεις με τις κρατικές ρυθμίσεις. Από το σύνολο των ρυθμίσεων, παρεμβάσεων κ.λ.π. ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την παραοικονομία παρουσιάζουν οι εξής επιμέρους περιπτώσεις:

α) Οι σχετιζόμενες με την αγορά εργασίας (κατώτερο ημερομίσθιο, απασχόληση ανηλίκων, αμοιβή γυναικών, απασχόληση αλλοδαπών, ασφάλεια εργαζομένων στους χώρους δουλειάς, ανώτατο όριο αποδοχών κ.λ.π.).

β) Οι σχετιζόμενες με την αγορά συναλλάγματος.

γ) Οι σχετιζόμενες με κανονισμούς για την προστασία του περιβάλλοντος.

δ) Οι σχετιζόμενες με την απαγόρευση παραγωγής εμπορίας κ.λ.π. αγαθών από τον ιδιωτικό τομέα γενικά.

3. Η τρίτη κατηγορία, τέλος, αναφέρεται στην ανεπάρκεια της δημόσιας διοίκησης, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, ως κινήτρου για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων στην υπόγεια οικονομία. Εδώ δεν πρόκειται για την υψηλή φορολογία ή τις παρεμβάσεις των μηχανισμών του κράτους. Εμπορίες, αοριστίες, ατέρμονες διατυπώσεις, έλλειψη κατάλληλου θεσμικού πλαισίου κ.λ.π., είναι μερικά μόνο παραδείγματα που είναι ασυμβίβαστα με την ταχύτητα και την πολυπλοκότητα της σύγχρονης οικονομικής δραστηριότητας. Οι οικονομικές μονάδες, για να αποφύγουν καθυστερήσεις, ακυρώσεις συμβολαίων, κακή φήμη στο εξωτερικό κ.λ.π. ή για να προχωρήσουν σε νέες μη προβλεπόμενες από το θεσμικό πλαίσιο εργασίες, προτιμούν να καταφεύγουν στην παραοικονομία. Έτσι, το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας επηρεάζει επίσης το μέγεθος αλλά το «είδος» της παραοικονομίας.

2.4. Η ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Με βάση του παραπάνω ορισμού οριοθετείται εδώ η σχέση της φοροδιαφυγής με την παραοικονομία. Για το σκοπό αυτό είναι χρήσιμο να διακριθούν δύο μεγάλες κατηγορίες φοροδιαφυγής: φοροδιαφυγή που σχετίζεται με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα και φοροδιαφυγή που δεν έχει καμιά σχέση με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα, την παραγωγή εγχώριου προϊόντος και τη δημοσίευση αντίστοιχων εισοδημάτων συντελεστών παραγωγής. Στην τελευταία κατηγορία, η φο-

ροδιαφυγή στις μεταβιβαστικές πληρωμές είναι ίσως το πλέον γνωστό παράδειγμα. Η φοροδιαφυγή που συντελείται στη φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών και η φοροδιαφυγή στα τέλη κυκλοφορίας, αποτελούν, επίσης, σχετικά παραδείγματα.

Σχηματικά η διάκριση αυτή έχει ως εξής.

Σύνολο φοροδιαφυγής (F)

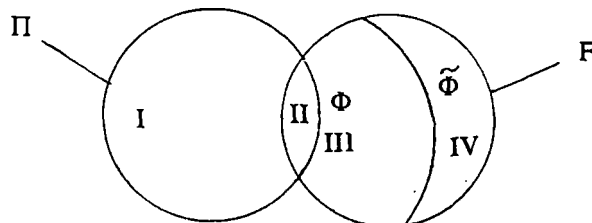
Φοροδιαφυγή που συνδέεται με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα (Υποσύνολο Φ)	Φοροδιαφυγή που δεν έχει σχέση με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα (Υποσύνολο Φ)
--	---

Εκτός από τις μεταβιβαστικές πληρωμές που παράνομα διαφεύγουν τη φορολογία εισοδήματος, στο φορολογικό σύστημα της κάθε χώρας υπάρχει και ένας αριθμός φόρων που δεν επιβάλλεται σε μεγέθη που έχουν σχέση με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα. Σε άλλες χώρες η σημασία αυτών των φόρων είναι μεγάλη και σε άλλες μικρή. Πάντως, εφόσον το σύνολο της φοροδιαφυγής ορίζεται όπως παραπάνω, είναι φανερό ότι δεν είναι δυνατό να ταυτίζεται με την παραοικονομία η οποία έχει σχέση αποκλειστικά με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα.

Οι μεγαλύτερες και περισσότερο πολύπλοκες διαφορές, όμως, μεταξύ στις δύο έννοιες εμφανίζονται στην περίπτωση των φόρων που συνδέονται με την τρέχουσα δραστηριότητα..

Γενικά, εάν απεικονίσουμε το σύνολο όλης της φοροδιαφυγής με $F = \Phi \cup \Phi$, το (γνήσιο) υποσύνολο της φοροδιαφυγής

που σχετίζεται με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα με Φ (όπου $\Phi \subset F$) και το σύνολο της παραοικονομίας με Π , τότε έχουμε την εξής σχέση:

Είναι φανερό ότι η τομή $\Phi \cap \Pi \neq \emptyset$, αλλά αντιπροσωπεύει την περίπτωση των εισοδημάτων (έμμεσων φόρων) τα οποία αποκτώνται (εισπράττονται) στην παραοικονομία και ταυτόχρονα φοροδιαφεύγουν. Το υπόλοιπο του συνόλου Π αντιστοιχεί σε παραοικονομία χωρίς φοροδιαφυγή. Τέλος, το υπόλοιπο του συνόλου Φ αντιστοιχεί σε φοροδιαφυγή από τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα, αλλά χωρίς παραοικονομία.

Η περιοχή I αναφέρεται στις περιπτώσεις εκείνες που μια οικονομική δραστηριότητα, για οποιοδήποτε λόγο, δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς (ενώ θα έπρεπε), αλλά τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι δηλώνονται (αποδίδονται) στην εφορία. Στην περιοχή II έχουμε τα εισοδήματα και τους έμμεσους φόρους, που αποκτώνται / εισπράττονται στην παραοικονομία και δεν δηλώνονται / αποδίδονται στις φορολογικές αρχές. Αυτή είναι και η μοναδική περιοχή όπου η φοροδιαφυγή ταυτίζεται με την παραοικονομία.

Στην περιοχή III έχουμε φοροδιαφυγή χωρίς παραοικονομία. Περιπτώσεις, δηλαδή, όπου η προστιθέμενη αξία καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς, αλλά τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι δεν δηλώνονται / αποδίδονται στις φορολογικές αρχές. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις εδώ είναι η αγροτική παραγωγή και η οικοδομική δραστηριότητα, στις οποίες οι προστιθέμενη αξία καταγράφεται ικανοποιητικά στους εθνικούς λογαριασμούς, αλλά μόνο ένα ελάχιστο ποσοστό των αντίστοιχων εισοδημάτων δηλώνεται στις φορολογικές αρχές.

Τέλος, η περιοχή IV αντιπροσωπεύει φοροδιαφυγή μη συνδεδεμένη με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα.

Θα πρέπει να τονιστεί εδώ ότι η τομή των συνόλων $\Pi \cap \Phi$ διαφέρει από χώρα σε χώρα και είναι μικρή ή μεγάλη ανάλογα με το θεσμικό πλαίσιο, το φορολογικό σύστημα, το βαθμό και τον τρόπο παρέμβασης των αρχών στην οικονομική δραστηριότητα, την τεχνολογία, τον τρόπο οργάνωσης της παραγωγής, τον τρόπο κατάρτισης των εθνικών λογαριασμών κ.λ.π. Δεν υπάρχει, δηλαδή, κανένας λόγος να υποθέσουμε A PRIORI ότι $\Pi \equiv \Phi$ για όλες τις χώρες και όλες τις χρονικές περιόδους. Αντίθετα, αυτό θα πρέπει να αποτελέσει θέμα εμπειρικής διερεύνησης. Φυσικά, το Φ δεν είναι ποτέ δυνατό να ισούται με το Π . Είναι δυνατό να δεχθούμε όμως, ότι σε συγκεκριμένες χώρες για πρακτικούς σκοπούς το συμπληρωματικό σύνολο Φ είναι μικρό. Οι παράγοντες που προσδιορίζουν το μέγεθος του Φ είναι η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος (το είδος, δηλαδή, των φόρων που χρησιμοποιούνται), η άρτια λειτουργία των φορολογικών αρχών και το μέγεθος των μεταβιβαστικών

πληρωμών που έχουν αντικειμενική δυνατότητα φοροδιαφυγής.

Από την παραπάνω σύντομη ανάλυση είναι φανερό ότι ακόμη και στην περίπτωση των φόρων που συνδέονται με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα, η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή δεν ταυτίζεται και ότι είναι δυνατό να υπάρχει φοροδιαφυγή χωρίς παραοικονομία (περιοχή III), η οποία στη χώρα μας ενδέχεται να είναι μεγαλύτερη από όσο στην περιοχή II (όπου η φοροδιαφυγή ταυτίζεται με την παραοικονομία).

2.5. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΟΥΣΙΑ ΤΟΥ - ΤΟ ΥΨΟΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η φοροδιαφυγή στα τελευταία χρόνια πήρε σοβαρές διαστάσεις με αποτέλεσμα να υπολογίζεται ακόμη και σε εκατοντάδες δισεκατομμύρια δρχ. οι διαφεύγοντες φοροί. Δηλαδή σε ποσά που αντιπροσωπεύουν σημαντικό μέρος του συνόλου των εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού κάθε χρόνο. Η φοροδιαφυγή αυτή προκαλεί οξύ πολιτικό - κοινωνικό - οικονομικό κλίμα.

Η ευαισθησία των ασθενέστερων οικονομικά τάξεων και των ειλικρινών φορολογουμένων διεγείρεται σ' αυτή την περίπτωση σ' αυτή την περίπτωση και δίκαια διατείνονται, ότι στους ώμους των ειλικρινών φορολογουμένων που αποτελούνται από τους μισθοσυντήρητους γενικά με τους μικρομεσαίους επαγγελματίες, τη μεσαία αστική τάξη, πέφτει το βάρος του φόρου.

Αποτέλεσμα της καταστάσεως αυτής είναι να λαμβανει το Κράτος άλλα μέτρα για την κάλυψη των αναγιών του, σε τρέχουσες δαπάνες και σε επενδύσεις συνάπτοντας δάνεια εσωτερικά και εξωτερικά, παρόλληλα με την επέκταση ή την αύξηση των έπιτεσων φόρων σε προϊόντα, υπηρεσίες κ.λ.π. που αποδεδειγμένα έχουν αντίκτυπο στις ασθενέστερες τάξεις. Γιατί αυτά τα μέτρα βαούνουν όλους τους φοροολογούμενους ανεξαιρέτως χωρίς διάκριση και χωρίς επίσης να τηρείται η συνταγματική αοχή της συνεισφοράς των πολιτών στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις τους.

Οι έμμεσοι φόροι ειδικότερα δρουν σ' αυτή την περίπτωση μαζί με τον εσωτερικό δανεισμό του κράτους, σαν το έσχατο μέσο για την εξασφάλιση των απαραίτητων εσόδων στο κράτος για την επιτέλεση του προορισμού του. Οι έμμεσοι φόροι επίσης, που έχουν ταμειευτικό χαρακτήρα, εισπράττονται εύκολα, διευρύνουν όμως ακόμη περισσότερο το χάσμα μεταξύ άμεσων και έμμεσων φόρων, που είναι σημαντικά μεγάλο στη χώρας μας.

Ανεβάζουν το κόστος ζωής, περιορίζουν την αγοραστική δύναμη του χρήματος, με επιπτώσεις σε βάρος των μισθοσυντήρητων εργαζομένων και των κοινωνικών τάξεων, με χαμηλό εισόδημα. Επιπλέον οι έμμεσοι φόροι επιδροούν δυσμενώς στην οικονομία, μειώνουν την ανταγωνιστικότητα σε διεθνή κλίμακα και βοηθούν τον πληθωρισμό.

Εξάλλου τα εσωτερικά και εξωτερικά δάνεια, εκτός από τις άλλες επιπτώσεις τους, αποτελούν κατα κάποιο τρόπο <<φορολογία των μελλουσών γενεών>>, στην ουσία τους.

Με την κατ'εξακολούθηση φοροδιαφυγή και αυτή η φορολογία των μελλουσών γενεών (δάνεια), σε βάρος της αστικής τάξης των μισθοσυντηρητών και μικρομεσαίων φορολογουμένων αποβαίνει, που ήδη πληρώνει πολλά. Σε ποσοστό πάνω από το 50% του φόρου εισοδήματος ανέρχεται η επιβάρυνση των μισθοσυντηρητών που επιπλέον συμμετέχουν σημαντικά στους έμμεσους φόρους, αφού όλο το εισόδημα τους το ξοδεύουν.

Το πρόβλημα της φοροδιαφυγής δεν είναι μόνο ελληνικό, αλλά παγκόσμιο. Αλλά ούτε στην Ελλάδα υπάρχουν οι μοναδικοί φοροφυγάδες, όπως υποθέτουν πολλοί.

Παντού βρίσκονται οι φοροφυγάδες, που χρησιμοποιούν ποικίλες μεθόδους φοροδιαφυγής.

Οι περισσότερο αναπτυγμένες οικονομικά χώρες έχουν θεσπίσει αυστηρές ποινές και κυρώσεις κατά των φοροφυγάδων.

Επι πλέον διεθνείς συμφωνίες μεταξύ των κρατών, πέρα από τις συνήθεις συνθήκες αποφυγής διπλής φορολογίας των Ναυτιλιακών, Αεροποριών και άλλων επιχειρήσεων, καθώς και των εργαζομένων μισθωτών, προβλέπουν την ανταλλαγή πληροφοριών, σε φορολογικά στοιχεία και άλλα φορολογικά θέματα, με στόχο την πάταξη της φοροδιαφυγής.

2.6. ΑΙΤΙΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Οι γενικότεροι λόγοι φοροδιαφυγής είναι οι εξής:

α) Το φορολογικό βάρος της χώρας μας

Στη χώρα μας, η οικονομική διάρθρωση και το φορολογικό σύστημα, είναι διαφορετικά από τις άλλες χώρες της Δυτ. Ευρώπης, ειδικότερα.

Το κατά κεφαλή ετήσιο εισόδημά μας είναι χαμηλότερο από το εισόδημα των αναπτυγμένων αυτών Ευρωπαϊκών χωρών, με τις οποίες συγκρίνω την Ελληνική οικονομία και πραγματικότητα.

Ο Οικονομικός Ατλας της Διεθνούς Τραπέζης για το έτος 1975 ανεβάζει το κατά κεφαλή εθνικό προϊόν (εισόδημα) του Έλληνα σε 2.300 \$ Η.Π.Α. απέναντι στο αντίστοιχο κατά κεφαλή ετήσιο εισόδημα, στο ίδιο έτος:

- του Γερμανού που φτάνει τα 6.670 \$ Η.Π.Α.
- του Γάλλου που φτάνει τα 5.950 \$ Η.Π.Α.
- του Βέλγου που φτάνει τα 6.270 \$ Η.Π.Α.
- του Σουηδού που φτάνει τα 8.150 \$ Η.Π.Α.
- του Δανού που φτάνει τα 6.810 \$ Η.Π.Α.
- του Νορβηγού που φτάνει τα 6.760 \$ Η.Π.Α.
- του Ολλανδού που φτάνει τα 5.750 \$ Η.Π.Α.
- του Αυστριακού που φτάνει τα 4.870 \$ Η.Π.Α.
- του Αγγλου που φτάνει τα 3.780 \$ Η.Π.Α. κ.λ.π.

Η αναλογία λοιπόν του κατά κεφαλή εισοδήματος του Έλληνα και των λοιπών αυτών Ευρωπαίων είναι 1 προς 2 - 4 σχεδόν φορές. Δηλαδή, το εισόδημα του Έλληνα παρουσιάζει διαφορά τεράστια προς τα κάτω, απέναντι στο εισόδημα των άλλων

Δυτικό - Ευρωπαίων.

Η συνολική επιβάρυνση από φόρους, άμεσους και έμμεσους, στο κατά κεφαλή εισόδημα κυμαίνεται στα ίδια περίπου ή και ψηλότερα, αναλογικά με τη διαφορά εισοδήματος, επίπεδα, μεταξύ της χώρας μας (19,5% κατά τις προβλέψεις 1979) και των άλλων χωρών, ειδικότερα των Κρατών - μελών της Κοινής Ευρωπαϊκής Αγοράς - 9 χώρες - (18,3% - 27,7% κατά το έτος 1976).

Επί πλέον παρατηρείται μια τάση να ανεβαίνουν κάθε χρόνο οι Κρατικές δαπάνες, σημαντικά, ενώ το εισόδημα παραμένει σχεδόν στάσιμο τα τελευταία χρόνια στη χώρας μας.

Ειδικότερα, τα τελευταία αυτά χρόνια (1981 και έπειτα), το ύψος του Κρατικού μας προϋπολογισμού φτάνει σε επίπεδα που οι δαπάνες του, βαρυμένες και με τεράστια ελλείματα των Κρατικών Οργανισμών και Επιχειρήσεων του παρελθόντος, να καλύπτουν σχεδόν το 50% του Εθνικού εισοδήματος σε τρέχουσες τιμές, με επακόλουθο τη συνεχή αύξηση των φόρων, έμμεσων (ιδίως) και άμεσων και με προέκταση την κάλυψη του ελλείματος με εξωτερικό και εσωτερικό δανεισμό που καταλήγει όπως είναι γνωστό και ο δανεισμός αυτός σε επιβολή νέων φόρων μελλοντικά και σε φαινόμενα πληθωριστικά, όπως είναι η αύξηση των τιμών των αγαθών των υπηρεσιών και η υποτίμηση του νομίσματος.

Η φορολογική επιβάρυνση ή το φορολογικό βάρος μιας χώρας μετριέται, κατά την επιστημονική θεωρία και πράξη, με το εισόδημα που απομένει μετά τη φορολόγησή του.

Έτσι στη χώρα μας έχουμε επίσης το χαμηλότερο υπόλοιπο εισοδήματος μετά τη φορολογία του, απέναντι στις άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες, όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία.

Κάτω από το βάρος της τόσο σημαντικής φορολογίας στο κατά κεφαλή εισόδημα, δεν μπορεί παρά ο φορολογούμενος να βρει τρόπους φοροδιαφυγής.

β) Ο Αγροτικός Πληθυσμός και το αγροτικό εισόδημα

Ο αγροτικός πληθυσμός της χώρας μας ανέρχεται σήμερα στο 30,8% του συνολικού μας πληθυσμού και παράγει μόλις το 16,8% του Εθνικού μας προϊόντος (1979).

Το ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού είναι πολύ χαμηλότερο στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που κατά τις ίδιες Στατιστικές κυμαίνεται από 2,6% έως 21% κατ'άνωτατο όριο, με μέσο όρο 7,6% (1979), απέναντι στο συνολικό πληθυσμό των χωρών αυτών. Το ποσοστό του αγροτικού μας πληθυσμού παλαιότερα ήταν ακόμη ψηλότερο (48%) και το αγροτικό εισόδημα ανήρχετο τότε στο 30,5% του συνόλου του εθνικού μας εισοδήματος (έτος 1950), κατά τις στατιστικές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας έτους 1961. Το αγροτικό εισόδημα λοιπόν κατά κανόνα χαμηλό στη χώρα μας και με τις ευεργετικές διατάξεις που ισχύουν γι' αυτό στη φορολογία εισοδήματος ειδικότερα, απαλλάσσεται καθ'ολοκλήρεια σχεδόν από το φόρο αυτό, τελικά. Ευεργετικές επίσης διατάξεις ισχύουν στους φόρους πάνω στην αγροτική περιουσία. Τέλος περιορισμένη είναι η συμμετοχή του αγροτικού

πληθυσμού στους έμμεσους φόρους.

Ετσι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού - ο αγροτικός - ελάχιστα συμμετέχει στους φόρους, άμεσους και έμμεσους, λόγω χαμηλού εισοδήματος, απαλλαγών, ειδικής φορολογικής μεταχειρίσεως κ.λ.π. Αποτέλεσμα είναι η όχι μεγάλη απόδοση των φόρων, άμεσων αλλά και έμμεσων απ' αυτή την αιτία, λόγω του χαμηλού, άλλωστε αγροτικού εισοδήματος, που αποκτά όμως ένας αξιόλογο μέρος (30%) και πλέον, του πληθυσμού μας.

γ) Η αστική τάξη και η φορολογική επιβάρυνσή της

Εχουμε εδώ υπερβολικά φορολογικά βάρη, αφού π.χ. το 50% περίπου του φόρου εισοδήματος καταβάλλεται από τους μισθωτούς, που αποτελούν κατα κύριο λόγο την αστική μεσαία τάξη και που συνήθως είναι ειλικρινείς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Η αστική τάξη δεν έχει πάντα δυνατότητες αυξήσεως του εισοδήματός της, που παραμένει τούτο σε χαμηλά επίπεδα, και χωρίς εντυπωσιακές αυξήσεις, στην ουσία, άσχετα αν στις φορολογικές δηλώσεις δηλώνει μεγαλύτερο κατά μέσο όρο ποσό εισοδήματος κατ' έτος, από τις άλλες επαγγελματιικές τάξεις εμπόρων, βιομηχάνων κ.λ.π.

Ένα μεγάλο λοιπόν μέρος του πληθυσμού που αποτελείται από αναγκαστικούς, θα έλεγα, ειλικρινείς φορολογούμενους, τους μισθοσυντήρητους, συμμετέχει σημαντικά στα δημόσια βάρη, δεν φοροδιαφεύγει αλλά αδυνατεί να προσφέρει περισσότερα στον Κρατικό προϋπολογισμό λόγω του χαμηλού εισοδήματος των μελών του.

δ) Η οικονομική διάρθρωση της χώρας

Η οικονομική διάρθρωση στην Ελλάδα, συγκριτικά με τις λοιπές χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας είναι διαφορετική. Στις χώρες αυτές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κυριαρχούν κανόνα οι πολλοί και μεγάλοι φορολογούμενοι με υψηλά εισοδήματα, οι μεγάλοι οικονομικοί οργανισμοί και οι γνωστές πολυεθνικές εταιρείες με υψηλά επίσης κέρδη, που αποδίδουν αντίστοιχα σημαντικά έσοδα από άμεσους φόρους, στο Κράτος.

Στην Ελλάδα απέναντι σ' αυτές τις μεγάλες επιχειρήσεις, έχουμε σχετικά χαμηλά εισοδήματα με λίγους εύρωστους οικονομικούς οργανισμούς, που διέπονται από ποικιλίες και εκτεταμένες προστατευτικές διατάξεις απαλλαγών, για παραγωγικές επενδύσεις κ.λ.π. με αποτέλεσμα τη μειωμένη απόδοσή τους, στο φόρο εισοδήματος και σε άλλους άμεσους και έμμεσους φόρους.

Μια σημαντική πηγή μεγάλων εισοδημάτων, το ναυτιλιακό εισόδημα εφοπλιστών κ.λ.π. για λόγους γενικότερου συμφέροντος, συναγωνισμού σε παγκόσμια κλίμακα της Εμπορικής Ναυτιλίας της χώρας μας, της μεγαλύτερης στον κόσμο, ελάχιστα αποδίδει σε φόρους με τις ευρύτατες φορολογικές απαλλαγές του και με την κατ' ειδικό τρόπο φορολογία των πλοίων κ.λ.π., μέτρα ειδικά που παίρνει το Κράτος για τους πλοιοκτήτες, για τις Ναυτιλιακές εταιρείες και για τους εργαζόμενους στα πλοία.

Τέλος η οικονομία μας γενικά βρίσκεται στο στάδιο της ανάπτυξης με πληθώρα φοροαπαλλαγών που ισχύουν, προς υποβοήθησή της. Καταλήγουμε λοιπόν εδώ, στο συμπέρασμα ότι και στη διάρθρωση της οικονομίας της χώρας μας, οφείλεται η μειωμένη απόδοση των φόρων.

ε) Το φορολογικό σύστημα - Οι πολλοί έμμεσοι φόροι και η μεγάλη απόδοσή τους στο σύνολο των φόρων, συγκριτικά με τους άμεσους φόρους στη χώρας μας.

Στις λοιπές χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ισχύει διαφορετικό, όπως αναφέρων παραπάνω φορολογικό σύστημα, με κύριους τους άμεσους φόρους και δευτερεύοντες τους έμμεσους φόρους. Η αναλογία σ' αυτές είναι διαφορετική από τη χώρας μας σε απόδοση φόρων, δηλαδή άμεσοι 2/3 και έμμεσοι 1/3 στο σύνολο των φόρων.

Απεναντίας στην Ελλάδα η αναλογία είναι: άμεσοι φόροι 1/3 και έμμεσοι φόροι 2/3, στο σύνολο των εσόδων από φόρους γενικά.

Ειδικότερα το σύστημα των παρακρατουμένων φόρων στην πηγή του εισοδήματος είναι πολύ διαδεδομένο στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Το εισόδημα κατά κανόνα φορολογείται σ' αυτές με ενιαίο φορολογικό συντελεστή υπέρ το Δημοσίου, Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και λοιπών Κρατικών Οργανισμών, μαζί.

Εκ των υστέρων το Δημόσιο κατανέμει στους άλλους κρατικούς Οργανισμούς και στο ίδιο το Κράτος, ανάλογα ποσοστά των εσόδων από φόρους. Οι έμμεσοι φόροι περιορισμένοι σε απόδοση κατ' αναλογία, στο σύνολο των φόρων, επιβάλλονται κατα κύριο λόγο με ένα γενικό φόρο καταναλώσεως. Στις Αγγλοσαξωνικές χώρες της Ευρώπης και του υπολοίπου κόσμου, ιδίως, ισχύει παράλληλα το σύστημα του πόθεν έσχες των φορολογουμένων, για την αναδρομική φορολόγηση του εισοδήματος, που δεν δηλώθηκε στα προηγούμενα χρόνια. αλλά αναλίσκεται μεταγενέστερα για την αγορά π.χ. αυτοκινήτων, κ.λ.π περιουσιακών στοιχείων μεγάλης αξίας, μέτρο που διορθώνει εκ των υστέρων τη διαφορά εισοδήματος, που αποκτήθηκε πραγματικά στο παρελθόν και φορολογήθηκε μερικώς ή και δεν φορολογήθηκε τότε, με τη φορολόγησή του μεταγενέστερα.

Απέναντι στα παραπάνω ισχύοντα στην Ευρώπη και άλλες χώρες, στην Ελλάδα εφαρμόζεται ένα πολυδαίδαλο γραφειοκρατικό σύστημα, τόσο στους άμεσους όσο και στους έμμεσους φόρους.

Επίσης, δεν εφαρμόζεται η παραπάνω αρχή του πόθεν έσχες στη φορολογία εισοδήματος, με αποτέλεσμα άλλο εισόδημα αναλίσκεται και άλλο φορολογείται στην πηγή, που μετά την οριστικοποίησή του δεν επιδέχεται κατά κανόνα αναθεώρηση γιατί κατα την αρχή της φορολογίας αυτής στη χώρα μας κάθε χρήση είναι αυτοτελής.

Υφίστανται διατάξεις για τη φορολογία βάσει νέων

στοιχείων, αποικρυβέντων κερδών, αλλά στην εφαρμογή τους περιορίζονται σε ελάχιστες περιπτώσεις. Τα τεκμήρια δαπανών διαβιώσεως διορθώνουν κάπως τα πράγματα στον τομέα αυτό, όχι όμως αποτελεσματικά.

Επίσης σωρεία κύριων φόρων και παρομαρτούντων ισχύουν σε μας, που επιτρέπουν τη φοροδιαφυγή και ακόμη τη φοροκλοπή, αφού σε εκτατεμένη κλιμακα όλοι σχεδόν οι επιτηδευματίες εκτελούν χρέη ταμεία του κράτους, εισπράττοντας από τρίτους και αποδίδοντας ή όχι, ανάλογα με τα ειλικρινειά τους, φόρους άμεσους και έμμεσους στο Δημόσιο.

Επί πλέον στην ίδια φορολογητέα ύλη, είτε εισόδημα είναι είτε ακίνητο ή άλλο περιουσιακό στοιχείο, είτε αγαθά και συναλλαγές είναι, επιβάλλονται ταυτόχρονα, ανεξάρτητοι και αυτοτελείς νομικά, πολλοί και διάφοροι φόροι με διάφορες ονομασίες, που τελικά στον ίδιον σκοπό αποβλέπουν: να εξασφαλίσουν έσοδα στο Κράτος κατα κύριο λόγο και στους Κρατικούς Οργανισμούς κατά δεύτερο λόγο. Π.χ. στο εισόδημα επιβάλλονται ταυτόχρονα: φόρος εισοδήματος, εισφορά ΟΓΑ, προκαταβολή φόρου, συμπληρωματικοί φόροι οικοδομών ή Γ'πηγής εισοδήματος, χαρτόσημο ενοικίων, ΟΓΑ χαρτοσήμου κ.λ.π.

Έτσι βγαίνει το συμπέρασμα ότι η μειωμένη απόδοση άμεσων φόρων, ειδικότερα, μπορεί να αποδοθεί σε άλλες αιτίες στη χώρα μας, δηλαδή στο ισχύον φορολογικό σύστημα, στην αυξανόμενη έμμεση φορολογία, στα χαμηλά, σχετικά εισοδήματά μας (αγροτικό εισόδημα, μειωμένο εισόδημα μισθ. υπηρεσιών, ελάχιστες μεγάλες επιχειρήσεις κ.λ.π.) δεδομένα που δεν

συμπίπτουν πάντοτε με τη φοροδιαφυγή καθ'ολοκληρίαν.

Επίσης, η πληθώρα των έμμεσων φόρων και η μεγάλη επιβάρυνση του κόστους ζωής σε συνδυασμό με τον τρόπο είσπραξης και απόδοσης των φόρων στο Δημόσιο, όπως παραπάνω τον εξέθεσα, γίνεται αιτία ευρείας φοροδιαφυγής και φοροκλοπής, ακόμη.

στ) Η τεχνική του φορολογικού ελέγχου ως αιτία της φοροδιαφυγής

Η παρακαλούθηση και ο έλεγχος των φορολογικών Νόμων είναι διαφορετικός στη χώρα μας από αυτόν που ακολουθούν οι άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, που διαθέτουν μεγαλύτερη πείρα στα φορολογικά θέματα και είναι πιο μεθοδικοί και συστηματικοί στο έργο τους. Αρκεί να σημειώσω ότι στην Αγγλία ισχύει, σήμερα, με τις μετέπειτα αναγκαίες τροποποιήσεις η φορολογία εισοδήματος, όπως ίσχυε πριν 200 χρόνια.

Στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης που είναι και συνεταίροι μας στην Κοινή Αγορά ή όχι, η εφαρμογή της φορολογικής Νομοθεσίας γίνεται είτε με αστυνόμευση, όπως συμβαίνει στην Ιταλία, όπου λειτουργεί η φορολογική Αστυνομία επιφορτισμένη όμως και με άλλα καθήκοντα διώξεως λαθρεμπορίου κ.τ.λ., είτε σε άλλες χώρες, με επιβολή σοβαρών κυρώσεων και ποινών, όπως το κλείσιμο των επιχειρήσεων, η στέρηση δικαιώματος ασκήσεως άλλου επαγγέλματος, ακόμη και η

στέρωση της ιθαγένειας. Επι πλέον η παρακολούθηση εκπληρώσεως από τους φορολογουμένους γενικά των φορολογικών υποχρεώσεών τους γίνεται από Κεντρικές μεγάλες Οικονομικές Εφορίες (μία ή δύο), που εδρεύουν σε κάθε μεγάλη πόλη και από επαρχιακές περιφερειακές Εφορίες στις υπόλοιπες περιοχές των χωρών αυτών, θεσμοί σωστοί και κατάλληλοι για την μεγαλύτερη απόδοση των φόρων. Στην Ελλάδα αντίστοιχα, λειτουργούν δεκάδες Οικον. Εφορίες στις μεγάλες μας πόλεις ειδικότερα, δηλαδή στην Αθήνα, Πειραιά και Θεσσαλονίκη, μεταξύ των οποίων οι περισσότερες Εφορίες ασχολούνται με το ίδιο αντικείμενο της επιβολής π.χ. φόρου εισοδήματος στα φυσικά και Νομικά πρόσωπα και με κατάτμηση της ίδιας πόλης σε πολλές μικρές περιφέρειες, όπως παρακάτω αναλυτικότερα εκθέτω, που προκαλούν σύγχυση, πολλές γραφειοκρατικές διατυπώσεις και κατά συνέπεια βοηθούν στη διαφυγή των φόρων.

Ο φορολογικός έλεγχος στις άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, γίνεται δειγματοληπτικά, κάθε 5 κατα μέσον όρο χρόνια στις μεγάλες επιχειρήσεις και φορολογούμενους για τους οποίους υπάρχουν σοβαρές υπόνοιες φοροδιαφυγής. Βασίζεται στα λογιστικά βιβλία που τηρούνται σύμφωνα με τους κανόνες της Λογιστικής επιστήμης και Πρακτικής και στη φορολογική δήλωση, που με σοβαρότητα αντιμετωπίζει ο φορολογούμενος και η φορολογική αρχή.

Σε μας ο φορολογικός έλεγχος, κατάλοιπο δυσπιστίας, αναλίσκειται κατά μέγα μέρος του πολυτίμου χρόνου απασχόλησης των Οικον. Εφοριών, στην πληθώρα των μικρομεσαίων φορολογουμένων και σε αλληλοσυγκρουόμενες αρμοδιότη-

τες πολλών Εφοριών, για τον ίδιο φορολογούμενο, ώστε να μην επαρκεί ο χρόνος για τους μεγάλους φορολογούμενους, που είναι κατανεμημένοι συνήθως σε πολλές Οικον. Εφορίες. Ο φορολογικός έλεγχος μάλιστα, όταν δεν καταλήξει σε συμβιβασμό και υποβολή από μέρους του φορολογούμενου ειπρόθεσμης δήλωσης, αρχικής ή συμπληρωματικής, ακολουθεί την προβλεπόμενη νόμιμη διαδικασία. Οπότε η λύση της διαφοράς απόψεων φορολογούμενων και Κράτους καταλήγει ενώπιον της Φορολογικής Δικαιοσύνης, δηλαδή ενώπιον των Α/θμιων και Δευτεροβαθμίων τακτικών σημερα Διοικητικών Δικαστηρίων και του Συμβουλίου της Επικρατείας. Συνέπεια της τακτικής αυτής που ακολουθείται στον έλεγχο των φορολογικών υποθέσεων και της παραπέρα νόμιμης διαδικασίας οριστικοποίησης των αποτελεσμάτων αυτού, είναι η υπερβολική καθυστέρηση εικαθάρισης και είσπραξης του αναλογούντος φόρου.

Συνήθως απαιτούνται 4 με 5 μέχρι 10 χρόνια και πλέον για την οριστική εικαθάριση του φόρου. Ετσι έχουμε συσσώρευση χρεών, κατα διαστήματα δυσβάστακτων για ένα φορολογούμενο και μη έγκαιρη εξόφλησή τους, με ζημιά του Δημοσίου και της Εθνικής Οικονομίας, μαζί με όλα τα άλλα επακόλουθα της αδυναμίας πληρωμής τους από τον οφειλέτη φορολογούμενο. Οι μεγάλες πόλεις μας είναι χωρισμένες σε πολλούς τομείς ή περιφέρειες και οικοδομικά τετράγωνα, σε κατηγορίες επαγγελματιών και φόρων, με αποτέλεσμα π.χ. 70 περίπου, συνολικά, Εφορίες στην περιοχή της ενιαίας πλέον πόλης Αθήνας - Πειραιά ασχολούνται με ένα αριθμό φορολογούμενων, που σε μεγάλες πόλεις του εξωτερικού μια ή δύο το πολύ

Οικονομικές Εφορίες, θα ασχολούνταν με αυτούς και με μεγαλύτερη απόδοση σε φόρους. Έτσι οι μεγάλες πόλεις μας αποτελούν ιδεώδεις παραδείσους φοροδιαφυγής, που τελευταία, σχεδόν καθημερινά, χαρακτηριστικά δείγματα τους αποκαλύπτονται.

Επί πλέον εφαρμόζουμε σε πειραματικό στάδιο ακόμη τον Κώδικα Φορολογικών Στοιχείων, μοναδικό νομοθέτημα στη Δυτική Ευρώπη και σε άλλες ανεπτυγμένες χώρες του Κόσμου, που επιβάλλει ως επιταγές του Νόμου τους κανόνες της Λογιστικής, αφού είναι ενσωματωμένοι στις διατάξεις του και μάλιστα λεπτομερειακά. Ο κώδικας αυτός παρά τα σαράντα χρόνια εφαρμογής του, δεν μπόρεσε να δώσει λύση στο σοβαρό θέμα τήρησης λογιστικών βιβλίων, εκδοσης στοιχείων, ειλιριων από τους επιτηδευματίες.

Απεναντίας έδωσε τη δυνατότητα στους φοροφυγάδες για μία εκτεταμένη και ποικιλόμορφη φοροδιαφυγή στους άμεσους και έμμεσους φόρους. Ανέφερα παραπάνω για τον Κώδικα Φορολογικών Στοιχείων ως μοναδικό Νομοθέτημα στο είδος του στη Δυτική Ευρώπη κ.λ.π., που επιβάλλει πληθώρα λεπτομερειακών υποχρεώσεων στην τήρηση βιβλίων και στοιχείων λογιστικών στους επιτηδευματίες. Ο ΚΦΣ μετέτρεψε τελικά τους κανόνες της Λογιστικής σε αναγκαστικούς κανόνες Δικαίου.

Μπορεί να φανταστεί κανείς αν εφαρμοζόταν ο Κώδικας αυτός με τον ίδιο τρόπο, σε μια χώρα με ανεπτυγμένη οικονομία τι θα συνέβαινε; Ποιά ή ποιες φορολογικές Υπηρεσίες του Κράτους θα ήταν σε θέση να ασχολούνται με τη θεώρηση

βιβλίων και στοιχείων στην ευρύτατη κλίμακα που γίνεται σε μας. Και ποια Φορολογική Αρχή στις χώρες αυτές θα μπορούσε να δέχεται τα απειράριθμα φορολογικά στοιχεία π.χ. τιμολογίων που θα υπέβαλαν οι επιτηδευματίες, σήμερα συγκεντρωτικά κατ'έτος και άλλοτε κάθε έξι μήνες, για να διαβιβάσει στη συνέχεια στην Κεντρική Μηχανογραφική Υπηρεσία για επεξεργασία, όπως γίνεται σε μας και π.χ. στις Η.Π.Α., στη Γερμανία, Αγγλία, Γαλλία, Ολλανδία κ.λ.π. με την τεράστια και ασύλληπτη εμπορική τους κίνηση, με τη μέθοδο και τα μέσα που χρησιμοποιούμε εμείς;

Σήμερα γίνεται μια σοβαρή προσπάθεια καθιέρωσης του συνοπτικού φορολογικού και λογιστικού ελέγχου για την περαίωση των εκατομμυρίων εκκρεμών υποθέσεων του παρελθόντος και για τη σταθεροποίηση του συστήματος αυτού, του μόνου εφικτού στο παρόν και στο μέλλον, με παράλληλο προληπτικό και κατασταλτικό έλεγχο σε μεγάλες επιχειρήσεις και φορολογουμένους, μέτρα σωστά και αποτελεσματικά, κατά κάποιο τρόπο, κατά της φοροδιαφυγής, που πρέπει όμως να γίνουν πιο ριζοσπαστικά και θαρραλέα.

Η τακτική λοιπόν του φορολογικού ελέγχου, η ένταση όμως σήμερα των φορολογικών ελέγχων του Κ.Φ.Σ. με τις ακρότητες στην τυπική πλευρά τήρησή του, και η βραδύτητα οριστικοποίησης των οφειλών σε φόρους, όπου οι φορολογικές δηλώσεις δεν είναι ειλικρινείς ή δεν έχουν υποβληθεί όλως διόλου, συνδιαζόμενη με τη διάρθρωση των Εφοριών στις μεγάλες πόλεις μας είναι ένας ακόμη λόγος φοροδιαφυγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΚΤΑΣΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

3.1. ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το κυριότερο, ίσως γνώρισμα του ελληνικού φορολογικού συστήματος είναι ότι είναι εξαιρετικά πολύπλοκο, αν και μετά την εισαγωγή του ΦΠΑ, το 1987, η κατάσταση έχει ελαφρά βελτιωθεί. Μερικοί από τους λόγους που συνέβαλαν σημαντικά στο πολύπλοκο του φορολογικού συστήματος είναι οι εξής:

(α) Ο ασυνήθιστος μεγάλος αριθμός των φόρων, ιδιαίτερα των έμμεσων φόρων, οι οποίοι έχουν συσσωρευθεί τα τελευταία 40 χρόνια και πολλοί από τους οποίους έχουν πολύ μικρή απόδοση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 1967 υπήρχαν περίπου 1.800 φόρου <<υπερ τρίτων>>, χωρίς βέβαια να συνυπολογίζονται οι κύριοι φόροι.

(β) Ο μεγάλος αριθμός διαφορετικών <<φορολογικών κινήτρων>>

που δόθηκαν από τις αρχές της δεκαετίας του 1950 μέχρι σήμερα για την προώθηση των επενδύσεων, της εισαγωγής κεφαλαίων από το εξωτερικό, της περιφερειακής ανάπτυξης, των εξαγωγών, της ναυτιλίας, της συγχώνευσης μικρών επιχειρήσεων, της ανάπτυξης του χρηματιστηρίου και της κεφαλαιαγοράς γενικότερα.

(γ) Ο μεγάλος αριθμός των έμτακτων φόρων, εισφορών κ.λ.π. που επιβλήθηκαν από το 1950 μέχρι σήμερα για την αντιμετώπιση έμτακτων αναγκών στον Προϋπολογισμό ή στο Ισοζύγιο Πληρωμών. Αρκετοί από αυτούς τους <<έμτακτους>> φόρους παρέμειναν στο φορολογικό σύστημα, ως αυτοτελείς φόροι, παρά το γεγονός ότι είχαν επιβληθεί για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (π.χ., <<τελος ύδρευσης>>, ΚΗ΄ ψήφισμα).

(δ) Το γεγονός ότι ορισμένοι φόροι επιβάλλονται μέχρι πρόσφατα με πάρα πολλούς και διαφορετικούς συντελεστές. Ο ΦΚΕ π.χ. επιβαλλόταν με 24 κύριους και αρκετούς <<ειδικούς>> συντελεστές. (Ειδικά για την περίπτωση αυτή η εισαγωγή του ΦΠΑ αποτελεί βελτίωση).

(ε) Το γεγονός ότι το ίδιο αγαθό, ιδιαίτερα κατά την εισαγωγή, είναι δυνατό να επιβαρύνεται ταυτόχρονα έως και με 10 διαφορετικούς φόρους, δασμούς, εισφορές κ.λ.π. Η εισαγωγή του ΦΠΑ απλοποίησε ελαφρώς το σύστημα, κυρίως γιατί ο ΦΚΕ και το χαρτόσημο ενοποιήθηκαν σε ένα φόρο.

(στ) Η αοριστία της φορολογικής βάσης ορισμένων φόρων και ιδιαίτερα των δύο γενικών φόρων κατανάλωσης, του χαρτοσήμου και του ΦΚΕ. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η φορολογική

βάση του χαρτοσήμου περιλάμβανε και το χαρτονόμισμα και απαιτήθηκε ειδική νομοθετική ρύθμιση για να απαλλαγούν τα τραπεζογραμμάτια από το τέλος χαρτοσήμου. Η έιτση αλλά και η αοιστία της φορολογικής βάσης του χαρτοσήμου είναι τέτοια που οι BREAK AND TURVEY (1964) συμέραναν ότι <<... δεν είναι δυνατό να επιχειρηθεί περιγραφή της>>. Αν και ένα μέρος του χαρτόσημου ενσωματώθηκε στο ΦΠΑ, η δυσκολία καθορισμού της φορολογικής βάσης του χαρτοσήμου παραμένει, γιατί το τμήμα που ενσωματώθηκε στο ΦΠΑ είχε μάλλον ξεκάθαρη φορολογική βάση.

Στην περίπτωση του ΦΚΕ τα πράγματα δεν ήταν καλύτερα. Υπήρχε μόνιμο πρόβλημα προσδιορισμού των <<βιομηχανικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων>> που είχαν υποχρέωση καταβολής του φόρου. Από το ένα μέρος υπήρχε το πρόβλημα του μεγέθους, δηλαδή πόσο <<μεγάλη>> θα επρεπε να ήταν η βιοτεχνία για να υπαχθεί στο ΦΚΕ. Από το άλλο μέρος υπήρχε το θέμα της μεταποιητικής διαδικασίας, δηλαδή του τρόπου παραγωγής του προϊόντος. Γι' αυτό σε πάρα πολλές περιπτώσεις απαιτείτο μια κατα περίπτωση προσέγγιση για να προσδιοριστεί αν μια επιχείρηση ανήκε στη φορολογική βάση του ΦΚΕ ή όχι. Ετσι, π.χ. είχε αποφασιστεί ότι η παρασκευή μαγιονέζας (αιόμη και σε βιομηχανική κλίμακα) δεν υπαγόταν στο ΦΚΕ, ενώ η παρασκευή μουστάρδας, ρώσικης σαλάτας κ.λ.π. υπαγόταν. Επίσης, οι επιχειρήσεις που παρήγαγαν φύλλα <<κυματιστής>> λαμαρίνας από επίπεδη λαμαρίνα υπαγόταν στο ΦΚΕ, ενώ επιχειρήσεις που έλιωναν παλαιά μέταλλα για την κατασκευή νέων χυτών αντικειμένων δεν υπάγονταν σε ΦΚΕ.

(ζ) Από το γεγονός, τέλος, ότι το χαρτόσημο (αλλά και ορισμένοι άλλοι φόροι) δεν ήταν ένας φόρος αλλά μια σωρεία διαφορετικών και διακεκριμένων φόρων, με διαφορετικές φορολογικές βάσεις, διαφορετικούς συντελεστές, διαφορετικό τρόπο είσπραξης του φόρου και το κυριότερο, με διαφορετικές επιπτώσεις στην οικονομία.

Επιμείναμε στην πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, γιατί αποτελεί μια από τις κυριότερες αιτίες για την ύπαρξη και ανάπτυξη της φοροδιαφυγής και από αυτή τη σκοπιά ενδιαφέρει άμεσα στην παρούσα έρευνα. Θα μπορούσε, επίσης, να ισχυριστεί κανείς ότι ορισμένες από τις περιπτώσεις που αναφέραμε (και ιδιαίτερα αυτή του ΦΚΕ) δεν έχουν πλέον σημασία μετά την εισαγωγή του ΦΠΑ. Αυτό είναι βέβαια αληθές, σημειώνεται όμως γιατί γίνεται γενικά δεκτό ότι από τη στιγμή που και ο πλέον έντιμος φορολογούμενος αρχίσει να φοροδιαφεύγει, πολύ δύσκολα σταματά να κάνει φοροδιαφυγή. Αυτή η νοοτροπία δεν άλλαξε, και (δεν θα μπορούσε να αλλάξει) με την εισαγωγή του ΦΠΑ.

Θα ήταν παράλειψη στο σημείο αυτό να μην επιχειρηθεί κάποια εξήγηση για τους λόγους που οδήγησαν στην ύπαρξη τόσο πολλών φόρων. Ο κυριότερος ίσως λόγος, ιδιαίτερα για την περίπτωση ασφαλιστικών ταμείων και άλλων ΝΠΔΔ. Τα ασφαλιστικά ταμεία που εποπτεύονται από το Υπουργείο Υγείας - Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι περίπου 380, ενώ υπάρχουν και μερικά ακόμη που εποπτεύονται από άλλα υπουργεία. Ο αριθμός αυτός είναι εξαιρετικά μεγάλος για μια

χώρα με πληθυσμό 10 εκατομμυρίων περίπου, τη στιγμή που στη Μεγάλη Βρετανία υπάρχουν μόνο 7 ταμεία.

Τα ταμεία αυτά παρέχουν, ως γνωστό, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και συνταξιοδότηση. Τα ταμεία συντάξεων είναι κύρια ή επικουρικά και ο ασφαλισμένος είναι δυνατό να καλύπτεται από πολλά ταμεία ταυτόχρονα. Το κυριότερο, όμως, είναι ότι κάθε ταμείο έχει δικά του νομοθετημένα έσοδα τα οποία αντλεί από πολλές και συχνά άσχετες μεταξύ τους πηγές. Ορισμένα μάλιστα ταμεία έχουν τη δυνατότητα να αντλούν έσοδα από το ευρύτερο κοινό, πέρα από τις εισφορές των μελών τους. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το Ταμείο Συντάξεως Νομικών, που περιλαμβάνει και τους διοικητικούς υπαλλήλους του Υπουργείου Δικαιοσύνης, έχει 21 πηγές εσόδων, μερικές από τις οποίες έχουν το χαρακτήρα φορολογίας και άλλες αποτελούν συνδρομές ασφαλισμένων.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο μεγάλος αριθμός έμμεσων φόρων οφείλεται και στη φορολογική πολιτική που ακολουθήθηκε από τις αρχές της δεκαετίας του 1950 μέχρι σήμερα. Όταν το 1947 η Ελλάδα έγινε μέλος της GATT, αναγκάστηκε να κάνει σημαντικές υποχωρήσεις και να αναλάβει ορισμένες υποχρεώσεις σχετικά με τους δασμούς που θα μπορούσε να επιβάλει στο μέλλον, σε βιομηχανικά κυρίως προϊόντα. Ως αποτέλεσμα, άρχισε να εφαρμόζεται μια βαθμιαία πολιτική υποκατάστασης των δασμών με ειδικούς φόρους κατανώταλης, οι οποίοι επιβάλλονταν τόσο στα εισαγόμενα όσο και στα ομοειδή εγχώρια προϊόντα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα

είναι η επιβολή, το 1955, του ειδικού φόρου κατανάλωσης υγρών καυσίμων και του ειδικού φόρου κατανάλωσης ζάχαρης, των οποίων οι συντελεστές αντιστοιχούσαν στο ύψος των δασμών (που σχεδόν μηδενίστηκαν την ίδια ημέρα). Η πολιτική αυτή συνεχίστηκε και έγινε περισσότερο αναγκαία μετά τη Σύνδεση της Ελλάδας με την ΕΟΚ, το 1962. Είναι εύκολο να αντιληφθεί κανείς ότι η υποκατάσταση των δασμών με ειδικούς φόρους κατανάλωσης και γενικότερα, η προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων του Εμπορικού Ισοζυγίου μέσα από το φορολογικό σύστημα (αλλά χωρίς δυνατότητα μεταβολής των δασμών) οδήγησε σε μεγάλη αύξηση του αριθμού των έμμεσων φόρων.

Το δεύτερο κυριότερο χαρακτηριστικό του ελληνικού φορολογικού συστήματος που συνδέεται άμεσα με τα παραπάνω, είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος των φορολογικών εσόδων εισπράττεται από την άμεση φορολογία. Το χαρακτηριστικό αυτό, έχει ως αποτέλεσμα την άνιση κατανομή του φορολογικού βάρους.

Άμεσοι φόροι είναι οι φόροι εκείνοι τους οποίους υφίσταται οριστικά ο φορολογούμενος, ώστε να συμπίπτει στο ένα και το αυτό πρόσωπο - κατα κανόνα - τόσο η ιδιότητα του φορολογικού οφειλέτη όσο και η δυνατότητα εκείνου που φέρνει το βάρος της φορολογικής επιβάρυνσης.

3.2. ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΣΥΝΑΦΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Στις περισσότερες χώρες οι εθνικοί λογαριασμοί χρησιμοποιούνται ως ένδειξη για το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας, μετρώντας το σύνολο των χρηματικών ροών που διοχετεύονται προς μια κατεύθυνση είτε ως συνολικό εισόδημα είτε ως συνολικές δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες. Τέτοιες μετρήσεις περιλαμβάνουν μόνο την επίσημη οικονομική δραστηριότητα. Υπάρχουν, όμως και άλλες οικονομικές δραστηριότητες μέσα και έξω από την αγορά, που δεν συμπεριλαμβάνονται στο επίσημο λογιστικό πλαίσιο: α) γεωργική παραγωγή για αυτοκατανάλωση στις αναπτυσσόμενες χώρες, β) δοσοληψίες ανάμεσα στην επίσημη παραγωγή και στα νοικοκυριά ή ανάμεσα στα ίδια τα νοικοκυριά, γ) δραστηριότητες στον κοινοτικό τομέα παραγωγής εθελοντικών ή θρησκευτικών οργανισμών, σε κύκλους φύλαξης παιδιών (BABY - SITTING), σε σωματεία μεταφοράς ή επισκευής / βελτίωσης κατοικιών, δ) η ανεπίσημη (ή παράλληλη, υπόγεια, κρυφή, παρασιλώδης, μη μετρήσιμη, μαύρη) οικονομία που περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες, πολλές από τις οποίες ασκούνται, επίσης, και στην επίσημη οικονομία, συχνά από τους ίδιους ανθρώπους, αλλά, εξ ορισμού, χωρίς εξωτερικές δεσμεύσεις, όπως φόροι, νομοθεσία προστασίας του εργαζομένου και εργατικές ενώσεις. Οι δεσμεύσεις αυτές μαζί με την ανεργία, τις μειούμενες πραγματικές τιμές του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και το υψηλό κόστος της επίσημης

παραγωγής οδηγούν, συνήθως στην <<εν κρυπτώ>> άσκηση πολλών δραστηριοτήτων. Το επιχείρημα που διατύπωσε ο GERSHUNY (1979) είναι ότι σε κάθε χρονική περίοδο οι ειδικές τεχνολογικές συνθήκες, η προσφορά εργασίας και η δημόσια παρεμβατική δραστηριότητα και οργάνωση μπορούν να οδηγήσουν σε ένα φάσμα τύπων οικονομικής οργάνωσης. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες παρατηρούνται συχνά οικονομικές δραστηριότητες περιθωριακές προς την επίσημη οικονομία.

Ένας πιθανός στενός ορισμός της ανεπίσημης οικονομίας θα ήταν ότι αντιπροσωπεύει το τμήμα εκείνο του ΑΕΠ που διαφεύγει από τις επίσημες στατιστικές. Στην παραοικονομία περιλαμβάνονται δραστηριότητες που αντλούν εισοδήματα από εγυληματικές πράξεις & ναρκιωτικά, οργανωμένο έγυλημα), από καταπάτηση των νόμων προστασίας συναλλάγματος ή από αφορολόγητη υπερεθνική οικονομική δραστηριότητα (με τη χρησιμοποίηση φορολογικών παραδείσων). Αν και είναι εξαιρετικά δύσκολο να ανακαλύψει και να μετρήσει κανείς αυτές τις τελευταίες δραστηριότητες, είναι δυνατό να εντοπίσει τα μέσα που χρησιμοποιούνται: μετρητά, ξένο συνάλλαγμα, χρυσός, ασήμι, γραμματόσημα, επιταγές, ανώνυμα χρεόγραφα. Για κάθε ένα από αυτά το μίγμα απόδοσης, εξασφάλισης του απόρρητου, ασφάλειας και δυνατότητας ρευστοποίησης ποικίλλει. Το απόρρητο, όντας κρίσιμο στοιχείο σε τέτοιες δραστηριότητες, διαφοροποιείται από την απλή πρόσβαση σε κάθε προσωπική και οικονομική πληροφορία

που σχετίζεται με μια επιχείρηση, όπως έχουν θεσπίσει οι σουηδικές φορολογικές αρχές, μέχρι την προνομιακή μυστική σχέση ανάμεσα σε τραπεζίτη και πελάτη, όπως στην περίπτωση της Ελβετίας και της Αυστρίας. Οι τράπεζες αντιπροσωπεύουν, ως σύνολο, το πιο σπουδαίο μέσο διακίνησης παράνομου χρήματος, αφού για παράδειγμα, συμμετέχουν σε διαδοχικές χρηματικές πράξεις που βρίσκονται στο όριο του κυβερνητικού ελέγχου, επιτρέπουν μεταφορές ποσών τηλεφωνικά χωρίς γραπτή εξουσιοδότηση και παραλείπουν να καταγράφουν τέτοιες πράξεις ή εισάγουν ψεύτικους αριθμούς λογαριασμών εξωτερικού, όταν πρόκειται για τηλεγραφικές μεταβιβάσεις χρημάτων. Με δοσμένη τη διαφοροποίηση στην πολιτική και στην πρακτική των τραπεζών και το μικρό μέγεθος των πραγματικά αμφισβητούμενων ποσών, σε σχέση με το σύνολο των τραπεζικών δραστηριοτήτων, δεν θα ήταν ρεαλιστικό να περιμένει κανείς να διαθέσουν οι τράπεζες ουσιαστικά κονδύλια για να ανιχνεύσουν αντικανονικές πράξεις τις οποίες μάλιστα, σε αρκετές περιπτώσεις, θα ήταν αδύνατο να προσδιορίσουν επακριβώς. Τέτοια είναι οι κλασικές οικονομικές εταιρίες, των οποίων ο ιδιοκτήτης εμφανίζεται μόνο στο ιδρυτικό καταστατικό ή εταιρίες των οποίων όλες οι μετοχές εκδίδονται στον κομιστή.

Η ανταλλαγή προϊόντων αποτελεί, επίσης, ένα μέσο παραοικονομικής δραστηριότητας που ανιχνεύεται. Οι μετέχοντες σε τέτοιες συναλλαγές μπορούν να εισάγουν στην αγορά προϊόντα και να τα ανταλλάσσουν με άλλα ίσης αξίας.

Οι παραοικονομικές πράξεις περιλαμβάνουν, επίσης, συναλλαγές ανάμεσα σε γιατρούς και ηλεκτρολόγους, δικηγόρους και αρχιτέκτονες, εστιατόρια και διαφημιστικά πρακτορεία κ.τ.λ. Υποκλοστολογήσεις στις απογραφές, υποτιμολογήσεις και ακόμη δραστηριότητες στην ευρωπαϊκή αγορά χρησιμοποιούνται, επίσης, ως τρόποι αποφυγής φορολογίας. Στις Η.Π.Α., περισσότερες ευκαιρίες για φοροδιαφυγή προκύπτουν από τη δημιουργία ιδρυμάτων που παρέχουν στους φορολογούμενους τη δυνατότητα να γίνουν κληρικοί ταχυδρομικώς. Ο φορολογούμενος αγοράζει ένα πιστοποιητικό αγιοσύνης και έτσι διεκδικεί την υπαγωγή τους στην κατηγορία του μη φορολογούμενου.

Τα συνηθέστερα μέσα συναλλαγής που χρησιμοποιούνται από τα μέλη της παραοικονομίας είναι χρήσιμα σε ρευστό, ανταλλαγές προϊόντων, τραπεζικές υπηρεσίες και διεθνείς χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Εντούτοις, κρατικοί λειτουργοί, αλλά και ειδικοί επιστήμονες, τείνουν να αγνοούν τη διεθνή διάσταση του φαινομένου και καταλήγουν να το ταυτίζουν με την ύπαρξη απόκλισης ανάμεσα στο καταγραφόμενο εθνικό εισόδημα και στην εθνική δαπάνη (MACAFEE, 1980).

Η παραοικονομία άρχισε να αναγνωρίζεται ως υπαρκτό πρόβλημα σε πολλές δυτικές χώρες από το 1978. Αυξάνοντας σε μέγεθος με το χρόνο, όπως οι περισσότεροι ειδικοί παραδέχονται, δεν μπορεί πλέον να αγνοηθεί, αλλά ούτε και

να αντιμετωπισθεί μόνο με αποτελεσματικότερους ελέγχους. Η δύναμή της πηγάζει από το γεγονός ότι σε όλες τις δυτικές χώρες φαίνεται να στηρίζεται στην ανοχή και συνεργασία ενός σημαντικού μέρους του πληθυσμού και αποτελεί μια πολύ μεγαλύτερη απειλή για τις κυβερνήσεις, από όσο είχε μέχρι πρόσφατα εκτιμηθεί.

Τα σημαντικότερα προβλήματα που επισημαίνονται σχετικά με την παραοικονομία είναι τέσσερα: το μέγεθος του φαινομένου, οι παράγοντες που το επηρεάζουν, ο βαθμός υποκατάστασης ανάμεσα στην επίσημη και ανεπίσημη οικονομία και η επίδραση της ύπαρξης της παραοικονομίας στην κυβερνητική μακροοικονομική πολιτική.

Από το τέλος του 1977, που ο GUTMANN επεσήμανε το πρόβλημα πολλοί ακαδημαϊκοί και κυβερνητικοί αρμόδιοι πρότειναν διάφορες μεθόδους μέτρησης του μεγέθους της παραοικονομίας. Όλες οι μελέτες καταλήγουν σε συμφωνία με την ύπαρξη ενός ανεπίσημου τομέα και για την τάση του να αυξάνεται με τον καιρό. Όμως, οι αποκλίσεις υπολογισμού του μεγέθους είναι τόσο μεγάλες, ώστε να αμφισβητείται έντονα η ακρίβεια των αποτελεσμάτων. Ο σημαντικός παράγοντας που απουσιάζει από όλες αυτές τις προσπάθειες είναι ένα θεωρητικό υπόβαθρο που θα καθορίζει μεταβλητές αίτια. Λείπει η υποδομή μιας στέρεας δομημένης θεωρίας στις μετρήσεις αυτές, που να ερμηνεύει τη συμπεριφορά των ατόμων στην επίσημη οικονομία και στην παραοικονομία. Υποτίθεται

ότι τα άτομα κάνουν λογικές επιλογές σε ποια από τις δύο αγορές θα λειτουργήσουν, συγκρίνοντας τα κόστη και οφέλη που συνδέονται με την επιλογή κάθε δραστηριότητας. Φαίνεται πως ένα θεωρητικό υπόδειγμα, για να εξηγήσει το μέγεθος και την ανάπτυξη της παραοικονομίας, θα έπρεπε να αναλύσει τις αλληλοεξαρτήσεις μεταξύ του δημόσιου τομέα, της ιδιωτικής επίσημης οικονομίας και της παραοικονομίας. Οι FREY και WECK (1983) προσπάθησαν, δημιουργώντας ένα υπόδειγμα με τρεις τομείς να αναλύσουν την επίδραση της δύναμης της γραφειοκρατίας στα φορολογικά έσοδα και στην κατανομή της εργατικής δύναμης ανάμεσα στον επίσημο τομέα, στη σκιώδη οικονομία και στο δημόσιο τομέα. Ωστόσο, πολλή δουλειά πρέπει ακόμη να γίνει προς αυτήν την κατεύθυνση.

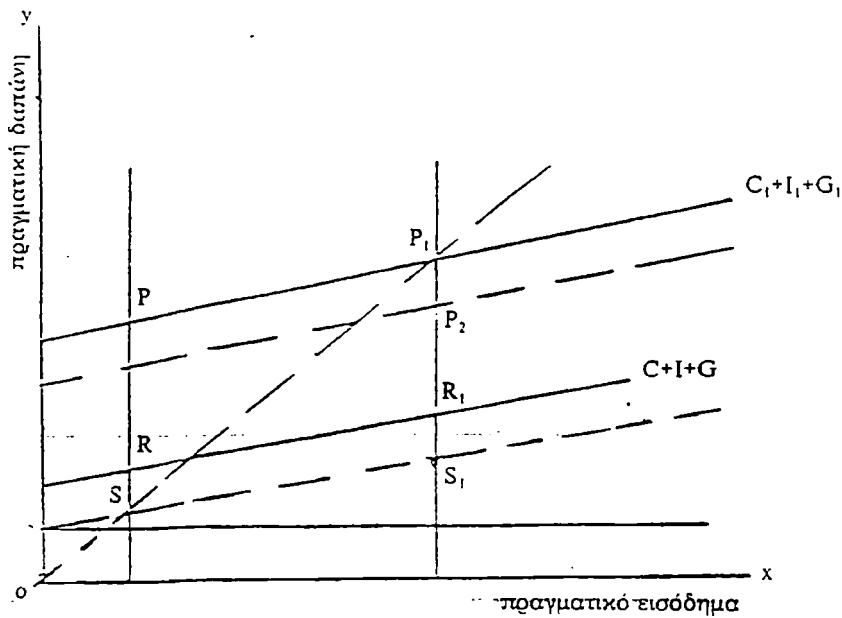
Οι επιπτώσεις της παράλληλης οικονομίας στη λειτουργία της επίσημης οικονομίας μπορεί να είναι μακροπρόθεσμες και ποικίλες. Η πρώτη επίπτωση είναι η απώλεια εσόδων. Η απώλεια αυτή επηρεάζει τη δημοσιονομική πολιτική και αυξάνει τα φορολογικά βάρη του φορολογουμένου που δεν έχει τρόπο να φοροδιαφύγει.

Η λειτουργία της παράλληλης οικονομίας οδηγεί σε ανορθολογική κατανομή των πόρων. Τα χρήματα διατίθενται σ'αυτούς τους τομείς και τις βιομηχανίες όπου υπάρχουν πιθανότητες υψηλότερων καθαρών, μετά από φόρους, κερδών ή μεγαλύτερες δυνατότητες φοροδιαφυγής. Χαμηλής προτεραιότητας δραστηριότητες αναπτύσσονται στην παράλληλη οικονομία, ενώ οι κυβέρνηση με αυξανόμενη δυσκολία, λόγω

έλλειψης της αναγκαίας χρηματοδότησης, δεν προωθεί τις υψηλές της προτεραιότητες. Η υπαρξη ενός ισχυρού παράλληλου τομέα μπορεί να επιβραδύνει το ρυθμό ανάπτυξης μιας οικονομίας. Επηρεάζει όχι μόνο το ρυθμό των δημοσίων επενδύσεων, αλλά και τον πραγματικό ρυθμό ανάπτυξης στον επίσημο ιδιωτικό τομέα. Η επίσημη κεφαλαιαγορά στερείται πόρων και ο σχηματισμός κεφαλαίου τόσο στο δημόσιο, όσο και στον επίσημο ιδιωτικό τομέα υφίσταται δυσμενείς συνέπειες. Τα χρήματα από την παράλληλη οικονομία διοχετεύονται, κυρίως σε επενδύσεις, όπως αγορά χρυσού, γης και οικοδομές. Η τάση αυτή οδηγεί σε αύξηση τις τιμές αυτών των αγαθών και στερεί πόρους από εναλλακτικές χρήσεις. Μια ισχυρή παράλληλη οικονομία σε μια χώρα επηρεάζει και την κατανομή του εισοδήματος. Η κυβέρνηση δεν ελέγχει τον ανεπίσημο τομέα και επηρεάζει λιγότερο την κατανομή του πλούτου.

Η παράλληλη οικονομία μπορεί ακόμη να επιταχύνει τις πληθωριστικές πιέσεις μέσω της αυξημένης ζήτησης παραοικονομικού χρήματος με πολλαπλασιαστικές επιδράσεις, αν η κυβέρνηση επιδιώκει μια επεκτατική πολιτική, αγνοώντας τις επιδράσεις της μαύρης αγοράς. Μπορεί να υπάρχει ισορροπία στην οικονομία ανάμεσα στην προσφορά και στη ζήτηση, με βάση τα επίσημα στοιχεία, όμως η οικονομία στο σύνολό της παρουσιάζει ένα πληθωριστικό κενό που μπορεί να επεξηγηθεί από το κενσιανό διάγραμμα. Τα πραγματικά έσοδα και έξοδα παριστάνονται, αντίστοιχα: στον οριζόντιο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

και κάθετο άξονα. Η καμπύλη $C+I+G$ αντιπροσωπεύει την καμπύλη της επίσημης κατανάλωσης, των επενδύσεων και των κυβερνητικών δαπανών. Η παράλληλη καμπύλη $C^1 + I^1 + G^1$ περιλαμβάνει, τις αντίστοιχες δραστηριότητες στην ανεπίσημη οικονομία.

Η υπερβαίνουσα ζήτηση για την επίσημη οικονομία είναι RS , ενώ για το σύνολο της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένης και της ανεπίσημης είναι $R_1 S_1$. Η κυβέρνηση προκειμένου να ελέγξει τον πληθωρισμό μπορεί να μειώσει το G αυξάνοντας τους φόρους. Αυτό δηλώνεται από τη διακεκομμένη γραμμή που διέρχεται από το S και είναι παράλληλη με την καμπύλη $C+I+G$. Η αντίστοιχη επίδραση, περιλαμβανομένης της παραοικονομίας, θα είναι $P_1 P_2$. Ακόμη και αν η κυβέρνηση

πετύχει το σκοπό της να μειώσει ένα μέρος μόνο του πληθωριστικού κενού, μεγεθος P_1P_2 ενώ θα εξακολουθήσει να παραμένει το κενό P_2S_1 . Έτσι η ύπαρξη μιας παράλληλης οικονομίας κάνει τον κυβερνητικό μηχανισμό ελέγχου λιγότερο αποτελεσματικό στον έλεγχο του πληθωριστικού κενού. Μόνο αν οι δραστηριότητες της ανεπίσημης οικονομίας τεθούν και αυτές υπο έλεγχο, τότε μπορεί να ελεγχθεί ικανοποιητικά στο υπόδειγμα αυτό ο πληθωρισμός στην οικονομία.

Αλλα, όμως, υποδείγματα προσφοράς θα έδειχναν διαφορετικά αποτελέσματα. Στο πλαίσιο των προσεγγίσεων προσφοράς 1% μείωση του φορολογικού συντελεστή, όταν αυτός είναι υψηλός, αποδισμεύει αρνητική εργασία και κεφάλαιο για να προκαλέσει πάνω από 1% αύξηση στην παραγωγή. Αλλά, λόγω της ύπαρξης της ανεπίσημης οικονομίας, μια μείωση του φορολογικού συντελεστή θα μπορούσε να προκαλέσει μετατόπιση δραστηριοτήτων από τον ανεπίσημο στον επίσημο τομέα. Όταν η διαφοροποίηση της σχέσης κινδύνου - απόδοσης μειώνεται, λόγω μείωσης του οριακού φορολογικού συντελεστή, μερικοί άνθρωποι θα μπορούσαν να αποφασίσουν ότι η αυξημένη απόδοση από δραστηριότητες στην ανεπίσημη οικονομία δεν είναι ανάλογη των κινδύνων που διατρέχουν. Γι' αυτό, αν επέλθει οριακή μείωση του φορολογικού συντελεστή, ενεργοποιούνται δύο δυνάμεις θετικά: η μία στο κίνητρο να διατεθεί περισσότερη εργασία και κεφάλαιο για αύξηση της παραγωγής και η άλλη στο κίνητρο να αντικατασταθούν δραστηριότητες της ανεπίσημης οικονομίας με αυτές της επίσημης. Έτσι, δημιουργούνται δύο πηγές για αυξημένα φορολογικά έσοδα,

όταν οι συντελεστές μειώνονται, αν και το αποτέλεσμα θα μπορούσε να επηρεαστεί από το επίπεδο του μέγιστου συντελεστή φόρου. Για παράδειγμα, σε έναν οριακό φορολογικό συντελεστή 50%, μια δραχμή στην ανεπίσημη οικονομία θα μπορούσε να ισοδυναμεί με δύο στην επίσημη και έτσι το κίνητρο να λειτουργήσει κανείς στον ανεπίσημο τομέα θα εξακολούθουσε να παραμένει πολύ ισχυρό.

Η ύπαρξη μιας σημαντικής, παράλληλης οικονομίας έχει, επίσης, επιπτώσεις και στη νομισματική πολιτική. Υπονοεί ότι η ζήτηση κατοχής χαρτονομίσματος για παραοικονομικούς σκοπούς πρέπει να προστεθεί στα συνήθη κίνητρα κατοχής χρήματος. Η ζήτηση αυτή επηρεάζεται λιγότερο από τις μεταβολές των συντελεστών επιτοκίου και, επομένως, η ελαστικότητα ζήτησης χρήματος σε μεταβολές του επιτοκίου είναι μειωμένη. Σε μια IS-LM ανάλυση, η καμπύλη LM είναι πιο απότομη, πράγμα που σημαίνει ότι δεξιόστροφες μετακινήσεις στην καμπύλη IS θα αύξαναν το πραγματικό επιτόκιο γρηγορότερα και θα απέκλειαν ταχύτερα περισσότερες ιδιωτικές επενδύσεις του επίσημου τομέα, από όσο αν δεν υπήρχε παραοικονομική δραστηριότητα.

Γενικά, λαθεμένα και παραπλανητικά στατιστικά στοιχεία για την ανάπτυξη, τον πληθωρισμό και την ανεργία θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διαστρεβλωμένη αντίληψη της οικονομικής πραγματικότητας και σε λήψη ακατάλληλων μέτρων. Τα συνήθη οικονομιατρικά υποδείγματα εμπεριέχουν ένα βαθμό προκατάληψης, γιατί υποθέτουν ότι ο επίσημος τομέας αντιπροσωπεύει την αγορά. Οι πρόσφατες μακροοικονομικές αποτυχίες στις

προβλέψεις θα μπορούσαν να αποδοθούν περισσότερο στον παράγοντα αυτό, παρά σε οποιεσδήποτε σημαντικές ελλείψεις της οικονομικής θεωρίας. Από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε να αντιτείνονται κανείς ότι όπου η ανεπίσημη οικονομία είναι σημαντική, όπως προφανώς είναι στην Ιταλία ή στην Ελλάδα, η οικονομική επιτυχία ή η ανάκαμψη της οικονομίας θα ήταν δυνατόν να αποδοθεί, τουλάχιστον σε ορισμένες χρονικές περιόδους, σε δραστηριότητες του τομέα της παραοικονομίας.

3.3. ΜΕΤΡΗΣΗ - ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Εχει επιχειρηθεί πολλές φορές να μετρηθεί το μέγεθος της ανεπίσημης οικονομίας με τη χρησιμοποίηση διαφορετικών προσεγγίσεων που καταλήγουν, όμως, σε ασυμβίβαστα αποτελέσματα. Δεν έχει βρεθεί ως τώρα μέθοδος μέτρησης που να είναι κοινά αποδεκτή.

Η επιλογή της μεθόδου είναι σημαντική, γιατί οι τελικοί υπολογισμοί μπορούν να διαφέρουν σημαντικά. Ακόμη και η αλλαγή του χρόνου που χρησιμοποιείται ως βάση, παρά την εφαρμογή της ίδιας μεθόδου μπορεί να δώσει διαφορετικά αποτελέσματα.

Τέτοιες μέθοδοι είναι:

α) Η απόκλιση ανάμεσα στα έσοδα και στις δαπάνες είτε στο μακροοικονομικό επίπεδο (εθνικό εισόδημα), είτε στο μικροοικονομικό, με την εξέταση της διαφοράς εσόδων - εξόδων επί μέρους ομάδων.

Βρέθηκε ότι η ανεξήγητη διαφορά μεταξύ εσόδων και εξόδων που θεωρήθηκε ότι αντιπροσωπεύει την παραοικονομική δραστηριότητα, ήταν για τις ΗΠΑ 4% το 1977 με τάσεις μείωσης, για το Ηνωμένο Βασίλειο 2,5% - 3%, το 1978 με τάσεις αύξησης, για τη Σουηδία 4,6% το 1978, για τη Γερμανία 8,9% το 1968, για τη Γαλλία 23,2% το 1965. Αυτές οι διαφορές πρέπει να θεωρηθούν ως το χαμηλότερο όριο για το μη καταγραφόμενο εισόδημα, αφού υπάρχουν πολλές δραστηριότητες που δημιουργούν εισόδημα, οι οποίες διαφεύγουν τη μέτρηση και από την πλευρά της δαπάνης.

Τα μειονεκτήματα αυτής της προσέγγισης οφείλονται στα λάθη και στις δύο πλευρές του υπολογισμού και στις διαφορές στη στατιστική επεξεργασία. Το εισόδημα που δεν συλλαμβάνεται από τις φορολογικές αρχές δεν θα φανεί στα στοιχεία του εθνικού εισοδήματος, αν χρησιμοποιούνται φορολογικά στατιστικά στοιχεία για τον υπολογισμό του εθνικού εισοδήματος, όπως στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου. Η μέθοδος αυτή επιδιώκει να αποκτήσει ακριβή αποτελέσματα με τη χρησιμοποίηση των εθνικών λογαριασμών, παραμελώντας άλλους στόχους, όπως η νομισματική πολιτική, η απασχόληση και η φοροδιαφυγή.

β) Φορολογικοί έλεγχοι και συνεφείς μέθοδοι. Οι αρχές παίρνουν δραστηκιά μέτρα για να ανιχνεύσουν αποκρυπτόμενο εισόδημα, χρησιμοποιώντας προηγμένες τεχνικές, ώστε να αναπτύξουν αλγορίθμους για τον εντοπισμό αυτών των φορολογουμένων που θεωρούν ότι αξίζει να τους ελέγξουν. Προσπά-

θεις να συναχθούν γενικά συμπεράσματα από αυτούς τους ελέγχους για το σύνολο του φορολογούμενου πληθυσμού έγιναν στη Σουηδία για το 1978, όπου υπολογίστηκε ότι το 8% - 15% των εσόδων είχε αποκρυβεί, αλλά και στις ΗΠΑ, όπου το αδήλωτο εισόδημα βρέθηκε να κυμαίνεται ανάμεσα στο 5,9% και 7,9% του επίσημου ΑΕΠ. Η μέθοδος αυτή, αν και περισσότερο βάσιμη, δεν επιτρέπει εκτίμηση του πραγματικού μεγέθους του μη καταγραφόμενου εισοδήματος, ούτε δίνει καμιά πληροφορία για τις τάσεις της κρυφής οικονομίας. Οι εκτιμήσεις επίσης, μπορούν να επηρεασθούν από μεταβολές στις μεθόδους ανίχνευσης και στη φορολογική δομή και νομοθεσία.

γ) Εργατική συμμετοχή. Η διαφορά που πιθανόν μπορεί να ανιχνευθεί ανάμεσα στο επίσημο και στο πραγματικό ποσοστό των εργαζομένων στο σύνολο του πληθυσμού παρέχει μια εκτίμηση για το μέγεθος της παραοικονομικά δρώσας εργατικής δύναμης και επομένως, της κρυφής οικονομίας. Η προσέγγιση αυτή επικεντρώνεται στην αγορά εργασίας και ιδιαίτερα στην ανεπάρκεια ή στα λάθη των σχετικών στατιστικών. Ο ΟΕCD χρησιμοποιώντας τη μέθοδο αυτή, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η παραοικονομία είναι μεγαλύτερη στις λιγότερο εκβιομηχανισμένες και περισσότερο αγροτικού χαρακτήρα χώρες (Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία κ.λ.π.), αν και υπάρχουν ενδείξεις ότι δεν απουσιάζει από τις περισσότερο εκβιομηχανισμένες χώρες. Στην Ιταλία, όπου εφαρμόστηκε, κυρίως η μέθοδος αυτή, ο επίσημος δείκτης εργατικής συμμετοχής ήταν το 1975 μόνο 35,5%, σε σύγκριση με 42 - 49% για τις άλλες

βιομηχανικές χώρες. Επιπλέον, μειώνεται συνεχώς από το 1959, όταν ήταν 44%. Θεωρώντας το μέγεθος στην αρχή μιας περιόδου ως βάση του πραγματικού δείκτη συμμετοχής, θα μπορούσε να παραχθεί μια εκτίμηση της παραοικονομίας εργατικής δύναμης σε επόμενες περιόδους. Για να έχει κανείς ένα μέγεθος σε σχέση με το ΑΕΠ, πρέπει να κάνει μια υπόθεση για τις παραγωγικότερες εργασίες στην επιστήμη και στην ανεπίσημη οικονομία.

Η μέθοδος αυτή, καθώς και οι συνεντεύξεις με αντιπροσωπευτικά δείγματα του πληθυσμού, όσον αφορά στη συμμετοχή τους στην παραοικονομία, ως αγοραστές ή πωλητές αδήλωτων υπηρεσιών, παίρνουν υπόψη τους μόνο το εισόδημα που παράγεται από την εργασία, αγνοώντας το εισόδημα του κεφαλαίου. Πάντως, η μέθοδος είναι τόσο πιο αξιόπιστη, όσο πιο υπανάπτυκτη είναι μια χώρα, γιατί τα νομισματικά εργαλεία και οι συναλλαγές είναι σε μια τέτοια περίπτωση λιγότερο διαδομένα από όσο σε μια βιομηχανική χώρα. Η εκτίμηση αυτή, ωστόσο, είναι δυνατό να μην οδηγεί σε αδιαμφισβήτητα συμπεράσματα, όπως στην περίπτωση της Ελλάδας. Η ανεπίσημη οικονομία έχει τις δικές της δυνατότητες καταμερισμού των πόρων που επιδρούν με ποικίλους τρόπους στο σύνολό της οικονομίας, σε τομείς της αγοράς εργασίας, στο προϊόν, στην απασχόληση, στο παραγωγικό δυναμικό, στις τιμές, στο κόστος κλπ. Οι ευκαιρίες και τα κίνητρα που ωθούν τους εργαζομένους να στραφούν στην παραοικονομία έχουν αυξηθεί στο πρόσφατο παρελθόν και επηρεάζουν τις πολιτικές στην

αγορά εργασίας. Φαίνεται να υπάρχει μια άμεση σχέση ανάμεσα στην άγνοια για τις μη καταγραφόμενες δραστηριότητες και στο κόστος που δημιουργούν οι αποφάσεις πολιτικής που δεν λαμβάνουν υπόψη την ύπαρξή τους.

δ) Νομισματικές μέθοδοι. Το βασικό επιχείρημα είναι ότι τα ίχνη της ύπαρξης και του μεγέθους της κρυφής οικονομίας αποτυπώνονται στα νομισματικά μεγέθη, αφού οι άνθρωποι, όταν συναλλάσσονται παραοικονομικά, έχουν σημαντικό κίνητρο να αλλάζουν τις διαδικασίες πληρωμής για να καλύψουν τις δραστηριότητές τους. Πιο γνωστή είναι η μέγεθος του λόγου των ρευστών προς τις καταθέσεις προθεσμίας. Υποτίθεται ότι το μέγεθος της παραοικονομίας αντικατοπτρίζεται σε αύξηση του λόγου των ρευστών προς τις καταθέσεις προθεσμίας των τραπεζικών ιδρυμάτων. Η σχετική αύξηση των ρευστών μετατρέπεται σε μια εκτίμηση του παραγόμενου στην παραοικονομία ΑΕΠ, αν υποθεθεί, π.χ. ότι η ταχύτητα κυκλοφορίας του νομίσματος είναι ίδια στην επίσημη και στην ανεπίσημη οικονομία. Ο GUTMANN πήρα τα χρόνια 1937 - 1941 στις ΗΠΑ ως βάση, υπέθεσε ότι τότε δεν υπήρχε παραοικονομική δραστηριότητα και υπολόγισε μέγεθος κρυφής οικονομίας τουλάχιστον 13% - 14% σε σχέση με την επίσημη εκτίμηση του ΑΕΠ για τα χρόνια 1976 - 1979. Και άλλοι ερευνητές χρησιμοποίησαν αυτή τη μέθοδο, μερικοί τροποποιώντας τις υποθέσεις του GUTMANN και κατέληξαν σε διαφορετικά συμπεράσματα. Ο O'HIGGINS υπογράμμισε τον καθοριστικό ρόλο της επιλογής του χρόνου - βάση για τον προσδιορισμό του μεγέθους της παραοικονομίας, όταν

με απλή κρυφή οικονομία μετατράπηκε σε καθαρά αρνητική. Ο KLOVLAND (1980) έδειξε την ευαισθησία του λόγου σε αλλαγές της ταχύτητας κυκλοφορίας του νομίσματος, όταν η αύξησή της από 4,7% σε 11,7% στη Νορβηγία, είχε ως αποτέλεσμα μια αύξηση του μεγέθους της παραοικονομίας από 6,5% σε 16% του ΑΕΠ και στη Σουηδία η ίδια μεταβολή προκάλεσε αντίστοιχα μια αύξηση από 6,9% σε 17,2%. Ακόμη, μείωση της ταχύτητας κυκλοφορίας και αύξηση στις καταθέσεις θα μπορούσε να εξηγήσει μια αύξηση του εξεταζόμενου λόγου, θέση που υποστηρίζεται από το IRS για την οικονομία των ΗΠΑ. Ο FEIGE εισάγοντας την προσέγγιση των συναλλαγών, βασίστηκε στην υπόθεση ότι όλες οι συναλλαγές του ΑΕΠ γίνονται με χρήματα και ότι η σχέση είναι σταθερή. Αφού η συνολική ποσότητα του χρήματος μπορεί να εκτιμηθεί, είναι δυνατό να προσδιοριστεί το μέγεθος του συνολικού ΑΕΠ και αφαιρώντας την επίσημη εκτίμηση του ΑΕΠ, να προκύψει ως υπόλοιπο μια εκτίμηση του μεγέθους της παραοικονομίας. Όμως, η προσέγγιση αυτή όταν εφαρμόστηκε στις ΗΠΑ, δεν απέδωσε πειστικά αποτελέσματα. Προέκυψε μια εκτίμηση της κρυφής οικονομίας της τάξης του 22% του ΑΕΠ για το 1976, που μετά από επόμενες μετατροπές της μεθόδου έφθασε να υπολογισθεί σε 27% του ΑΕΠ.

Οι νομισματικές προσεγγίσεις που παρουσιάστηκαν, έχουν το μειονέκτημα να αποδίδουν όλες τις αλλαγές σε ένα δείκτη που θεωρείται ζωτικής σημασίας για την εκτίμηση των μεταβολών στην παραοικονομία. Αυτή, πάντως, η μέθοδος δεν παίρνει υπόψη τις τυχόν αλλαγές στο εισόδημα, στις τιμές, στις προ-

τιμήσεις και στα χρηματοοικονομικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται.

Ολες οι παραπάνω μέθοδοι προσπαθούν να υπολογίσουν το μέγεθος της παραοικονομίας ως υπόλοιπο. Πράγμα λογικό για ένα φαινόμενο που δεν φαίνεται δυνατό να μπορεί να μετρηθεί άμεσα. Πάντως, το γεγονός ότι υπάρχουν και άλλοι παράγοντες στους οποίους θα μπορούσαν να αποδοθούν οι υπολειμματικές διαφορές που προκύπτουν, δημιουργεί σοβαρές αμφιβολίες για την ποιότητα των εκτιμήσεων.

ε) Οι DILNOT και MORRIS ανέλυσαν ένα δείγμα 7.200 οικογενειακών προϋπολογισμών για το 1977, επικεντρώνοντας την προσοχή τους στη σχέση ανάμεσα στη συνολική δαπάνη και στο εισόδημα μετά από φόρους και συμπέραναν ότι δεν μπορούσε να ανιχνευτεί καμιά σημαντική παραοικονομική δραστηριότητα. Δειγματοληπτική προσέγγιση χρησιμοποιήθηκε, επίσης, από τους ISACHSEN, KLOVLAND & STROM (1982) για την περίπτωση της Βορβηγίας το 1980. Χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια για 1.198 άτομα και επικέντρωσαν το ενδιαφέρον τους στο αδήλωτο εισόδημα από εργασία. Υπολογίστηκε στο 2,3% του ΑΕΠ και αυξανόμενο διαχρονικά, ενώ ένα ενδιαφέρον συμπέρασμα της έρευνας ήταν ότι γύρω στα 80% της εργασίας αυτής πληρωνόταν σε ρευστό.

Μια άλλη προσέγγιση χρησιμοποιήθηκε από τους SIMON και WITTE (1982) για την οικονομία των ΗΠΑ. Μελετώντας κάθε ένα υποτομέα της παραοικονομίας, έφθασαν σε μια συνολική εκτίμηση της τάξης του 15% του ΑΕΠ.

στ) Τέλος, προτάθηκε η μέθοδος των ειδικών παραγόντων, όπως η φορολογική επιβάρυνση, η φορολογική ηθική, η κυβερνητική παρέμβαση, το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού στο σύνολο και η ανεργία, το ωράριο εργασίας, οι ξένοι εργάτες. Οι FREY και WECK περιοριζόμενοι από τα διαθέσιμα στοιχεία, αλλά αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα μιας θεωρητικής αντιμετώπισης του προβλήματος, πρότειναν μια αιτιώδη μέθοδο που χρησιμοποιεί τους παραπάνω παράγοντες έτσι, ώστε το σχετικό μέγεθος της παραοικονομίας θα μπορούσε να προσδιοριστεί σε σύγκριση με προγενέστερες περιόδους ή με άλλες χώρες. Η μέθοδός τους θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα είδος ανάλυσης ευαισθησίας, που ελέγχει τη σημαντικότητα επιμέρους υποθέσεων με στάθμιση της βαρύτητας των διάφορων μεταβολών, ομαλοποίηση των αριθμητικών μεγεθών και αξιολόγηση των τάσεων που προκύπτουν. Η φερεγγυότητα αυτής της απλής μεθόδου εξαρτάται από το σωστό προσδιορισμό των χρησιμοποιούμενων μεταβλητών και των σταθμίσεων.

Ολες οι άλλες μετρήσεις που προαναφέρθηκαν παίρνουν υπόψη τους μόνο ένα δείκτη για να εκτιμήσουν το μέγεθος και τις επιδράσεις της κρυφής οικονομίας, αν και υπάρχουν επιπτώσεις συγχρόνως στο προϊόν, στην εργασία και στη χρηματαγορά. Επίσης, μερικοί συγγραφείς θεωρούν ότι ένας παράγοντας - ο φορολογικός συντελεστής - καθορίζει το μέγεθος της κρυφής οικονομίας. Η παραμέληση άλλων παραγόντων που παρακινούν τους πολίτες να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην παραοικονομία, μειώνει τη χρησιμότητα των υπάρχουσών εκτιμήσεων της κρυφής οικονομίας για τη

διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής, αφού οι λαμβάνοντες τις αποφάσεις δεν ξέρουν στην πραγματικότητα ποιους παράγοντες να επηρεάζουν. Οι FREY και WECK εξετάζουν συγχρόνως τις πολλαπλές αιτίες που οδηγούν στην ύπαρξη και ανάπτυξη της κρυφής οικονομίας, καθώς και στις πολλαπλές επιπτώσεις της. Η προσέγγιση τους βασίζεται στη στατιστική μέθοδο των μη παρατηρούμενων μεταβλητών, η οποία θεωρεί ότι πολλαπλές αιτίες και δείκτες του φαινομένου οφείλουν να μετρηθούν. Συνάγουν το συμπέρασμα ότι το βάρος της φορολογίας και των κρατικών παρεμβάσεων, καθώς και η φορολογική ηθική, ασκούν σημαντική επίδραση στο μέγεθος και στην ανάπτυξη του ανεπίσημου τομέα. Συγκριτικά, από την παραπάνω επεξεργασία, οι σκανδιναβικές χώρες και αυτές της BENELUX φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη παραοικονομία από όση η Ιαπωνία και η Ελβετία με τον Καναδά και τις ΗΠΑ να κατατάσσονται ανάμεσα στις δύο ομάδες. Διαχρονικά η παραοικονομία αυξήθηκε ταχύτερα στη Δανία, Ιταλία και Βέλγιο και σχετικά βραδύτερα στις ΗΠΑ, Καναδά και Ηνωμένο Βασίλειο.

Οι WECK και FREY προτείνουν, επίσης μια ειλεικτική προσέγγιση για τη μέτρηση του μεγέθους της παραοικονομίας με την παράλληλη χρησιμοποίηση διαφόρων μεθόδων, θεωρώντας ότι κάθε μια είναι σε θέση να φωτίσει ένα διαφορετικό χαρακτηριστικό της σκιώδους οικονομίας. Πέρα από τη χρησιμοποίηση κάποιων έμμεσων μεθόδων, που ήδη αναφέρθηκαν, οι παραπάνω ερευνητές διεξήγαγαν για τη μικρή οικονομία της Ελβετίας μια δειγματοληπτική έρευνα ανάμεσα σε ειδικούς, δηλαδή

σε ανθρώπους οι οποίοι, λόγω της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, έχουν πληροφόρηση γι' αυτούς που δουλεύουν στη σκιώδη οικονομία. Το μειονέκτημα της εκτίμησης αυτής ήταν ότι το μέγεθος του δείγματος ήταν μάλλον μικρό (26 ειδικοί από 13 διαφορετικά ιδρύματα) και ότι βασίστηκε αποκλειστικά σε υποκειμενικές αξιολογήσεις, η αξιοπιστία των οποίων είναι δύσκολο να ελεγχθεί. Πάντως οι ειδικοί έχουν μικρό ή κανένα κίνητρο να δώσουν παραπλανητικές ή ψεύτικες απαντήσεις, όπως συμβαίνει συχνά σε τυχαίες έρευνες κάποιου πληθυσμού για το εξεταζόμενο θέμα.

Στο ίδιο άρθρο οι WECK και FREY χρησιμοποιούν, επίσης, μια κλαδική προσέγγιση πιστεύοντας ότι η γνώση της έκτασης της σκιώδους δραστηριότητας στους διάφορους τομείς παραγωγής μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για τον υπολογισμό του συνολικού μεγέθους της παραοικονομίας, σταθμίζοντας τις κλαδικές <<σκιώσεις εντάσεις>> με το μερίδιο αυτών των κλάδων στο εθνικό εισόδημα. Το πλεονέκτημα της μεθόδου αυτής, καθώς και της αιτιώδους προσέγγισης που προαναφέρθηκε, έγκειται στο ότι και οι δύο μπορούν να προσφέρουν ενδιαφέροντα στοιχεία τόσο για τη δομή, όσο και για το μέγεθος της παραοικονομίας.

Η σύγχρονη χρησιμοποίηση πολλών μεθόδων στην περίπτωση μιας χώρας είναι χρήσιμη, επίσης, για την αναγνώριση της διαχρονικής τάσης που παρουσιάζει η παραοικονομία της.

3.4. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ & ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ

Η διόγκωση του τομέα της παραοικονομίας είναι μια φυσική αντίδραση στις δυνάμεις της αγοράς. Η ανάπτυξή του πρέπει να ιδωθεί σε ένα πλαίσιο δυαδικής οικονομίας (τομέας αγοράς, τομέας παραοικονομίας). Ο τομέας της παραοικονομίας θα μπορούσε να πει κανείς ότι αποτελεί μια από τις πολλές πτυχές της οικονομικής εξέλιξης. Κατα τη διάρκεια των δύο τελευταίων αιώνων, παρατηρείται ένα πέρασμα από τη λεγόμενη οικονομία των νοικοκυριών στην οικονομία της αγοράς, αλλά στο μέλλον η κίνηση μπορεί να είναι κάλλιστα από τον τομέα αγοράς προς τον τομέα της παραοικονομίας.

Πολλοί θεωρούν ότι η φυσική αντίδραση στη σημερινή παγκόσμια οικονομική κρίση και αναδιάρθρωση είναι η επιταχυνόμενη διόγκωση της λεγόμενης παράλληλης οικονομίας. Άλλη αιτία για την αύξηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής θεωρείται η υπερφορολόγηση. Σύμφωνα με τη δημοσιονομική θεώρηση της φοροδιαφυγής, η ύπαρξη συγκεκριμένου κινήτρου οδηγεί το άτομο στο να λειτουργήσει έξω από τα πλαίσια του φορολογούμενου τομέα. Η δημοσιονομική θεώρηση της παραοικονομίας γίνεται μέσα στο πλαίσιο των κυρίων στόχων της δημοσιονομικής πολιτικής, δηλαδή την εξεύρεση πόρων για κοινωνικές δαπάνες και την επαναδιανομή του εισοδήματος. Το σκεπτικό, στην προκειμένη περίπτωση, είναι ότι, αν οι φορολογικοί συντελεστές είναι υψηλοί και προσφέρουν ένα κίνητρο για φοροδιαφυγή, τότε γίνεται δυσκολότερη η άσκηση της αναδιανεμητικής οικονομικής πολιτικής. Αν, αντίθετα, ο

βαθμός φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι σημαντικά υψηλός, τότε τα δημοσιονομικά έσοδα μειώνονται σε σημείο που ή συμπαρασύρουν και τις δημόσιες δαπάνες ή αυξάνουν την ανάγκη για δημόσιο δανεισμό με συγκεκριμένες επιπτώσεις στο ύψος των επιτοκίων. Σε κάθε περίπτωση, η αυξανόμενη προοδευτικότητα του φορολογικού συστήματος και η αύξηση του φορολογικού βάρους δικαιολογούν μέχρι ενός σημείου την αύξηση της φοροδιαφυγής, παρα το γεγονός ότι στη Σουηδία, χώρα με τους υψηλότερους φορολογικούς συντελεστές στο Δυτικό Κόσμο, η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή είναι συμπιεσμένες. Δεν πρέπει, βέβαια, να παραβλεφθεί η ιδιαιτερότητα - από ποιοτική άποψη - στις σχέσεις κράτους - πολίτη.

Όπως, όμως, η φορολογία, έτσι και οι εισφορές για κοινωνική ασφάλιση αυξήθηκαν δραματικά τα τελευταία χρόνια σε όλες τις χώρες. Η αύξηση αυτή, βέβαια, δικαιολογείται από την αντίστοιχη αύξηση και βελτίωση των κοινωνικών παροχών. Η αναβάθμιση αυτή των κοινωνικών παροχών, που γενικά είναι παροχές αφορολόγητες, ενίσχυσαν το κίνητρο παραοικονομικής δραστηριότητας για κάποιους - κατά το χρονικό διάστημα που παραμένουν <<τεχνικά>>, στα χαρτιά δηλαδή μόνο, άνεργοι - κάνοντάς το αρκετά θελτικό, αφού στην ουσία έχουν δύο πηγές εισοδημάτων, που είναι και οι δύο αφορολόγητες. Μερικές μορφές κοινωνικών παροχών συνδέονται άμεσα με το εισόδημα και επομένως, υπάρχει κίνητρο για κάποιον να δηλώσει χαμηλότερο εισόδημα με σκοπό να καρπωθεί τις κοινωνικές παροχές.

Μια αύξηση, δηλαδή, του αριθμού και της ποιότητας των κοινωνικών παροχών, σύμφωνα με την αντίληψη αυτή, θα μετακινούσε την καμπύλη προσφοράς εργασίας προς τα πάνω με αποτέλεσμα τη μείωση της τυπικής προσφερόμενης εργασίας. Μια αύξηση του εργατικού κόστους, όμως μπορεί να αποτελεί κίνητρο για τους εργοδότες να αναζητήσουν φθηνότερες, πιο ευελικτες και λιγότερο συνδικαλισμένες πηγές προσφοράς εργασίας. Τέτοιες πηγές υπάρχουν και συνήθως παίρνουν τη μορφή συγκαλυμμένης προσφοράς από κοινοκυρές, συνταξιούχους, φοιτητές και αλλοδαπούς. Έτσι, παρατηρείται μια αύξηση των θέσεων εργασίας για μερική απασχόληση, αύξηση που προορίζεται να ικανοποιήσει την καινούργια προσφορά εργασίας που έχει χαμηλότερο εργατικό κόστος.. Η δυσαρέσκεια με το ύψος των αποδοχών ή και στο περιεχόμενο μιας θέσης εργασίας στο φορολογούμενο τομέα αναφέρεται συχνά ως κίνητρο για να αποκτήσει κάποιος μια δεύτερη θέση εργασίας στον αφορολόγητο τομέα της οικονομίας, όπου και το εισόδημα είναι μεγαλύτερο και πρόσθετα κόστη αποφεύγονται.

Στη συνέχεια ερευνάται ο τρόπος με τον οποίο οι οικονομικές και δημογραφικές αλλαγές της περιόδου 1970 - 1986 επηρέασαν το φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων στην Ελλάδα. Σκοπός της ανάλυσης είναι να εκτιμήσει τη συνεισφορά στην αύξηση της φορολογικής υποχρέωσης τόσο της ονομαστικής, όσο και της πραγματικής αύξησης του εισοδήματος. Χρησιμοποιούνται δύο μέθοδοι εκτίμησης των επιπτώσεων στην αύξηση του ΦΕΦΠ: Η κλασική μέθοδος που βασίζεται στην εισοδηματική ελαστικότητα του ΦΕΦΠ και η αγγλική μέθοδος. Γενικά και

ανεξάρτητα από τη μέθοδο που υιοθετείται, η μεταβολή στη φορολογική υποχρέωση μεταξύ δύο ετών μπορεί να αναλυθεί στις εξής επί μέρους αιτίες:

1. Στην φορολογική αιτία - επίπτωση, που οφείλεται σε μεταβολή του αριθμού των φορολογουμένων ή των απασχολούμενων (ανάλογα με το αν αναλύονται φορολογικά ή εθνικολογικά στοιχεία).
2. Στην αναλογική αιτία - επίπτωση, που οφείλεται σε μεταβολή στο μέσο εισόδημα.
3. Στην αναλογική αιτία - επίπτωση στη φορολογική υποχρέωση από τη μεταβολή στην κατανομή του εισοδήματος
4. Στην πραγματική δημοσιονομική απορρόφηση
5. Στην πληθωριστική δημοσιονομική απορρόφηση.
6. Στις επιπτώσεις από τη μεταβολή στη φορολογική νομοθεσία

Ειδικότερα, στην περίπτωση (1), αν η κατανομή των φορολογουμένων εισοδημάτων παραμένει σταθερή διαχρονικά, η μεταβολή στη φορολογική υποχρέωση θα είναι ανάλογη προς την αύξηση του αριθμού των φορολογουμένων. Η αναλογική επίπτωση από την αλλαγή στο μέσο εισόδημα συνιστά το αναλογικό μέρος της επίπτωσης του εισοδήματος στη φορολογική υποχρέωση (π.χ. 10% αύξηση στη φορολογική υποχρέωση, που συνδέεται με 10% αύξηση στο μέσο εισόδημα). Όπως είναι φανερό, η επίπτωση αυτή δεν περιλαμβάνει την αλληλεπίδραση μεταξύ

αύξησης εισοδήματος και προοδευτικότητας του φορολογικού συστήματος. Συνεπώς αντιπροσωπεύει τη μεταβολή στη φορολογική υποχρέωση, μόνο στο μέτρο που η μέση φορολογική επιβάρυνση παραμένει αμετάβλητη.

Η τρίτη επίπτωση αναφέρεται στη μεταβολή της φορολογικής υποχρέωσης, λόγω μεταβολής στην κατανομή του εισοδήματος. Προφανώς, αν η κατανομή του εισοδήματος τείνει διαχρονικά να βελτιώνεται (ή να χειροτερεύει), τότε η φορολογική υποχρέωση θα τείνει να αυξάνεται (ή να μειώνεται), αντίστοιχα, παρά το γεγονός ότι το μέσο εισόδημα μπορεί να παραμένει αμετάβλητο. Η πληθωριστική δημοσιονομική απορρόφηση, από το άλλο μέρος, εκτιμά την αλληλεπίδραση μεταξύ αύξησης του εισοδήματος και προοδευτικότητας του φορολογικού συστήματος. Καθώς, δηλαδή, το εισόδημα αυξάνεται, η φορολογική υποχρέωση αναμένεται να αυξηθεί ταχύτερα, εφόσον βέβαια δεν υπάρχουν αντισταθμιστικές ρυθμίσεις. Στην αναλογική αύξηση της φορολογικής υποχρέωσης, που ακολουθεί την αύξηση του εισοδήματος, έγινε ήδη αναφορά. Η πληθωριστική δημοσιονομική απορρόφηση παριστά τη διαφορά μεταξύ της αναλογικής επίπτωσης και εκείνης που θα προέκυπτε με ένα αμετάβλητο φορολογικό σύστημα.

Η μεταβολή στο εισόδημα, ειδικότερα, μπορεί να αναλυθεί σε δύο συστατικά στοιχεία: α) Στην πληθωριστική και β) στην πραγματική μεταβολή. Ετσι, αντίστοιχα, η δημοσιονομική απορρόφηση μπορεί να χωρισθεί σε δύο μέρη: στην πληθωρι-

στική, που παριστά την επίπτωση στη φορολογική υποχρέωση και που οφείλεται κατα αποκλειστικό λόγο στην πληθωριστική μεταβολή του εισοδήματος, και στην πραγματική, που εκτιμά τις επιπτώσεις από την αύξηση στο πραγματικό εισόδημα. Συνεπώς, καθώς το πραγματικό εισόδημα αυξάνεται, αναμένεται μια αύξηση της φορολογικής υποχρέωσης διαχρονικά.

3.5. ΜΕΘΟΔΟΙ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Ένα από τα πολλά προβλήματα που συνοδεύουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής είναι και αυτό της μέτρησης του μεγέθους της. Οι σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του φαινομένου έχουν οδηγήσει σε πολλές προσπάθειες καταμέτρησής του. Το απόλυτο μέγεθος της φοροδιαφυγής ή, αν αυτό είναι δυνατό να υπολογισθεί, η ποσοστιαία μεταβολή του μεγέθους της αποτελεί χρήσιμη πληροφορία για τους ασκούντες την οικονομική πολιτική. Το μέγεθος των διαφυγόντων φορολογικών εσόδων αποτελεί μια πρώτη ένδειξη της μη αποτελεσματικότητας των επιβληθέντων οικονομικών μέτρων και της αδυναμίας των φορολογικών αρχών στην άσκηση του απαιτούμενου ελέγχου και της συγκέντρωσης των εσόδων. Στην περίπτωση που είναι γνωστό ποιες εισοδηματικές τάξεις φοροδιαφεύγουν περισσότερο, είναι δυνατό να επιβληθούν δικαιότερα και αποτελεσματικότερα μέτρα και έλεγχοι προς τη σωστή κατεύθυνση.

Λόγω της μεγάλης σπουδαιότητας του καθορισμού του μεγέθους της φοροδιαφυγής έχουν προταθεί διάφοροι τρόποι μέτρησής του. Θα πρέπει να τονίσουμε το γεγονός ότι κάθε μια από τις προτεινόμενες μεθόδους συνοδεύεται από ένα αριθμό προβλημάτων και αντικειμενικών δυσκολιών εφαρμογής, με αποτέλεσμα καμιά απ' αυτές να μην αποτελεί ένα ιδανικό εφαρμόσιμο τρόπο μέτρησης. Ιδιαίτερη δε σημασία έχει, για την επιτυχία της μεθόδου μέτρησης, η δομή του φορολογικού συστήματος της χώρας και γενικότερα οι ιδιομορφίες της κάθε οικονομίας. Οι μέθοδοι μέτρησης, που έχουν προταθεί σε θεωρητικό επίπεδο και έχουν εφαρμοστεί σε διάφορες χώρες είναι:

α) Η σύγκριση του δηλωθέντος στις φορολογικές αρχές με το προσωπικό εισόδημα, όπως αυτό προκύπτει από τους Εθνικούς Λογαριασμούς. Η μέθοδος αυτή είναι γνωστή ως <<GAP APPROACH>>.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή αυτής της μεθόδου είναι οι στατιστικές πληροφορίες, με βάση τις οποίες καταρτίζονται οι Εθνικοί Λογαριασμοί, να μην έχουν πηγή τις φορολογικές αρχές. Με την μέθοδο αυτή η διαφορά των δύο μεγεθών, προσωπικού εισοδήματος από Εθνικούς Λογαριασμούς και δηλωθέντος εισοδήματος στις φορολογικές αρχές, αποδίδεται στη φοροδιαφυγή. Επομένως η μέθοδος αυτή δεν μπορεί να εφαρμοστεί στις χώρες εκείνες, όπως το Ισραήλ, όπου πηγή των Εθνικών Λογαριασμών για τον υπολογισμό του

προσωπικού εισοδήματος είναι οι φορολογικές δηλώσεις.

Η προσέγγιση αυτή δεν είναι απαλλαγμένη από διάφορες αντικειμενικές δυσκολίες πού κάνουν την εφαρμογή της δύσκολη. Μια πρώτη δυσκολία αποτελεί το γεγονός ότι στο προσωπικό εισόδημα των Εθνικών Λογαριασμών περιλαμβάνονται και εισοδήματα τα οποία δεν υπόκεινται σε φορολογία και επομένως, η διαφορά των δύο μεγεθών δεν μπορεί να αποδοθεί μόνο στη φοροδιαφυγή. Μεγέθη, όπως οι προσωπικές απαλλαγές, οι απαλλαγές λόγω οικογενειακών βαρών, οι δαπάνες υγείας, οι επενδυτικές επιχορηγήσεις, οι τόκοι λογαριασμών αποταμίευσης, οι δωρεές για φιλανθρωπικούς σκοπούς, φόροι που έχουν ήδη πληρωθεί και κάποια είδη μεταβιβαστικών πληρωμών (όπως οι εισοδηματικές ενισχύσεις των γεωργών) ενώ περιλαμβάνονται στο εισόδημα, όπως αυτό προκύπτει από τους Εθνικούς Λογαριασμούς, δεν αποτελούν φορολογήσιμα μεγέθη και επομένως, δεν αποτελούν μέρος του δηλωθέντος φορολογητέου εισοδήματος. Σ' αυτήν την περίπτωση θα πρέπει να γίνουν οι απαραίτητες προσαρμογές, ώστε τα δύο μεγέθη, όπως αυτά προκύπτουν από τους Εθνικούς Λογαριασμούς και τις φορολογικές δηλώσεις, να είναι απόλυτα συγκρίσιμα. Επίσης, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η διαφορά των εν λόγω μεγεθών μπορεί να οφείλεται σε στατιστικά λάθη και σε εισοδήματα τα οποία νόμιμα δεν δηλώθηκαν.

Η μέθοδος αυτή εφαρμόστηκε στην Αργεντινή το 1959 για εισοδήματα που προέρχονταν από ακίνητη περιουσία, από αυτοαπασχόληση και επιχειρηματική δράση. Αναπροσαρμογές για

τη συγκρισιμότητα των μεγεθών, έγιναν για τις προσωπικές απαλλαγές, τις επενδυτικές επιχορηγήσεις και για τους ήδη πληρωμένους άμεσους φόρους. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το εισόδημα που προκύπτει από τα φορολογικά στοιχεία αποτελεί μόνο το 21,5% του εισοδήματος που προκύπτει από τους Εθνικούς Λογαριασμούς και ότι μόνο το 16% του καθαρού φορολογητέου εισοδήματος δηλώθηκε στις φορολογικές αρχές. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το γεγονός ότι από 16 εκατομμύρια μη μισθωτών μόνο 490.000 έκαναν φορολογικές δηλώσεις.

β) Η σύγκριση των φόρων που συλλέχθηκαν από τις φορολογικές αρχές και των φόρων που έπρεπε να συγκεντρωθούν, αν όλες οι νόμιμες φορολογικές υποχρεώσεις είχαν εκπληρωθεί.

Με τη μέθοδο αυτή, η διαφορά που εμφανίζεται μεταξύ των φόρων που εισπράχθηκαν και αυτών που θα έπρεπε να είχαν εισπραχθεί, αποδίδεται στη φοροδιαφυγή. Για τον υπολογισμό των δυνητικών φόρων χρησιμοποιείται το εθνικό εισόδημα, αφού πρώτα αναπροσαρμοσθεί κατάλληλα, ώστε να γίνει συγκρίσιμο με το φορολογικό εισόδημα. Το αναπροσαρμοσμένο εθνικό εισόδημα χωρίζεται σε εισοδηματικά κλιμάκια με βάση τα υπάρχοντα στοιχεία για τη διανομή του εισοδήματος. Εφαρμόζοντας τους ισχύοντες φορολογικούς συντελεστές κάθε κλιμακίου, προκύπτουν οι φόροι που θα έπρεπε να είχαν εισπραχθεί. Η διαφορά αυτών των δυνητικών φόρων και των φόρων που εισπράχθηκαν πραγματικά, αποτελεί μια εκτίμηση

του μεγέθους της φοροδιαφυγής.

Ένα πρωτο μειονεκτημα αυτής της μεθόδου είναι η υπόθεση ότι το εθνικό εισόδημα, όπως αυτό δίνεται από τους Εθνικούς Λογαριασμούς, είναι σωστά εκτιμημένο. Δεν λαμβάνεται, δηλαδή, υπόψη το γεγονός ότι μέρος του εισοδήματος μπορεί να διαφεύγει κατά τους υπολογισμούς του εθνικού εισοδήματος και επομένως, οι δυνητικοί φόροι μπορεί να είναι περισσότεροι. Αμφισβητήσιμες, επίσης είναι οι υποθέσεις με βάση τις οποίες γίνεται η διανομή του εθνικού εισοδήματος σε κλιμάκια. Οι υποθέσεις αυτές στηρίζονται στα αποτελέσματα διαφόρων ερευνών, τα οποία όμως δεν είναι ανεπιφύλακτα αποδεκτά. Ένα επίσης μειονέκτημα της μεθόδου αυτής είναι ότι η σύγκριση των δυνητικών φόρων γίνεται με τους φόρους που τελικά συγκεντρώθηκαν και όχι με τους βεβαιωθέντες. Με αυτόν τον τρόπο, ακόμη και αν το πραγματικό εισόδημα έχει δηλωθεί και ο φόρος έχει βεβαιωθεί, αλλά δεν έχει εισπραχθεί για οιονδήποτε λόγο (αδυναμία των φορολογικών αρχών, λάθη στη διαδικασία της συλλογής), ο βεβαιωθείς φόρος συμπεριλαμβάνεται στο μέγεθος της φοροδιαφυγής. Εδώ θα πρέπει ακόμη να επισημανθεί ότι δεν μπορεί να εκτιμηθεί το μέρος από τα διαφυγόντα φορολογικά έσοδα που οφείλεται σε φοροδιαφυγή.

Η μέθοδος αυτή εφαρμόσθηκε την Αργεντινή με στοιχεία του 1959 και για εισοδήματα που δεν περιλάμβαναν μισθούς και ημερομίσθια. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα διαφυγόντα φορολογικά έσοδα, ως ποσοστό των δυνητικών

φόρων, ήταν μεγαλύτερα στα μεσαία εισοδηματικά κλιμάκια. Το ποσοστό κυμάνθηκε από 72% στα ανώτερα κλιμάκια μέχρι και 99% στα μεσαία. Η ίδια μέθοδος εφαρμόστηκε σε εισοδήματα από μισθωτές υπηρεσίες και απέδειξε ότι το 50% των δυνητικών φόρων δεν εισπράχθηκε.

γ) Η χρησιμοποίηση ενός απλού μοντέλου καθορισμού του εθνικού εισοδήματος.

Οι ALAN PEACOCK & G.K. SHAW, κάνοντας απλές παραδοχές χρησιμοποιούν το μοντέλο μιας κλειστής οικονομίας για να βρουν τη σχέση που υπάρχει μεταξύ ενός δοσμένου εξωγενούς συντελεστή φοροδιαφυγής και των διαφυγόντων εσόδων.

Για την εφαρμογή της μεθόδου γίνεται η παραδοχή ότι ο ονομαστικός φορολογικός συντελεστής και ο συντελεστής φοροδιαφυγής είναι εξωγενώς ορισμένοι.

Υποθέτουν μια κλειστή οικονομία που περιγράφεται από την εξίσωση

$$Y = C + A \quad (1)$$

όπου Y είναι το εθνικό εισόδημα, C η κατανάλωση και A η αυτόνομη δαπάνη. Η κατανάλωση C δίνεται από τη σχέση

$$C = bY_0 \quad (2)$$

όπου b είναι η οριακή ροπή προς κατανάλωση και Y_0 το διαθέσιμο εισόδημα, το οποίο δίνεται από τη σχέση

$$Y_0 = Y (1-TE) \quad (3)$$

$$\text{όπου } TE = T - E \quad (4)$$

T είναι ο ονομαστικός φορολογικός συντελεστής και E ο συντελεστής φοροδιαφυγής.

Με δεδομένη τη σχέση (4), η εξίσωση (3) γίνεται

$$Y_0 = Y (1+T+E) \quad (5)$$

Λύνοντας τις εξισώσεις (1), (2), (5) καταλήγουμε στη μορφή

$$Y = \frac{A}{1-b+bT-bE} = \frac{A}{1-b+bTE} \quad (6)$$

&

$$\frac{DY}{DE} - \frac{A}{(1-b+bT-bE)^2} > 0 \quad (7)$$

Από την εξίσωση (7) βγαίνει το συμπέρασμα ότι το εισόδημα θα είναι πάντοτε μεγαλύτερο στην περίπτωση της φοροδιαφυγής, εφόσον σ' αυτό εφαρμόζεται μικρότερος πραγματικός φορολογικός συντελεστής (ονομαστικός συντελεστής φοροδιαφυγής). Επομένως, η φοροδιαφυγή μειώνει τον πραγματικό φορολογικό συντελεστή, αλλά αυξάνει συγχρόνως, το επίπεδο του εισοδήματος, πάνω στο οποίο επιβάλλεται ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής.

Χρησιμοποιώντας τις μέχρι τώρα παραδοχές και εξισώσεις αποδεικνύεται ότι στην περίπτωση της φοροδιαφυγής υπάρχει πάντα ένα ποσό διαφυγόντων εσόδων, εκτός από την περίπτωση, όπου η οριασική ροπή για κατανάλωση είναι ίση με τη μονάδα.

Κάνοντας την υπόθεση ότι δεν υπάρχει φοροδιαφυγή, τα φορολογικά έσοδα δίνονται από τη σχέση

$$T = TY = \frac{TA}{1-b+bT} \quad (8)$$

Εάν $E > 0$, τότε

$$T = (T-E) Y = \frac{(T-E) A}{1-b+bT-bE} \quad (9)$$

Τα διαφυγόντα φορολογικά έσοδα λόγω φοροδιαφυγής δίνονται από τη σχέση

$$\frac{TA}{1-b+bT} - \frac{(T-E) A}{1-b+bT-bE} = \frac{EA(1+\beta)}{(1-b+bT)(1-b+bT-bE)} > 0 \quad (10)$$

Ο παραπάνω όρος είναι πάντοτε θετικός, εκτός από την περίπτωση του $b = 1$. Στην περίπτωση, δηλαδή που η οριακή ροπή προς κατανάλωση είναι ίση με τη μονάδα, γεγονός που σημαίνει ότι τα έσοδα που προκύπτουν από τη φοροδιαφυγή δαπανώνται όλα, τότε δεν υπάρχει απώλεια φορολογικών εσόδων.

Λαμβάνοντας επίσης υπόψη τους έμμεσους φόρους, αποδεικνύεται ότι, εφόσον οι φορολογούμενοι ξοδεύουν τα έσοδα που προέκυψαν από τη φοροδιαφυγή σε αγαθά και υπηρεσίες, θα προκύψει μια αύξηση των έμμεσων φόρων. Εκτός, όμως, από

αυτήν την πρώτη επίπτωση στους έμμεσους φόρους, αυτοί θα αυξηθούν και από το γεγονός ότι λόγω της φοροδιαφυγής αυξάνεται το εισόδημα (εξίσωση 7) και επομένως η συνολική κατανάλωση.

Οποσδήποτε, θα πρέπει να τονισθεί το γεγονός ότι το συγκεκριμένο υπόδειγμα είναι ακρετά απλοϊκό ώστε τα συμπεράσματα που προκύπτουν να γίνουν ανεπιφύλακτα δεκτά. Γενικά, όμως μπορεί να γίνει δεκτό ότι, αν σε μια οικονομία η οριακή ροπή προς κατανάλωση πλησιάζει τη μονάδα, ο τυχόν προσδιορισμός ενός μεγέθους της φοροδιαφυγής και υπερεκτιμημένος.

δ) Η σύγκριση των δαπανών και γενικότερα του βιοτικού επιπέδου με το δηλωθέν εισόδημα, όπως αυτά προκύπτουν από την Έρευνα των Οικογενειακών Προϋπολογισμών.

Ο MICHAEL O' HIGGINS χρησιμοποιώντας τα αποτελέσματα των Οικογενειακών Προϋπολογισμών στην Μεγάλη Βρετανία προσπαθεί να διερευνήσει το φαινόμενο των υψηλών δαπανών των ελεύθερων επαγγελματιών σε σύγκριση με τις χαμηλότερες δαπάνες των μισθωτών που όμως είχαν το ίδιο δηλωθέν εισόδημα. Η μελέτη των αποτελεσμάτων της Έρευνας των Οικογενειακών Προϋπολογισμών στην περίοδο 1971 - 1977 έδειξε, όχι μόνο ότι τα νοικοκυριά των ελεύθερων επαγγελματιών ξοδεύουν πολύ περισσότερα, αλλά και ότι σε μερικά εισοδηματικά κλιμάκια η μέση δαπάνη ξεπερνάει το δηλωθέν εισόδημα.

Για τη μέτρηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής μπορεί να

γίνει η υπόθεση ότι, όσοι ανήκουν στο ίδιο εισοδηματικό κλιμάκιο, θα πρέπει να έχουν περίπου την ίδια ροπή προς δαπάνη. Με δεδομένο, επίσης, ότι οι μισθωτοί δηλώνουν τα ακριβή στοιχεία τους, η ροπή των μισθωτών μπορεί να αποτελέσει τη χαρακτηριστική ροπή του κλιμακίου. Με βάση λοιπόν, τη ροπή αυτή και τις δαπάνες που πραγματοποιούν οι ελεύθεροι επαγγελματίες γίνεται η εκτίμηση ενός εισοδήματος που θα έπρεπε να είχαν. Η διαφορά του εκτιμώμενου αυτού εισοδήματος και του δηλωμένου αποτελεί μια εκτίμηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής. Η εφαρμογή της μεθόδου αυτής απέδειξε ότι το 18% περίπου του εισοδήματος των ελεύθερων επαγγελματιών δεν δηλώθηκε στην έρευνα των Οικογενειακών Προϋπολογισμών και επομένως, δεν δηλώθηκε ούτε στις φορολογικές αρχές.

Ένα από τα μειονεκτήματα αυτής της μεθόδου είναι η υπόθεση ότι τα δηλούμενα στην Έρευνα εισοδήματα είναι υποεκτιμημένα. Υπάρχει, όμως, η πιθανότητα τα εισοδήματα να δηλώνονται με ακρίβεια στην έρευνα και να υποδηλώνονται στις φορολογικές αρχές. Σ' αυτήν την περίπτωση υπερεκτιμάται το μέγεθος της φοροδιαφυγής. Υποεκτιμημένο μπορεί να είναι το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην περίπτωση που γίνεται απόκρυψη των πραγματικών δαπανών.

ε) Η σύγκριση του δηλωθέντος εισοδήματος στις φορολογικές αρχές με αυτό που προκύπτει από ειδική έρευνα.

Μια τέτοια προσπάθεια πραγματοποιήθηκε στην Κολομβία το

1968. Η έρευνα περιορίστηκε στο χώρο των μικρών επιχειρήσεων και των ελεύθερων επαγγελματιών. Για τον σκοπό αυτό επιλέχθηκε δείγμα 2.000 περιπτώσεων από τους τηλεφωνικούς καταλόγους. Τα άτομα και οι επιχειρήσεις που επιλέχθηκαν, ρωτήθηκαν για το ακαθάριστο και καθαρό εισόδημά τους και γενικότερα από την περιουσιακή τους κατάσταση.

Στο πρώτο στάδιο επεξεργασίας ελέγχθηκε, αν τα συγκεκριμένα άτομα είχαν κάνει φορολογικές δηλώσεις. Αποδείχθηκε ότι δεν είχαν κάνει δηλώσεις πάνω από το 24% των κοσμηματοπωλείων, το 34% των εστιατορίων, το 22% των βιοτεχνιών ενδυμάτων και το 30% των καταστημάτων υποδημάτων. Για τα υπόλοιπα άτομα, που βρέθηκε ότι είχαν κάνει φορολογικές δηλώσεις, έγινε η σύγκριση ανάμεσα στο δηλωθέν εισόδημα στις φορολογικές αρχές και σε αυτό που δηλώθηκε στη διεξαχθείσα έρευνα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι μηχανικοί, οι οδοντίατροι, οι δικηγόροι και οι αρχιτέκτονες δήλωσαν αντίστοιχα στην εφορία το 75%, 56%, 51% και 89% του εισοδήματος που δήλωσαν στην έρευνα που έγινε.

Το μειονέκτημα της μεθόδου αυτής είναι ότι η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων εξαρτάται πολύ από την αντιπροσωπευτικότητα του επιλεγόμενου δείγματος και γενικότερα από τα σφάλματα που προκύπτουν λόγω της τυχαίας δειγματοληψίας.

Ενας παρεμφερής τρόπος εκτίμησης του μεγέθους της φοροδιαφυγής, στηριζόμενος σε ειδική έρευνα, έχει προταθεί από τις φορολογικές αρχές των ΗΠΑ (RICHUPAN S., 1984).

Κατα την εφαρμογή της μεθόδου αυτής, επιλέγεται από τους φορολογικούς καταλόγους ένα μεγάλο δείγμα 50.000 φορολογουμένων, από τους οποίους παίρνουν συνέντευξη ειδικά καταρτισμένα άτομα που γνωρίζουν καλά τους νόμους και τους τρόπους φοροδιαφυγής σε κάθε επαγγελματική τάξη. Τα στοιχεία του εισοδήματος τα οποία προκύπτουν, συγκρίνονται με τα δηλωθέντα στις φορολογικές αρχές.

Κύριο μειονέκτημα της μεθόδου αυτής είναι ότι το δείγμα επιλέγεται από τους φορολογικούς καταλόγους και επομένως, το μέγεθος της φοροδιαφυγής είναι υποεκτιμημένο, εφόσον δεν λαμβάνονται καθόλου υπόψη τα διαφυγόντα έσοδα που προκύπτουν από αυτούς που δεν κάνουν καθόλου δήλωση στις φορολογικές αρχές.

Στις ΗΠΑ πραγματοποιήθηκε, επίσης, το 1958 ειδική έρευνα με σκοπό τη μέτρηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής για εισοδήματα από ενοικιαζόμενες κατοικίες.

Για το σκοπό αυτό επιλέχθηκε ένα δείγμα κατοικιών και ερωτήθηκαν οι ενοικιαστές για τη δαπάνη ενοικίου. Οι δαπάνες αυτές συγκρίθηκαν με τα δηλωμένα στη εφορία εισοδήματα ενός δείγματος ιδιοκτητών και με στοιχεία που συλλέχθηκαν από συνεντεύξεις με τους ιδιοκτήτες. Από τα μέλη των συλλεγέντων στοιχείων προέκυψε ότι οι ιδιοκτήτες φοροδιαφεύγουν με δύο τρόπους, είτε υποδηλώνοντας το ακαθάριστο εισόδημα από ενοίκια, είτε δηλώνοντας αυξημένες δαπάνες για συντήρηση και επισκευή. Συγκεκριμένα η έρευνα απέδειξε ότι οι ιδιοκτήτες δηλώνουν το 81,2% του ακαθάριστου εισοδήματος από ενοίκια

και μόνο το 50,74% του καθαρού εισοδήματος. Μια ανάλογη προσπάθεια έγινε από τον GROVES και για το γεωργικό εισόδημα. Στην έρευνα αυτή εκτιμήθηκε το γεωργικό εισόδημα για μια συγκεκριμένη περιοχή και συγκρίθηκε με τα δηλωθέντα εισοδήματα του γεωργικού τομέα στην ίδια περιοχή. Για την εκτίμηση του γεωργικού εισοδήματος χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές πώλησης των αγροτικών προϊόντων στην αγορά, καθώς και οι τιμές των εισροών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή. Έτσι, έγινε μια εκτίμηση του μικτού εισοδήματος και των δαπανών.

Για την παραγωγικότητα της γεωργικής γης στην περιοχή που έγινε η έρευνα, καθώς και για τις τιμές των εισφορών και των τελικών προϊόντων, πηγή ήταν το Γεωργικό Κολλέγιο (COLLEGE OF AGRICULTURE) και οι αρμόδιοι φορείς για γεωργικά θέματα. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι δηλώθηκε το 69,6% του καθαρού γεωργικού εισοδήματος.

Το κύριο μειονέκτημα των δύο αυτών ερευνών είναι ότι έγιναν σε μια συγκεκριμένη περιοχή και τα αποτελέσματα είναι αδύνατον να γενικευθούν σε εθνικό επίπεδο. Οποσδήποτε, όμως, η έρευνα αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι γίνεται σε μικρή σχετικά περιοχή και μπορεί να διεξαχθεί με μεγάλη λεπτομέρεια.

στ) Η φορολογική αμνηστία

Κατά την εφαρμογή της μεθόδου αυτής, ζητείται από τους

φορολογούμενους να δηλώσουν το πραγματικό τους εισόδημα με αντάλλαγμα κάποιες φορολογικές απαλλαγές ή χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές. Η διαφορά που προκύπτει ανάμεσα στις πρώτες δηλώσεις και στις αντίστοιχες μετά την αμνηστία, αποτελεί μια εκτίμηση της φοροδιαφυγής κατά εισοδηματικές τάξεις και πηγές, κατά την περίοδο της αμνηστίας.

Οπωσδήποτε, η μέθοδος αυτή δεν μπορεί να αποτελέσει ένα συστηματικό τρόπο μέτρησης της φοροδιαφυγής. Η συχνή εφαρμογή της μεθόδου μπορεί να προκαλέσει προσδοκίες για μελλοντικές επαναλήψεις, με μοναδικό αποτέλεσμα την απόκρυψη μεγαλύτερου εισοδήματος. Θα πρέπει, επίσης, να τονιστεί ότι με την εφαρμογή του μέτρου αυτού μόνο ένα μέρος της φοροδιαφυγής εκτιμάται. Ο λόγος είναι ότι πολλοί από τους φορολογούμενους προτιμούν να μην επωφεληθούν από τις δεδομένες ελαφρύνσεις, προκειμένου να μην φανερώσουν στην εφορία τα πραγματικά τους εισοδήματα.

Η μέθοδος αυτή έχει εφαρμοστεί σε μερικές χώρες, όπως η Αργεντινή, η Ινδία, η Ταϊλάνδη, περισσότερο από μια φορά τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα στην Αργεντινή όπου η μέθοδος εφαρμόστηκε το 1961, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό φοροδιαφυγής σημειώθηκε στα μεσαία εισοδηματικά κλιμάκια. Εκτιμήθηκε ότι το φοροδιαφεύγον εισόδημα ήταν περίπου το 40% του δηλωμένου εισοδήματος στις φορολογικές αρχές για τα μεσαία εισοδηματικά κλιμάκια 33% - 35% για τα χαμηλά και 27% για τα ανώτερα.

ζ) Η εφαρμογή ενός σταθερού λόγου φόρου προς το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, που έχει προκύψει από ένα <<αντιπροσωπευτικό>> έτος, στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της υπό εξέταση χρονιάς.

Στη μέθοδο αυτή γίνεται η επιλογή ενός έτους, κατά τη διάρκεια του οποίου η φοροδιαφυγή θεωρείται μικρή. Για το έτος αυτό, υπολογίζεται ο σταθερός λόγος φόροι/ GDP. Ο σταθερός αυτός λόγος εφαρμόζεται στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν και προκύπτουν οι φόροι που θα έπρεπε να είχαν εισπραχθεί. Η διαφορά τους από τους πραγματικούς δίνει το μέγεθος της φοροδιαφυγής.

Η μέθοδος αυτή δεν δίνει το συνολικό μέγεθος της φοροδιαφυγής, αλλά την αύξηση της φοροδιαφυγής που σημειώθηκε τη χρονιά για την οποία γίνεται η έρευνα. Η αξιοπιστία, επίσης, των αποτελεσμάτων εξαρτάται από την επιλογή του αντιπροσωπευτικού έτους. Αν στο έτος αυτό ο λόγος των φόρων προς το GDP είναι μεγάλος, θα υπερεκτιμηθεί η αύξηση της φοροδιαφυγής και το αντίθετο. Θα πρέπει να τονισθεί το γεγονός ότι η εφαρμογή της μεθόδου αυτής προϋποθέτει ελαστικότητα φόρων ίση με τη μονάδα ή σταθερή διάρθρωση του GDP ή μη σημαντικές αλλαγές στη δομή των φορολογικών συντελεστών.

η) Τέλος, μια προσέγγιση του μεγέθους της φοροδιαφυγής προκύπτει εκτιμώντας το μέγεθος της παραοικονομίας με την υπόθεση ότι, κατά κανόνα, οι παραοικονομικές δραστηριότητες δεν δηλώνονται στις φορολογικές αρχές. Στα εκτιμώμενα μεγέθη

των παραοικονομικών εισοδημάτων επιβάλλονται οι μέσοι φορολογικοί συντελεστές και προκύπτει το μέγεθος της φοροδιαφυγής. Μια δεύτερη υπόθεση που γίνεται, είναι ότι οι φορολογικές επιβαρύνσεις των νόμιμων εισοδημάτων είναι οι ίδιες με αυτές των παραοικονομικών.

Η μέθοδος εφαρμόστηκε στις ΗΠΑ για την περίοδο 1970 - 1978. Αφού υπολογίσθηκε το μέγεθος της παραοικονομίας χρησιμοποιώντας νομισματικά μεγέθη, εφαρμόστηκαν οι μέσοι φορολογικοί συντελεστές και προέκυψε το μέγεθος της φοροδιαφυγής. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν μια διαχρονική αύξηση της παραοικονομίας, που κυμάνθηκε από 3,69%, ως ποσοστό του GNP μέχρι 4,5% και η οποία συνοδεύτηκε από αύξηση της φοροδιαφυγής.

Το μέγεθος της φοροδιαφυγής, το οποίο εκτιμήθηκε με αυτόν τον τρόπο, είναι μόνο μια σχετική εκτίμηση του πραγματικού μεγέθους, γιατί φοροδιαφυγή παρατηρείται και στα εισοδήματα που αποκτήθηκαν νόμιμα, ενώ, αντίθετα, επιβάλλονται φόροι και σε μη νόμιμες οικονομικές δραστηριότητες.

Οποσδήποτε, καμιά από τις υπάρχουσες μεθόδους δεν είναι η ιδανική για την εκτίμηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής. Η κάθε μία παρουσιάζει τα δικά της μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα. Η επιλογή της μεθόδου που θα χρησιμοποιηθεί, θα εξαρτηθεί από τα υπάρχοντα στοιχεία και από τις ιδιαιτερότητες, κοινωνικές και οικονομικές, της κάθε χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΜΕΘΟΔΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η φοροδιαφυγή είναι φαινόμενο που εμφανίζεται σε όλες τις χώρες του κόσμου, αλλά σε διαφορετική ένταση και έκταση. Αντίστοιχα, και οι τρόποι φοροδιαφυγής είναι σε γενικές γραμμές παρόμοιοι, διαφοροποιούνται όμως σημαντικά σε ορισμένα σημεία, ανάλογα με το συγκεκριμένο φορολογικό σύστημα, τη λογιστική οργάνωση και το μέγεθος των επιχειρήσεων, τη δομή της οικονομίας και τις ικανότητες των φοροτεχνικών υπηρεσιών της συγκεκριμένης χώρας.

Στη χώρα μας η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται σε μεγάλη έκταση και με τους <<συνηθισμένους>> τρόπους, λόγω της ύπαρξης ενός τεράστιου αριθμού μικρών επιχειρήσεων αλλά και της οργανωτικής αδυναμίας των φορολογικών αρχών να ανιχνεύσουν και να περιορίσουν το φαινόμενο. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι οι φορολογούμενοι χρησιμοποιούν μόνο απλοϊκούς τρόπους φοροδιαφυγής. Σε σχέση, όμως, με άλλες χώρες, όπου

χρησιμοποιούνται ειδικοί (δικηγόροι και άλλοι) και γίνονται πολύπλοκοι συνδιασμοί, όπως ίδρυση εικονικών εταιριών σε χώρες <<φορολογικού παραδείσου>>, οι τρόποι φοροδιαφυγής στη χώρας μας είναι απλοί. Εξάλλου, λόγω ακριβώς της αδυναμίας των φορολογικών αρχών να περιορίσουν και την με απλούς τρόπους συντελούμενη φοροδιαφυγή, δεν υπάρχει λόγος για πολύπλοκες μεθόδους.

Σημειώνεται, τέλος, ότι οι τρόποι φοροδιαφυγής δεν είναι στατικοί, αλλά δυναμικοί, και αλλάζουν ανάλογα με τις μεταβολές του φορολογικού συστήματος, την τεχνολογία, το βαθμό εξάπλωσης της φοροδιαφυγής, το βαθμό κοινωνικής αποδοχής των φοροφυγάδων και τις μεταβολές στις μεθόδους καταπολέμησής της.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι κυριότεροι και πλέον συνηθισμένοι μέθοδοι φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, χωρίς βέβαια να εξαντλείται το θέμα, αφού και οι τρόποι φοροδιαφυγής είναι πάρα πολλοί και από τη φύση τους δεν είναι γνωστοί.

4.1. ΑΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Στην άμεση φορολογία, η φοροδιαφυγή εντοπίζεται κύρια στο φόρο εισοδήματος (φυσικών και νομικών προσώπων) και στο φόρο ακίνητης περιουσίας (ΦΠΑ), χωρίς, όμως, να παραβλέπεται η φοροδιαφυγή στη φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών, στους άμεσους φόρους υπέρ τρίτων κ.τ.λ.

4.1.1. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ (ΦΕΦΠ)

Η φοροδιαφυγή στη ΦΕΦΠ είναι κατα πάσα πιθανότητα περισσότερο εκτεταμένη από όλες τις άλλες φορολογίες. Αυτό οφείλεται τόσο στον άμεσο χαρακτήρα του φόρου, όσο και στο ύψος του φορολογικού βάρους το οποίο από το 1975 μέχρι σήμερα αυξάνει συνεχώς. Θα πρέπει, επίσης, να προστεθεί η αδυναμία των φοροτεχνικών υπηρεσιών να ελέγξουν τα εισοδήματα από ορισμένες πηγές, η πολυπλοκότητα της φορολογίας και ο τρόπος με τον οποίο προσδιορίζεται το εισόδημα ενός εξαιρετικά μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων.

Αν και η φοροδιαφυγή παρατηρείται και στις έξι (παλιότερα επτά) κατηγορίες εισοδημάτων, το ύψος και η έκτασή της ποικίλλουν δραματικά, ανάλογα με την πηγή απόκτησης του εισοδήματος του φορολογουμένου. Έτσι, ενώ στην περίπτωση των μισθωτών η φοροδιαφυγή είναι από μικρή έως ασήμαντη, στα εισοδήματα από εμπορικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις η φοροδιαφυγή ξεπερνά και την πιο τολμηρή φαντασία. Η διαφοροποίηση αυτή, ανάλογα με την πηγή εισοδήματος, παρατηρείται όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου.

Ας δούμε, όμως, τους συγκεκριμένους τρόπους φοροδιαφυγής, ανάλογα με την πηγή του εισοδήματος.

4.1.1.1. Εισόδημα από Εκμίσθωση Γαιών και Ακινήτων

Η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται είτε με την απόκρυψη ενός

μέρους του πραγματικού ενοικίου που λαμβάνει ο κύριος του ακινήτου, είτε με την απόκρυψη του γεγονότος ότι το ακίνητο ενοικιάζεται και εισπράττεται εισόδημα.

Στην περίπτωση της μερικής απόκρυψης τόσο το μισθωτήριο συμβόλαιο, όσο και οι σχετικές αποδείξεις αναφέρουν το μειωμένο μίσθωμα, ενώ η διαφορά εισπράττεται κατά την υπογραφή του συμβολαίου και για όλη τη διάρκεια της μίσθωσης. Στη δεύτερη περίπτωση, ο φορολογούμενος συνήθως δεν υποβάλλει καθόλου δήλωση, ούτε για τα άλλα εισοδήματά του.

4.1.1.2. Εισόδημα από Κινητές Αξίες

Εκτιμάται ότι η φοροδιαφυγή δεν είναι σημαντική γιατί οι ανώνυμες εταιρίες κατά τη διανομή των μερισμάτων στους μετόχους παρακρατούν το φόρο εισοδήματος και τον αποδίδουν στο δημόσιο. Οι συντελεστές παρακράτησης είναι τόσο υψηλοί που φτάνουν τον ανώτατο οριακό συντελεστή της φορολογικής κλίμακας, οπότε είτε δηλωθεί το εισόδημα αυτό είτε όχι δεν υπάρχει θέμα φοροδιαφυγής.

Περιορισμένη φοροδιαφυγή, όμως, είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί με τη διασπορά των μετοχών ενός μετόχου σε πρόσωπα εμπιστοσύνης του, ώστε να μπορεί να απολαμβάνει πολλαπλά αφορολόγητα. Στην περίπτωση όμως μεγάλων μετόχων, η λύση αυτή δεν είναι πρακτική. Πάντως λόγω του μικρού αριθμού ανώνυμων εταιριών στην Ελλάδα η φοροδιαφυγή δεν εκτιμάται ως ιδιαίτερα μεγάλη.

4.1.1.3. Εισόδημα από Εμπορικές και Βιομηχανικές Επιχειρήσεις

Στα εισοδήματα από την πηγή αυτή συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα. Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν τα εισοδήματα των ιδιοκτητών και εταίρων όλων των επιχειρήσεων, οι οποίες δεν είναι ανώνυμες εταιρίες. Η συντριπτική πλειοψηφία των εταιριών αυτών τηρούν βιβλία Α' και Β' κατηγορίας, με αποτέλεσμα να εφαρμόζεται <<εξωλογιστικός>> προσδιορισμός του εισοδήματος των φορολογουμένων.

Οι τρόποι φοροδιαφυγής στα εισοδήματα αυτά παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία, ανάλογα:

- 1) με το είδος της οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησης
- 2) με τη λογιστική της οργάνωσης και το είδος των λογιστικών βιβλίων που τηρούνται
- 3) με τη νομική της μορφή

Οι επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου π.χ. που τηρούν βιβλία Α' κατηγορίας και φορολογούνται με βάση τις αγορές τους, αγοράζουν χωρίς τιμολόγια, δεν καταχωρούν τα τιμολόγια ή εμφανίζουν μικρότερη της πραγματικής αξία ή τέλος τα τιμολόγια εκδίδονται σε άλλο όνομα και έτσι φοροδιαφεύγουν. Για τη μεταφορά εμπορευμάτων χωρίς τιμολόγια, που αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της παραπάνω περίπτωσης, έχουν επινοηθεί πολλοί τρόποι, όπως μεταφορά με το ίδιο δελτίο αποστολής;

πολλών εμπορευμάτων την ίδια μέρα, παράλειψη ενός μηδενικού, το οποίο προστίθεται εύκολα στην περίπτωση ελέγχου, κ.λ.π. Συνηθίζεται, επίσης, η μεταφορά αγαθών κατά τη διάρκεια της νύχτας (οπότε οι έλεγχοι ελαττώνονται), σε μέρες εορτών, αργιών κ.λ.π. Η Υπηρεσία Ελέγχου Διακίνησης Αγαθών, με 300 μόνο υπαλλήλους που διαθέτει σε όλη τη χώρα, δεν είναι δυνατό να ελέγξει όλη αυτή την παράνομη διακίνηση εμπορευμάτων.

Στην περίπτωση πάλι των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν υποχρέωση να εκδίδουν θεωρημένες αποδείξεις, η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται με την παράλειψη έκδοσης των αποδείξεων αυτών. Είναι επίσης, δυνατό να εκδοθεί απόδειξη για μικρότερο ποσό (η παράλειψη ενός μηδενικού μειώνει το ποσό κατά 90%), ή να εκδοθεί απόδειξη της οποίας το μεν αντίγραφο που δίνεται στον αγοραστή περιέχει το σωστό ποσό, το δε στέλεχος που μένει στην επιχείρηση αναγράφει ένα πολύ μικρότερο ποσό. Αυτό επιτυγχάνεται εύκολα, εάν δεν υπάρχει <<καρμπόν>> στο σημείο αναγραφής του ποσού, και το ποσό συμπληρώνεται εκ των υστέρων στο στέλεχος της επιχείρησης.

Επισημαίνουμε εδώ ότι οι επιχειρηματίες για να γνωρίζουν την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης και να έχουν σωστή πληροφόρηση, αναγκάζονται να τηρούν <<διπλά βιβλία>>, δηλαδή να καταχωρούν τις πραγματικές συναλλαγές της επιχείρησης όχι στα <<επισημα>> βιβλία, αλλά οπουδήποτε άλλο, από απλά φύλλα χαρτιού και σχολικά τετράδια έβς κανονικά μη θεωρημένα <<βιβλία>>.

Σημειώνεται ότι εδώ υπάγονται και τα εισοδήματα από την εκμετάλλευση αυτοκινήτων <<ταξί>>, όπου δεν τηρείται κανένα βιβλίο ή στοιχείο. Η φοροδιαφυγή εδώ συντελείται <<επίσημα>> μετά από συμφωνία Υπουργείου Οικονομικών και των συλλόγων των ενδιαφερομένων για το ποσό που πρέπει να δηλώνουν κάθε χρόνο. Το ποσό αυτό υπολείπεται σημαντικά των πραγματικών εισοδημάτων. Οι ίδιες παρατηρήσεις ισχύουν και για τα εισοδήματα από την εκμετάλλευση φορτηγών αυτοκινήτων Δ.Χ.

Εδώ επίσης υπάγονται και τα εισοδήματα των τεχνικών εταιριών και των εργολάβων που ασχολούνται με την ανέγερση πολυκατοικιών και την πώληση διαμερισμάτων. Τα εισοδήματα προσδιορίζονται εξωλογιστικά, με βάση τα ποσά που αναγράφονται στα συμβόλαια πώλησης των διαμερισμάτων. Είναι γνωστό, όμως ότι εκτός από τον πωλητή και ο αγοραστής έχει λόγους να δηλώσει πολύ μικρότερη τιμή κατά τη σύναψη του συμβολαίου για να αποφύγει το φόρο μεταβίβασης ακινήτων. Με την εισαγωγή του συστήματος αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων όλα τα συμβόλαια άρχισαν να συνάπτονται στις προκαθορισμένες τιμές, οι οποίες μέχρι τον Αύγουστο του 1988 υπολείπονταν σημαντικά των πραγματικών τιμών. Μετά, όμως, την τελευταία αύξηση (Αύγουστος 1988), οι <<επίσημες>> τιμές έχουν πλησιάσει αρκετά τις τιμές.

4.1.1.5. Εισόδημα από Μισθωτές Υπηρεσίες

Επιπαρατεί γενικά η άποψη ότι οι μισθωτοί δεν έχουν δυνα-

τότητες φοροδιαφυγής. Η αποψη αυτή είναι μάλλον ανακριβής, γιατί τα τελευταία χρόνια και μετά τη μεγάλη αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης, έχει παρατηρηθεί φοροδιαφυγή στα στελέχη, μικρών κυρίως, ιδιωτικών επιχειρήσεων. Ο επίσημος μισθός, βάσει του οποίου υπολογίζονται και οι ασφαλιστικές εισφορές και διενεργείται η παρακράτηση του ΦΕΦΠ, είναι μικρός, ενώ το υπόλοιπο του μισθού καταβάλλεται στον εργαζόμενο χωρίς να εμφανίζεται πουθενά. Με τον τρόπο αυτό, τόσο η επιχείρηση όσο και ο εργαζόμενος <<κερδίζουν>>, γιατί η επιχείρηση καταβάλλει μικρότερες ασφαλιστικές εισφορές και μικρότερες αποδοχές στον υπάλληλο της από όσες θα κατέβαλε, εάν όλο το εισόδημα υπαγόταν σε παρακράτηση, ενώ ο εργαζόμενος υφίσταται λιγότερες <<κρατήσεις>>. Εννοείται ότι η επιχείρηση θα πρέπει να φοροδιαφεύγει και η ίδια για να μπορεί να καταβάλλει αυτά τα ποσά χωρίς να εμφανίζονται πουθενά, ή η φορολογική της επιβάρυνση να προσδιορίζεται με <<εξωλογιστικό τρόπο>>, όπως την περίπτωση της φορολογίας των ναυτιλιακών εταιριών.

Πολλές φορές υποστηρίζεται ότι οι μισθωτοί φοροδιαφεύγουν επειδή συχνά έχουν δεύτερη απασχόληση. Εάν, όμως, και στη δεύτερη απασχόληση εργάζονται ως μισθωτοί και υφίστανται παρακράτηση, τότε δεν υπάρχει θέμα φοροδιαφυγής. Εάν πάλι, εργάζονται ως ελεύθεροι επαγγελματίες και δεν ειδίδουν αποδείξεις, τότε έχουμε φοροδιαφυγή από ελευθέρια επαγγέλματα. Υπάρχει, όμως, και η τρίτη περίπτωση, δηλαδή να εργάζονται τελείως παραοικονομικά, αλλά με εξαρτημένη εργασία, οπότε και συντελείται φοροδιαφυγή από μισθωτές υπηρεσίες.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση των εργαζομένων στις οικοδομές. Ακόμη και εάν εργάζονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας, δηλώνουν μικρό μόνο μέρος του εισοδήματός τους, εκτός εάν εργάζονται όλο το χρόνο για οργανωμένες τεχνικές εταιρίες, οπότε υφίστανται συστηματική παρακράτηση και δηλώνουν το πραγματικό τους εισόδημα. Στις περισσότερες, όμως, περιπτώσεις εργάζονται για μικρούς υπερβολάβους και δηλώνουν ελάχιστο εισόδημα και μόνο στην περίπτωση που έχουν δηλωθεί αντίστοιχες ασφαλιστικές εισφορές. Τονίζεται ότι από τις ασφαλιστικές εισφορές είναι δυνατό να προσδιοριστεί ο αριθμός μόνο των ημερών εργασίας, όχι όμως και το ύψος του ημερομισθίου, γιατί οι ασφαλιστικές εισφορές στο ΙΚΑ υπολογίζονται με βάση τμηματά και όχι πραγματικά ημερομίσθια.

Στην περίπτωση των τεχνιτών - υπερβολάβων οι οποίοι εργάζονται προσωπικά, αλλά ταυτόχρονα προσλαμβάνουν και 3 - 4 ακόμη τεχνίτες και εργάτες και αναλαμβάνουν εργολαβικά τμήμα μόνο της οικοδομής (π.χ. τοιχοποιΐα, επιχρίσματα, κ.λ.π.), παρουσιάζεται ακόμη μεγαλύτερη φοροδιαφυγή, γιατί παντού εμφανίζονται ως απλοί τεχνίτες, ενώ στην ουσία είναι επιχειρηματίες που χρησιμοποιούν κεφάλαιο (ξύλεια, σιαλωσιές, μηχανήματα, αυτοκίνητα) και εργασία για να παράγουν ένα προϊόν. Εδώ η φοροδιαφυγή πρέπει να είναι εξαιρετικά μεγάλη (δεδομένου και του ύψους των αμοιβών), αλλά οι φορολογικές αρχές δεν φαίνεται να έχουν ποτέ ασχοληθεί με το θέμα αυτό. Σημειώνεται, ότι οι εργαζόμενοι αυτοί λαμβάνουν και διάφορα βοηθήματα από το ΙΚΑ.

4.1.1.6. Εισόδημα από ελεύθερους επαγγελματίες

Οι ελεύθεροι επαγγελματίες και ειδικότερα ο κλάδος των γιατρών, των δικηγόρων και οι τεχνίτες θεωρούνται από τους μεγαλύτερους φοροφυγάδες.

Αυτό γίνεται τόσο γιατί είναι δύσκολο να ελεγχθούν όσο και γιατί η εφαρμογή αντικειμενικών κριτηρίων για τη φορολόγηση των κλάδων αυτών προσκρούει στο πολιτικό κόστος που συνεπάγεται αυτή η κίνηση.

Φαίνεται λοιπόν ότι οι ελάχιστες κυβερνήσεις δεν έχουν την πολιτική βούληση να αντιμετωπίσουν το σοβαρό αυτό πρόβλημα αφού βάζουν το πολιτικό κόστος πάνω απ' την αναγκαιότητα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής.

Οι τρόποι με τους οποίους φοροδιαφεύγουν οι ελεύθεροι επαγγελματίες είναι απλοί και στηρίζονται στην έλλειψη ουσιαστικού ελέγχου από τα φορολογικά όργανα, αλλά και στην ιδιαίτερη σχέση που συνδέει κάθε ελεύθερο επαγγελματία με τους πελάτες του. Η σχέση αυτή είναι σχέση εμπιστοσύνης του πελάτη προς τον ελεύθερο επαγγελματία για τις επιστημονικές του γνώματεύσεις και ικανότητες. Έτσι δημιουργείται ένας συναισθηματικός δεσμός μεταξύ τους και μάλιστα πολλές φορές κυριαρχεί το συναίσθημα της ευγνωμοσύνης του πελάτη προς τον ελεύθερο επαγγελματία, για τις υπηρεσίες που του προσέφερε, με αποτέλεσμα την ώρα της αμοιβής να μην ζητάει την εκδοση απόδειξης.

Αλλά ας δούμε αναλυτικά τους κυριότερους τρόπους φοροδια-

φυγής κατ'επάγγελμα:

ΓΙΑΤΡΟΙ:

Η μη έκδοση απόδειξης παροχής υπηρεσιών κατα την είσπραξη της αμοιβής τους απ' τον πελάτη είναι η πιο συνηθισμένη μέθοδος φοροδιαφυγής για τους γιατρούς.

Η μέθοδος αυτή ακολουθείται τόσο κατα την επαγγελματική επίσκεψη του γιατρού στο σπίτι του ασθενή όσο και κατα την επίσκεψη του ασθενή στο ιατρείο. Στην δεύτερη περίπτωση η έκταση της φοροδιαφυγής είναι πολύ μεγάλη αφού η πλειονότητα των ασθενών επισκέπτεται το γιατρό στο γραφείο του. Ανάλογα μεγάλος όμως είναι και ο κίνδυνος για την αποκάλυψη αυτής της παραβάσεως, αφού με ένα απλό έλεγχο του ασθενή την ώρα που βγαίνει από το ιατρείο είναι δυνατό η διαπίστωση της παράβασης.

Για αρκετούς γιατρούς μέχρι τώρα έχουν βεβαιωθεί παραβάσεις όχι μόνο για την μη έκδοση απόδειξης αλλά και για την τήρηση του βιβλίου επίσκεψης ασθενών, με συνέπεια την επιβολή προστίμων καθώς και την απόριψη των βιβλίων τους.

Και βέβαια ούτε λόγος για την περίπτωση απαίτησης του ασθενή, για την έκδοση απόδειξης από το γιατρό, γιατί τα αισθήματα με τα οποία τον αντιμετωπίζει είναι δέος και ευγνωμοσύνη για την προσπάθεια αποκατάστασης της υγείας του. Αλλά και σε περίπτωση που θα συμβεί αυτό, τότε η απαιτήσεις του γιατρού σχεδόν διπλασιάζονται με την αιτιολογία ότι πρέπει να καλυφθούν και τα έξοδα της εφορίας.

Υπάρχουν όμως και άλλες πηγές από τις οποίες οι γιατροί αντλούν εισοδήματα και φυσικά παραμένουν αδήλωτα. Οι πηγές αυτές αφορούν: τα ποσοστά που παίρνουν από συναδέλφους για την παραπομπή πελατών σε αυτούς, τα ποσοστά που παίρνουν από φαρμακοβιομηχανίες για την προώθηση των προϊόντων τους και βέβαια πασίγνωστο σε όλους είναι το θέμα με τα φακελάκια που αφορά τους Νοσοκομειακούς γιατρούς.

Και δεν φτάνουν μόνο αυτά αλλά πρόσφατη έρευνα αποκάλυψε ότι υπάρχουν και ειδικότητες γιατρών, που ασκούν κανονικά το επάγγελμα, και δεν έχουν κάνει ακόμη δήλωση ασκήσεως επαγγέλματος. Πρόκειται για ειδικότητες που έχουν σχέση με πρακτική ιατρική και παραϊατρικά επαγγέλματα. Δεν είναι άλλοι από τους ψυχολόγους, τους ομοιοπαθητικούς κ.λ.π.

ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ:

Οτι συμβαίνει με τους γιατρούς, κάτι ανάλογο γίνεται και με τους δικηγόρους. Και επειδή μάλιστα το επάγγελμα του δικηγόρου έχει ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων, οι πηγές από τις οποίες μπορεί να αποκρύψει εισόδημα είναι αρκετές.

Βέβαια σήμερα δεν υπάρχει δικηγόρος που να μην κόβει απόδειξη, αφού κάτι τέτοιο είναι υποχρεωτικό από τον νόμο αλλά και από τον ίδιο τον σύλλογό τους.

Ελάχιστοι όμως είναι αυτοί οι οποίοι κόβουν απόδειξη για ποσό μεγαλύτερο των 12.000 δρχ. που είναι το κατώτερο όριο, το οποίο έχει οριστεί απ' το δικηγορικό σώμα. Και φυσικά κανείς δικηγόρος δεν παρίσταται σε μια δίκη με αμοιβή 12.000 δρχ.

Μερικές άλλες πηγές απ' τις οποίες μπορεί να αποκρύψει εισόδημα είναι :

α) Από τον συμβιβασμό τον οποίο πετυχαίνουν, για χάρη των πελατών τους, χωρίς να φτάσει η υπόθεση στα δικαστήρια. Σ αυτή την περίπτωση ο δικηγόρος αμοίβεται αλλά αποφεύγει την έκδοση απόδειξης, αφού δεν υπάρχουν επίσημα αποδεικτικά για την μεσολάβησή του.

β) Από την αμοιβή τους με ποσοστά επί διεκδικούμενης αποζημίωσης. Στην περίπτωση αυτή αμοίβονται με κάποιο συντελεστή, τον οποίο είχαν συμφωνήσει από πριν με τον πελάτη, επί του ποσού της αποζημίωσης που θα αποσπάσουν από τον αντίδικο. Η απόδειξη φυσικά θα αναφέρει ποσό ίσο με την νόμιμη αμοιβή που δικαιούται ο δικηγόρος, ενώ το πραγματικό μπορεί να είναι κατά πολύ μεγαλύτερο, ανάλογο με το ύψος της αποζημίωσης που απέσπασαν από τον αντίδικο.

γ) Από την συμμετοχή τους στη σύνταξη έγγραφων δηλώσεων ή συμφωνιών όπου η παράστασή τους είναι τυπική και γνωμοδοτική και δεν επιβάλλεται απ' το νόμο και συνεπώς δεν αποδεικνύεται επίσημα.

Αυτές είναι οι σημαντικότερες πηγές απ' τις οποίες οι δικηγόροι έχουν τη δυνατότητα να αποκρύψουν εισόδημα.

ΚΕΝΤΡΑ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ:

Η φοροδιαφυγή και στον τομέα αυτό είναι τεράστια. Σύμφωνα

με έρευνα πιο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ (23-8-1993), περισσότερα από 3.000 καφενεΐα, ζαχαροπλαστεΐα ή μπαρ, αυτή την στιγμή στην Αθήνα δεν είναι καν καταχωρημένα στους καταλόγους της εφορίας.

Αλλά και τα νόμιμα μαγαζιά αυτού του είδους, πολλές φορές χρησιμοποιούν την ταμειακή μηχανή μόνο για διακοσμητικούς λόγους και εκδίδουν ελάχιστες αποδείξεις.

Ειδικά τα μπαρ μπορούν να φοροδιαφεύγουν με τον εξής τρόπο: κατα την είσοδο του πελάτη στο κατάστημα εισπράττον, πολλά απ' αυτά, αντίτιμο 2.000 έως 2.500 δραχ. για τα οποία δεν κόβουν καμιά απόδειξη. Στην συνέχεια, με τα χρήματα που εισέπραξαν, προσφέρουν στον πελάτη ένα ποτό για το οποίο κόβουν απόδειξη 1.000 έως 1.500 δραχ. Το υπόλοιπο του ποσού από 200 και πλέον άτομα που θα βρεθούν κάθε βράδυ στο μπαρ, δεν φαίνεται πουθενά και φυσικά δεν δηλώνεται.

Ο έλεγχος σε αυτές τις περιπτώσεις είναι πολύ απλός και αποτελεσματικός με την προϋπόθεση ότι πρέπει να γίνεται. Τα ελεγκτικά όργανα μπορούν, παριστάνοντας τον πελάτη, να διαπιστώσουν από κοντά τον τρόπο και την έκταση της φοροδιαφυγής στον τομέα αυτό, κάτι που δεν γίνεται είτε λόγω της ώρας που λειτουργούν τα καταστήματα αυτά, είτε λόγω της κακής οργάνωσης των οικονομικών εφοριών.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ:

Και στον τομέα αυτό συντελείται μεγάλη φοροδιαφυγή.

Αν και έγιναν σημαντικά βήματα, όπως ο κατά προσέγγιση υπολογισμός των εισφορών στο ΙΚΑ και η προκαταβολή τους σ αυτό, η επίδειξη όλων των αποδείξεων πληρωμής ΦΠΑ σαν προϋπόθεση για την παροχή ηλεκτρικού ρεύματος στην οικοδομή κ.τ.λ. η φοροδιαφυγή δεν περιορίστηκε όσο έπρεπε.

Οι αμοιβές των εργολάβων είναι πολύ μεγαλύτερες απ' αυτές που εμφανίζονται στις αποδείξεις που πολλές φορές δεν εκδίδονται και καθόλου.

Απασχολούνται εργάτες της μαύρης αγοράς για τους οποίους δεν πληρώνονται ασφαλιστικές εισφορές και αμοίβονται με χαμηλά ημερομίσθια προς όφελος του εργολάβου.

Τεράστιο είναι το μέγεθος της φοροδιαφυγής κατά την κατασκευή των αυθαιρέτων αφού όλο το κύκλωμα κινείται υπογείως.

Βλέπουμε λοιπόν ότι ο τομέας των οικοδομών παρουσιάζει αυξημένη φοροδιαφυγή αλλά αποτελεί και τον τομέα επένδυσης χρημάτων που προέρχονται από παραοικονομικές δραστηριότητες, κάτι που θα μπορούσε να γίνει αντιληπτό με την εφαρμογή του πόθεν έσχες, το οποίο δεν εφαρμόστηκε για πολύ, με σκοπό η μη εφαρμογή του να αποτελέσει επενδυτικό κίνητρο.

ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ - ΔΑΣΚΑΛΟΙ:

Οι επαγγελματίες της κατηγορίας αυτής διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

α) Σ' αυτούς που εργάζονται σε φροντιστήρια χωρίς έμμισθη σχέση.

β) Σ' αυτούς που παραδίδουν μαθήματα στα σπίτια των μαθητών.

Οι καθηγητές και δάσκαλοι που εργάζονται σε φροντιστήρια φοροδιαφεύγουν σε συνεργασία με τους εκμεταλευτές του φροντιστηρίου στο οποίο εργάζονται, αφού αυτοί υποβάλλουν ατομικές καταστάσεις για τις αμοιβές που καταβάλουν στους καθηγητές.

Έτσι όταν ο εκμεταλευτής φροντιστηρίου αποκρύβει έσοδα από κάποια ομάδα μαθητών θα πρέπει να αποκρύψουν και οι καθηγητές ανάλογες αμοιβές.

Η μεγάλη όμως φοροδιαφυγή συντελείται από τους καθηγητές που παραδίδουν μαθήματα στο σπίτι των μαθητών. Σπανίως δηλώνονται εισοδήματα από αυτή την περίπτωση αφού δεν υπάρχει τρόπος αποκάλυψης της πηγής των εσόδων.

Και φυσικά ούτε λόγος για να ζητήσουν απόδειξη οι γονείς των μαθητών αφού η σχέση που τους συνδέει με τους καθηγητές που βοηθούν τα παιδιά τους δεν τους επιτρέπει κάτι τέτοιο.

4.1.2. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Η λογιστική οργάνωση των Ανωνύμων Εταιριών (διπλογραφικό σύστημα) και η τήρηση <<βιβλίων>> Γ' κατηγορίας (παλαιότερα Δ) υπαγορεύει τελείως διαφορετικούς τρόπους φοροδιαφυγής, από εκείνους που συνηθίζονται στις μικρές επιχειρήσεις.

Ο <<κανόνας>> εδώ είναι να εμφανίζονται αυξημένες οι δαπάνες της επιχείρησης, ώστε με δεδομένα τα έσοδα να μειώνονται τα κέρδη, όπως προσδιορίζονται από τα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης. Η τεχνητή διόγκωση των δαπανών επιτυγχάνεται με πολλούς τρόπους, οι πλέον γνωστοί από τους οποίους είναι οι εξής:

1. Υπερτίμηση των εισροών (αγορών).

Η υπερτίμηση πραγματοποιείται είτε με έκδοση ανακριβών τιμολογίων, τα οποία εμφανίζουν μεγαλύτερη δαπάνη για αγορά πρώτων υλών κ.λ.π., είτε με έκδοση τιμολογίων, χωρίς να υπάρχει πραγματική συναλλαγή. Μία τέτοια περίπτωση είδε πρόσφατα το φως της δημοσιότητας στη Θεσσαλονίκη, αλλά η μέθοδος είναι γνωστή από παλιά και συναντάται και στο εξωτερικό, όπου οι <<επιχειρήσεις>> έκδοσης εικονικών τιμολογίων ονομάζονται DUMMY COMPANIES. Είναι δυνατόν, επίσης, να εμφανιστούν υπερτιμημένες διαφημιστικές δαπάνες, προμήθειες κ.λ.π. Οι μεταποιητικές, ιδιαίτερα, επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάζουν αυξημένο κόστος παραγωγής, καταστροφές πρώτων υλών και υλικών, ζημιές μηχανημάτων κ.λ.π.

2. Υποτίμηση απογραφής.

Οι επιχειρήσεις εσκεμμένα μειώνουν είτε την αξία των απογραφόμενων αγαθών είτε την ποσότητα, με σκοπό να μειώσουν τα κέρδη τους. Είναι αυτονόητο ότι τα αποτελέσματα της απογραφής που θα παρουσιάσει μια επιχείρηση θα πρέπει να

βρίσκονται σε συμφωνία με τις αγορές και τις πωλήσεις της στην ίδια χρονική περίοδο.

3. Υπερτιμολογήσεις και υποτιμολογήσεις εισαγωγών - εξαγωγών

Ο τρόπος αυτός φοροδιαφυγής χρησιμοποιείται από τις πολυεθνικές κυρίως εταιρίες: Οι θυγατρικές <<αγοράζουν>> πρώτες ύλες, ανταλλακτικά κ.λ.π. από τις <<μητρικές>> που είναι εγκατεστημένες σε άλλη χώρα, υπερτιμολογώντας αυτές τις αγορές. Έτσι, οι θυγατρικές επιχειρήσεις μειώνουν τα κέρδη τους και αντίστοιχα το φόρο που οφείλουν να αποδώσουν στη χώρα που είναι εγκατεστημένες (π.χ. στην Ελλάδα). Εάν μάλιστα η μητρική εταιρεία έχει την έδρα της σε <<φορολογικό παράδεισο>>, τότε επιτυγχάνεται γενικότερη μείωση της φορολογικής υποχρέωσης. Στη χώρα μας, η αγγλική εταιρεία ηλεκτρικής ενέργειας για την περιοχή της Αθήνας (POWER) που εξαγοράστηκε τελικά από τη ΔΕΗ στη δεκαετία του '50, πάντα αγόραζε όλα τα υλικά από την αγγλική <<μητρική>> εταιρεία σε τιμές πολλαπλάσιες αυτών που επικρατούσαν διεθνώς. Το φαινόμενο αυτό έχει παρατηρηθεί και σε πολλές άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.

Με τις υπερτιμολογήσεις και υποτίμολογήσεις, όμως, επιτυγχάνουν μείωση της φορολογικής τους υποχρέωσης και οι ελληνικής εισαγωγικής και εξαγωγικής επιχειρήσεις.

Οι εισαγωγείς αυξάνουν το κόστος των αγορών τους, οι εξαγωγείς εκδίδουν τιμολόγια με τιμές μικρότερες από τις πραγματικές, επιτυγχάνοντας εικονική μείωση της αξίας των

πωλήσεών τους. Και στις δύο περιπτώσεις μειώνονται τα κέρδη και ο αντίστοιχος φόρος.

Όπως είναι γνωστό, με την παραπάνω μέθοδο δεν επιτυγχάνεται μόνο φοροδιαφυγή, αλλά και παράνομη εξαγωγή συναλλάγματος, τόσο από την πλευρά των πολυεθνικών εταιρειών, όσο και από τους εγχώριους εισαγωγείς και εξαγωγείς.

Εκτός από τις παραπάνω μεθόδους, φοροδιαφυγής οι μεταποιητικές κυρίως επιχειρήσεις χρησιμοποιούν και τη μέθοδο του <<φασόν>>. Με τη μέθοδο αυτή αποφεύγονται καταρχήν οι ασφαλιστικές εισφορές, αλλά είναι ευκολότερο να γίνει και φοροδιαφυγή, γιατί τόσο ο όγκος της παραγωγής όσο και το ύψος των πωλήσεων είναι δύσκολο να προσδιοριστούν. Εξάλλου, οι κατ'οίκον εργαζόμενοι, που υπολογίζονται από το Υπουργείο Εργασίας σε 150 έως 200 χιλιάδες, μετατρέπνται από μισθωτοί σε <<ελεύθερους επαγγελματίες>> και είναι πολύ ευκολότερο να διαφύγουν τη φορολογία εισοδήματος. Η μέθοδος αυτή φοροδιαφυγής έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις στη γειτονική Ιταλία.

4.1.3. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ, ΔΩΡΕΩΝ & ΓΟΝΙΚΩΝ ΠΑΡΟΧΩΝ

Η φοροδιαφυγή εδώ πραγματοποιείται εύκολα, με τη δήλωση και μόνο από μέρους του φορολογούμενου, μικρότερης από την πραγματική αξία της κληρονομιάς, δωρεάς ή παροχής. Αυτό ισχύει κυρίως στην περίπτωση των ακινήτων, γιατί κλητά μεγάλης αξίας ή μετρητά, συνήθως αλλάζουν χέρια εύκολα και διαφεύγουν τελείως τη φορολογία.

Η φοροδιαφυγή στην περίπτωση των ακινήτων ήταν πολύ εκτεταμένη πριν από την εισαγωγή και εξάπλωση του συστήματος αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων. Δεν θα πρέπει να παραγνωρισθούν όμως και περιπτώσεις όπου οι έφοροι έτειναν να καθορίζουν <<αγοραίες τιμές>> μεγαλύτερες από τις πραγματικές. Σήμερα η φοροδιαφυγή παραμένει ανεξέλεγκτη στις περιοχές που δεν καλύπτονται από το σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων.

Παραμένει, επίσης, στην περίπτωση των μετρητών και των κινητών αντικειμένων μεγάλης αξίας, όπου οι μεν δωρεές και γονικές παροχές είναι αδύνατο να ανιχνευτούν, ενώ στην περίπτωση των κληρονομιών η φοροδιαφυγή στις καταθέσεις σε τράπεζες εξασφαλίζεται με έγκαιρη ανάληψη ή με την εκ των προτέρων κατάθεση σε <<κοινό λογαριασμό>>.

Η φοροδιαφυγή, τέλος, είναι δύσκολη στην περίπτωση των ονομαστικών μετοχών, αντίθετα με τις ανώνυμες μετοχές, όπου ισχύουν τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω για τα κινητά αντικείμενα μεγάλης αξίας.

4.1.4. ΦΟΡΟΣ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ (Φ.Α.Π.)

Η φοροδιαφυγή εδώ είναι ιδιαίτερα εκτεταμένη και συντελείται πολύ απλά με τη μη υποβολή δηλώσεων εκ μέρους των υπόχρεων. Ακόμη, όμως, και αυτοί που υποβάλλουν δηλώσεις θα πρέπει να δηλώνουν χαμηλότερη από την πραγματική αξία της ακίνητης περιουσίας τους. Διαφορετικά, δεν εξηγείται πώς,

ενώ οι τιμές των ακινήτων αυξήθηκαν ταχύτερα από το ονομαστικό ΑΕΠ, η ελαστικότητα των εσόδων του ΦΑΠ, μεταξύ 1982 και 1983 είναι μόλις 0,44 όταν η αντίστοιχη ελαστικότητα των συνολικών φορολογικών εσόδων είναι 1,1 περίπου.

4.2. ΕΜΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Για περισσότερο από εκατό χρόνια, οι έμμεσοι φόροι αποτελούν την κυριότερη πηγή εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού. Μετα το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τα έσοδα από την έμμεση φορολογία αποδίδουν το 70% έως 80% του συνόλου των φορολογικών εσόδων.

Παράλληλα, τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού φορολογικού συστήματος (μεγάλος αριθμός φόρων, πολυπλοκότητα, υποθηκευμένοι φόροι κ.λ.π.) είναι περισσότερο εμφανή στην περίπτωση της έμμεσης παρά της άμεσης φορολογίας.

Αν και ορισμένες φορές έχει υποστηριχθεί ότι δεν υπάρχει φοροδιαφυγή στους έμμεσους φόρους, αυτό είναι οπωσδήποτε ανακριβές. Αντίθετα, όπως θα δούμε παρακάτω, η φοροδιαφυγή στους έμμεσους φόρους είναι πολλές φορές αναπόφευκτη και διενεργείται ταυτόχρονα με τη φοροδιαφυγή στη φορολογία εισοδήματος.

4.2.1. ΔΑΣΜΟΙ & ΤΕΛΗ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΩΝ

Κλασικός τρόπος διενέργειας δασμοδιαφυγής είναι βέβαια μέσω του λαθρεμπορίου. Εκτός, όμως από το οργανωμένο λαθρεμπόριο, όπως τσιγάρων, το λαθρεμπόριο είναι εύκολο και στην περίπτωση αντικειμένων μεγάλης αξίας και μικρού όγκου, τα οποία επισύρουν και μεγάλους δασμούς. Τα πληρώματα των πλοίων και των αεροσκαφών έχουν τη δυνατότητα λόγω των συχνών ταξιδιών τους στο εξωτερικό να εισάγουν αγαθά χωρίς εκτελωνισμό.

Αιόμη και οι απλοί ταξιδιώτες κατά την επιστροφή τους στην Ελλάδα προσπαθούν πάντα να <<περάσουν>> από το τελωνείο ορισμένα, βιομηχανικά κυρίως είδη. Στις περιπτώσεις που δεν είναι δυνατή η απόκρυψη του αγαθού, δηλώνεται μικρότερη αξία. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις συντελείται δασμοδιαφυγή.

Δασμοδιαφυγή, όμως, είναι δυνατό να συντελείται και σε καθόλα νόμιμες εισαγωγές, όταν ο εισαγωγέας επιτυγχάνει την κατάταξη του προς εισαγωγή προϊόντος σε διαφορετική δασμολογική κλάση από την κανονική, με αποτέλεσμα να μειώνονται σημαντικά οι δασμοί.

4.2.2. ΦΟΡΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΩΝ

Στη χώρα μας, κατά τον εκτελωνισμό των εμπορευμάτων επιβάλλονται εκτός από τους δασμούς, οι οποίοι τα τελευταία

χρόνια έχουν χάσει τη σημασία τους, και μια σειρά από ειδικούς και γενικούς φόρους κατανάλωσης, χαρτόσημο εισαγομένων κ.λ.π. Στην περίπτωση της λαθραίας εισαγωγής αγαθών (είτε σε μεγάλες ποσότητες είτε από ταξιδιώτες κλπ), παράλληλα με τη δασμοδιαφυγή συντελείται αυτόματα και φοροδιαφυγή σε όλους αυτούς τους φόρους που εισπράττονται στα τελωνεία. Έτσι, π.χ. στην περίπτωση λαθραίας εισαγωγής μιας έγχρωμης τηλεόρασης, εκτός από τους δασμούς, δεν καταβάλλονται ΦΠΑ (παλαιότερα ΦΚΕ), ειδικός φόρος κατανάλωσης, χαρτόσημο (προ του 1987) και διάφοροι άλλοι φόροι μικρής σημασίας. Στην περίπτωση λαθραίας εισαγωγής τσιγάρων, εκτός από τη δασμοδιαφυγή, συντελείται και φοροδιαφυγή από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης καπνοβιομηχανικών προϊόντων κ.ο.κ.

Σημειώνεται ότι από τις αρχές της δεκαετίας του '70 η επιβάρυνση από τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης είναι πολλές φορές μεγαλύτερη από τους δασμούς, οι οποίοι, όπως προαναφέρθηκε, ιδιαίτερα για προϊόντα από χώρες της ΕΟΚ, έχουν πλέον μηδενιστεί. Χαρακτηριστική περίπτωση εδώ είναι ο ειδικός φόρος κατανάλωσης επιβατικών αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης. Καθώς το ύψος του φόρου είναι εξαιρετικά μεγάλο, οι προσπάθειες φοροδιαφυγής είναι καθημερινές και οι διάφοροι τρόποι αρκετά ενδιαφέροντες.

Ένας τρόπος είναι η προσωρινή (ατελής) εισαγωγή του αυτοκινήτου και στη συνέχεια η εγκατάλειψή του στα αζήτητα κάποιου τελωνείου, αφού, όμως, ορισμένα ζωτικής σημασίας

εξαρτήματα έχουν αφαιρεθεί και αντικατασταθεί με παλιά. Μετά από μερικούς μήνες τα αυτοκίνητα αυτά παραδίδονται από τα τελωνεία στον ΟΔΔΥ για εμποίηση. Ο ΟΔΔΥ εμποίει τα αυτοκίνητα σε πολύ χαμηλές τιμές και οι αγοραστές είναι αυτοί που εγνατέλειψαν το αυτοκίνητο ή άλλα άτομα της εμπιστοσύνης τους.

Άλλος τρόπος φοροδιαφυγής είναι η περίπτωση αγοράς ορισμένων τύπων αυτοκινήτων (π.χ. τζιπ) τα οποία, εάν μεν αγοράζονται από απλούς ιδιώτες, φορολογούνται ως επιβατικά, εάν όμως αγοράζονται από επαγγελματίες, βιοτέχνες, αγρότες κ.λ.π., απαλλάσσονται από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης. Έτσι, όποιος, π.χ. καταφέρει να πιστοποιήσει ότι είναι αγρότης απαλλάσσεται από τον ειδικό φόρο. Είναι σε όλους γνωστή η περίπτωση των <<αγροτικών>> και επαγγελματιικών τζιπ πολυτελείας, τα οποία κινούνται μεταξύ Κολωνακίου και Πλατείας Συντάγματος και οι ιδιοκτήτες των οποίων δεν είναι αγρότες.

Μια λιγότερο γνωστή περίπτωση φοροδιαφυγής από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης αυτοκινήτων είναι αυτή των οικοδόμων. Όπως προαναφέραμε, οι ειδικευμένοι τεχνίτες εύκολα μεταπηδούν στο καθεστώς του επιχειρηματία / υπεργολάβου και πάλι. Έτσι, ένας τεχνίτης μπορεί να δηλώσει στην εφορία έναρξη επιτηδεύματος και να θεωρήσει βιβλία και στοιχεία. Στη συνέχεια, με βάση αυτά τα βιβλία αγοράζει ένα μικρό φορτηγό χωρίς να πληρώσει ειδικό φόρο κατανάλωσης. Τέλος, μετά από ένα χρόνο, π.χ. πάει πάλι στην εφορία της περιοχής του, καταθέτει τα θεωρημένα βιβλία και δηλώνει ότι έπαψε να είναι επιχειρηματίας και έγινε ξανά ημερομίσθιος τεχνίτης.

Το αυτοκίνητο, όμως, που αγόρασε και χρησιμοποιεί για την εργασία του μένει αφορολόγητο.

4.3. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ Κ.Β.Σ.

Α. ΒΙΒΛΙΟ ΑΓΟΡΩΝ (Α΄ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ)

Στην πρώτη κατηγορία του Κ.Β.Σ. εντάσσονται οι επιτηδευματίες που τα αναθάριστα έσοδά τους, κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο, ήταν έως 15.000.000 δρχ. Ακόμη, στην Α΄ κατηγορία του Κ.Β.Σ. εντάσσονται: α) ο πρατηριούχος υγρών καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων, για την εμπορία βενζίνης και πετρελαίου, β) ο επιτηδευματίας που διαθέτει τα είδη του αποκλειστικά λιανικώς στις λαϊκές αγορές, γ) ο εκμεταλευτής περιπτέρου, δ) ο λιανοπωλητής ψιλικών και συναφών ειδών, εφημερίδων, περιοδικών και τσιγάρων.

Οποιος από τους επιτηδευματίες των παραπάνω περιπτώσεων διατηρεί και κλάδο πώλησης άλλων αγαθών ή παροχής υπηρεσιών τηρεί για τον κλάδο αυτό τα βιβλία της κατηγορίας που αντιστοιχεί στα αναθάριστα έσοδα του κλάδου αυτού, όχι όμως σε κατηγορία κατώτερη της δεύτερης.

Ο επιτηδευματίας που εντάσσεται στην Α΄ κατηγορία του Κ.Β.Σ. οφείλει να τηρεί το βιβλίο Αγορών στο οποίο καταχωρούνται όλες οι αγορές που πραγματοποιεί είτε με μετρητά

είτε με πίστωση. Πιο συγκεκριμένα στο βιβλίο Αγορών καταχωρούνται με χρονολογική σειρά εκδόσεως ή επιστροφής όλα τα τιμολόγια, πιστωτικά σημειώματα κ.τ.λ. με αύξων αριθμό, την αξία, την χρονολογία, το ονοματεπώνυμο του πωλητή και την αιτιολογία. Σε ιδιαίτερη στήλη καταχωρούνται τόσο οι αγορές παγίων αγαθών όσο και ο ΦΠΑ με τον οποίο επιβαρύνονται οι αγορές. Επίσης σε ιδιαίτερο χώρο του βιβλίου Αγορών καταχωρούνται οι επιστροφές εμπορευμάτων καθώς και οι ειπτώσεις.

4.3.1. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ - ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΓΟΡΩΝ

Το βιβλίο αγορών προσφέρει περιορισμένες πληροφορίες σχετικά με τις συναλλαγές που πραγματοποίησε ο επιτηδευματίας στην διαχειριστική περίοδο. Οι πληροφορίες οι οποίες μας δίνει αναφέρονται μόνο στο ύψος των αγορών και των δαπανών που πραγματοποίησε, καθώς επίσης και σε τυχόν ειπτώσεις ή επιστροφές που έγιναν.

Το φορολογητέο εισόδημα του επιτηδευματία στην κατηγορία αυτή προσδιορίζεται από το ύψος των αγορών που πραγματοποίησε μέσα στην διαχειριστική περίοδο. Φυσικό είναι λοιπόν όταν ο επιτηδευματίας που τηρεί βιβλίο αγορών θέλει να αποκρύψει φορολογητέο εισόδημα, να φανερώνει περιορισμένες αγορές με παράνομες ενέργειες.

Οι ενέργειες αυτές χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

α) Σε ενέργειες που έχουν σχέση με την έκδοση στοιχείων κατά την αγορά των αγαθών.

β) Σε ενέργειες που έχουν σχέση με την τήρηση του βιβλίου Αγορών και

γ) Σε ενέργειες που έχουν σχέση με την πώληση των αγαθών.

4.3.2. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Οι πιο συνηθισμένοι τρόποι για τον περιορισμό του ύψους των αγορών είναι οι εξής:

1) Η μη έκδοση τιμολογίου από τον προμηθευτή κατά την αγορά των αγαθών (ή από τον αγοραστή, όταν αυτός είναι υποχρεωμένος να εκδίδει στοιχεία).

2) Την έκδοση τιμολογίων με ψευδές περιεχόμενο. Στην περίπτωση αυτή το συμφέρον του προμηθευτή και του αγοραστή ταυτίζεται γιατί τόσο ο προμηθευτής, που συνήθως τηρεί βιβλίο Β' ή Γ' κατηγορίας, όσο και ο αγοραστής που τηρεί βιβλίο Αγορών, πετυχαίνουν τα παρακάτω:

α) Κρύβουν ακαθάριστα έσοδα και έτσι μειώνουν το φορολογητέο εισόδημά τους.

β) Αν έχουν αγοράσει χωρίς τιμολόγιο αποφεύγουν και οι δύο τις συνέπειες του ποσοτικού, συγκριτικού ελέγχου και έτσι αποκλείεται να διαπιστωθεί πώληση διαφορετικής ποσότητας από εκείνη που αγοράστηκε.

γ) Έχουν την ευχέρεια να πουλήσουν το εμπόρευμα σε καλύτερες τιμές στον καταναλωτή (αφού η τιμή δεν επιβαρύνεται με Φ.Π.Α.) προσελκύοντας έτσι περισσότερη πελατεία.

3) Η υποτίμηση των αγαθών για να μειώσουν το ύψος των αγορών τους.

4) Η πιο συνηθισμένη περίπτωση φοροδιαφυγής στην κατηγορία αυτή είναι η απόκρυψη μιας μεγάλης ποσότητας από τα είδη που αγοράστηκαν και η υπερτιμολόγηση της ποσότητας που εμφανίζεται στο τιμολόγιο. Αποτέλεσμα της πράξης αυτής είναι, απ' την μία απόκρυψη αγορών και απ' την άλλη εξαπάτηση της αγορανομίας αφού το ποσοστό κέρδους που δικαιούται ο επιτηδευματίας υπολογίζεται στην υπερτιμολογημένη τιμή και όχι στην πραγματική.

Σε όλες τις περιπτώσεις αυτές έχουμε σοβαρή απώλεια φορολογικών εσόδων του Δημοσίου και ο έλεγχος κρίνεται αναγκαίος.

Βέβαια ο έλεγχος, σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις εδραιώνεται με την αστυνόμευση της διακίνησης αγαθών, και γίνεται προληπτικώς (προληπτικός έλεγχος).

Ο προληπτικός έλεγχος είναι το ισχυρότερο όπλο στα χέρια των φορολογικών οργάνων και πετυχαίνεται βασικά με τον αιφνιδιαστικό έλεγχο των φορτηγών αυτοκινήτων Δ.Χ. ή Ι.Χ. και όλων των μεταφορικών μέσων με τα οποία μπορεί να μεταφέρονται εμπορεύματα. Στις περιπτώσεις αυτές, γίνεται δειγμα-

τοληπτικός έλεγχος και ερευνάται αν τα εμπορεύματα συνοδεύονται από τα απαιτούμενα στοιχεία (τιμολόγιο, δελτίο αποστολής κτλ) και αν οι ποσότητες που μεταφέρονται συμφωνούν με τις ενδείξεις που αναφέρονται στα συνοδευτικά στοιχεία.

Ανάλογος έλεγχος γίνεται στα φορητά αυτοκίνητα Ι.Χ. τα οποία μεταφέρουν προϊόντα, και κυρίως αυτά που προορίζονται για τις λαϊκές αγορές, για να διαπιστωθεί αν τα προϊόντα αυτά έχουν καταχωρηθεί σε ημερολόγιο μεταφοράς.

Ενας άλλος συνηθισμένος τρόπος φοροδιαφυγής στην Α΄κατηγορία του Κ.Β.Σ. είναι η χρησιμοποίηση, μέσα στην ίδια μέρα, του ίδιου συνοδευτικού στοιχείου για περισσότερες από μία μεταφορές.

Ο κύριος τρόπος πάταξης αυτού του τρόπου φοροδιαφυγής είναι ο συχνός έλεγχος και η θεώρηση του στοιχείου μεταφοράς κατά τον έλεγχό του, έτσι ώστε, να μην μπορεί να ξαναχρησιμοποιηθεί σε άλλη μεταφορά. Άλλος τρόπος ελέγχου σ' αυτή την περίπτωση είναι η έρευνα κατά την ξεφόρτωση των εμπορευμάτων στο κατάστημα ή την αποθήκη του αγοραστή έτσι ώστε αν διαπιστωθεί η ύπαρξη ομοειδών εμπορευμάτων που μετακινήθηκαν την ίδια μέρα να αναζητηθεί το σχετικό στοιχείο.

Άλλος συνήθης τρόπος φοροδιαφυγής κατά την αγορά των αγαθών είναι η λαθραία μεταφορά εμπορευμάτων μικρού όγκου αλλά μεγάλης αξίας, μέσα σε βαλίτσες με προσωπικά αντικείμενα (του πολίτη) όπου ο έλεγχος δεν είναι συνήθης. Εδώ, επειδή ο έλεγχος αφορά και τα προσωπικά είδη του επιτηδευματία, δεν είναι και τόσο συνήθης και γίνεται μόνο κατόπιν

σοβαρών υποψιών.

4.3.3. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΑΓΟΡΩΝ

Αρκετοί είναι οι τρόποι για την μείωση του ύψους των αγορών και κατά την τήρηση του βιβλίου Αγορών, με στόχο πάντα την μείωση των ακαθαρίστων εσόδων.

Ο πιο συνηθισμένος τρόπος φοροδιαφυγής στην φάση αυτή είναι, η μη καταχώρηση ορισμένων τιμολογίων αγοράς. Η μέθοδος αυτή ήταν πολύ συνηθισμένη κατά το παρελθόν αλλά σήμερα θεωρείται ξεπερασμένη γιατί, η μηχανοργάνωση στις οικονομικές εργασίες δίνει την δυνατότητα διασταύρωσης των στοιχείων που αναφέρονται στο βιβλίο Αγορών με αυτά που αναφέρονται στα βιβλία των προμηθευτών, με αποτέλεσμα να είναι πολύ πιθανός ο εντοπισμός της παρανομίας.

Έτσι η μέθοδος η οποία συνηθίζεται περισσότερο σήμερα είναι η καταχώρηση στο βιβλίο Αγορών τιμολογίων με ποσά μικρότερα από το πραγματικό. Βασική προϋπόθεση βέβαια είναι η έντεχνη και διακριτική διόρθωση των ποσών που αναγράφονται στο τιμολόγιο (π.χ. διαγραφή του τελευταίου μηδενικού ή σκόπιμη αλλοίωση των αριθμών).

Μια άλλη επίσης συνηθισμένη μέθοδος που χρησιμοποιείται σήμερα είναι η λογιστική αταξία στην τοποθέτηση των αριθμών στις στήλες του βιβλίου αγορών και η διάπραξη τάχα αθροιστικού λάθους πάντα προς τα κάτω, όταν πρόκειται για

αγορές και προς τα πάνω, όταν πρόκειται για εκπτώσεις, επιστροφές. Πιο συνηθισμένη είναι η μεταφορά μικρότερου αθροιστικού ποσού, με παρεμφερή νόμμερα, από την μία σελίδα στην άλλη, π.χ. αντί για μεταφορά του ποσού 2.820.000 μεταφέρεται στην άλλη σελίδα το ποσό 2.280.000.

Ο έλεγχος που μπορεί να εφαρμοσθεί σε αυτή την περίπτωση πρέπει να στηρίζεται στην διασταύρωση των στοιχείων, μέσω της μηχανογραφικής υπηρεσίας του Υπουργείου Οικονομικών, καθώς και στην εμπειρία και την διορατικότητα των ελεγκτικών οργάνων.

4.3.4. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΩΛΗΣΗ ΑΓΑΘΩΝ

Οι σημαντικότεροι μέθοδοι φοροδιαφυγής κατά την πώληση αγαθών είναι οι εξής:

- 1) Μη έκδοση τιμολογίου πώλησης από τον πωλητή.
- 2) Έκδοση τιμολογίου με αναγραφή μικρότερων ποσών ή ποσοτήτων ή και τα δύο.
- 3) Έκδοση εικονικών τιμολογίων πωλήσεως χωρίς να γίνεται πώληση
- 4) Έκδοση δελτίου αποστολής για να είναι ασφαλής η μεταφορά αλλά όχι και τιμολογίου.
- 5) Οι ίδιες ενέργειες, σε ότι αφορά τιμολόγιο αγοράς, όταν το στοιχείο εκδίδει ο αγοραστής.

6) Εικονικές πωλήσεις ή εικονικές επανεξαγωγές στο εξωτερικό, αγαθών που τυχαίνουν ειδικής μεταχείρισης ή επιδοτούνται.

Σε αυτή την περίπτωση ο εξαγωγέας εξάγει εικονικά, με πλαστά τιμολόγια και φορτωτική, ορισμένη ποσότητα εμπορευμάτων πετυχαίνοντας έτσι απαλλαγή από ειδικούς φόρους, επιδοτήσεις και γενικά απολαμβάνει όλων των ελαφρύνσεων που ως κίνητρα ισχύουν για τις εξαγωγές αγαθών. Στην συνέχεια πουλάει τα αγαθά τα οποία δήθεν εξήγαγε, χωρίς τιμολόγιο, έχοντας έτσι την δυνατότητα να πουλήσει σε μεγαλύτερες τιμές προσελκύοντας πελατεία. Έτσι το όφελος του είναι διπλό.

Η ενέργεια αυτή όχι μόνο αποτελεί μια δόλια πράξη φοροδιαφυγής αλλά δημιουργεί και συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού στον κλάδο τον οποίο ανήκει ο επιτηδευματίας.

Αυτή η ενέργεια μπορεί να αποκαλυφθεί με τον έλεγχο συναλλάγματος, που έρχεται από το εξωτερικό σαν αντίτιμο των εξαγωγών που πραγματοποίησε ο εξαγωγέας, και η αντιπαραβολή με τα στοιχεία εξαγωγής για την διαπίστωση της πραγματικής ποσότητας που έχει εξαχθεί.

Αυτοί ήταν οι πιο συνηθισμένοι μέθοδοι φοροδιαφυγής που παρατηρούνται στην Α' κατηγορία του Κ.Β.Σ. καθώς και οι μέθοδοι έρευνας από τα φορολογικά όργανα, με στόχο την αποκάλυψη και την πάταξη των αδικημάτων αυτών.

B. ΒΙΒΛΙΟ ΕΣΟΔΩΝ - ΕΞΟΔΩΝ (Β' ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ)

Στην Β' κατηγορία του Κ.Β.Σ. ανήκουν οι επιτηδευματίες που τα ακαθάριστα έσοδά τους, κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο ήταν μεταξύ 15.000.001 και 180.000.000 δρχ.

Ακόμη στην Β' κατηγορία του Κ.Β.Σ. εντάσσονται, ανεξάρτητα απ' τα ακαθάριστα έσοδά τους οι παρακάτω επιτηδευματίες:

- α) ο ελεύθερος επαγγελματίας
- β) ο εκτελωνιστής
- γ) ο πράκτορας κρατικών λαχείων και παιχνιδιών (ΠΡΟΠΟ, ΛΟΤΤΟ) και συναφή,
- δ) ο εκμεταλλευτής αυτοκινήτου δημόσιας χρήσης
- ε) ο παραγωγός ασφαλειών
- στ) ο μεσίτης
- ζ) ο εκμεταλλευτής γεωργικών μηχανημάτων ή ελαιοτριβείου,
- η) ο εκμεταλλευτής εκπαιδευτηρίου ή φροντιστηρίου
- θ) ο εκμεταλλευτής πλοίου της δεύτερης κατηγορίας του άρθρου 3 του νόμου 27/1975
- ι) ο εκμισθωτής μηχανημάτων, αυτοκινήτων ή οποιονδήποτε άλλων κινητών πραγμάτων
- ια) ο πράκτορας εφημερίδων και περιοδικών
- ιβ) ο κατασκευαστής ιδιωτικών ή δημοσίων τεχνικών έργων, του οποίου τα καθαρά κέρδη προσδιορίζονται με ειδικό τρόπο, σύμφωνα με την νομοθεσία περί φορολογίας εισοδήματος.
- ιγ) ο πωλητής χρυσών και λοιπών νομισμάτων.

- ιβ) ο πρατηριούχος χονδρικής πώλησης καπνοβιομηχανικών προϊόντων.
- ιε) ο πωλητής πετρελαιοιδών ως αντιπρόσωπος εταιρείας διανομής των ειδών αυτών και
- ιστ) ο πρατηριούχος υγραερίου αυτοκινήτων.

Όποιος από τους παραπάνω επιτηδευματίες διατηρεί κλάδο παροχής άλλων υπηρεσιών ή πώλησης αγαθών, τηρεί για όλες του τις δραστηριότητες, τα βιβλία της κατηγορίας που αντιστοιχεί στο σύνολο των ακαθάριστων εσόδων του, όχι όμως κατηγορίας μικρότερης της δεύτερης.

Ο επιτηδευματίας της Β' κατηγορίας του Κ.Β.Σ. είναι υποχρεωμένος να τηρεί το βιβλίο Εσόδων-Εξόδων. Στο βιβλίο αυτό καταχωρεί κατά χρονολογική σειρά εκδόσεως ή λήψεως του σχετικού δικαιολογητικού όλα τα ακαθάριστα έσοδα που πραγματοποιεί με μετρητά ή με πίστωση, από πώληση αγαθών και παροχή υπηρεσιών.

Ακόμη, πάντα σε ειδικές στήλες, καταχωρεί τα έξοδα που έκανε με μετρητά ή με πίστωση, για την αγορά αγαθών, για την λήψη υπηρεσιών και γενικά άλλα έξοδα.

Στο βιβλίο Εσόδων-Εξόδων τα έσοδα καταχωρούνται σε ειδικές στήλες, ανάλογα αν προέρχονται από χονδρικές ή λιανικές πωλήσεις και κατά συντελεστή ΦΠΑ. Το ίδιο και τα έξοδα, αναλύονται σε ειδικές στήλες, ανάλογα αν αφορούν

αγορά εμπορευμάτων, αγορά παγίων περιουσιακών στοιχείων, αμοιβές προσωπικού, ενοίκια, αμοιβές τρίτων κτλ.

4.3.5. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΕΣΟΔΩΝ-ΕΞΟΔΩΝ

Οι μέθοδοι φοροδιαφυγής στην Β' κατηγορία του Κ.Β.Σ. είναι πιο σύνθετες γιατί με το βιβλίο Εσόδων-Εξόδων δεν παρακολουθούνται μόνο οι αγορές αλλά όλα τα έσοδα και έξοδα του επιτηδευματία.

Οι μέθοδοι φοροδιαφυγής στην Β' κατηγορία χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

- 1) Σε ενέργειες που έχουν σχέση με την έκδοση των στοιχείων εξόδων (αγορά εμπορευμάτων, αποδοχή υπηρεσιών, γενικά έξοδα, αγορά παγίων κ.τ.λ.).
- 2) Σε ενέργειες που έχουν σχέση με την έκδοση των στοιχείων εσόδων (πωλήσεις εμπορευμάτων και παροχή υπηρεσιών).
- 3) Σε ενέργειες που έχουν σχέση με την τήρηση του βιβλίου Εσόδων - Εξόδων.
- 4) Σε ενέργειες που έχουν σχέση με την τήρηση πρόσθετων βιβλίων ή έκδοση ειδικών στοιχείων.

Η μεγαλύτερη έκταση φοροδιαφυγής στην κατηγορία αυτή παρατηρείται στους ελεύθερους επαγγελματίες και κυρίως στους γιατρούς και δικηγόρους οι οποίοι δηλώνουν τα χαμηλότερα

εισοδήματα ενώ σύμφωνα με εθνικολογιστικά στοιχεία το εισόδημά τους αυξάνεται σταθερά από χρόνο σε χρόνο χωρίς όμως να αυξάνεται ανάλογα και η συνεισφορά τους στα φορολογικά έσοδα.

Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί οι κλάδοι στους οποίους υπηροετούν είναι πολύ νευραλγικής σημασίας, τόσο η δικαιοσύνη όσο και η υγεία, με αποτέλεσμα να μην αντέχουν τις δυναμικές αντιδράσεις, των καλά οργανωμένων επαγγελματικών σωματείων τους, που απαντούν με απεργίες διαρκείας σε κάθε προσπάθεια θέσπισης αντικειμενικών κριτηρίων για την φορολόγηση των κλάδων αυτών.

4.3.6. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΞΟΔΩΝ

Φυσικό είναι οι επιτηδευματίες της Β' κατηγορίας του Κ.Β.Σ. να επιδιώκουν να εμφανίσουν αυξημένα έξοδα αφού αυτά αποτελούν σοβαρό κριτήριο για τον καθορισμό των κερδών τους.

Όταν η επιχείρηση έχει σαν τομέα δραστηριότητας την παροχή υπηρεσιών, τα κέρδη προκύπτουν από την λογιστική αφαίρεση των εξόδων από τα ακαθάοιστα έσοδα. Έτσι φυσικό είναι όταν εμφανίζονται αυξημένα έξοδα να μειώνεται το καθαρό, προς φορολόγηση κέρδος.

Αυτό πετυχαίνεται με τη λήψη εικονικών τιμολογίων που εμφανίζουν έξοδα αμοιβές προς τρίτους και είναι δύσκολο να ελεγχθούν.

Όταν πάλι μια επιχείρηση με δραστηριότητα την πώληση εμπορευμάτων, η εμφάνιση αυξημένων εξόδων συντελεί στην επιλογή χαμηλού συντελεστή καθαρού κέρδους και έτσι τα κέρδη που προκύπτουν και σ' αυτή την περίπτωση εμφανίζονται μειωμένα.

Μια άλλη περίπτωση φοροδιαφυγής στην φάση αυτή συναντάμε σε επιχειρήσεις που υπάγονται σε ειδικούς αναπτυξιακούς νόμους, εκμεταλλευόμενοι τα φορολογικά κίνητρα των νόμων αυτών.

Έτσι πολλές επιχειρήσεις που υπάγονται σε ειδικές διατάξεις για την περιφερειακή ανάπτυξη, αυξάνουν το κόστος των παγίων στοιχείων τους πετυχαίνοντας έτσι σημαντικές ελαφρύνσεις: Πρώτον εμφανίζουν αυξημένες αποσβέσεις που όπως ξέρουμε αφαιρούνται από τα κέρδη. Δεύτερον, κάνοντας χρήση των ειδικών διατάξεων, αφαιρούν ως αφορολόγητο ποσό 60% επί της αξίας των επενδύσεων που έχουν πραγματοποιήσει, αφού αφορά το ποσό της υπερτιμολόγησης της αξίας των παγίων επενδύσεων.

Αλλά περίπτωση φοροδιαφυγής παρατηρείται σε ορισμένους κλάδους επιχειρήσεων που το κέρδος διαμορφώνεται με βάση ένα πάγιο συντελεστή, ανεξάρτητα απ' το ύψος των εξόδων. Έτσι οι επιχειρήσεις αυτές έχουν την δυνατότητα να μην ζητούν αποδείξεις δαπανών ή άλλων σχετικών στοιχείων διευκολύνοντας έτσι τα πρόσωπα με τα οποία συναλλάσσονται να αποκρύψουν έσοδα.

Για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής στις περιπτώσεις αυτές, ο νόμος ορίζει ότι αν τα έξοδα που εμφανίζουν οι επιχειρήσεις αυτές είναι δυσανάλογα με το πραγματικό κόστος, ο οικονομικός έφορος έχει το δικαίωμα να προσαυξήσει τους συντελεστές καθαρού κέρδους έως και 30%.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι το έργο των εφοριακών ελεγκτών ε αυτή τη φάση είναι ιδιαίτερα δύσκολο, αφού θα πρέπει να ελέγχουν όλα τα έξοδα ξεχωριστά ελέγχοντας αν είναι πραγματικά, αλλά και σε σχέση με τα έξοδα ομοειδών επιχειρήσεων για να βγάλουν χρήσιμα συμπεράσματα για το αν συντρέχουν λόγοι φοροδιαφυγής.

Σε περιπτώσεις που γίνεται χρήση ειδικών διατάξεων που αφορούν φορολογικές απαλλαγές, ο ελεγκτής θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός και να ερευνά με λεπτομέρεια αν οι δαπάνες οι οποίες αφαιρούνται απ' τα κέρδη, λόγω ευνοϊκών ρυθμίσεων, είναι όντως πραγματικές.

Βέβαια σημαντικό ρόλο και σ' αυτή την περίπτωση παίζει η εμπειρία και η διορατικότητα του εφοριακού ελεγκτή.

4.3.7. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

Οι πιο συνηθισμένοι μέθοδοι φοροδιαφυγής σ' αυτή τη φάση είναι οι εξής:

- 1) Η μη έκδοση αποδείξεων λιανικής πώλησης ή παροχής υπηρεσιών.
- 2) Η έκδοση αποδείξεων λιανικής πώλησης ή παροχής υπηρεσιών, με ανακριβές περιεχόμενο.

- 3) Η μη έκδοση τιμολογίων πωλήσεων ή παροχής υπηρεσιών
- 4) Η έκδοση τιμολογίου πωλήσεων ή παροχής υπηρεσιών, με ανακριβές περιεχόμενο.

Μέχρι πρόσφατα η πιο συνηθισμένη μέθοδος φοροδιαφυγής ήταν η μη έκδοση αποδείξεων λιανικής πώλησης. Σήμερα, όμως με την υποχρεωτική θεώρηση των αποδείξεων καθώς και με την υποχρεωτική χρησιμοποίηση των ταμειακών μηχανών, η φοροδιαφυγή αυτού του είδους έχει περιορισθεί σημαντικά και είναι πλέον θέμα της αυστηρής επιτήρησης του μέτρου, από τα φορολογικά όργανα. Ένα άλλο εξίσου σημαντικό χτύπημα κατά της φοροδιαφυγής σε αυτή τη φάση, είναι η επιβολή προστίμου για τους καταναλωτές που κατά τις αγορές τους δεν φέρουν απόδειξη λιανικής πώλησης. Έτσι ο καταναλωτής αναγκάζεται να ζητήσει απόδειξη, σε περίπτωση που ο επιτηδευματίας δεν την εκδίδει.

Μετά τις ρυθμίσεις αυτές, που περιόρισαν σημαντικά το φαινόμενο, η μέθοδος που συνηθίζεται κατά κανόνα και την έχουμε συναντήσει πολλές φορές, είναι η έκδοση αποδείξεων με μειωμένο ποσό, μετά από συνεννόηση με τον πελάτη και φυσικά μετά από αμοιβαίο όφελος, αφού παραχωρείται στον πελάτη επί πλέον έκπτωση. Η περίπτωση αυτή δεν διατρέχει και πολλούς κινδύνους αφού και η νόμιμη απόδειξη υπάρχει και ο πελάτης αποκλείεται να μιλήσει, αφού συμμιετέχει, κι αυτός στην όλη διαδικασία και θα θεωρηθεί συνυπεύθυνος.

Ο μόνος τρόπος για να αποδώσει ο έλεγχος σε αυτή την

περίπτωση, είναι οι συχνοί έλεγχοι από διαφορετικούς κάθε φορά ελεγκτές που παριστάνουν τους πελάτες.

Μια άλλη περίπτωση "νόμιμης" όμως φοροδιαφυγή που συναντούμε, είναι κατά την πώληση εμπορευμάτων λιανικώς, ο επιτηδευματίας για να εμφανίσει μειωμένα έσοδα από πωλήσεις, εκδίδει απόδειξη επιστροφής εμπορευμάτων χωρίς όμως να είναι πραγματική η επιστροφή τους αφού ο πελάτης δεν μπορεί να ελεχθεί, εκτός από την στιγμή της πωλησεως. Αυτό γίνεται κατόπιν συνενοήσεως με τον πελάτη, και εφ' όσον στην απόδειξη αναγράφουν τα στοιχεία του πελάτη.

4.3.8. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΣΟΔΩΝ - ΕΞΟΔΩΝ

Ο επιτηδευματίας που τηρεί το βιβλίο εσόδων εξόδων έχει την δυνατότητα να καταχωρεί με μία εγγραφή, το αθροιστικό ποσό των εσόδων ή εξόδων που αντιστοιχούν στα στοιχεία κάθε σειράς, που εκδόθηκαν κατά την διάρκεια της ημέρας. Για να προχωρήσει όμως σε αυτή την πράξη θα πρέπει πρώτα να αθροίσει τα ποσά που γράφονται στα στοιχεία κάθε σειράς με κάποια αριθμομηχανή. Η λογιστική τάξη επιβάλλει την φύλαξη των πρόχειλων αυτών αθροίσεων προς διευκόλυνση του επανελέγχου τους. Πολλές επιχειρήσεις όμως αποφεύγουν την εμφάνιση των σημειωμάτων αυτών στο φοροτεχνικό έλεγχο για τους εξής λόγους:

1) Για να αναγκαστεί ο εφοριακός υπάλληλος να κάνει μόνος του τις αθροίσεις για να χάσει πολύτιμο χρόνο και να περιορίσει τις ελεγκτικές του διαδικασίες.

2) Για να μην εντοπίζεται εύκολα η περίπτωση που μεταφέρονται αθροίσματα μικρότερα απ'αυτά που προκύπτουν στα πρόχειρα σημειώματα.

Σ'αυτές τις περιπτώσεις ακολουθείται η παρακάτω μέθοδος. Μεταφέρονται στο βιβλίο Εσόδων - Εξόδων ποσά μικρότερα, όταν πρόκειται για έσοδα, και μεγαλύτερα, όταν πρόκειται για έξοδα, απ'ότι τα πραγματικά όπως προκύπτουν από τις αθροίσεις στην αριθμομηχανή ή το πρόχειρο σημείωμα. Στην περίπτωση αυτή γίνεται ηθελημένος αναθμητισμός π.χ. αντί για μεταφορά του ποσού 182.000 που προέκυψε από τις αθροίσεις των ημερήσιων στοιχείων της ίδιας στήλης, μεταφέρεται στο βιβλίο Εσόδων - Εξόδων το ποσό 128.000 δρχ.

Για την αποκάλυψη της πράξης αυτής, θα πρέπει ο εφοριακός ελεγκτής να αθροίσει δειγματοληπτικά τα ημερήσια στοιχεία για να διαπιστώσει αν τα ποσά που γράφονται στο βιβλίο Εσόδων - Εξόδων είναι πραγματικά.

Τα ίδια ηθελημένα λάθη γίνονται και κατά την μεταφορά ποσών από την μια σελίδα, του βιβλίου Εσόδων - Εξόδων στην άλλη.

Ανάλογα λάθη προς τα κάτω γίνονται και στα ποσά που αφορούν εκπτώσεις και επιστροφές. Η επιχείρηση με τη σκέψη ότι οι εκπτώσεις και οι επιστροφές μειώνουν τα έξοδα και κατά συνέπεια αυξάνουν τα κέεδα, προσπαθεί να εμφανίζει όσο

το δυνατόν μειωμένα αυτά τα ποσά, είτε με την μη καταχώρηση των πιστωτικών σημειωμάτων που ειδίδουν οι προμηθευτές, είτε με την ηθελημένη, προς τα κάτω, μεταφορά αθροισμάτων.

Γενικά ο επιτηδευματίας που χρησιμοποιεί αυτές τις μεθόδους σαν μέσο φοροδιαφυγής, εφαρμόζει στο σκέλος των εξόδων τις αντίθετες ενέργειες απ'ότι στο σκέλος των εσόδων.

Αλλη περίπτωση φοροδιαφυγής έχουμε στην περίπτωση υπολογισμού των αποσβέσεων, στο τέλος της χρήσης, με τους εξής τρόπους:

- (α) Υπολογίζονται αποσβέσεις με συντελεστή μεγαλύτερο απ αυτόν που καθορίζει το Υπουργείο Οικονομικών.
- (β) Υπολογίζονται αποσβέσεις πάνω στην αξία μηχανημάτων και παγίων στοιχείων που έχουν αποσβεστεί τελείως.
- (γ) Υπολογίζονται αποσβέσεις πάνω στην αξία μηχανημάτων ή παγίων στοιχείων που βρίσκονται σε αχρηστία.
- (δ) Σε περιόδους με χαμηλά κέρδη δεν υπολογίζουν αποσβέσεις για να διατηρούν αυτή την ευχέρεια σε περιόδους που έχουν υψηλά κέρδη για να φορολογούνται με χαμηλότερους συντελεστές.

Εδώ ο φοροτεχνικός έλεγχος πρέπει να ελέγχει τον τρόπο υπολογισμού των αποσβέσεων και σε περίπτωση που διαπιστώνει τέτοιου είδους ανωμαλίες να προσθέτει τις επί πλέον αποσβέσεις στα κέρδη.

Παρόμοιες ενέργειες γίνονται στην περίπτωση που κάποιος οφειλέτης πέθανε ή έφυγε στο εξωτερικό, οπότε είναι δύσκολο να ελεγχθούν οι οφειλές του, με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται επισφαλής ακόμη και αν η επιχείρηση είσπραξε τις οφειλές του.

Στην περίπτωση αυτή ο εφοριακός ελεγκτής θα πρέπει να εξετάσει αν όντως είναι επισφαλής ο οφειλέτης και στην περίπτωση που πέθανε αν άφησε περιουσιακά στοιχεία ή κληρονόμους.

Άλλη περίπτωση φοροδιαφυγής παρατηρείται στο τέλος της χρήσης κατά τον διαχωρισμό των χονδρικών από τις λιανικές πωλήσεις. Έτσι εμφανίζονται αυξημένες χονδρικές και αναλόγως μειωμένες λιανικές πωλήσεις, σε μια προσπάθεια να φορολογηθούν με μειωμένο συντελεστή.

Εδώ ο εφοριακός ελεγκτής έχει υποχρέωση να ερευνήσει τις τριμηνιαίες και ετήσιες συγκεντρωτικές καταστάσεις που ο επιτηδευματίας υποβάλλει στην οικονομική εφορία για να διαπιστώσει αν πράγματι το ύψος των χονδρικών και λιανικών πωλήσεων είναι πραγματικό.

Γ. ΒΙΒΛΙΑ Γ΄ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

Στην Γ΄ Κατηγορία του Κ.Β.Σ. εντάσσονται οι επιτηδευματίες που κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο τα ακαθάριστα έσοδά τους ήταν περισσότερα από 180.000.000 δραχ.

Ανεξάρτητα απ' το ύψος των ακαθάριστων εσόδων τους εντάσσονται στην Γ' Κατηγορία όλες οι ημεδαπές και αλλοδαπές ανώνυμες εταιρείες καθώς και οι εταιρείες περιορισμένης ευθύνης.

Κατ'εξαίρεση, μπορούν να τηρήσουν βιβλία δεύτερης κατηγορίας οι αλλοδαπές γενικά επιχειρήσεις που εγκαθίστανται στην Ελλάδα με βάση τις διατάξεις των Α.Ν. 89/1967 και 378/1968 καθώς και τα υποκαταστήματα των αλλοδαπών αεροπορικών εταιρειών που λειτουργούν στην Ελλάδα και απαλλάσσονται από την φορολογία με βάση τον όρο της αμοιβαιότητας.

Ο επιτηδευματίας της τρίτης κατηγορίας για την άσκηση του επαγγέλματος του, τηρεί λογιστικά βιβλία κατά την διπλογραφική μέθοδο και σύμφωνα με τις γενικά παραδεικτές αρχές της λογιστικής.

Αιδήμη πρέπει να εφαρμόζει υποχρεωτικά το Ελληνικό Λογιστικό Σχέδιο, μόνο ως προς την δομή, την ονοματολογία και το περιεχόμενο των πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων λογαριασμών.

Η ανάπτυξη των δευτεροβαθμίων λογαριασμών σε τριτοβάθμιους γίνεται ανάλογα με τις ανάγκες του επιτηδευματία.

Από τους λογαριασμούς του γενικού και των αναλυτικών καθολικών πρέπει να προκύπτουν συγκεντρωτικά και αναλυτικά στοιχεία των καταχωρήσεων ώστε να είναι ευχερής η πληροφόρηση ή η επαλήθευση κατά τον φορολογικό έλεγχο.

Τα βιβλία τα οποία υποχρεούται να τηρεί ο επιτηδευματίας της κατηγορίας αυτής είναι:

1. **Βιβλίο απογραφών και ισολογισμών:** Στο βιβλίο αυτό καταχωρείται η απογραφή ενάρξεως και στο τέλος κάθε χρήσης η απογραφή και ο ισολογισμός τέλους χρήσης. Ο ισολογισμός συνοδεύεται από ανάλυση των αποτελεσμάτων χρήσης και πίνακα διανομής των κερδών.

2. **Συγκεντρωτικό ημερολόγιο:** Στο συγκεντρωτικό ημερολόγιο καταχωρούνται, στο τέλος κάθε μήνα, συγκεντρωτικά όλες οι εγγραφές, όπως προέρχονται από τα αναλυτικά ημερολόγια (ταμείου αγορών, πωλήσεων, διαφόρων πράξεων κ.τ.λ.).

3. **Γενικό Καθολικό:** Στο Γενικό Καθολικό μεταφέρονται όλες οι εγγραφές απ' το συγκεντρωτικό ημερολόγιο.

4. **Αναλυτικά καθολικά:** Τα αναλυτικά καθολικά τηρούνται σε βιβλία ή καρτέλες που παρακολουθούν τους δευτεροβάθμιους και τριτοβάθμιους λογαριασμούς.

5. **Βιβλίο γραμματίων εισπρακτέων:** Στο βιβλίο αυτό καταχωρούνται ένα προς ένα τα γραμμάτια που παίρνει από πελάτες για κάποια οφειλή τους.

6. **Βιβλίο γραμματίων πληρωτέων:** Ανάλογα με το βιβλίο εισπρακτέων είναι και το βιβλίο αυτό, στο οποίο καταχωρούνται τα γραμμάτια που δίνει η εταιρεία στους προμηθευτές της ή άλλα πρόσωπα με τα οποία συναλλάσσεται, για κάποια οφειλή της.

Ειτός από τα παραπάνω βιβλία οι ανώνυμες εταιρείες είναι υποχρεωμένες να τηρούν και τα βιβλία πρακτικών συνελεύσεων των μετόχων και πρακτικών του διοικητικού συμβουλίου.

Το ίδιο και οι εταιρείες περιορισμένης ευθύνης που πρέπει

να τηρούν και βιβλίο αποθήκης όταν συντρέχουν οι παρακάτω προϋποθέσεις:

α) Ο επιτηδευματίας πωλεί για δικό του λογαριασμό αγαθά, χονδρικώς και τα ετήσια ακαθάριστα έσοδά τους, κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο, ξεπέρασαν τα 350.000.000 δρχ.

β) Ο επιτηδευματίας πωλεί για δικό του λογαριασμό αγαθά, λιανικώς και τα ακαθάριστα έσοδά του ξεπέρασαν τα 500.000.000 δρχ.

γ) Ο επιτηδευματίας πωλεί αγαθά για λογαριασμό τρίτων ή και για λογαριασμό τρίτων.

δ) Ο επιτηδευματίας που πωλεί αγαθά μετά από προηγούμενη επεξεργασία και τα ετήσια ακαθάριστα έσοδά τους ξεπέρασαν τα 350.000.000 δρχ. Σ' αυτή την περίπτωση τηρεί βιβλίο αποθήκης πρώτων υλών, βοηθητικών υλών, ειδών συσκευασίας και ετοιμών προϊόντων και υποπροϊόντων.

ε) Ανάλογα με την προηγούμενη παράγραφο, τα ίδια βιβλία τηρεί και ο επιτηδευματίας που αναργεί επεξεργασία για λογαριασμό τρίτων και τα ακαθάριστα έσοδά του ξεπέρασαν τα 350.000.000 δρχ.

στ) Ο επιτηδευματίας που πωλεί αγαθά εκτός της χώρας και τα ακαθάριστα έσοδά του από τις συναλλαγές του με το εξωτερικό ξεπέρασαν το 80% των συνολικών των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων τα οποία θα πρέπει να έχουν υπερβεί τα 600.000.000 δρχ.

ζ) Ο επιτηδευματίας που παράλληλα με τον κλάδο εμπορίου διατηρεί και κλάδο επεξεργασίας.

Ο επιτηδευματίας που σύμφωνα με τις παραπάνω παραγράφους έχει ξεπεράσει τα όρια που ορίζονται σε αυτές, δεν τηρεί βιβλίο αποθήκης αν αυτό έγινε για πρώτη φορά από την έναρξη των εργασιών του και η υποχρέωση αυτή αρχίζει από την επόμενη διαχειριστική περίοδο εκείνης που για δεύτερη φορά θα ξεπεράσει τα παραπάνω όρια.

Ακόμα δεν υποχρεούνται στην τήρηση βιβλίου αποθήκης οι παρακάτω επιτηδευματίες:

- ο κατασκευαστής δημοσίων ή ιδιωτικών τεχνικών έργων
- ο εκμεταλευτής ελαιοτριβείου
- ο εκμεταλευτής πρατηρίου χονδρικής πώλησης καπνοβιομηχανικών προϊόντων.
- ο πωλητής πετρελαιοειδών ή άλλων υγρών καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων
- ο εκμεταλευτής πρατηρίου υγραερίου αυτοκινήτων
- ο εκμεταλευτής εστιατορίου ή ζαχαροπλαστείου εφ'όσον διαθέτει τα προϊόντα του λιανικώς ή κυρίως λιανικώς.
- ο εκμεταλευτής ξενοδοχείου, ξενώνα, κάμπιγκ.
- ο πωλητής οπωρολαχανικών
- ο παραγωγός κινηματογραφικών και τηλεοπτικών ταινιών

Τέλος υποχρεούνται να τηρούν βιβλίο αποθήκης τα υποκαταστήματα, από τα βιβλία των οποίων εξάγεται αυτοτελές λογιστικό αποτέλεσμα.

4.3.9. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΣΤΗΝ Γ΄ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

Οι σημαντικοί μέθοδοι φοροδιαφυγής στην Γ΄ κατηγορία έχουν να κάνουν με την υπερτιμολόγηση της αξίας όταν πρόκειται για αγορές, έξοδα, αποσβέσεις και την υποτιμολόγηση της αξίας όταν πρόκειται για έσοδα, πωλήσεις.

Αυτό πετυχαίνεται με τους εξής τρόπους:

- 1) Κατα την τήρηση του λογαριασμού Αγορές
- 2) Κατα την τήρηση του λογαριασμού Πωλήσεις
- 3) Κατα την καταχώρηση των εξόδων και τον υπολογισμό των αποσβέσεων

4.3.10. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ ΑΓΟΡΕΣ

Σε αντίθεση με τους επιτηδευματίες της Α΄ κατηγορίας. Οι επιτηδευματίες της Γ΄ κατηγορίας έχουν συμφέρον να εμφανίζουν αυξημένες αγορές αφού έτσι εμφανίζουν αυξημένο κόστος και συνεπώς μειωμένο καθαρό κέρδος.

Αυτό το πετυχαίνουν με τους εξής τρόπους:

- 1) Ο επιτηδευματίας πλαστογραφεί τα τιμολόγια αγοράς, διορθώνοντας το ποσό το οποίο αναφέρεται στο τιμολόγιο προς τα πάνω. Π.χ. αν η το τιμολόγιο αναφέρει ποσό 2.300.000 αυτό με έντεχνο τρόπο μετατρέπεται σε 2.800.000 με αποτέλεσμα ο λογαριασμός αγορών να επιβαρύνεται με επί πλέον ποσό 50.000 δοχ.

Βέβαια ο τρόπος αυτός θεωρείται παρακινδυνευμένος αφού το ποσό στο τιμολόγιο αναφέρεται και ολογράφως και θα πρέπει να διορθωθεί ανάλογα ώστε να μην είναι εύκολα αντιληπτό από τον ελεγκτή.

2) Κατά την μεταφορά του ποσού από το τιμολόγιο αγοράς στο ημερολόγιο και από 'κει στο καθολικό μεταφέρεται ποσό μεγαλύτερο του πραγματικού με την μέθοδο του αναριθμητισμού που είναι δύσκολο να εντοπισθεί. Π.χ. αντί για μεταφορά του ποσού 729.000 δρχ. μεταφέρεται στο ημερολόγιο ή το καθολικό το ποσό 792.000 δρχ.

Για να ολοκληρωθεί αυτή η πράξη, ώστε να προκύπτει λογιστική συμφωνία στα αθροίσματα των ισοζυγίων, πρέπει κατά τις ημερολογιακές εγγραφές να πιστωθεί ανάλογα κάποιος άλλος λογαριασμός ο οποίος συνήθως είναι το ταμείο. Έτσι και λογιστική συμφωνία προκύπτει και το ποσό της διαφοράς αποσύρεται απ' το ταμείο προς όφελος του επιτηδευματία ή του λογιστή, αν οι πράξεις του είναι εν αγνοία του επιτηδευματία.

3) Ανάλογα 'λάθη' γίνονται κατά την άθροιση των ποσών χρέωσης του λογαριασμού, προς τα πάνω, με παράλληλη μείωση της χρέωσης ενός άλλου πρωτοβάθμιου λογαριασμού, για να μην γίνεται αντιληπτό το 'λάθος' στα ισοζύγια των δευτεροβάθμιων λογαριασμών. Ο λογαριασμός αυτός συνήθως είναι το ταμείο.

Σχετικές είναι οι ενέργειες φοροδιαφυγής για την εμφάνιση μειωμένης πίστωσης του λογαριασμού αγορών.

Η αποκάλυψη των ποάξεων αυτών στηρίζεται στην παρατηρητικότητα και την εμπειρία του ελεγκτή, ο οποίος θα πρέπει με υπομονή και προσοχή να ελέγχει τόσο τα τιμολόγια όσο και τα ποσά που μεταφέρονται από αυτά στο ημερολόγιο και το καθολικό. Ακόμη δειγματοληπτικός έλεγχος θα πρέπει να γίνεται στις αθροίσεις του λογαριασμού αγορών καθώς και στους άλλους λογαριασμούς που σχετίζονται άμεσα με αυτόν.

Με ανάλογες ενέργειες στο λογαριασμό πωτες ύλες γίνεται προσπάθεια εμφάνισης αυξημένου κόστους παραγωγής.

4.3.11. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ ΠΩΛΗΣΕΩΝ

Στην περίπτωση αυτή οι ενέργειες του επιτηδευματία τείνουν στην υποτιμολόγηση της αξίας των πωλήσεων έτσι ώστε αυτές να εμφανίζονται μειωμένες.

Οι πιο συνηθισμένοι μέθοδοι φοροδιαφυγής που ακολουθούνται σ' αυτή την περίπτωση είναι οι εξής:

1) Σύμφωνα με τον ΚΒΣ ο επιτηδευματίας έχει την δυνατότητα να καταχωρεί στα βιβλία του με μια αθροιστική εγγραφή όλα τα στοιχεία κάθε σειράς. Εδώ ακολουθείται η μέθοδος της λαθεμένης μεταφοράς του αθροίσματος που προκύπτει από τα ποσά που αναφέρονται στα στοιχεία πωλήσεων, πάντα προς τα κάτω, στα βιβλία της επιχείρησης.

Αυτό γίνεται είτε με την μέθοδο του αναριθμητισμού είτε με την μείωση του ποσού που προκύπτει από τις αθροίσεις των στοιχείων της ίδιας σειράς, κατά την μεταφορά του ποσού αυτού στον λογαριασμό πωλήσεις. Βέβαια ακολουθεί ανάλογη μείωση χρέωσης του λογαριασμού 'ταμείο'.

2) Το ποσό που αφορά τις πωλήσεις μεταφέρεται 'κατά λάθος' στην πίστωση άλλου λογαριασμού είτε κατά την μεταφορά του στο ημερολόγιο είτε κατά την μεταφορά του ποσού από το ημερολόγιο στο καθολικό. Το ίδιο γίνεται και στην χρέωση του λογαριασμού πωλήσεις όπου μεταφέρονται 'κατά λάθος' ποσά που αφορούν άλλους λογαριασμούς. Με τον ίδιο στόχο γίνονται 'λάθη' προς τα κάτω, στην άθροιση των ποσών του λογαριασμού πωλήσεις κατά την αλλαγή σελίδας π.χ. στο γενικό καθολικό.

Ανάλογος με τις ελεγκτικές διαδικασίες στο λογαριασμό αγορές είναι και ο έλεγχος που ακολουθείται στο λογαριασμό πωλήσεις.

4.3.12. ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ ΕΞΟΔΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΩΝ ΑΠΟΣΒΕΣΕΩΝ

Η μεγαλύτερη φοροδιαφυγή που συντελείται σε πολλές επιχειρήσεις της κατηγορίας αυτής αφορά τον τομέα των εξόδων. Είναι η πιο προσφηλής μέθοδος φοροδιαφυγής αφού καλύπτεται με αληθοφανή στοιχεία.

Αυτό το πετυχαίνουν με δύο τρόπους: είτε με την υπερτιμολόγηση των στοιχείων εξόδων, είτε με την διόγκωση των εξόδων της επιχείρησης με έξοδα άσχετα προς αυτήν.

Η χρησιμοποίηση τιμολογίων και άλλων εγγράφων που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα καθώς και τιμολογίων υπερτιμολογημένων αποτελεί πάγια τακτική ορισμένων επιχειρήσεων.

Τα στοιχεία αυτά εκδίδονται είτε από άλλους επιτηδευματίες που το καθαρό κέρδος τους προσδιορίζεται ανεξάρτητα από τα έξοδά τους είτε πρόκειται για έγγραφα μαϊμούδες.

Ένας άλλος προσφηλής τρόπος των επιτηδευματιών της κατηγορίας αυτής, με τον οποίο διογκώνουν τα έξοδά τους, είναι να εμφανίζουν τα προσωπικά τους έξοδα σαν έξοδα της επιχείρησης. Αυτό το πετυχαίνουν καταχωρώντας τα τιμολόγια που αφορούν τα έξοδα αυτά σε λογαριασμούς εξόδων της επιχείρησης.

Έτσι πολλοί επιχειρηματίες φορτώνουν στην επιχείρηση από τα έξοδα του αυτοκινήτου τους έως και τα έξοδα διατροφής και ένδυσης που χρησιμοποιεί όλη η οικογένεια. Όλες αυτές οι αγορές καταχωρούνται στους λογαριασμούς: έξοδα 'προβολής και διαφήμισης', 'έξοδα παραστάσεως' κ.τ.λ.

Ακόμη συνήθης είναι η περίπτωση τα έξοδα για την ανέγερση πολυτελών κατοικιών για προσωπική χρήση του επιχειρηματία να διαχέονται μέσα στα έξοδα συντηρήσεως και επισκευής που προβλέπονται για τις βιομηχανίες.

Ο έλεγχος στην φάση αυτή θα πρέπει να στηρίζεται στην διορατικότητα του εφοριακού ελεγκτή ο οποίος θα πρέπει να προχωρήσει σε σύγκριση των στοιχείων των τιμολογίων, που εμφανίζει ο επιτηδευματίας στον έλεγχο, με τα στοιχεία του Μηχανογραφικού Κέντρου του Υπουργείου Οικονομικών για να διαπιστωθεί αν αυτά είναι πραγματικά.

Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται κατά τον έλεγχο των λογαριασμών 'έξοδα προβολής και διαφήμισης', 'έξοδα παραστάσεων' και άλλους σχετικούς λογαριασμούς εξόδων, και αν είναι ασυνήθιστα μεγάλοι, θα πρέπει να ελέγχεται λεπτομερειακά το είδος κάθε εξόδου που έχει καταχωρηθεί σε αυτούς για να διαπιστωθεί αν όντως αφορούν έξοδα της επιχείρησης ή έχουν ενσωματωθεί σε αυτούς και προσωπικά έξοδα του επιχειρηματία.

Τέλος μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγής λαμβάνει χώρα κατά τον υπολογισμό των αποσβέσεων και κυρίως σε μεγάλες επιχειρήσεις εντάσεως κεφαλαίου, όπου τα πάγια στοιχεία είναι πολλά και είναι δύσκολο να ελεγχθούν. Οι μέθοδοι φοροδιαφυγής εδώ είναι ανάλογοι με αυτούς που εφαρμόζουν οι επιτηδευματίες της Β' κατηγορίας του Κ.Β.Σ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ Φ.Π.Α

5.1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

5.1.1. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ Φ.Π.Α.

Η Ελλάδα μετά την πράξη προσχώρησης στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες που υπέγραψε στις 28 Μαΐου 1979, ανέλαβε την υποχρέωση να εναρμονίσει το σύστημα της έμμεσης φορολογίας με εκείνο των άλλων κρατών - μελών της ΕΟΚ, με εφαρμογή του κοινού συστήματος του φόρου Προστιθέμενης Αξίας, αρχικά από την 1η Ιανουαρίου 1984.

Μετα την κατάθεση του γνωστού Μνημοσύνου, ζήτησε και πέτυχε να αναβληθεί η εφαρμογή του ΦΠΑ για την 1η Ιανουαρίου 1986, ενώ στο τέλος του 1985 ζήτησε και πέτυχε μια νέα αναβολή ενός έτους. Δηλαδή ο ΦΠΑ θα εφαρμοζόταν την 1η Ιανουαρίου 1987.

Το καλοκαίρι του 1986 η ελληνική κυβέρνηση κατέθεσε στη Βουλή των Ελλήνων το νόμο 1642/1986, <<για την εφαρμογή του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας και άλλες διατάξεις>>, που ψηφίστηκε στο τμήμα διακοπών της Βουλής και δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 21-8-1986. Ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τους μεταγενέστερους νόμους 1676/1987, καθώς και υπουργικές αποφάσεις.

Ο ΦΠΑ εφαρμόστηκε με τρεις συντελεστές: ένα χαμηλό συντελεστή με ποσοστό 6% (3% για τα βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά), ένα μεσαίο ή κανονικό συντελεστή αυτός μειώθηκε στο ποσοστό 16%) και έναν υψηλό συντελεστή με ποσοστό 36%.

Ο χαμηλός συντελεστής επιβαρύνει αγαθά και υπηρεσίες που υπάγονται στην κατηγορία των αγαθών πολυτελείας ή ημιπολυτελείας. Τέλος, ο μεσαίος ή κανονικός συντελεστής επιβαρύνει αγαθά και υπηρεσίες που δεν υπάγονται στην κατηγορία των αγαθών πλατιάς λαϊκής κατανάλωσης, ούτε στην κατηγορία των αγαθών πολυτελείας ή ημιπολυτελείας.

Πρέπει να σημειώσουμε, ακόμη, ότι ταυτόχρονα με τη μείωση του μεσαίου ή κανονικού συντελεστή από το ποσοστό 18% στο 16%, έγιναν και ορισμένες μετατάξεις αγαθών και υπηρεσιών στους πίνακες, που είχαν ως στόχο τη δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών και την προώθηση της αναπτυξιακής διαδικασίας της χώρας.

5.1.2. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ Φ.Π.Α.

Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) είναι ένας γενικός

έμμεσος φόρος που εισπράττεται κατά την παράδοση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών από τις διάφορες οικονομικές μονάδες και αποδίδεται στο δημόσιο ταμείο. Ο Φ.Π.Α. επιβαρύνει τα εισαγόμενα προϊόντα από το εξωτερικό με τους ίδιους φορολογικούς συντελεστές που ισχύουν για τα ομοειδή εγχώρια προϊόντα, ενώ ο φόρος που επιβαρύνει τα εξαγόμενα προϊόντα επιστρέφεται στους εξαγωγείς.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Ν. 1642/186 υποκείμενοι στο φόρο είναι:

1. <<Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ημεδαπό ή αλλοδαπό ή ένωση προσώπων, εφόσον ασκεί κατά τρόπο ανεξάρτητο οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από τον τόπο εγκατάστασης, τον επίδιωκόμενο σκοπό ή το αποτέλεσμα της δραστηριότητας αυτής. Δεν θεωρείται ότι ασκούν οικονομική δραστηριότητα κατά τρόπο ανεξάρτητο οι μισθωτοί και λοιπά φυσικά πρόσωπα, τα οποία συνδέονται με τον εργοδότη τους με σύμβαση εργασίας ή με οποιαδήποτε άλλη νομική σχέση που δημιουργεί δεσμούς εξάρτησης, όσον αφορά τους όρους εργασίας ή στην αμοιβή και συνεπάγεται την ευθύνη του εργοδότη.

2. Το ελληνικό δημόσιο, οι δήμοι, οι κοινότητες και τα άλλα ΝΠΔΔ δεν θεωρούνται υποκείμενοι στο φόρο για τις πράξεις παράδοσης αγαθών και παροχής υπηρεσιών που ενεργούν κατά την εκπλήρωση της αποστολής τους, ακόμη και αν εισπράττουν τέλη, δικαιώματα ή εισφορές. Τα πρόσωπα αυτά έχουν οπωσδήποτε την ιδιότητα του υποκειμένου στο φόρο, εφόσον ασκούν τις δραστηριότητες που απαριθμούνται στο παρόσθημα Ι

του παρόντος νόμου, εκτός αν αυτές είναι ασήμαντες ...>>.

Υπόχρεοι στο φόρο Προστιθέμενης Αξίας για την παράδοση αγαθών και την παροχή υπηρεσιών είναι:

- <<α. Ο εγκατεστημένος στο εσωτερικό της χώρας υποκείμενος στο φόρο, για τις ενεργούμενες απ' αυτόν πράξεις.
- β. Ο αντιπρόσωπος του εγκατεστημένου στο εξωτερικό υποκειμένου στο φόρο ή ο λήπτης των αγαθών και υπηρεσιών στην περίπτωση που δεν υπάρχει αντιπρόσωπος.
- γ. Ο λήπτης των υπηρεσιών που προβλέπουν οι διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 12.
- δ. Οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, το οποίο αναγράφει το φόρο στα τιμολόγια που εκδίδει ή σε άλλα εξομοιούμενα μ' αυτά στοιχεία>>.

Όσον αφορά στην εισαγωγή αγαθών από το εξωτερικό, υπόχρεος στον ΦΠΑ είναι ο λογιζόμενος ως κύριος των εισαγόμενων προϊόντων, όπως αυτό ορίζεται στην τελωνειακή νομοθεσία. Τέλος, ο ΦΠΑ εφαρμόζεται από 1η Ιανουαρίου 1987 σε όλη τη χώρα, εκτός από την περιοχή του Αγίου Όρους που εξαιρείται.

Απαλλάσσονται από τον ΦΠΑ ορισμένες δραστηριότητες κοινωνικού περιεχομένου, όπως αυτές προβλέπονται από το άρθρο 18 του νόμου 1642/1986, καθώς επίσης και οι μικρές επιχειρήσεις οι οποίες κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο πραγματοποίησαν ακαθάριστα έσοδα μέχρι του ποσού του 1.000.000 δρχ.

5.1.3. ΑΡΜΟΔΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΑΡΧΗ - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Αρμόδια αρχή για την επιβολή του ΦΠΑ είναι ο οικονομικός έφορος που είναι επίσης αρμόδιος για τη φορολογία εισοδήματος του υπόχρεου στο φόρο.

Η παραλαβή των δηλώσεων γίνεται από τον αρμόδιο αυτό έφορο, καθώς επίσης και από τον αρμόδιο για την είσπραξη του φόρου εισοδήματος Δημόσιο Ταμείο, που μπορεί να παραλαμβάνει τις δηλώσεις του Φ.Π.Α.

Ο οικονομικός έφορος ελέγχει την ακρίβεια των δηλώσεων που υποβάλλονται και προβαίνει στην εξακρίβωση των υπόχρεων που δεν έχουν υποβάλει δήλωση. Όταν διαπιστώνει ανεπάρκεια ή ανακρίβεια των βιβλίων και των στοιχείων του υποχρεού, σχετικά με τη φορολογητέα αξία, τα ποσοστά ή τις επιπτώσεις του φόρου, ο οικονομικός έφορος προβαίνει στον προσδιορισμό τους με βάση τα υπόψη του στοιχεία.

5.1.4. ΠΡΑΞΗ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

Με βάση τα αποτελέσματα του ελέγχου, ο οικονομικός έφορος εκδίδει πράξη προσδιορισμού του φόρου για χρονική περίοδο που δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη από μια διαχειριστική περίοδο.

Αν η διαφορά του φόρου που προκύπτει από τον έλεγχο δεν υπερβαίνει τις χίλιες δραχμές, εκδίδεται πράξη πράξη με την οποία κλείνει η υπόθεση ως ειλικρινής.

Αν υπάρχει δυσχέρεια να καθοριστέο το ποσό του φόρου με μια πράξη, ο έφορος εκδίδει μερική πράξη στην οποία περιλαμβάνεται μόνο η φορολογητέα ύλη για την οποία υπάρχουν τα απαραίτητα στοιχεία.

5.2. ΤΡΟΠΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΜΕΣΩ ΤΟΥ Φ.Π.Α.

Ενα σημαντικό πλεονέκτημα που αποδίδεται στον φόρο αυτό αυτό, είναι ότι κάτω από το καθεστώς του φόρου προστιθέμενης αξίας μειώνεται η φοροδιαφυγή.

<<Ο Φ.Π.Α. συμβάλλει συστηματικά στην περιστολή της φοροδιαφυγής με τη μέθοδο των συγκρουόμενων συμφερόντων, μέσα από τη λειτουργία των ειπτώσεων, κατά τα διαδοχικά στάδια της παραγωγικής διαδικασίας ή του εμπορικού κυκλώματος>>.

Με τη μέθοδο πίστωσης του φόρου, ο αγοραστής του προϊόντος, αναγκάζεται να ζητήσει τιμολόγιο, για να εκθέσει το ποσό του φόρου που κατέβαλε στον πωλητή. Η πράξη αυτή, λογικά, πρέπει να οδηγεί στην περιστολή της φοροδιαφυγής από τον Φ.Π.Α.

Πολλοί ερευνητές των θεμάτων της εφαρμογής του ΦΠΑ δεν φαίνεται να ασπάζονται την παραπάνω τοποθέτηση. Έτσι, <<από την ήδη υφιστάμενη εμπειρία δεν προκύπτει ότι ο ΦΠΑ μείωσε πράγματι τη φοροδιαφυγή στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης>>.

Στις γραμμές που θα ακολουθήσουν θα διερευνήσουμε τους

τρόπους και τους τομείς στους οποίους γίνεται φοροδιαφυγή με τον ΦΠΑ, με τη χρησιμοποίηση των συμπερασμάτων από τη διεθνή εμπειρία, για να καταλήξουμε στην Ελλάδα που είναι και ο στόχος αυτής της έρευνας.

Η βραχεία χρονική περίοδος, όμως, που έχει παρέλθει από την εφαρμογή του ΦΠΑ στην Ελλάδα, κάνει την εκτίμηση της φοροδιαφυγής από το νέο φόρο σημαντικά δύσκολη και παρακινδυνευμένη. Ο Καθηγητής Θεόδωρος Γεωργακόπουλος αναφέρει χαρακτηριστικά: <<Εν τούτοις, εάν ληφθή υπ' όψιν η σχετικών βραχεία διάρκεια του φόρου τούτου, δεν θα ήτο σκόπιμος η εξαγωγή συμπερασμάτων ως προς την ικανότητά του να περιορίσει η φοροδιαφυγή>>.

Οι τρόποι που χρησιμοποιούν οι φορολογούμενοι, όσον αφορά στη φοροδιαφυγή μέσα από το φόρο προστιθέμενης αξίας, είναι σχεδόν οι ίδιοι σε όλες τις χώρες που εφαρμόζεται ο φόρος αυτός.

Οι πιο γνωστοί και συνηθισμένοι τρόποι που έχουν καταγραφεί στη διεθνή βιβλιογραφία, είναι οι παρακάτω:

1) Οι αγορές και πωλήσεις χωρίς να εκδίδονται επίσημα φορολογικά παραστατικά στοιχεία, όπως ορίζει η φορολογική νομοθεσία.

2) Η έκπτωση φόρων εισροών που ουδέποτε αποδόθηκαν στο Δημόσιο.

3) Η άυξηση των γενικών εξόδων της επιχείρησης, με

ανύπαρκτες δαπάνες, που στηρίζονται σε εικονικά τιμολόγια.

4) Η αλλοίωση των αριθμητικών στοιχείων των δελτίων αποστολής. Η μέθοδος αυτή είναι αρκετά γνωστή και ονομάζεται μέθοδος της υποδιαστολής.

5) Η μέθοδος των ηθελημένων λαθών, δηλαδή αθροιστικά λάθη ή λάθη καταχώρησης των συναλλαγών στα σχετικά βιβλία της επιχείρησης.

6) Η έκδοση αθεώρητων λογαριασμών, π.χ., σε διάφορα κέντρα διασκέδασης.

7) Η έκδοση αποδείξεων είσπραξης με χαμηλότερο ποσό από εκείνο που θα έπρεπε να αναγράφεται στην απόδειξη. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό από τους ελεύθερους επαγγελματίες.

8) Τέλος ενδιαφέρον παρουσιάζει και η μέθοδος με την οποία οι φοροδιαφυγάδες επωφελούνται από το σύστημα επιστροφής του ΦΠΑ για εξαγωγή προϊόντων στο εξωτερικό. Το παρακάτω γράφημα δείχνει με την Έκθεση του Συμβουλίου Φόρων της Γαλλίας.

Στη συνέχεια, θα περιγράψουμε την εμπειρία των κρατών_μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και δύο χωρών της Λατινικής Αμερικής (Αργεντινής-Κολομβίας), σε ότι αφορά τους τομείς που έχει διαπιστωθεί ένταση του φαινομένου της φοροδιαφυγής από τον ΦΠΑ. Τέλος θα δοθούν κάποια

στοιχεία για τη φοροδιαφυγή του Φ.Π.Α. στην Ελλάδα, μετά τη βραχύχρονη εμπειρία για την εφαρμογή του φόρου αυτού στη χώρα μας.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΗΣ

(Πραγματικός ή Εικονικός)

Πώληση χωρίς ΦΠΑ

Πληρωμή Πραγματική χωρίς ΦΠΑ

Τιμολόγιο με ΦΠΑ

ΕΞΑΓΩΓΕΑΣ

Επιστροφή Εικονικού ΦΠΑ

ΕΞΑΓΩΓΗ

ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σχετικά Δικαιολογητικά και
άλλα έγγραφα

5.3. Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΑΠΟ ΤΟΝ Φ.Π.Α. ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ - ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΟΚ

Β Ε Λ Γ Ι Ο

Κατα το 1971, πρωτο χρόνο της εφαρμογής του ΦΠΑ στο Βέλγιο, επήλθε αύξηση της φοροδιαφυγής, η οποία μείωσε την απόδοση του συστήματος. Η μείωση αυτή ήταν της τάξης του 8,3% έως 11,5%, ανάλογα με τον κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας.

Από τις μέχρι τώρα παρατηρήσεις, επισημάνσεις και γνωστοποιήσεις των φορολογικών υπηρεσιών του Βελγίου, έχει διαπιστωθεί μεγάλη ένταση φοροδιαφυγής:

- α. Στην έκδοση εικονικών τιμολογίων για εικονικές εξαγωγές, που δημιουργούν δικαιώματα για την επιστροφή του φόρου.
- β. Στη διακίνηση λουλουδιών, φρούτων και λαχανικών
- γ. Στις εργασίες συντήρησης και επισκευής αυτοκινήτων από συνεργεία.
- δ. Στις παροχές υπηρεσιών από πολιτικούς μηχανικούς, αρχιτέκτονες και γραφεία διάθεσης προσωπικού.
- ε. Στα γραφεία μεταφορών.
- στ. Στον κατασκευαστικό τομέα γενικά.
- ζ. Στις εισαγωγές εμπορευμάτων ως προς τις ποσότητες και ως προς την αξία.

Γ Α Λ Λ Ι Α

Από τα στατιστικά στοιχεία που υπάρχουν για τις υποθέσεις φοροδιαφυγής που ειδικιάσθησαν από φορολογικά δικαστήρια στις χρονιές 1979, 1980 και 1981, προέκυψε ότι το φαινόμενο της φοροδιαφυγής παρουσιάζεται περισσότερο (σε εκατομμύρια γαλλικά φράγκα):

α. Στα καμπαρέ και κέντρα διασκέδασης	2.189
β. Στον κατασκευαστικό τομέα γενικά	1.214

γ. Στις εργασίες φασόν γενικά	1.180
δ. Στους νομικούς και φορολογικούς συμβούλους	504
ε. Στα ευκαιριακά ξενοδοχεία	483
στ. Στα διαφημιστικά γραφεία	426
ζ. Στις αγοραπωλήσεις κοσμημάτων	236
η. Στις εργασίες φασόν στον κλάδο των ενδυμάτων	228
θ. Στις επιχειρήσεις συντήρησής (βάψιμο)	217
ι. Στα καλλυντικά - αρωματοποιΐα	130
ια. Στο εμπόριο φρούτων και λαχανικών	74

Τα παραπάνω αφορούν μόνο σε υποθέσεις που ανακαλύφθηκαν μετά από φορολογικούς ελέγχους από τα αρμόδια όργανα του γαλλικού Υπουργείου Οικονομικών και οδηγήθηκαν στα φορολογικά δικαστήρια. Επομένως, σε καμιά περίπτωση δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αποτελούν τη συνολική πραγματική φοροδιαφυγή, αλλά ένα μέρος μόνο της πραγματικής φοροδιαφυγής στη Γαλλία.

Εξάλλου, από τις δηλώσεις των υποκειμένων στον ΦΠΑ, οι φορολογικές αρχές της χώρας έκριναν ότι το 1976 το 49% ήταν ανεπαρκείς, ενώ το 1978 το ποσοστό ανέβηκε στη 53%. Επίσης, το 1975, 9.109 δηλώσεις κρίθηκαν ανειλικρινείς, δηλαδή ποσοστό 23%, ενώ το 1978 υπήρχαν 7.620 ανειλικρινείς δηλώσεις, δηλαδή ποσοστό 21%. Στην κατηγορία αυτή διαφαίνεται πρόθεση για φοροδιαφυγή. Στο σημείο αυτό πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες - όπως και άλλες επαγγελματιικές κατηγορίες - εντάχθηκαν στο σύστημα

του ΦΠΑ από την 1η Ιανουαρίου 1979 και ως εκ τούτου δεν αναφέρεται στον πίνακα της προηγούμενης παραγράφου. Δεν υπέβαλαν καθόλου φορολογική δήλωση το 1979 το 9% των υποκειμένων, το 8% το 1977 και το 7% το 1978. Τέλος, σύμφωνα με μια εκτίμηση της φοροδιαφυγής από το ΦΠΑ, το 1982 αυτή ανερχόταν σε 40 έως 45 δισεκατομμύρια γαλλικά φράγκα, σε ποσό φορολογικών εσόδων από τον ΦΠΑ 348 δισεκατομμυρίων γαλλικών φράγκων, δηλαδή ποσοστό 11,5% έως 12,9%.

Σύμφωνα με μια μελέτη του Συμβολίου Φόρων της Γαλλίας, η φοροδιαφυγή από τον ΦΠΑ υπολογίστηκε, για το 1979, μεταξύ 5,4 δισεκατομμυρίων και 21 δισεκατομμυρίων γαλλικών φράγκων, δηλαδή το κατώτερο ποσοστό 2,5% και το ανώτερο 10% των εσόδων από τον ΦΠΑ.

ΠΙΝΑΚΑΣ

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΦΠΑ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

ΧΡΟΝΙΕΣ	ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΑΝΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ (Πρόθεση Φοροδ/γης)	ΕΛΛΕΙΨΗ ΦΟΡ/ΚΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ
1967	49%	9.109 23%	9%
1977	51%	8.192 22%	8%
1978	53%	7.620 21%	7%

Δ Υ Τ Ι Κ Η Γ Ε Ρ Μ Α Ν Ι Α

Από τους ελέγχους και τις έρευνες που έχουν κάνει οι φορολογικές αρχές της χώρας αυτής, διαπιστώθηκε ότι το φαινόμενο της φοροδιαφυγής από το ΦΠΑ παρουσιάζεται:

- α) Στα κέντρα ψυχαγωγίας και στα εστιατόρια
- β) Στις εταιρίες που ασχολούνται με εργασίες φασόν και με συναρμολογήσεις
- γ) Στην παραγωγή και διακίνηση ταινιών και βιντεοκασετών, ειδικότερα δε στις ταινίες βίας και πορνό.
- δ) Στα γραφεία διάθεσης ξένων εργατών και μεταναστών (μαύρη αγορά εργασίας)
- ε) Στις υπηρεσίες που παρέχονται από ειδικούς συμβούλους, αρχιτέκτονες, διαφημιστές, συγγραφείς, δημοσιογράφους και καλλιτέχνες.
- στ) Σε ορισμένους τομείς των μεταφορών.

Δ Α Ν Ι Α

Σύμφωνα με στοιχεία που έχουν συλλέξει οι φορολογικές αρχές της χώρας αυτής, η φοροδιαφυγή από τον ΦΠΑ εντοπίζεται κύρια:

- α) Στις επισκευές και στις συντηρήσεις των ακινήτων και των αυτοκινήτων

- β) Στη διακίνηση και στην εμπορία οινοπνευματωδών ποτών.
- γ) Στον κατασκευαστικό τομέα
- δ) Στις παροχές υπηρεσιών από τα κέντρα διασιέδασης, τα εστιατόρια κ.α.
- ε) Στις παροχές υπηρεσιών από ελεύθερους επαγγελματίες.

Μεγάλη φοροδιαφυγή παρατηρείται στις αγορές και στις πωλήσεις χωρίς φορολογικά παραστατικά. Αξίζει να τονιστεί ότι μετά από ελέγχους που έγιναν τελευταία στη χώρα αυτή, σε επιχειρήσεις που ασχολούνται κύρια στους παραπάνω τομείς, αποδείχθηκε ότι ένα ποσοστό γύρω στο 35% είχαν φοροδιαφύγει και υποχρεώθηκαν από τις αρμόδιες υπηρεσίες να καταθέσουν συμπληρωματική δήλωση ΦΠΑ.

Ι Ρ Λ Α Ν Δ Ι Α

Οι τομείς στους οποίους γίνεται φοροδιαφυγή σε υψηλό επίπεδο, σύμφωνα με στοιχεία που προέκυψαν μετά από ελέγχους που έκαναν οι φορολογικές αρχές της χώρας αυτής, είναι:

- α) Στο εμπόριο ηλεκτρικών συσκευών (χονδρικό και λιανικό εμπόριο, καινούρια και μεταχειρισμένα είδη).
- β) Στο εμπόριο χαλιών και ταπήτων
- γ) Στις εργασίες συναρμολόγησης
- δ) Στις παροχές υπηρεσιών από γραφεία συμβούλων και άλλους ελεύθερους επαγγελματίες

Επίσης παρατηρήθηκε ότι ένας σημαντικός αριθμός αγορών και πωλήσεων γινόταν χωρίς τιμολόγια, ενώ πολυάριθμες ήταν και οι εικονικές εξαγωγές, με στόχο την επιστροφή του ΦΠΑ που επιβάρυνε τις εξαγωγές.

Ι Τ Α Λ Ι Α

Η γειτονική Ιταλία έχει χρησιμοποιηθεί πολλές φορές από αρκετούς ερευνητές των θεμάτων της φοροδιαφυγής ως μέτρο σύγκρισης με την Ελλάδα, ιδιαίτερα σε θέματα φοροδιαφυγής.

Αν ληφθεί υπόψη ότι ένα μεγάλο μέρος της Ιταλίας έχει τις ίδιες οικονομικές και κοινωνικές δομές με την Ελλάδα, θα πρέπει οι διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα των φορολογικών αρχών της χώρας αυτής να προβληματίσουν σοβαρά τους αρμόδιους στην Ελλάδα, ως προς την τακτική που ακολουθεί η χώρα αυτή για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Επειδή η Ιταλία έχει κάνει σημαντικές προόδους, όσον αφορά στην εφαρμογή του ΦΠΑ και στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής στο φόρο αυτό, πιστεύουμε ότι τα επιτεύγματα αυτά θα πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερα.

Οι φορολογικές αρχές της Ιταλίας διαπίστωσαν ότι οι τομείς στους οποίους γίνεται φοροδιαφυγή από τον ΦΠΑ είναι οι εξής:

- α) Στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις γενικά. Ξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι ειδικά στην Ιταλία, περισσότερο από τα άλλα κράτη - μέλη της ΕΟΚ, στις εργασίες φασόν και συναρμολόγησης ένα ποσοστό 30 - 40% του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων αυτού του είδους φοροδιαφεύγει.
- β) Στην παραγωγή και στη διακίνηση δώρων και ειδών μικρής αξίας.
- γ) Στις παροχές υπηρεσιών από κέντρα διασκέδασης, κέντρα καλλωπισμού, ινστιτούτα γυμναστικής, ομορφιάς κ.λ.π.
- δ) Στα δέρματα και στην κατασκευή δεσμάτινων ειδών
- ε) Στις επισκευές και συντηρήσεις ακινητών και αυτοκινήτων
- στ) Στις μεταφορές αγαθών γενικά
- ζ) Στις παροχές υπηρεσιών από ελεύθερους επαγγελματίες

Λ Ο Υ Ξ Ε Μ Β Ο Υ Ρ Γ Ο

Και στη χώρα αυτή παρατηρείται φοροδιαφυγή, σε μικρότερη όμως κλίμακα από τις άλλες χώρες - μέλη της ΕΟΚ. Οι τομείς στους οποίους γίνεται φοροδιαφυγή, σύμφωνα με τα στοιχεία των αρμοδίων υπηρεσιών της χώρας αυτής είναι:

- α) Στην παράδοση αγαθών και στην παροχή υπηρεσιών χωρίς τιμολόγια.
- β) Στην εξαγωγή και εισαγωγή εμπορευμάτων, με τη μέθοδο της υποτιμολόγησης και υπερτιμολόγησης αντίστοιχα, ιδιαίτερα μεταξύ συννευών επιχειρήσεων.

Μ Ε Γ Α Λ Η Β Ρ Ε Τ Α Ν Ι Α

Από το 1973, που εφαρμόστηκε ο ΦΠΑ στη χώρα αυτή μέχρι σήμερα, παρατηρήθηκε φοροδιαφυγή:

- α) Στις πωλήσεις μεταχειρισμένων και παλαιών ειδών
- β) Στις πωλήσεις κοσμημάτων και γενικά κατασκευών από χρυσό και πολύτιμους λίθους.
- γ) Στις παροχές υπηρεσιών που παρέχονται από ινστιτούτα ομορφιάς, κομμωτήρια κ.α.
- δ) Στις παροχές υπηρεσιών από κέντρα ψυχαγωγίας, εστιατόρια, ξενοδοχεία κ.λ.π.
- ε) Στον κατασκευαστικό τομέα

Ο Λ Λ Α Ν Δ Ι Α

Μετά από σχετικούς ελέγχους και επισημάνσεις των αρμόδιων φορολογικών υπηρεσιών, παρατηρήθηκε έντονη φοροδιαφυγή:

- α) Στον κατασκευαστικό τομέα
- β) Στις εξαγωγές - εισαγωγές με την έκδοση εικονικών τιμολογίων.
- γ) Στις παροχές υπηρεσιών σε ιδιώτες γενικά
- δ) Στις παροχές υπηρεσιών από ξενοδοχεία, κέντρα ψυχαγωγίας κ.λ.π.

Α Ρ Γ Ε Ν Τ Ι Ν Η

Μετά από ελέγχους που έγιναν από τις φορολογικές αρχές της Αργεντινής, η φοροδιαφυγή βρέθηκε ότι ήταν αυξημένη.

Από δειγματοληψία που έκανε ερευνητική ομάδα τον Αυγουστο του 1978 από τις 446 επιχειρήσεις που εξέτασε προέκυψε ότι οι 274 επιχειρήσεις, δηλαδή ποσοστό 61,4% δεν έκαναν φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ. Αντίθετα, 155 επιχειρήσεις, δηλαδή ποσοστό 34,8% διαπιστώθηκε ότι φοροδιέφευγαν από τον ΦΠΑ. Οι επιχειρήσεις - επαγγέλματα που φοροδιέφευγαν περισσότερο ήταν οι ασφαλιστικές εταιρίες, οι σύμβουλοι επιχειρήσεων, οι δικηγόροι και τα ινστιτούτα ομορφιάς. Αντίθετα, οι αρχιτέκτονες και τα γραφεία τουρισμού παρουσίαζαν τα χαμηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής από το ΦΠΑ.

Κ Ο Λ Ο Μ Β Ι Α

Στην Κολομβία το ποσοστό της φοροδιαφυγής είναι υψηλό. Οι φορολογικές αρχές στην προσπάθεια τους να περιορίσουν τη φοροδιαφυγή στη χώρα τους, μεταξύ των άλλων μέτρων, καθιέρωσαν και το πρωτότυπο σύστημα της προσφοράς λαχείων. Πιο συγκεκριμένα, η διοίκηση πρόσφερε λαχεία στους αγοραστές των προϊόντων, με αντάλλαγμα την παράδοση από μέρους των αγοραστών των τιμολογίων αγοράς. Αυτό σκόπευε στην καθιέρωση ζήτησης τιμολογίων από την πλευρά των αγοραστών των προϊόντων και ακόμη στη δήλωση των υποθέσεων.

Από δειγματοληπτική έρευνα που έγινε τον Αυγουστο του 1978, δηλαδή τρία χρόνια περίπου μετα την εφαρμογή του ΦΠΑ στη χώρα αυτή, από τις 423 επιχειρήσεις του δείγματος, οι 210 από αυτές δεν έκαναν φοροδιαφυγή. Αντίθετα, 182 επιχειρήσεις διαπιστώθηκε ότι φοροδιεύγευαν από τον ΦΠΑ, δηλαδή ποσοστό 43%. Το ποσοστό αυτό είναι σημαντικά υψηλότερο από εκείνο της Αργεντινής. Από τις επιχειρήσεις που ελέγχθηκαν, το υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής εντοπίστηκαν στις επιχειρήσεις: νάιτ κλάμπ και κέντρων ψυχαγωγίας με ποσοστό φοροδιαφυγής 83%, συμβούλων επιχειρήσεων με ποσοστό 79%, πολιτικών μηχανικών με ποσοστό 60% και στις βιοτεχνίες ρούχων με ποσοστό φοροδιαφυγής 43%. Χαμηλά ποσοστά φοροδιαφυγής εντοπίστηκαν: στα εστιατόρια με ποσοστό φοροδιαφυγής 11% και στην εμπορία ηλεκτρικών συσκευών με ποσοστό φοροδιαφυγής 29%.

5.4. Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΦΠΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Με βάση την παράγραφο 2 του άρθρου 51 του Ν. 1642/1986 <<Αδικοήματα φοροδιαφυγής, κατά τις διατάξεις του άρθρου 31 του Ν. 1591/1985, διαπράττει ο υπόχρεος στο φόρο του παρόντος νόμου, που:

α) δεν υποβάλλει τη δήλωσή του και τις προσωρινές δηλώσεις που προβλέπουν, αντίστοιχα, οι διατάξεις της περίπτωσης του άρθρου 29 παράγραφος 1η, ή υποβάλλει ανακριβή δήλωση στις περιπτώσεις αυτές, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του

άρθρου 31 παράγραφος 1α του Ν. 1591/1986.

β) ενεργεί την έκπτωση του φόρου που προβλέπουν οι διατάξεις του άρθρου 23, χωρίς να κατέχει τα προβλεπόμενα από το άρθρο 25 στοιχεία, ή ενεργεί αυτή με βάση στοιχεία που γνωρίζει ότι είναι πλαστά ή εικονικά.

γ) δεν ειδίδει το ειδικό στοιχείο που προβλέπουν οι διατάξεις της παραγράφου 6 του άρθρου 33.

Οι τρόποι με τους οποίους γίνεται η φοροδιαφυγή από τον ΦΠΑ είναι οι ίδιοι περίπου σε όλες τις χώρες, όπου εφαρμοστεί ο φόρος.

Οι τομείς στους οποίους γίνεται φοροδιαφυγή από τον ΦΠΑ, μετά από την εμπειρία των λίγων χρόνων της εφαρμογής του, φαίνεται να είναι οι εξής:

α) Στα διάφορα κέντρα ψυχαγωγίας και διασκέδασης

β) Στον κατασκευαστικό τομέα και στις επισκευές.

γ) Στους ελεύθερους επαγγελματίες και ειδικότερα στους συμβούλους επιχειρήσεων, συμβούλους πληροφορικής, συμβούλους φορολογικών υποθέσεων κ.α. Ακόμη μεγάλη είναι η φοροδιαφυγή στα κουρέια και κομμωτήρια.

δ) Στη διακίνηση αγροτικών προϊόντων, όπως φρούτα, λαχανικά, λουλούδια.

ε) Στις εργασίες φασόν και στις συναρμολογήσεις

στ) Στις μεταφορές γενικά.

ζ) Στα εργαστήρια κατασκευής κοσμημάτων και πολύτιμων λίθων.

η) Στα συνεργεία αυτοκινήτων που ασχολούνται με εργασίες επισκευής, βαψίματα κ.α.

Όπως φαίνεται και στον πιο κάτω πίνακα υπάρχουν μέχρι στιγμής στοιχεία για φοροδιαφυγή από το ΦΠΑ στο εισαγωγικό και εξαγωγικό εμπόριο (επιστροφές του ΦΠΑ από την εξαγωγή προϊόντων στο εξωτερικό).

ΠΙΝΑΚΑΣ.

Συγκριτικός πίνακας που δείχνει τη φοροδιαφυγή από τον ΦΠΑ στα κράτη-μέλη της ΕΟΚ

Κράτη-μέλη	Κατασκευές, Επισκευές κλπ.	Κέντρα ψυχαγωγίας, μπαρ κλπ.	Εργασίες φασόν, συναρμολογήσεις κλπ.	Μεταφορές γενικά	Σύμβουλοι, Κουρεία Κομμωτήρια
1. Βέλγιο	+	-	+	+	++
2. Γαλλία	++	+	+	-	+
3. Δυτική Γερμανία	-	++	+	+	++
4. Δανία	++	+	-	-	+
5. Ισλανδία	-	+	+	-	++
6. Ιταλία	-	+	++	+	+
7. Λουξεμβούργο	-	-	-	-	-
8. Μεγάλη Βρετανία	+	++	-	-	++
9. Ολλανδία	++	+	-	-	++
10. Ελλάδα	++	++	+	+	++

Κράτη-Μέλη	Κοσμήματα, Πολύτιμοι Λίθοι κλπ.	Εργασίες, επισκευές αυτοκινήτων κλπ.	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Φρούτα, Λαχανικά, Λουλούδια
1. Βέλγιο	-	-	-	-	-
2. Γαλλία	+	+	+	+	+
3. Δυτική Γερμανία	-	-	-	-	-
4. Δανία	-	-	-	-	-
5. Ισλανδία	-	-	-	-	-
6. Ιταλία	+	+	+	+	+
7. Λουξεμβούργο	-	-	-	-	-
8. Μεγάλη Βρετανία	+	+	+	+	+
9. Ολλανδία	-	-	-	-	-
10. Ελλάδα	+	+	+	+	+

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

&

ΜΕΤΡΑ ΠΑΤΑΞΗΣ

6.1. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Ολόκληρο το φορολογικό μας σύστημα καταρρέει όταν δεν μπορεί το κράτος να εφαρμόσει αποτελεσματικά και προς κάθε κατεύθυνση τους φορολογικούς Νόμους, για να πατάξει, να περιορίσει στο ελάχιστο δυνατό, τη φοροδιαφυγή.

Η φοροδιαφυγή, όταν είναι εκτεταμένη, αλλοιώνει το οικονομικό σύστημα της φορολογίας και μαζί μ' αυτό την επιδίωξη του Κράτους για την ανακατανομή του εισοδήματος. Επιπλέον καθιστά ανεφάρμοστη τη δημοκρατική αρχή του Συντάγματος για την καθολικότητα του φόρου ως συνεισφοράς κάθε πολίτη στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνατότητες του.

Τα επακόλουθα της φοροδιαφυγής είναι γνωστά. Ο πολίτης φορολογούμενος δυσπιστεί προς το κράτος, αμφιβάλλει και αμφισβητεί για την αποτελεσματικότητα του φόρου ως μέσου φορολογικής και κοινωνικής δικαιοσύνης και ειδικότερα ο ειλικρινής φορολογούμενος δυσανασχετεί για την μη καθολική εφαρμογή του Νόμου.

Το Δημόσιο στερείται τα έσοδα από φόρους που καλύπτουν το σύνολο σχεδόν (92%) των Κρατικών εσόδων, δηλαδή στερείται τα απαραίτητα οικονομικά μέσα για τη λειτουργία και προκοπή του κράτους.

Ετσι καθιστάται προβληματική η αντιμετώπιση των στοιχειωδών τακτικών κρατικών δαπανών και η εξεύρεση των απαραίτητων οικονομικών μέσων για την εκτέλεση των προγραμμάτων επενδύσεων και των έργων υποδομής κ.λ.π. του κράτους που προβλέπουν να καταστήσουν την χώρα ελεύθερη και ανεξάρτητη οικονομική και πολιτική οντότητα στα πλαίσια του Δημοκρατικού πολιτεύματος και επιπλέον, σε διεθνείς επίπεδο, αξιόπιστη σαν πολιτεία μέσα στην Παγκόσμια Κοινωνία.

6.2. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Για να γίνουν οι Έλληνες φορολογούμενοι στο σύνολό τους ειλικρινείς και για να αντιμετωπίσει το Κράτος στη χώρα μας σωστά το θέμα της φοροδιαφυγής, περιορίζοντας την δηλαδή στα ελάχιστα κατα το δυνατόν όρια, είναι ανάγκη να εφαρμόσει τα κατάλληλα γι' αυτό το σκοπό μέτρα, γενικά και ειδικά, και επί πλέον να δανειστεί την πείρα των άλλων οικονομικά αναπτυγμένων χωρών, στο ίδιο θέμα.

Κατ' αρχήν ν' αλλάξει το Κράτος τις δομές της φορολογίας στη χώρα μας, για να βελτιώσει και να μεταβάλλει τους

τρόπους που χρησιμοποιεί σήμερα στην επιβολή των φόρων.

Να αλλάξει τον τρόπο οργάνωσης των φοροτεχνικών Υπηρεσιών σχηματίζοντας π.χ, ενιαίες Εφορίες, αντί των πολλών που λειτουργούν σήμερα, στις μεγάλες πόλεις, με οργάνωση μηχανογραφική, με περιορισμό των γραφειοκρατιών διαδικασιών στη δήλωση, στον έλεγχο των φορολογικών υποθέσεων, στην οριστικοποίηση, επικαθάριση και στην είσπραξη των φόρων.

Ως λύση λογική είναι η σταδιακή ενοποίηση των Εφοριών που λειτουργούν σήμερα, τη δημιουργία τριών Εφοριών σε κάθε μια από τις μεγάλες πόλεις, ειδικότερα της Αθήνας, Πειραιά και Θεσ/νίκης και συγκεκριμένα:

Η πρώτη από τις τρεις Εφορίες για τους φορολογούμενους που δεν τηρούν πλήρη λογιστικά βιβλία, η δεύτερη για τους φορολογούμενους, φυσικά και Νομικά πρόσωπα, που κλείνουν κάθε χρόνο ισολογισμό, και που θα παρακολουθεί παράλληλα τους έμμεσους φόρους που σχετίζονται με την δραστηριότητα των φορολογουμένων, και η τρίτη Εφορία για τους υπόλοιπους έμμεσους φόρους.

Για την είσπραξη των φόρων είναι απαραίτητο να προσφεύγουν οι υπόχρεοι φορολογούμενοι στις Τράπεζες κάνοντας χρήση του δοκιμασμένου τραπεζικού συστήματος και στα αντίστοιχα τρία Δημόσια Ταμεία εισπράξεων που θα δημιουργηθούν, στις μεγάλες αυτές πόλεις.

Απαραίτητο συμπλήρωμα στα μέτρα αυτά είναι ο διαχωρισμός των φορολογικών υποθέσεων, σε μεγάλες και μικρομεσαίες γενικά, όπως αντίστοιχα σε μεγάλους και

μικρομεσαίους φορολογούμενους και επιχειρήσεις ειδικότερα, στη φορολογία εισοδήματος.

Ο διαχωρισμός αυτός να γίνει πάγια στο μέλλον και με νομοθετική ρύθμιση να καθιερωθεί η επιλογή της μεγάλης σημασίας υποθέσεων και των φοροφυγάδων ως κύρια απασχόληση των φοροτεχνικών Υπηρεσιών. Η αποδέσμευση των Υπηρεσιών φορολογίας - δηλαδή των Οικον. Εφοριών - από μεγάλη πληθώρα μικρομεσαίων ή ασήμαντων φορολογικών υποθέσεων γενικά, ή και των καθιερωμένων ειδικών φορολογουμένων με αποφυγή ακόμης και του ελέγχου των, αποτελεί ένα απαραίτητο πρώτο βήμα για να εξοικονομηθεί ο κατάλληλος χρόνος ελέγχου: α) των μεγάλων υποθέσεων και β) των φοροφυγάδων

Είναι χαμένος ο χρόνος που αναλύονται σε άσκοπες διαδικασίες γραφειοκρατικές που είναι οι ίδιες για μεγάλους και μικρούς φορολογούμενους, όπως και για μεγάλες και μικρές φορολογικές υποθέσεις.

Η εικαθάριση επίσης όπου ανευρίσκονται συσσωρευμένα τεράστια ποσά διαφευγόντων φόρων, είναι επιβεβλημένη. Ετσι θα προχωρήσει το κράτος με σταθερά βήματα στην αναδιοργάνωση της φορολογίας στο μέλλον, εικαθαρίζοντας τις οφειλές εφεξής, μέσα στο λογικό όριο ενός ή δύο ετών, με τον προσδιορισμό μετά από έλεγχο της φορολογητέας ύλης και του φόρου, αντί των δέκα χρόνων που απαιτούνται σήμερα.

Είναι αναγκαία η παγιοποίηση, κατα το δυνατόν, των φορολογικών διατάξεων με προσαρμογή κατα περιόδους, των συντελεστών του φόρου, αναλογικών και της προαυτευτικής κλίμακας σε όλες τις φορολογίες, αντί της σημερινής ρευστότητας των διατάξεων αυτών που αλλοιώνουν τις επιδιώξεις του Νομοθέτη, αλλά και του Κράτους στην άσκηση της φορολογικής πολιτικής του.

Επίσης πάγιες να γίνουν στο μέλλον οι διατάξεις ειδικής φορολογικής μεταχείρισης των νέων παραγωγικών επενδύσεων γενικά, με διάκριση, σε περιφέρειες επενδύσεων και χωρίς χρονικά όρια, αντί των συνεχών μεταβολών που υφίστανται οι διατάξεις των φορολ. κινήτρων με χρονικούς περιορισμούς χωρίς κανένα ιδιαίτερο πρακτικό αποτέλεσμα αφού η οικονομία βρίσκεται σε συνεχή ανάπτυξη.

Επιδίωξη του κράτους είναι η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης του πληθυσμού και του επιχειρηματία, η επένδυση κεφαλαίων σε νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Γι' αυτό και τα φορολογικά κίνητρα πρέπει να είναι συνεχή και οι σχετικές Νομοθετικές διατάξεις, πάγιες και γνωστές εκ των προτέρων.

Παράλληλα με τα αυστηρά μέτρα (κυρώσεις, πρόστιμα, πρόσθετοι φόροι), για τη συμμόρφωση των φορολογουμένων προς τις υποχρεώσεις τους, που θα θεσπιστούν, το Κράτος να φροντίσει να ανεβάσει το Οικ. επίπεδο της χώρας και των πολιτών του, οπότε οι φόροι να προέρχονται κατα κύριο λόγο από την άμεση φορολογία στην οποία να επιβάλλει δικαιότερους συντελεστές φόρου.

Η συχνή προσφυγή στην έμμεση φορολογία ως μέσο κάλυψης των Κρατικών αναγκών είναι ανάγκη να σταματήσει.

Με την έμμεση φορολογία ο πληθωρισμός δυναμώνει με συνέπεια να μειώνεται η αγοραστική δύναμη του χρήματος και να αποδυναμώνεται το εισόδημα των μισθοσυντήρητων και των λοιπών τάξεων με χαμηλό εισόδημα που συνήθως εμφανίζονται να έχουν μεγάλη συμμετοχή στη φορολογία.

Η συνεχής επέκταση των έμμεσων φόρων, αποδυναμώνει επίσης και την ίδια την οικονομία και της στερεί τις προϋποθέσεις της ανταγωνιστικότητας που είναι απαραίτητες για την ομαλή λειτουργία της με το να επιβαρύνει υπερβολικά το κόστος παραγωγής και τις τιμές διάθεσης προϊόντων και υπηρεσιών.

Με την επέκταση του φόρου εισοδήματος και στις τάξεις που σήμερα διαφεύγουν, μερικά ή ολοκληρωτικά σε πολλές περιπτώσεις, το κράτος θα επιτύχει τη δίκαιη κατανομή του εισοδήματος και παράλληλα τη δίκαιη, επίσης, κατανομή των φορολογικών βαρών μεταξύ των πολιτών. Η έμμεση φορολογία που είναι περισσότερο διαδεδομένη σήμερα, βαρύνει όλους τους πολίτες - φορολογούμενους ανεξαιρέτα, χωρίς καμία διάκριση στις οικονομικές δυνατότητές τους.

Προπάντος όμως, με τα μέτρα που θα λάβει το Κράτος, να κατανοήσει ο φορολογούμενος, ότι οι φόροι που πληρώνει πάνε σε καλό τόπο. Οτι το κράτος, δηλαδή τους χρησιμοποιεί πραγματικά για την προκοπή της χώρας και του κοινωνικού συνόλου. Οτι συνεπώς ο πολίτης έχει υποχρέωση μαζί και χρέος να είναι ειλικρινής στις φορολογικές τους υποχρεώσεις, που επιβάλλονται με ένα δίκαιο φορολογικό

σύστημα, ότι ο προσορισμός του φόρου είναι υψηλός, να βοηθήσει δηλαδή στη δημιουργία ενός σύγχρονου Δημοκρατικού Κράτους, όπου όλοι οι πολίτες απολαμβάνουν τα αγαθά του πολιτισμού είτε ατύχησαν στη ζωή, είτε πτωχοί είναι, είτε πλούσιοι, έχοντας ίσες ευκαιρίες προστασίας και εξέλιξης.

Να καταστήσει τους πολίτες ευσυνείδητους φορολογούμενους, που έχουν υποχρεώσεις αλλά και δικαιώματα απέναντι στο κράτος. Να θεωρεί δηλαδή ο πολίτης την ιδιότητα του φορολογουμένου ως δικαίωμά του, να απαιτεί τη νόμιμη εξυπηρέτηση του από το Κράτος, όπως ο Αμερικανός πολίτης, όταν ζητά τη συνδρομή μιας Δημόσιας Υπηρεσίας, επικαλείται πρωταρχικά την ιδιότητά του ως φορολογουμένου πολίτη και μετά υποβάλλει το οποιοδήποτε αίτημά του.

Οι σπουδαιότεροι παράγοντες για τον περιορισμό στο ελάχιστο της φοροδιαφυγής, αφού εκ των πραγμάτων είναι ανέφικτη η εξάλειψή της, είναι: το Κράτος από τη μια μεριά και ο φορολογούμενος πολίτης από την άλλη.

Χωρίς τη συνδρομή και των δύο αυτών παραγόντων, χωρίς την αναγκαία πληροφόρηση του πολίτη για το μέγεθος της σπουδαιότητας του φόρου και την αμοιβαία, μεταξύ Κράτους και πολίτη εμπιστοσύνη, κάθε προσπάθεια περιορισμού της φοροδιαφυγής είναι μάταιη. Δεν διαβλέπω άλλο τρόπο και άλλα μέτρα προσφορότερα από τα παραπάνω για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής, παρά με το πλησίασμα του Κράτους προς τον πολίτη, την αμοιβαία κατανόηση των προβλημάτων τους και την αυτοδέσμευση τους σε ορισμένες αρχές. Αλλιώς

θα πρέπει ο κάθε Έλληνας φορολογούμενος να έχει πλάι του το φορολογικό αστυνόμο του για να τον ελέγχει συνεχώς πράγμα αδύνατο βέβαια.

Δηλαδή είναι ανάγκη να γίνει κατανοητό, ότι χωρίς τη συνεργασία με τον πολίτη φορολογούμενο, που βαρύνεται με τα δημόσια βάρη, δεν μπορεί το κράτος να ολοκληρώσει τα μέτρα κατά της φοροδιαφυγής. Αυτές οι προϋποθέσεις συμπληρώνονται με την απαραίτητη ειλικρίνεια του φορολογουμένου, που δεν πρέπει να παραγνωρίζεται αλλά ούτε και να αμφισβητείται. Στη συνέχεια η ικανότητα του κράτους να συλλαμβάνει τις περιπτώσεις της φοροδιαφυγής με καλά οργανωμένες και λειτουργούσες Υπηρεσίες.

Αποτελεί εθνικό έγκλημα η φοροδιαφυγή.

Γι' αυτό πρέπει να επιστρατεύσουν κράτος και κοινωνία μαζί, όλα τα μέσα - Επιστήμη και Πρακτική - . Μαζί μ' αυτά να καθιερώσει σαν πρωταρχικό καθήκον του, το κράτος, να δώσει στο κοινωνικό σύνολο, χωρίς εξαίρεση, όλα όσα του οφείλει, όταν ζητά από τον πολίτη να κάνει το χρέος του και όταν του θυμίζει τις υποχρεώσεις τους προς την πολιτεία.

Όταν καταφέρει η πολιτεία, τους ισχύοντες φορολογικούς νόμους να εφαρμόζουν όλοι ανεξαιρέτα και οι προβλεπόμενες κυρώσεις να επιβάλλονται προς κάθε κατεύθυνση, τότε το Κράτος κάνει ένα πρώτο, σωστό, σταθερό βήμα κατά της φοροδιαφυγής.

Υπάρχουν φορολογικοί παράδεισοι στον κόσμο.

Συνήθως είναι μικρές χώρες, ημιανεξάρτητες, που με τις φορολογικές γενικά διευκολύνσεις ή και την ανυπαρξία φορολογίας που παρέχουν προσελκύουν το ενδιαφέρον πολλών ξένων επιχειρήσεων, ακόμη.

Εκεί ο πολίτης ή δεν πληρώνει φόρους ή ελάχιστα ή και ανεπαίσθητα βαρύνεται μ'αυτούς.

Είναι όμως ουτοπία να πιστεύει κανείς στην αποτελεσματικότητα αυτών των εξαιρετικών περιπτώσεων χωρών, που σαν χάρτινοι πύργοι καταβροχθίζονται από άλλες διαλύονται, χάνουν εύκολα την ανεξαρτησία τους, δεν έχουν καμιά οντότητα έστω και αν το οικονομικό επίπεδο τους είναι υψηλό.

Ο φόρος, έστω και αν χαρακτηριστεί αναγκαίο καιό, είναι μια υποχρέωση που κρατά τον πολίτη άγρυπνο φρουρό της χώρας, στην οποία ανήκει και της δικής του ατομικής ελευθερίας συνάμα. Με την πληρωμή του φόρου συμμετέχει αυτοδίκαια στα κοινά. Είναι αυτή, μια από τις πιο σοβαρές λειτουργίες του φόρου και επί πλέον είναι χρέος που εκπληρώνει ο πολίτης της, όχι βέβαια οικειοθελώς γιατί, δεν είναι εθελοντική η φορολογία, αλλά σύμφωνη με τη συνταγματική επιταγή της συμμετοχής του στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις του.

Μέσα στις δύο τελευταίες δεκαετίες, παρά τις πολιτικο-οικονομικές αδυναμίες μας, τέθηκαν οι βάσεις για μια νέα αντιμετώπιση του θέματος με καινούργια και σωστά κριτήρια, που παίρνουν τελευταία μια συγκεκριμένη μορφή με τη συστηματική και μεθοδευμένη καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

Χρειάζεται όμως πολλή προσοχή σε κάθε νέο μέτρο, ώστε να αποφεύγεται η υπερβολή.

Είναι λάθος να πιστεύουμε, ότι υπάρχει μια συνεχής πάλη και αντίθεση μεταξύ πολιτών και κράτους. Όταν το κράτος έχει πολίτευμα δημοκρατικό, που λειτουργεί σωστά, τότε ταυτίζεται με τους πολίτες φορολογούμενους, το λαό δηλαδή, που συμβαδίζουν παράλληλα στον ίδιο δρόμο διακριτικά αλλά σταθερά, ο καθένας στο δικό τους προσανατολισμό, χωρίς ακρότητες.

Σήμερα θεωρεί κατόρθωμα το να φοροδιαφεύγει ο πολίτης. Ίσως αισθάνεται υπέρμετρο βάρος. Όταν όμως όλοι ανεξαιρέτα το επωμίζονται ανάλογα με τις οικο. δυνατότητές τους, δεν διαμαρτύρονται για αδικία. Ο συγκερασμός οικο. προόδου και ανάπτυξης με τη δίκαιη φορολογία πρέπει να είναι τέλειος, κατά το δυνατό.

Η παντελής έλλειψη σπατάλης στο Δημόσιο τομέα, δηλαδή στις κρατικές δαπάνες, γενικά του Δημοσίου και των Κρατικών επιχειρήσεων και οργανισμών, η κατάργηση της αργομισθίας και πολυμισθίας, μαζί με την αναδιοργάνωση της κρατικής μηχανής στο σύνολό της, είναι συνυφασμένα με τον περιορισμό της φοροδιαφυγής.

Και τέλος η συνέπεια του Κράτους ως εγγύηση παροχής ίσως ευκαιριών σε όλους, η προστασία του πολίτη, η ανάπτυξη της οικονομίας και η βελτίωση των όρων διαβίωσης, συγκαταλέγονται στις απαραίτητες προϋποθέσεις για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής. Δεν είναι ακριβές ότι ο

Ελληνας είναι από τους πιο μεγάλους φοροδιαφυγάδες στον κόσμο. Από στοιχεία προκύπτει ότι είναι από τους πιο βαρυσμένους πολίτες της Δ. Ευρώπης, με το μεγαλύτερο δηλαδή φορολογικό βάρος απ' όλους, αφού ελάχιστο εισόδημα του απομένει μετά τη φορολόγησή του. Απλώς το φορολογικό άτος μετατίθεται στους ώμους της μεσαίας αστικής τάξης και πρέπει να κατανεμηθή δικαιότερα και με τους ανάλογους όρους οικονομικών δυνατοτήτων και στις άλλες τάξεις, δηλαδή σε όλους. Ο φόρος δεν είναι ανταποδοτικός στον κάθε πολίτη - φορολογούμενο που τον πληρώνει. Είναι όμως ανταποδοτικός υπ' αυτή την έννοια, στο κοινωνικό σύνολο, σε εθνικό επίπεδο.

Πείθεται ο πολίτης όταν όλα λειτουργούν σωστά, να πληρώσει τους φόρους που του ορίζει η πολιτεία σύμφωνα με τους δίκαιους Νόμους της.

Τελος, με τον νόμο 1591/1986 - ΦΕΚ 50 Τ.Α. 24-4-1986 - ποινικοποιήθηκαν οι φορολογικές παραβάσεις. Δηλαδή πέρα από τα χρηματικά πρόστιμα και κυρώσεις, επιβάλλονται, υπό τις προϋποθέσεις του Νόμου αυτού, και ποινές φυλάκισης στους παραβάτες των φορολογικών Νόμων. Είναι η δεύτερη φορά μέσα στην τελευταία 20ετία που θεσπίζονται διατάξεις επιβολής ποινών φυλάκισης για φορολογικές παραβάσεις σε ευρεία κλίμακα. Την πρώτη φορά θεσπίστηκαν μεν, αλλά τελικά δεν εφαρμόστηκαν. Αυτή τη φορά τα αποτελέσματα της πρώτης εφαρμογής του νέου Νόμου θα δείξουν μόνα τους την σκοπιμότητα, την ορθότητα και την έκταση του μέτρου.

Υπάρχει πάντοτε μια διαφορά - απόσταση, μεταξύ προθέσεως του Νομοθέτη και αποτελέσματος εφαρμογής του Νόμου. Σαν πρώτο συμπέρασμα όμως θα μπορούσαμε να πούμε ότι όσο πιέζεται ο πολίτης και όσο ασφυκτικά αστυνομεύεται η οικονομική του ζωή και δραστηριότητα, τόσο αντιδρά και δυσκολεύει το έργο του Κράτους σ' αυτό τον τομέα.

Κάποτε πρέπει να πειστεί το Κράτος ότι οι πολιτικοί αγώνες τού χθες για Δημοκρατία με σύνθημα το 114 άρθρο του τότε Συντάγματος, που πέτυχαν, μπορεί και σήμερα να αποφέρουν καλύτερα αποτελέσματα με το ίδιο σύνθημα από μέρους των φορολογούμενων, για δικαιότερη φορολογία. Ο πολίτης - φορολογούμενος μπορεί να γίνει ειλικρινής όταν του φερόμαστε δίκαια και με μέτρο, χωρίς ακρότητες.

6.2.1. ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Κάθε φορά που η φορολογική αρχή διαπιστώνει φορολογικές παραβάσεις, από τις οποίες βάσει ειδικής έκθεσης ελέγχου, προκύπτει διαφορά φορολογητέας ύλης πάνω από τριακόσια εκατομμύρια (300.000.000) δραχμές ή δεν έχει αποδοθεί στο Δημόσιο ποσό πάνω από πενήντα εκατομμύρια (50.000.000) δραχμές από παρακρατούμενους φόρους, τέλη και εισφορές απαγορεύεται στις αρμόδιες δημόσιες οικονομικές υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ.) να παραλαμβάνουν δηλώσεις ή να χορηγούν βεβαιώσεις ή πιστοποιητικά που

απαιτούνται κατά τις κείμενες διατάξεις που ζητούνται από τον παραβάτη, για την κατάρτιση συμβολαιογραφικών πράξεων μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων. Στην περίπτωση αυτή αναστέλλεται έναντι του Δημοσίου και το απόρροητο των καταθέσεων ή λογαριασμών ή του περιεχομένου θυρίδων του φορολογούμενου σε τράπεζες ή άλλα πιστωτικά ιδρύματα και δεσμεύεται το πενήντα τοις εκατό (50%) των καταθέσεων ή του περιεχομένου των θυρίδων.

Τα παραπάνω ποσά δύναται να αυξομειώνονται με αποφάσεις του υπουργού Οικονομικών που εκδίδονται το βραδύτερο μέχρι τις 15 Φεβρουαρίου εκάστου έτους.

Αντίγραφο της πιο πάνω ειδικής έκθεσης ελέγχου υποβάλλεται, από την αρχή που την εξέδωσε, στη Διευθυνση Ελέγχων του Υπουργείου Οικονομικών και η οποία υποχρεούται να ενημερώσει με οποιοδήποτε τρόπο όλες τις ΔΟΥ, τις τράπεζες και λοιπά πιστωτικά ιδρύματα. Οι ανωτέρω υπηρεσίες και φορείς από της ενημερώσεώς τους υποχρεούνται να εφαρμόζουν αμέσως τις απαγορεύσεις και δεσμεύσεις της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, χωρίς καμία άλλη διαδικασία ή διατύπωση.

Η ενέργεια αυτή της Διεύθυνσης Ελέγχων κοινοποιείται και στον φορολογούμενο, στη γνωστή κατοικία του ή στην έδρα της επιχείρησής του, ο οποίος μπορεί εντός του μηνός από της ειδοποίησής του να ζητήσει με αίτησή του στον υπουργό Οικονομικών, την άρση των απαγορευτικών μέτρων. Τα

μέτρα μπορούν να αρθούν εν μέρει ή στο σύνολό τους με απόφαση του υπουργού Οικονομικών, μετά από σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής του άρθρου 48 παράγραφος 2 του παρόντος νόμου.

Η αρμόδια φορολογική αρχή υποχρεούται να ενεργήσει τον κατά νόμον έλεγχο και να περατώσει αυτόν, με έκδοση των σχετικών φύλλων ελέγχου ή άλλων φορολογικών πράξεων, εντός έξι (6) μηνών από την έκδοση της πιο πάνω ειδικής έκθεσης ελέγχου. Εάν μέσα στην προθεσμία αυτή δεν έχουν εκδοθεί τα φύλλα ελέγχου ή οι πράξεις, αίρονται αυτοδικαίως οι συνέπειες και απαγορεύσεις που καθορίζονται με το άρθρο 44 του νόμου 2065/1992.

Οι διατάξεις του άρθρου 44 ισχύουν από 1ης Ιανουαρίου 1991.

6.2.2. ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΥΡΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΠΑΡΑΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΦΟΡΩΝ

Οποιος δεν υποβάλλει ή υποβάλλει εκπρόθεσμη δήλωση, μετά την παρέλευση τριών μηνών από τη λήξη της νόμιμης προθεσμίας ή υποβάλει ανακριβή δήλωση, με βάση τα δεδομένα των υπ'αυτού τηρούμενων βιβλίων και στοιχείων, που προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις για την απόδοση στο Δημόσιο του φόρου προστιθέμενης αξίας ή άλλων φόρων, τελών και εισφορών, που παρακρατούνται ή εισπράττονται για

να αποδοθούν στο Δημόσιο τιμωρείται, εάν μεν ενήργησε με δόλο, με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους, εάν δεν ενήργησε στο αμέλεια, με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών.

Δεν διώκεται ο υπόχρεος, εφόσον το ποσό των φόρων, τελών και εισφορών που είχε υποχρέωση κάθε φορά να δηλώσει και να αποδώσει στο Δημόσιο, είναι κατώτερο των τριακοσίων χιλιάδων (300.000) δραχμών ή σε περίπτωση ανακριβούς δήλωσης, εφόσον τοις εκατό (20%) του οφειλόμενου ποσού και όχι ανώτερο των τριακοσίων χιλιάδων (300.000) δραχμών.

Υπόχρεοι για την απόδοση των φόρων των παραγράφων 1 και 2 του παρόντος άρθρου στην περίπτωση των νομικών προσώπων είναι:

- α) Οι εκπρόσωποι του νομικού προσώπου, καθώς και όλα τα κατά τις ισχύουσες εκάστοτε διατάξεις, δυνάμει να προσωποκρατηθούν για χρέη του νομικού προσώπου προς το Δημόσιο πρόσωπα.
- β) Επί αλλοδαπών πάσης μορφής επιχειρήσεων, οι ορισθέντες ως εκπρόσωποί τους στην Ελλάδα.

Ως αυτουργοί του αδικήματος, που προβλέπεται από την παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, διώκονται και τιμωρούνται:

- α) ο κατ' εξουσιοδότηση ή πληρεξουσιότητα υπογράψας την προς τη Δ.Ο.Υ. δήλωση ή έχων υποχρέωση να ενεργήσει προς

δήλωση ή απόδοση των οικείων χρηματικών ποσών, χωρίς να εκλείπει η ευθύνη και των λοιπών κατά το άρθρο αυτό αυτουργών ή συμμετόχων,

β) ο Επίτοπος, ο κηδεμών και ο διοικητής αλλοτριών, κατά τις οικείες διατάξεις του αστικού δικαίου, για τις πράξεις ή παραλείψεις αυτών κατά την εκτέλεση του λειτουργήματός τους ή ως εκ της ιδιότητάς τους αυτής,

γ) ο λογιστής της επιχείρησης συνέταξε ανακριβή δήλωση, ή παρέλειψε να συντάξει ή συνέταξε και δεν την παρέδωσε στον υπόχρεο επιτηδευματία για την καταβολή των παρακρατούμενων φόρων.

Οι περί συμμετοχής στο αδίκημα διατάξεις του Ποινικού Κώδικα έχουν εφαρμογή και στο αδίκημα του άρθρου 45:

Μετατροπή ή αναστολή της επιβαλλόμενης ποινής για τα αδικήματα της παραγράφου 1 του άρθρου 45 δεν επιτρέπεται η δε άσκηση της εφέσεως δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα.

Ο προϊστάμενος της αρμόδιας φορολογικής αρχής, όταν διαπιστώσει με οποιονδήποτε τρόπο τη διάπραξη της παράβασης, που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 45, υποχρεούται να υποβάλει αμέσως σχετική μηνυτήρια αναφορά στον αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικιών υποπόπτων άλλως σε βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα και, αν η παράλειψη ενέργειας οφείλεται σε πρόθεση, τιμωρείται με την ποινή του άρθρου 259 Π.Κ.

Τα εγκλήματα του άρθρου 45 υπάγονται στην αρμοδιότητα του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου στην περιφέρεια του οποίου έχει την έδρα της η αρμόδια Δ.Ο.Υ.

Για την δίωξη του αδικήματος του άρθρου αυτού δεν απαιτείται οριστικοποίηση της πράξης της φορολογούσης αρχής ή υπηρεσίας, η οποία καταλογίζει την οικεία φορολογική παράβαση, ούτε περαίωση της τυχόν κυρίας ή συναφούς φορολογικής ή άλλης δίικης, αλλά αρκεί η έκδοση της πράξης καταλογισμού του παρακρατούμενου φόρου. Τυπικές πλημμέλειες της πιο πάνω πράξης δεν ασκούν επιρροή στην ποινική υπόθεση. Η άσκηση πρωτοδικείου δεν αναστέλλει την εκδίκαση της ποινικής υπόθεσης.

Η διοικητική επίλυση της διαφοράς, σύμφωνα με τις σχετικές φορολογικές διατάξεις δεν ασκεί επίδραση στην ποινική υπόθεση του άρθρου 45.

Σε περίπτωση επίτευξης διοικητικής επίλυσης της διαφοράς, αν ο υπόχρεος καταβάλλει εφάπαξ το σύνολο των οφειλόμενων ποσών μέχρι την ημερομηνία εκδίκασης της υπόθεσης, η καταγιγνωσκόμενη ποινή μπορεί να μετατραπεί σε χρήμα.

Η παραγραφή των αδικημάτων του άρθρου 45 αρχίζει από το τέλος του έτους, κατα το οποίο τελέστηκαν.

Επί επιχειρήσεων που λειτουργούν για πρώτη φορά, η εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου αρχίζει έξι (6) μήνες από τη χρονολογία υποβολής από την επιχείρηση αυτή προς την αρμόδια Δ.Ο.Υ. της δήλωσης ενάρξεως ασκήσεως επιτηδεύματος.

Η καταδίκη για το αδίκημα της παραγράφου 1 του άρθρου 45 επιφέρει αυτοδικαίως κατά του καταδικασθέντος φυσικού προσώπου και του υπόχρεου νομικού προσώπου:

- α) την απώλεια του δικαιώματος συμμετοχής σε δημοπρασίες του Δημοσίου, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, των κοινωφελών ιδρυμάτων και οργανισμών κοινής οφελείας, για χρονικό διάστημα ενός έτους,
- β) την απώλεια του δικαιώματος λήψης πιστοποιητικού φορολογικής ενημερότητας για χρονικό διάστημα ενός έτους,
- γ) την απαγόρευση για περίοδο τριών (3) ετών της σύναψης συμβάσεων με το κράτος ή άλλους δημόσιους οργανισμούς ή φορείς,
- δ) την απώλεια του δικαιώματος για περίοδο τριών (3) ετών λήψης δανείων με την εγγύηση του Δημοσίου ή δημοσίων επιχειρηγήσεων ή κρατικών πιστώσεων.

Απόσπασμα της απόφασης του δικαστηρίου παραδίδεται εντός πεντε ημερών από της εκδόσεώς της, από τον γραμματέα της έδρας του δικαστηρίου στην αρμόδιο Δ.Ο.Υ., η οποία επιμελείται αμέσως για την κοινοποίηση της στις αρμόδιες αρχές προς εφαρμογή των ανωτέρω κυρώσεων της προηγούμενης παραγράφου.

6.2.3. ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΤΗΔΕΥΜΑΤΙΩΝ

Με απόφαση του υπουργού Οικονομικών δύναται να διατάσ-

σεται μεχρι ένα μήνα η παύση λειτουργίας καταστήματος, γραφείου, εργοστασίου ή εργαστηρίου επιτηδευματιών, σε βάρος των οποίων διαπιστώνεται μία από τις παρακάτω φορολογικές παραβάσεις:

- α) έκδοση πλαστών ή εικονικών τιμολογίων
- β) τήρηση ανεπίσημων βιβλίων και στοιχείων
- γ) μη έκδοση του φορολογικού στοιχείου, για την πώληση ή διακίνηση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών,
- δ) η χωρίς άδεια της αρμόδιας φορολογικής αρχής άσκηση επαγγέλματος, η άσκηση επαγγέλματος με διεύθυνση που δε δηλώθηκε ή σε διαφορετική από αυτή που δηλώθηκε.

Η ανωτέρω απόφαση του υπουργού Οικονομικών εκδίδεται ύστερα από σύμφωνη γνώμη επιτροπής που αποτελείται από:

- (α) έναν πρόεδρο εφετών διοικητικών δικαστηρίων, ως πρόεδρο
- (β) έναν εφέτη διοικητικών δικαστηρίων
- (γ) το Γενικό Διευθυντή Φορολογίας και Δημόσιας Περιουσίας του υπουργείου Οικονομικών,
- (δ) το Γενικό Διευθυντή Επιθεώρησης και Ελέγχων του υπουργείου Οικονομικών,
- (ε) έναν οριωτό ελεγκτή που ορίζεται από τον υπουργό Οικονομικών

Τα υπό στοιχεία α' και β' μέλη διορίζονται με τους αναπληρωτές τους, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις. Στην

επιτροπή μετέχει ως εισηγητής, χωρίς δικαίωμα ψήφου, ο διευθυντής της Διευθύνσεως Βιβλίων και Στοιχείων του υπουργού Οικονομικών. Χρέη γραμματέα εκτελεί υπάλληλος της Διεύθυνσης Βιβλίων και Στοιχείων του υπουργείου Οικονομικών. Η επιτροπή συνεδριάζει εφόσον μετέχει ο πρόεδρος ή ο αναπληρωτής του και τουλάχιστον δύο μέλη. Η γνωμοδότηση της επιτροπής αυτής εκδίδεται μετά προηγούμενη κλήση, από τη Διεύθυνση Ελέγχων του υπουργείου Οικονομικών, του παραβάτη προς διατύπωση των απόψεών του επί των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν σε βάρος του. Η κλήση επιδίδεται από επιμελητή οποιασδήποτε υπηρεσίας του υπουργείου Οικονομικών.

Όταν ο παραβάτης είναι επιτηδευματίας, η απόφαση του υπουργού Οικονομικών αποστέλλεται στην αρμόδια αστυνομική αρχή, η οποία υποχρεούται μέσα σε πέντε (5) ημέρες να την εκτελέσει και να αναφέρει σχετικά στη Διεύθυνση Ελέγχων του υπουργείου Οικονομικών.

Η απόφαση αυτή κοινοποιείται στην αρμόδια φορολογική αρχή και στο φορολογούμενο. Ειδικά μέσα κατά της απόφασης αυτής δεν αναστέλλουν την εκτέλεσή της.

Η φορολογική αρχή που θα διαπιστώσει την παράβαση υποχρεούται, μέσα σε δέκα ημέρες, να υποβάλλει στη Διεύθυνση Ελέγχων του υπουργείου Οικονομικών εμπειριστατωμένη έκθεση ελέγχου. Οι αποφάσεις του υπουργού Οικονομικών εκδίδονται χωρίς να απαιτείται οριστικοποίηση της φορολογικής εγγραφής.

Η ανωτέρω διοικητική κύρωση επιβάλλεται ανεξάρτητα από

τις άλλες κυρώσεις που προβλέπονται από τις κείμενες διατάξεις.

Ο τρόπος και η διαδικασία, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού καθορίζονται με κοινές αποφάσεις των υπουργών Οικονομικών και Δημόσιας Τάξης.

Η αναστολή της άσκησης του επαγγέλματος ή της λειτουργίας του καταστήματος δεν ασκεί ουδεμία επίδραση στις ενοχικές σχέσεις του επιτηδευματία μετα των μετ αυτού, με σύμβαση παροχής εξαρτημένης εργασίας, συνδεδεμένων μισθωτών, που διέπονται από τις κείμενες διατάξεις.

6.2.4. ΠΡΟΣΥΠΟΓΡΑΦΗ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΦΟΡΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΦΟΡΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΟΓΙΣΤΗ

Οι δηλώσεις φόρου εισοδήματος και απόδοσης παρακρατούμενων φόρων οποιουδήποτε επιτηδευματία φυσικού ή νομικού προσώπου, υπογράφονται υποχρεωτικά και από τον προϊστάμενο του λογιστηρίου ή από τον υπεύθυνο λογιστή που τηρεί τα βιβλία αυτού ή αν δεν απασχολείται λογιστής, από το πρόσωπο που συμπράττει στη σύνταξη των δηλώσεων, οι οποίοι βεβαιώνουν ότι τα στοιχεία που αναγράφονται στη δήλωση συμφωνούν με τα δεδομένα των βιβλίων και ότι το εισόδημα, που δηλώνεται, έχει προσδιοριστεί σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Κάτω από την υπογραφή του προσώπου που υπογράφει τις

δηλώσεις, σύμφωνα με όσα ορίζονται στην προηγούμενη παράγραφο, αναφέρεται το ονοματεπώνυμο, η διεύθυνση αυτού και ο αριθμός της ταυτότητάς του.

Ο προϊστάμενος του λογιστηρίου του επιτηδευματία ή άλλο πρόσωπο που υπογράφει την παραπάνω δήλωση, έχει όλες τις ευθύνες, που προβλέπονται από το ν. 1599/1986. Η παράλειψη της υπογραφής του λογιστή πρέπει να αιτιολογείται από το φορολογούμενο με δήλωση του ν. 1599/1986.

Στην περίπτωση που η επιχείρηση απασχολεί λογιστή και η δήλωση φόρου εισοδήματος δεν υπογράφεται από αυτόν, οι αποδοχές αυτού δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης και επιβάλλεται πρόστιμο σε βάρος του λογιστή μέχρι το ένα τέταρτο (1/4) των ετήσιων αποδοχών του.

6.2.5. ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΙΔΙΚΡΙΝΕΙΑΣ

Στην περίπτωση που καταγγεληθεί από επιτηδευματία ή άλλο φορολογούμενο και αποδειχθεί με συμμετοχή της αστυνομικής ή άλλης αρχής δωροδοκία, τελούμενη από υπάλληλο φορολογικής αρχής κατά την άσκηση των καθηκόντων του γενικώς ή του φορολογικού ελέγχου ειδικότερα, ο επιτηδευματίας ή άλλος φορολογούμενος, από τον οποίο ζητήθηκε η δωροδοκία απαλλάσσεται των προστίμων, προσαυξήσεων και ποινικών κυρώσεων για τις παραβάσεις εκείνες που εμπορείτο η συγίαλυση.

Στην περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου ο έλεγχος στην επιχείρηση του καταγγέλλοντος φορολογούμενου συνεχίζει υποχρεωτικά σε όλες τις ανέλεγκτες χρήσεις και για πέντε ακόμη συνεχή έτη από υπαλλήλους άλλης Δ.Ο.Υ. που ορίζονται με απόφαση του προϊσταμένου της οικείας επιθεώρησης Δ.Ο.Υ., ο οποίος και προϊσταται του ελέγχου.

6.2.6. ΑΜΟΙΒΗ ΣΕ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΟΥ ΔΙΑΠΙΣΤΩΝΟΥΝ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

Σε περίπτωση που από υπαλλήλους του υπουργείου Οικονομικών διαπιστώνεται φοροδιαφυγή βάσει ανεπίσημων στοιχείων και βεβαιώνεται δυνάμει αμετακλήτου τίτλου διαφορά φόρου, προστίμων και προσαυξήσεων ποσού μεγαλύτερου των πενήντα εκατομμυρίων (50.000.000) δραχμών, μπορεί με αποφάσεις του υπουργού Οικονομικών να παρέχεται αμοιβή στους υπαλλήλους αυτούς, αναλόγως της συμβολής εκάστου στη διαπίστωση της φοροδιαφυγής και της προσφοράς του πέρα από τα συνήθη όρια των υπηρεσιακών καθηκόντων.

6.2.7. ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΥΣ

Επιτρέπεται οι δήμοι και κοινότητες να ενεργούν σε επιχειρήσεις της περιφέρειάς του, οι οποίες υπόκεινται σε

τέλος παρεπιδημούντων, έλεγχο για την κανονική έκδοση απ αυτά των προβλεπόμενων από τις κείμενες διατάξεις φορολογικών στοιχείων. Οι υπάλληλοι που ενεργούν τους ελέγχους αυτούς έχουν όλες τις υποχρεώσεις και ευθύνες που ορίζονται στο άρθρο 47 του 2065/1992 νόμου.

6.2.8. ΕΙΔΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ Ή ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Τα αντίγραφα συμβολαίων ή άλλων συμβολαιογραφικών πράξεων που χορηγούνται από τους συμβολαιογράφους, εφόσον δεν αναγράφεται αμοιβή, έχουν αποδεικτική ισχύ μόνο όταν στο τέλος κάθε αντιγράφου ή κάθε πράξης αναγράφεται η αμοιβή που εισπράχθηκε και ο αριθμός της σχετικής απόδειξης παροχής υπηρεσιών.

Οργανώσεις, σύλλογοι, σωματεία, ιδρύματα, οργανισμοί κ.λ.π. όταν πραγματοποιούν χορούς, συγκεντρώσεις, δεξιώσεις, υποχρεούνται να υποβάλλουν στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. που υπάγεται το κέντρο διασκέδασης ή το ξενοδοχείο, αίτηση στην οποία επισυνάπτεται το συμφωνητικό με το κέντρο ή το ξενοδοχείο και αναφέρεται ο σκοπός της εκδήλωσης, η επιβάρυνση κατά άτομο και ο αριθμός των προσκλήσεων που θα εκδοθούν. Εντός πέντε ημερών από την πραγματοποίηση του χορού ή της συγκέντρωσης ή της δεξίωσης οι παραπάνω φορείς υποχρεούνται να προσκομίσουν στην ανωτέρω Δ.Ο.Υ. φωτοτυπία

του τιμολογίου του κέντρου διασκέδασης ή του ξενοδοχείου. Σε περίπτωση που δεν τηρηθεί η παραπάνω διαδικασία επιβάλλεται με πράξη του αρμόδιου προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. στον υπόχρεο πρόστιμο πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) δραχμών μέχρι ένα εκατομμύριο (1.000.000) δραχμές. Το πρόστιμο αυτό μπορεί να αναπροσαρμόζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Η διάταξη της παραγράφου 11 του άρθρου 8 του ν. 1882/1990 καταργείται.

Οι εκμεταλλευτές σφαγείων υποχρεούνται να αναγράφουν στα τιμολόγια παροχής υπηρεσιών, που εκδίδουν για την αμοιβή τους, εκτός των άλλων στοιχείων, που προβλέπονται από τον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, τον αριθμό του φορολογικού μητρώου του πελάτη, την αρμόδια Δ.Ο.Υ. φορολογίας του, τον αριθμό των ζώων, το είδος αυτών και το συνολικό βάρος τους. Τα τιμολόγια αυτά εκδίδονται σε ένα επιπλέον αντίτυπο με την ένδειξη <<ΓΙΑ ΤΗ Δ.Ο.Υ.>> τα οποία για κάθε τρίμηνο υποβάλλονται στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. Σε βάρος των παραβατών επιβάλλεται πρόστιμο, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κ.Β.Σ. Με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών καθορίζεται η διαδικασία, ο τρόπος και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια αξιοποίησης των παραπάνω στοιχείων.

Αποζημιώσεις, καθώς και πάσης φύσεως αμοιβές, που οφείλονται από επιχειρήσεις ή επιτηδευματίες σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο με βάση δικαστική ή διαιτητική απόφαση ή οποιαδήποτε αναγνώριση ή συμβιβασμό, δεν αναγνωρίζονται ως δαπάνη για τον προσδιορισμό των καθαρών

κερδών, που υπάγονται στη φορολογία εισοδήματος του οφειλέτη, εάν πριν από την καταβολή ή πίστωση αυτών, δεν υποβληθεί στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. φορολογίας του δικαιούχου, αντίγραφο της απόφασης ή του εγγράφου και θεωρηθεί από αυτή η απόφαση ή το έγγραφο βάσει του οποίου θα καταβληθεί ή πιστωθεί η αποζημίωση ή αμοιβή στο δικαιούχο.

Σε περίπτωση τεκμαρτού ή εξωλογιστικού προσδιορισμού των καθαρών κερδών του οφειλέτη, εάν δεν τηρηθεί η διαδικασία αυτή, το ποσό της αποζημίωσης ή αμοιβής, προστίθεται ολόκληρο στα τεκμαρτά ή εξωλογιστικά προσδιοριζόμενα καθαρά κέρδη.

6.2.9. ΡΥΘΜΙΣΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Υπάλληλοι του υπουργείου Οικονομικών που παραπέμφθηκαν να διασταθούν για το αδίκημα της δωροδοκίας τίθενται υποχρεωτικώς σε αργία και λαμβάνουν το ένα τέτατρο (1/4) των αποδοχών τους μέχρι εκδόσεως αμετάκλητης δικαστικής αποφάσεως και εκπίπτονται αυτοδικαίως της υπαλληλικής θέσεως τους αν διασταθούν με αμετάκλητη απόφαση. Επανέρχονται αυτοδικαίως στην υπηρεσία μόνο αν αθωωθούν με αμετάκλητη δικαστική απόφαση. Στην περίπτωση επανόδου στην υπηρεσία ο υπάλληλος δικαιούται των αποδοχών του για το χρόνο της εκτός υπηρεσίας παραμονής του.

Οι διατάξεις του άρθρου 56 του υπ' αριθμ. νόμου 2065/92 έχουν εφαρμογή και για τις εκκρεμείς μέχρι της ισχύος του νόμου αυτού υποθέσεις.

Απαγορεύεται σε φοροτεχνικούς υπαλλήλους να τηρούν λογιστικά βιβλία φορολογουμένων ή να παρέχουν σ' αυτούς φορολογικές ή άλλες συμβουλές ή υπηρεσίες γενικά. Οι παραβάτες τιμωρούνται με ποινή φυλακίσεως μέχρι δύο έτη. Σε περίπτωση που ο υπάλληλος καταδικαστεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση απολύεται αυτοδικαίως της υπηρεσίας.

Σε περίπτωση υποβολής μηνυτήριας αναφοράς σε οποιαδήποτε Δικαστική Αρχή κατά μέλους επιτροπών που ειδικάζουν φορολογικές διαφορές, για αδίκημα που φέρεται ότι διαπράχθηκε από αυτό κατά την άσκηση των καθηκόντων του σε βάρος του Δημοσίου, δεν ασκείται ποινική δίωξη παρά μόνο με βάση το πόρισμα ειδικού ελέγχου που διατάσσεται από το Υπουργό των Οικονομικών, κατά παρέκλιση των κειμένων διατάξεων.

Ο πιο πάνω έλεγχος ενεργείται υποχρεωτικά και η σχετική έκθεση διαβιβάζεται στην αρμόδια δικαστική αρχή μέσα σε ένα χρόνο το αργότερο από τότε που θα περιέλθει η μηνυτήρια αναφορά στο Υπουργείο Οικονομικών. Οι διατάξεις των των προηγούμενων εδαφίων έχουν εφαρμογή και στις κατά την έναρξη της ισχύος του παρόντος εκκρεμείς σε οποιοδήποτε στάδιο ή βαθμό ποινικές διώξεις, κατά μελών των ανωτέρω επιτροπών, οι οποίες παύουν αυτοδικαίως και συνεχίζονται μόνο με βάση το πόρισμα του ειδικού ελέγχου, εφόσον κατα-

λογίζεται δόλος ή πρόθεση στο διωκόμενο.

Κατα τη διάρκεια της προσωρινής αναστολής της ποινικής δίωξης αναστέλλεται και η παραγραφή του ποινικού αδικήματος.

6.2.10. ΣΥΝΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ ΙΔΙΩΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΒΟΛΗ ΚΥΡΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΑΓΟΡΑ ΕΙΔΩΝ Ή ΑΠΟΔΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΧΩΡΙΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Οποιος δεν απαιτεί ή δεν αποδέχεται το στοιχείο του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων στις περιπτώσεις αγοράς αγαθών ή λήψης υπηρεσιών, τιμωρείται για κάθε παράβαση με πρόστιμο μέχρι εκατό χιλιάδων (100.000) δραχμών.

Με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών καθορίζεται ο τρόπος επιβολής του προστίμου, η διαδικασία βεβαίωσης και είσπραξης αυτού, καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού.

6.2.11. ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΙΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΒΑΣΕΩΝ

Ως καιούργημα θα τιμωρείται στο εξής η φοροδιαφυγή, και θα επισύρει ποινή φυλάκισης έως δέκα έτη. Αυτό προβλέπεται σε σχέδιο νόμου το οποίο θα κατατεθεί σύντομα στη Βουλή και θα λειτουργήσει ως <<Ποινολόγιο>> για πάσης φύσεως φορολογικές παραβάσεις.

Ειδικότερα στο νομοσχέδιο αυτό προβλέπεται ότι φοροδιαφυγή ποσού 25 εκατ. δρχ. και άνω θα διώκεται ως καιούργημα και θα επιφέρει την ποινή της προσωρινής κάθειρξης, για την οποία προβλέπεται φυλάκιση από 5 έως και 10 έτη.

Φοροδιαφυγή από 5 ως 25 εκατ. δρχ. θα διώκεται ως πλημμέλημα και θα τιμωρείται με ποινή φυλάκισης ποσού μικρότερου από 5 εκατ. δρχ. δεν θα ασκείται ποινική δίωξη.

Στο ίδιο νομοσχέδιο προβλέπονται ακόμη σοβαρότερες καινοτομίες στις ποινές, στους πρόσθετους φόρους και στα πρόστιμα που επιβάλλονται για τις διάφορες φορολογικές παραβάσεις. Έτσι αν ο φορολογούμενος συμβιβάζεται με την εφορία, θα αίρεται η ποινική δίωξη που τυχόν έχει ασκηθεί, ενώ δεν θα ασκείται αυτή αν δεν προηγηθεί τελεισίδικη απόφαση της διοικητικής δίκης.

Ακόμη αξιόλογη καινοτομία θεωρείται η ρύθμιση με την οποία προβλέπεται πως δεν θα διώκεται ο λήπτης πλαστών τιμολογίων αν αυτός αποδείξει ότι έλαβε πλαστό ή εικονικό τιμολόγιο χωρίς δόλο.

Με το ίδιο νομοσχέδιο καταργούνται όλες οι διάσπαρτες διατάξεις με τις οποίες προβλέπονται πρόσθετοι φόροι, πρό-

στιμα και ποινές φυλάκισης στις διάφορες φορολογίες, όπως στον φόρο εισοδήματος και στον φόρο προστιθέμενης αξίας. Οι πρόσθετοι φόροι και τα πρόστιμα για τις φορολογικές αυτές ενοποιούνται και εκλογικεύονται. Έτσι στο εξής δεν θα επιβάλλεται πρόστιμο όταν για τη συγκεκριμένη φορολογική παράβαση προβλέπεται πρόσθετος φόρος.

Είναι αληθές ότι το σύστημα επιβολής αυστηρότατων οικονομικών προστίμων και διοικητικών κυρώσεων για τυπικές φορολογικές παραβάσεις οδηγεί μερικές φορές σε εξόντωση επιχειρήσεις και φορολογούμενους. Με την αναθεώρηση όμως του ΚΒΣ και του ποινολογίου, το πρόβλημα αυτό θα αντιμετωπισθεί.

6.2.12. Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΝΕΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

1) Η φοροδιαφυγή

Με την αντικειμενοποίηση της διαδικασίας προσδιορισμού με βάση ορισμένα τεκμήρια το κράτος επιδιώκει να περιορίσει τη φοροδιαφυγή, ιδιώς ορισμένων κατηγοριών φορολογουμένων, οι οποίες κάνουν φοροδιαφυγή σε μεγάλη έκταση. Η φοροδιαφυγή συνίσταται στη μερική ή και ολική άρνηση των φορολογουμένων να εκπληρώσουν τη νόμιμη συμμετοχή τους στα δημόσια βάρη ανάλογα με τη φοροδοτική ικανότητά τους. Έτσι παραβιάζουν το φορολογικό νόμο, ο οποίος εξειδικεύει το συνταγματικό ορισμό, που ορίζει ότι οι Έλληνες πολίτες

συνεισφέρουν στα δημόσια βάρη χωρίς διακρίσεις και ανάλογα με τις δυνάμεις τους, δηλ. με τη φοροδοτική ικανότητά τους. Η διάταξη αυτή του Συντάγματος αποτελεί για το νομοθέτη και τα δικαστήρια το κριτήριο της φορολογικής δικαιοσύνης σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση επιβολής φόρου, κατά τη διαδικασία του άρθρου 78 του Συντάγματος. Η φοροδοτική ικανότητα και η χωρίς διακρίσεις καθολικότητα της φορολογικής επιβαρύνσης των πολιτών, που αποτελούν τον πυρήνα της φορολογικής δικαιοσύνης, δεν συνιστούν μεταφυσικές αρχές, γιατί πηγάζουν από την εμπειρική πραγματικότητα δηλ. την πραγματική οικονομική κατάσταση κάθε φορολογουμένου. Με βάση την καθολικότητα και τη φοροδοτική ικανότητα ο νομοθέτης και τα δικαστήρια ρυθμίζουν τη συνεισφορά, δηλ. τη συμμετοχή των πολιτών στα δημόσια βάρη με την επιβολή σε κάθε φορολογούμενο των διαφόρων αμέσων και εμμέσων φόρων κατά τη διαδικασία του άρθρου 78 του Συντάγματος.

Τούτο σημαίνει ότι σε κάθε έλλογο δημοκρατικό κράτος δικαίου, το κράτος κατανέμει στους πολίτες τα δημόσια βάρη χωρίς διακρίσεις και ανάλογα με τη φοροδοτική ικανότητα των πολιτών. Συνεπώς, είναι φανερό ότι στην έιταση που οι φορολογούμενοι δεν πληρώνουν, δηλ. διαφεύγουν μερικά ή ολικά τους φόρους με τους οποίους βαρύνονται, κάνουν φοροδιαφυγή. Με τη φοροδιαφυγή αυτή δεν στερούν μόνον το κράτος τα έσοδα για την ικανοποίηση των κρατικών αναγκών, αλλά επιπλέον αυξάνουν τα βάση των φόρων, τα οποία το κράτος αναγκάζεται να κατανείμει στους λοιπούς πολίτες, οι

οποίοι δεν κάνουν φοροδιαφυγή. Έτσι η έννομη φορολογική σχέση δεν περιορίζεται ανάμεσα στο κράτος και στους πολίτες, αλλ' επεκτείνεται ουσιαστικά και ανάμεσα στους φοροφυγάδες και στους μη φοροφυγάδες πολίτες. Από την άποψη αυτή κάθε φορολογούμενος υποχρεούται να συνδράμει το κράτος στην προσπάθειά του να περιορίσει τη φοροδιαφυγή, γιατί διαφορετικά το μέγεθος της φοροδιαφυγής θα αυξάνει δυσανάλογα τη φορολογική επιβάρυνση των μη φοροφυγάδων.

2) Η αντικειμενικοποίηση του προσδιορισμού του εισοδήματος με νέα τεκμήρια.

Επειδή το κράτος δε διαθέτει την απαραίτητη, σε κάθε περίπτωση, διοικητική οργάνωση και επάρκεια ειδικευμένου προσωπικού, ώστε να μπορέσει να περιορίσει τη φοροδιαφυγή και να αυξήσει τα έσοδα, προβαίνει στην αντικειμενικοποίηση της διαδικασίας προσδιορισμού του εισοδήματος με βάση ορισμένα τεκμήρια. Φρονούμε ότι θα ήταν ορθό να λεχθεί ότι δεν πρόκειται για αντικειμενικοποίηση, αλλά για τυποίηση της διαδικασίας. Στην περίπτωση αυτή τα τεκμήρια είναι μαχητά και ουσιαστικά γίνεται μετάθεση του βάρους απόδειξης. Δηλ. αντί να έχει το βάρος απόδειξης το Δημόσιο, υποχρεούται ο φορολογούμενος ν' αποδείξει, ότι δεν απέκτησε το εισόδημα, το οποίο προκύπτει με βάση τα τεκμήρια.

Ερωτάται όμως, αν ο νομοθέτης είναι συνταγματικά απόλυτα ελεύθερος να ορίζει την εν λόγω αντικειμενικοποίη-

ση προσδιορισμού του εισοδήματος στηρίζοντάς την σε οποιαδήποτε αυθαίρετα πλαστικά ή πραγματικά τεκμήρια. Αν λάβουμε υπόψη, ότι τα τεκμήρια πρέπει να πιθανολογούν σφόδρα και να προσεγγίζουν έστω κατά την κοινή πείρα και λογική την πραγματική οικονομική κατάσταση των φορολογουμένων, η απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα είναι, ότι ο νομοθέτης δεν είναι συνταγματικά απεριόριστα ελεύθερος να στηρίζει αυθαίρετα την αντικειμενικοποίηση σε οποιαδήποτε τεκμήρια πλασματικά ή πραγματικά. Η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας έχει κρίνει, ότι οι διατάξεις για τα τεκμήρια υπόκεινται <<σε δικαστικό έλεγχο εξ απόψεως λογικής δομής των καθιερουμένων κριτηρίων και δη της συμφωνίας των προς τα δεδομένα της κοινής πείρας>> και ότι τα τεκμήρια <<αποτελούν μέθοδο εξακριβώσεως της πραγματικής φοροδοτικής ικανότητας των φορολογουμένων μη αντικειμένην εις το άρθρο 4 παρ. 5 του Συντάγματος>>.

Σχετικά με την προτεινόμενη αντικειμενικοποίηση της φορολογίας εισοδήματος των ελευθέρων επαγγελματιών (γιατρών, δικηγόρων, μηχανικών), καθώς και ορισμένων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, που τηρούν βιβλία Α' και Β κατηγορίας του Κ.Β.Σ. παρατηρούμε τα ακόλουθα:

Προτείνονται ως κριτήρια η μισθωτική αξία των αιινήτων, ο εξοπλισμός που χρησιμοποιείται για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας. Στην εν λόγω μισθωτική αξία προστίθεται τεκμαστό εισόδημα, το οποίο υπολογίζεται με βάση ανάλογα εισοδήματα που αποκτούν ως μισθωτοί

απασχολούμενοι στον ίδιο κλάδο, δηλ. γιατροί, δικηγόροι. Αλλά το τεκμήριο αυτό δεν συνάγεται από πραγματικές δαπάνες του συγκεκριμένου φορολογούμενου γιατρού ή δικηγόρου, αλλά προβάλλεται πλασματικά, δηλ. ως εάν ο συγκεκριμένος γιατρός ή δικηγόρος απασχολείτο ως μισθωτός και έπαιρνε το μισθό, τον οποίο αποκτούν πραγματικά οι μισθωτοί γιατροί ή δικηγόροι.

Η εν λόγω πλασματική και αυθαίρετη κατασκευή δε συμβιβάζεται με την έννοια του τεκμηρίου, το οποίο συνδέεται π.χ. με κάποια συγκεκριμένη δαπάνη, που έκανε πραγματικά ο συγκεκριμένος γιατρός ή δικηγόρος και όχι με το μισθό που απέκτησαν άλλοι. Για το λόγο αυτό ο ανωτέρω μισθός δεν είναι επιτρεπτό να αποτελέσει τη βάση, στην οποία προστίθεται η μισθωτική αξία της επαγγελματικής εγκατάστασης κ.λ.π., ώστε το άθροισμά τους να αποτελέσει τον τεκμαρτό προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος, άρα και της φοροδοτικής ικανότητάς τους.

Τα ανωτέρω τεκμήρια της αντιειμενικοποίησης, ναί μεν είναι απλά, αλλά μπορεί να είναι τυχαία και να μην απεικονίζουν ή πιθανολογούν την πραγματική οικονομική κατάσταση του φορολογούμενου, από την οποία προκύπτει βάσιμα ο προσωπικός φόρος εισοδήματος. Επίσης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι με την εν λόγω πλασματική διαδικασία ναί μεν είναι πιθανό να συλλάβουν μερικούς φοροφυγάδες, αλλ'είναι επίσης πιθανό να εξοντώσουν οικονομικά περισσότερους φορο-

λογουμένους και προπάντων να καλυφθούν πολλοί μεγάλοι φοροφυγάδες, οι οποίοι ουσιαστικά ευνοούνται με την εν λόγω πλασματική διαδικασία, η οποία μοιάζει με το κλασικό παράδειγμα παραλογισμού: <<ράβδος εν γωνία άρα βρέχει>>.

Για τους γιατρούς προτείνεται να λαμβάνεται υπόψη ο ετήσιος μισθός, τον οποίο θα αποκτούσαν, αν είχαν προσληφθεί στο Ε.Σ.Υ. Όπως αναφέραμε με τον εν λόγω αυθαίρετο και πλασματικό συλλογισμό δε δημιουργούμε τεκμήριο, το οποίο κατα την κοινή πείρα και λογική απεικονίζει ή έστω προσεγγίζει την πραγματική οικονομική κατάσταση του φορολογουμένου.

Εξάλλου δεν είναι σύμφωνο με την κοινή πείρα και λογική να ισοπεδώνονται οι γιατροί με επιστημονικούς τίτλους και επαγγελματική πείρα π.χ. 25 ετών με ένα νέα γιατρό, ο οποίος διανύει π.χ. τα πρώτα 10 - 15 έτη στην άσκηση του επαγγέλματος και για διαφόρους λόγους ανεξάρτητους από τη θέλησή του δεν κατάφερε να διορισθεί μισθωτός στο Ε.Σ.Υ. Είναι φανερό ότι στην περίπτωση αυτή δεν πρόκειται για τεκμήριο, που συνδέεται με την εν γένει οικονομική συμπεριφορά του φορολογουμένου γιατρού, αλλά για αυθαίρετη και πλασματική κατασκευή συλλογισμού, ο οποίος δεν απεικονίζει την πραγματική οικονομική κατάσταση του γιατρού.

Ανάλογες παρατηρήσεις μπορούν να γίνουν και για τη συντριπτική πλειοψηφία ιδίως των νέων δικηγόρων, κατα τα πρώτα 20 τουλάχιστον έτη της άσκησης του επαγγέλματός τους, αν αποτελέσει ως βάση του ετήσιου δήθεν τεκμαρτού

εισοδήματός τους ο ετήσιος μισθός, τον οποίο κατά αυθαίρετη και πλασματική υπόθεση θα αποκτούσαν, εάν είχαν κατορθώσει να διορισθούν ως μισθωτοί δικηγόροι π.χ. το Δημόσιο. Και σ' αυτή την περίπτωση πρόκειται όχι για βάσιμο κατά την κοινή πείρα και λογική τεκμήριο, που απεικονίζει ή έστω πιθανολογεί την πραγματική οικονομική κατάσταση του δικηγόρου, αλλά για αυθαίρετο και πλασματικό συλλογισμό, ο οποίος κατά την κοινή πείρα και λογική δεν έχει καμιά σχέση με την πραγματική οικονομική κατάσταση του δικηγόρου.

Ο εν λόγω αυθαίρετος και πλασματικός συλλογισμός υπερβάλλει σε αυθαιρεσία και το ανωτέρω κλασικό παράδειγμα του παραλογισμού <<ράβδος εν γωνία άρα βρέχει>> γιατί στην περίπτωση εκείνη υπάρχει πραγματικά η ράβδος στη γωνία, ενώ εδώ στην περίπτωσή μας δεν υπάρχει πραγματικά η ράβδος στη γωνία, διότι ο φορολογούμενος δικηγόρος δεν είναι πραγματικά απασχολούμενος ως μισθωτός στο Δημόσιο, αλλά κάποιος άλλος δικηγόρος.

Όπως είναι κοινώς γνωστό η μεγάλη πλειοψηφία των δικηγόρων, ιδίως σε περιόδους μεγάλων οικονομικών κρίσεων και πληθωρισμού, όπως είναι εκείνες που διανύει η χώρα μας την τελευταία εικοσαετία, αναμφίβολα δεν αποκτούν από την απασχολησή τους ούτε το ελάχιστο όριο μιας αξιοπρεπούς και πολιτισμένης διαβίωσης. Συνεπώς, η επιβάρυνσή τους με φόρους, οι οποίοι αναλογούν σε εισόδημα, το οποίο πραγματικά δεν αποκτούν, θα αύξανε την εξαθλίωσή τους και θα ευνοούσε πραγματικούς φοροφυγάδες, που θα καλύπτονταν

με το αυθαίρετο και πλασματικό τεκμήριο, διότι θα αποδεικνύονταν μικρότερη φοροδοτική ικανότητα από όση πραγματικά έχουν.

Επίσης, η αντικειμενικοποίηση του τεκμαρτού προσδιορισμού του εισοδήματος των απασχολουμένων σε οικιοδομικές δραστηριότητες πρακτικά είναι φανερό ότι παρουσιάζει σοβαρές ελεγκτικές δυσκολίες και θα έπρεπε να εξετασθεί με μεγαλύτερη προσοχή και πρακτικό τρόπο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η φοροδιαφυγή αποτελεί σήμετα ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα του δημόσιου τομέα στην ελληνική οικονομία. Η έκταση και το μέγεθός της, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, έχει ξεπεράσει κατά πολύ το επίπεδο χωρών με αντίστοιχη παραγωγική δομή και ιδιαιτερότητες στην οικονομία τους. Μ' αυτά τα δεδομένα υπάρχει μεγάλο έδαφος για σημαντικό περιορισμό τόσο της φοροδιαφυγής όσο και της παραοικονομίας, χωρίς άξιες λόγου παρενέργειες στο επίπεδο του εθνικού προϊόντος και των άλλων μακροοικονομικών μεγεθών.

Μια τέτοια προσπάθεια που θα πρέπει να είναι συστηματική, ορθολογικά σχεδιασμένη και μακροχρόνια, θα μπορούσε να αποφέρει σημαντικά φορολογικά έσοδα, τα οποία ως μέγεθος μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά τόσο στη μείωση των δημοσιονομικών ελλειμάτων και στη σταθεροποίηση της οικονομίας, όσο και στην εμπέδωση φορολογικής δικαιοσύνης εκ μέρους του κράτους και των φορολογικών αρχών.

Παρά την έντονη ερευνητική δραστηριότητα διεθνώς για τη μέτρηση του ύψους της παραοικονομίας, οι προσπάθειες για

την μέτρηση της φοροδιαφυγής είναι πολύ λιγότερες. Το ασύμμετρο αυτό ερευνητικό ενδιαφέρον οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αντίληψη ότι το μη καταγραφόμενο από τους εθνικούς λογαριασμούς εισόδημα (παραοικονομία) ταυτίζεται με το δηλούμενο στις φορολογικές αρχές (φοροδιαφυγή).

Υιοθετώντας τους επικρατέστερους ορισμούς για την παραοικονομία και τη φοροδιαφυγή, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή αποτελούν δύο διακεκριμένα σύνολα των οποίων η τομή δεν είναι μεν κενό σύνολο, είναι όμως γνήσιο υποσύνολο και του ενός και του άλλου συνόλου. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει φοροδιαφυγή χωρίς αντίστοιχη παραοικονομική δραστηριότητα και παραοικονομία χωρίς φοροδιαφυγής. Μόνο δε η τομή των δύο συνόλων αντιστοιχεί σε εισόδημα το οποίο και δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς και δεν δηλώνεται στις φορολογικές αρχές.

Εάν το τμήμα της φοροδιαφυγής, το οποίο ταυτίζεται με την παραοικονομία είναι το μεγαλύτερο ή όχι, αυτό αποτελεί εμπειρικό ερώτημα και δεν είναι δυνατό να τύχει γενικής απάντησης. Ανάλογα με τη χώρα, το συγκεκριμένο φορολογικό σύστημα, τη δομή της οικονομίας κ.λ.π. είναι δυνατό η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία να ταυτίζονται ή να διαφέρουν σημαντικά. Στη χώρα μας φαίνεται να υπάρχει ουσιαστική διαφορά.

Το ελληνικό φορολογικό σύστημα είναι εξαιρετικά πολύπλοκο, πράγμα που συντελεί στην ύπαρξη εκτεταμένης

φοροδιαφυγής. Η εισαγωγή του ΦΠΑ περιόρισε σε κάποιο βαθμό την πολυπλοκότητα αυτή λόγω της κατάργησης ορισμένων έμμεσων φόρων και δημιούργησε <<συγκρουόμενα συμφέροντα>>, γεγονός που θα έπρεπε να συντελέσει στη μείωση της φοροδιαφυγής. Κάτι τέτοιο όμως δεν φαίνεται να συνέβη κατά τα πρώτα χρόνια της εφαρμογής του ΦΠΑ στην Ελλάδα, επειδή η αδυναμία ελέγχου του λιανικού εμπορίου (τελευταίου σταδίου του ΦΠΑ) από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές φαίνεται ότι δημιούργησε περισσότερες ευκαιρίες φοροδιαφυγής από ότι ο ΦΚΕ και το χαρτόσημο που δεν επιβαλλόταν στο λιανικό εμπόριο.

Η φοροδιαφυγή είναι πολύπλοκο και πολυσύνθετο φαινόμενο. Κάθε φόρος προσφέρεται με διαφορετικό τρόπο ή τρόπους για φοροδιαφυγή. Αρκεί να αναλογισθεί κανείς πόσοι φόροι υπάρχουν στο ελληνικό φορολογικό σύστημα για να έχει μία πρώτη προσέγγιση των διαφόρων μορφών φοροδιαφυγής. Παράλληλα, η επαγγελματική ιδιότητα και οι ιδιαίτερες συνθήκες του κάθε φορολογούμενου προσφέρουν διαφορετικές προϋποθέσεις και δυνατότητες φοροδιαφυγής. Εξάλλου, τα αίτια για κάθε περίπτωση φοροδιαφυγής είναι συχνά διαφορετικά. Έτσι, το φαινόμενο καταλήγει να είναι εξαιρετικά πολυσύνθετο και δύσκολο να ανιχνευθεί.

Για την καλύτερη εκτίμηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής κρίθηκε σκόπιμο να εκτιμηθεί και το μέγεθος της παραοικονομίας. Όπως έχει υποστηριχθεί και από άλλους συγγραφείς, η ευρύτητα χρησιμοποιούμενη <<νομισματική

μέθοδος>> εκτίμησης της παραοικονομίας δεν είναι κατάλληλη για την περίπτωση της χώρας μας. Η χρήση επιταγών για πληρωμές στη χώρα μας ήταν πάντα τόσο περιορισμένη, ώστε δεν έχει νόημα να ελεγχθεί στατιστικά η υπόθεση ότι η εμφάνιση και η εξάπλωση της παραοικονομίας οδήγησε σε αύξηση της χρήσης μετρητών και τη μείωση της χρήσης επιταγών.

Επειδή ούτε η μέθοδος της συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί - απαιτεί εκτεταμένη δειγματοληπτική έρευνα για την εκτίμηση της παραοικονομίας - έγινε σύγκριση των στοιχείων των εθνικών λογαριασμών με τα αποτελέσματα της έρευνας οικογενειακών προϋπολογισμών.

Από τη σύγκριση αυτή υπολογίστηκε η παραοικονομική δραστηριότητα το 1982 στο 16,2% του καταγραφόμενου εθνικού εισοδήματος. Όμως, τα περιθώρια παραοικονομικής δραστηριότητας των μισθωτών και γεωργών είναι μικρά, αφού το εισόδημά τους σε μεγάλο ποσοστό καταγράφεται στην πηγή. Αν αφαιρεθεί το μεγάλο μέρος αυτών των εισοδημάτων, τότε η παραοικονομική δραστηριότητα κυμάνθηκε από 26,6% έως 42,1% ανάλογα με τις υποθέσεις έρευνας.

Αντίστοιχα για το δωδεκάμηνο Νοεμβρίου 1977 - Οκτωβρίου 1988, οπότε έγινε πάλι έρευνα οικογενειακών προϋπολογισμών η παραοικονομική δραστηριότητα εκτιμήθηκε στο 25,7% του καταγραμμένου καθαρού εθνικού εισοδήματος. Αφαιρώντας το μεγαλύτερο μέρος των εισοδημάτων μισθωτών και γεωργών, εκτιμήθηκε ότι κυμάνθηκε, ανάλογα με τις υποθέσεις έρευνας

μεταξύ 59,4% και 77%.

Από τα αποτελέσματα αυτά είναι δυνατό να εξαχθούν δύο βασικά συμπεράσματα: α) ότι η παραοικονομία στη χώρα μας είναι πολύ σημαντική και β) ότι σημειώθηκε μεγάλη επέκταση του φαινομένου μεταξύ 1981 - 1982 και 1987 - 1988

Για την εκτίμηση της φοροδιαφυγής ακολουθήθηκε διαφορετικός τρόπος στους άμεσους και διαφορετικός τρόπος στους έμμεσους φόρους. Οι μεγάλες διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στις δύο αυτές κατηγορίες φόρων επιβάλλουν διαφορετική μέθοδο εκτίμησης.

Η καλύτερη προσέγγιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής απαιτεί οπωσδήποτε τον καθορισμό και ανάλυση των παραγόντων εκείνων που οδηγούν τους φορολογούμενους σ αυτήν. Το γεγονός ότι το μέγεθος της φοροδιαφυγής έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις, καθώς και οι σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του, έχουν οδηγήσει πολλούς οικονομολόγους στη θεωρητική και εμπειρική έρευνα των παραγόντων εκείνων που επηρεάζουν τους φορολογούμενους και τους οδηγούν στη φοροδιαφυγή.

Από τις μέχρι τώρα μελέτες έχει προκύψει ότι, κατά κύριο λόγο, τέσσερις είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τους φορολογούμενους: α) το πρόστιμο που επιβάλλεται στην περίπτωση που αποκαλυφθούν, β) η πιθανότητα να αποκαλυφθούν, γ) οι φορολογικοί συντελεστές και δ) το ύψος του εισοδήματος.

Τα θεωρητικά υποδείγματα τα οποία έχουν χρησιμοποιηθεί για τον καθορισμό των παραπάνω παραγόντων στηρίζονται στην υπόθεση ότι η απόφαση για το ύψος του δηλούμενου εισοδήματος είναι απόφαση που παίρνεται κάτω από συνθήκες αβεβαιότητας. Ο φορολογούμενος έχει δύο επιλογές: 1) να δηλώσει το πραγματικό του εισόδημα, 2) να δηλώσει μικρότερο από το πραγματικό. Το αν η δεύτερη απόφαση είναι η καλύτερη θα εξαρτηθεί από το αν αποκαλυφθεί από τις φορολογικές αρχές. Μια προσέγγιση καθορισμού των παραγόντων που επηρεάζουν το μέγεθος της φοροδιαφυγής είναι αυτή που στηρίζεται στην αναμενόμενη χρησιμότητα που θα έχει ο φορολογούμενος διαλέγοντας μια από αυτές τις επιλογές. Στην προσέγγιση αυτή υποθέτουμε ότι ο φορολογούμενος αποφεύγει τον κίνδυνο και έτσι η οριακή χρησιμότητά του είναι πάντα θετική και φθίνουσα.

Η πιθανότητα αποκάλυψης των περιπτώσεων φοροδιαφυγής εξαρτάται και από το ύψος του εισοδήματος και από τη δομή και λειτουργία των φορολογικών αρχών. Η σχέση της με το εισόδημα δεν μπορεί να ορισθεί σαφώς. Η μια άποψη είναι; ότι οι φορολογικές αρχές ελέγχουν περισσότερο αυτούς με τα μεγάλα εισοδήματα διότι πιστεύουν ότι οι φοροφυγάδες προέρχονται από τα υψηλά εισοδηματικά κλιμάκια. Σε αυτήν την περίπτωση, υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ πιθανότητας και εισοδήματος. Η άλλη άποψη στηρίζεται στο γεγονός ότι οι φορολογικές αρχές γνωρίζουν το μέσο εισόδημα για κάθε επάγγελμα. Αν λοιπόν κάποιος φορολογούμενος δηλώσει χαμηλότερο εισόδημα από το μέσο, έχει μεγαλύτερες πιθανότη-

τες να ελεχθεί από τις φορολογικές αρχές. Επομένως, σε αυτήν την περίπτωση υπάρχει μια αρνητική σχέση μεταξύ πιθανότητας αποκάλυψης και εισοδήματος.

Καθοριστικό ρόλο παίζει η αποδοτικότητα των φορολογικών αρχών. Είναι φανερό ότι η χαμηλή τεχνική υποδομή, η γραφειοκρατία, η ανυπαρξία ειδικευμένου και ικανού προσωπικού και η κακή διοίκηση έχουν ως αποτέλεσμα η πιθανότητα αποκάλυψης να είναι πολύ μικρή. Ένα επίσης μεγάλο και χρόνιο πρόβλημα είναι η δωροδοκία των εφοριακών. Σε αρκετές χώρες το φαινόμενο αυτό παίρνει τεράστιες διαστάσεις και επομένως η πιθανότητα αποκάλυψης και επιβολής κυρώσεων τείνει στο μηδέν.

Ένας επίσης σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τους φορολογούμενους την απόφασή τους για φοροδιαφυγή είναι οι φορολογικοί συντελεστές. Ενώ για τους δύο άλλους παράγοντες υπήρξε μια σαφής σχέση που τους συνδέει με το μέγεθος της φοροδιαφυγής, για τους φορολογικούς συντελεστές δεν συμβαίνει το ίδιο.

Η μια άποψη είναι ότι υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στους φορολογικούς συντελεστές και την τάση προς φοροδιαφυγή.

Οι SISSON C.A. και CANDHI V.P. αποδεικνύουν, με βάση το θεωρητικό τους υπόδειγμα, ότι όσο πιο μεγάλοι είναι οι φορολογικοί συντελεστές τόσο μεγαλύτερο εισόδημα χάνουν οι φορολογούμενοι και επομένως αξίζει περισσότερο να στραφούν προς τη φοροδιαφυγή. Η άλλη άποψη υποστηρίζεται από τον

ΥΙΖΗΑΚΙ S., ο οποίος λέει ότι η αύξηση των φορολογικών συντελεστών δεν προκαλεί αποτέλεσμα υποκατάστασης αλλά αποτέλεσμα εισοδήματος. Αυτό σημαίνει ότι όσο αυξάνονται οι συντελεστές, τόσο μικρότερο γίνεται το εισόδημα των φορολογουμένων και επομένως μικρότερο είναι και το εισόδημα που δεν δηλώνουν. Το αποτέλεσμα εισοδήματος δηλαδή οδηγεί σε μια αρνητική σχέση, μεταξύ φορολογικών συντελεστών και μεγέθους φοροδιαφυγής. Παρόλο που από το θεωρητικό πλαίσιο δεν προκύπτει σαφώς η σχέση μεταξύ φορολογικών συντελεστών και φοροδιαφυγής, στην πράξη φαίνεται ότι η σχέση είναι θετική, εφόσον αρκετές χώρες στην προσπάθειά τους να μειώσουν τη φοροδιαφυγή μείωσαν τους φορολογικούς συντελεστές.

Τέλος αποδεικνύεται ότι όσο μεγαλύτερο εισόδημα έχει ο φορολογούμενος, τόσο μεγαλύτερη αναλογία του εισοδήματός του αποκρύπτει από τις φορολογικές αρχές. Αυτό όμως συμβαίνει μόνον όταν η πιθανότητα αποκάλυψης είναι ανεξάρτητη του εισοδήματος. Αν η πιθανότητα αποκάλυψης αυξάνεται όσο ευξάνει το εισόδημα τότε η αύξηση του εισοδήματος συνοδεύεται από μείωση της φοροδιαφυγής.

Ενας άλλος σημαντικός παράγοντας φοροδιαφυγής είναι η γνώμη που έχουν σχηματίσει οι φορολογούμενοι για τη διαχείριση του δημόσιου χρήματος. Οι φορολογούμενοι μπορεί να οδηγηθούν στη φοροδιαφυγή, όταν βλέπουν να σπαταλιέται και να μην αξιοποιείται σωστά το χρήμα.

Το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον επιδρά άμεσα στο αν

οι φορολογούμενοι εκπληρούν ή όχι τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Είναι φανερό ότι αν αυτοί έχουν κάποιες ηθικές αρχές, αν το κοινωνικό σύστημα τους δίνει κάποια ασφάλεια και πρότυπα, αν το οικονομικό περιβάλλον μέσα το οποίο ζουν χαρακτηρίζεται από σταθερότητα, τότε υπάρχει πιο μικρή πιθανότητα να οδηγηθούν στη φοροδιαφυγή.

Οι ανισότητες του φορολογικού συστήματος μπορεί να συντελέσουν στη στροφή προς τη φοροδιαφυγή. Αν υπάρχουν φορολογούμενοι που πιστεύουν ότι το σύστημα τους αδικεί σχετικά με κάποιους άλλους, τότε είναι πολύ πιθανόν να θελήσουν να μειώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις, δηλώνοντας μικρότερο εισόδημα.

Θα πρέπει τέλος να τονισθεί ιδιαίτερα ότι το φαινόμενο της φοροδιαφυγής είναι εξαιρετικά πολύπλοκο και οι παράγοντες που μέχρι τώρα αναφέραμε δεν το προσδιορίζουν πλήρως. Το γεγονός ότι η φοροδιαφυγή εξαρτάται άμεσα από την ανθρώπινη συμπεριφορά κάνει δύσκολη την προσέγγισή της και καθιστά αδύνατο τον ακριβή προσδιορισμό των παραγόντων που τη δημιουργούν ή αυτών που οδηγούν στη μεγέθυνσή της.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ως γενική προπόθεση για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής είναι να προσδιοριστούν οι κατευθύνσεις προς τις οποίες πρέπει να στραφούν οι προσπάθειες των υπευθύνων για να εξαληφθεί αυτό το φαινόμενο.

Η σημαντικότερη ίσως κατηγορία ενεργειών είναι αυτή που έχει ως στόχο την αύξηση της πιθανότητας ανακάλυψης της φοροδιαφυγής. Ακόμη και αυτή η αύξηση της πιθανότητας φορολογικού ελέγχου έχει αποδειχθεί ότι επιδρά ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή. Θα πρέπει λοιπόν με κάθε τρόπο να αυξηθεί η πιθανότητα ανακάλυψης της φοροδιαφυγής από τις αρμόδιες υπηρεσίες, η οποία σήμερα στη χώρα μας είναι εξαιρετικά χαμηλή.

Η αύξηση της πιθανότητας ανακάλυψης της φοροδιαφυγής εξαρτάται, κυρίως από τη διοίκηση.

Εδώ απαιτείται :

α) Καλύτερη οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών, αλλά και όλου του δημόσιου τομέα.

Είναι απαράδεκτο να χρησιμοποιούν τις διατρητικές μηχανές των Δ.Ο.Υ. για να κατασκευάζουν πλαστά στοιχεία.

β) Επιλογή με αυστηρά κριτήρια εφοριακών ελεγκτών οι οποίοι και θα έχουν υψηλό επιστημονικό και επαγγελματικό επίπεδο γνώσεων. Μόνο αυτοί θα διενεργούν τους ελέγχους στις επιχειρήσεις. Σε περίπτωση αποδεδειγμένου χρηματισμού των υπαλλήλων αυτών, οι ποινές θα είναι μεγάλες. Οποσδήποτε θα χάνουν τη δημοσιονομική τους ιδιότητα, αλλά και το δικαίωμα της συνταξιοδότησής τους.

γ) Μηχανογραφική επεξεργασία από το ΚΕ.ΠΥ.Ο. των στοιχείων και διασταύρωσή τους. Δεν νοείται μία επιχείρηση που εκδίδει πλαστά τιμολόγια, δελτία αποστολής κ.τ.λ. επί δεκαετίες, να μην είναι καταγεγραμμένη ως φορολογούμενη. Οπως επίσης δεν νοείται ελεύθερος επαγγελματίας να υποβάλλει δήλωση φορολογίας εισοδήματος κάθε χρόνο, επί σειρά ετών, αλλά να μην υποβάλλει δήλωση χαρτοσήμου που αντιστοιχεί στα εισοδήματα αυτά. Εάν οι υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών δεν μπορούν να συλλάβουν τη φοροδιαφυγή της απλής αυτής μορφής, τότε είναι φανερό ότι δεν υπάρχει καμιά ελπίδα για περιορισμό της φοροδιαφυγής.

δ) Επίσης, είναι απαράδεκτο η ΥΠΕΔΑ να μην διαθέτει αυτοκίνητα και στολές για να μπορεί να ελέγχει τη διακίνηση των εμπορευμάτων. Σήμερα οι υπάλληλοι αυτοί περιμένουν στους φωτεινούς σηματοδότες και εάν κάποιο επαγγελματικό αυτοκίνητο σταματήσει στο σηματοδότη του κάνουν έλεγχο.

Παράλληλα, επειδή είναι με πολιτική περιβολή, τα Ι.Χ. επιβατικά αυτοκίνητα (με τα οποία βιοτεχνίες και καταστήματα διακινούν εμπορεύματα) δεν έχουν υποχρέωση να σταματήσουν και να δεχθούν έλεγχο.

ε) Η βελτίωση των υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών δεν αρκεί. Θα πρέπει όλη η δημόσια διοίκηση να εργάζεται παραγωγικά και αποτελεσματικά. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι εντολές των δημόσιων ταμείων προς τα αστυνομικά τμήματα, για την προσαγωγή οφειλετών του δημοσίου, εκτελείται με μεγάλη καθυστέρηση (έως ένα χρόνο) και πάντοτε απρόθυμα.

στ) Η συνεργασία μεταξύ Υπουργείου Οικονομικών και ασφαλιστικών ταμείων είναι σήμερα ανύπαρκτη, ενώ η ανάγκη για στενή συνεργασία είναι προφανής. Σε πρόσφατη προσπάθεια που είχε γίνει με πρωτοβουλία του Υπουργού Οικονομικών, τόσο οι αρμόδιες υπηρεσίες του ΙΚΑ όσο και του Υπουργείου δεν έδειξαν ενδιαφέρον. Ανάλογη συνεργασία πρέπει να υπάρχει μεταξύ Υπουργείου Οικονομικών και Υπουργείου Γεωργίας, Αγρότικης Τράπεζας, Υπουργείου Συγκοινωνιών, κ.λ.π.

Συμπερασματικά θα μπορούσε να πει κανείς ότι μόνο με τη λήψη στοιχειωδών μέτρων οργάνωσης του Υπουργείου Οικονομικών θα έχουμε βελτιωμένα αποτελέσματα.

ζ) Ένα άλλο μέτρο αρκετά σημαντικό για την πρόληψη της φοροδιαφυγής είναι η αύξηση στα πρόστιμα και στις ποινές, πράγμα φαινομενικά εύκολο, απαιτεί όμως μεγάλη προσοχή. Καταρχήν, υπάρχει το θέμα της επιλογής του είδους των

ποινών. Για τους αποδεδειγμένα παραβάτες θα πρέπει να επιλεγούν και να εφαρμόζονται ποινές που πραγματικά θα είναι άμεσες, χωρίς όμως να δημιουργούν κοινωνικές αντιδράσεις. Ετσι, π.χ. το κλείσιμο της επιχείρησης ίσως είναι προτιμότερο από την ποινή της φυλάκισης.

Το δεύτερο σημαντικό σημείο είναι η διάκριση μεταξύ της φοροδιαφυγής που προέκυψε από λάθος και η οποία είναι εύκολο να ανιχνευτεί (π.χ. με μια απλή άθροιση) από τη φοροδιαφυγή που γίνεται με σύστημα (π.χ. διπλά βιβλία, πλαστά τιμολόγια κ.λ.π.). Νομίζουμε ότι οι ποινές στη μια περίπτωση θα πρέπει να διαφέρουν ριζικά από την άλλη. Επίσης, οι ποινές σε περίπτωση υπότροπων φοροφυγάδων θα πρέπει να είναι μεγάλες.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι και η στάση του κοινωνικού συνόλου προς το φοροφυγάδα έχει σημασία. Θα πρέπει με κάθε τρόπο να περάσει το μήνυμα ότι η φοροδιαφυγή συνιστά οπωσδήποτε αντικοινωνική συμπεριφορά.

η) Μεγάλη σημασία έχει, ιδιαίτερα στη φορολογία εισοδήματος, το ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης και ιδιαίτερα ο οριακός φορολογικός συντελεστής. Όσο πιο μεγάλη είναι η φορολογική επιβάρυνση, τόσο πιο ουσιαστικό είναι το κίνητρο για φοροδιαφυγή. Από την πλευρά αυτή, το σημερινό σύστημα φορολογίας εισοδήματος με την εξαιρετικά υψηλή προοδευτικότητα για υψηλά εισοδήματα αποτελεί θερμοκήπιο φοροδιαφυγής. Είναι ενδεικτικό ότι από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, οπότε η φορολογία εισοδήματος έγινε υψηλή, άρχισε να πραγματοποιείται φοροδιαφυγή και από τους

μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα, σε συνεργασία βέβαια με τις επιχειρήσεις στις οποίες απασχολούνται.

Η ραγδαία αύξηση της φοροδιαφυγής οφείλεται επίσης και στο εξαιρετικά πολύπλοκο φορολογικό σύστημα της χώρας μας. Ο σε βαθμός φορολογικός έλεγχος είναι εξαιρετικά δύσκολος, οι αμφισβητήσεις είναι ο κανόνας και η διοχέτευση σωστών πληροφοριών προς τους φορολογούμενους είναι σχεδόν αδύνατη. Επιβάλλεται λοιπόν η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος, με την κατάργηση πλήθους μικρών φόρων και η συγκέντρωση της προσοχής των εφοριακών υπαλλήλων στις μεγάλες κατηγορίες φόρων.

Το σημαντικότερο όμως είναι να θεσπιστούν τέτοιοι φόροι που να καθιστούν τη φοροδιαφυγή αντικειμενικά αδύνατη ή πολύ μικρή. Ένας τρόπος είναι το φορολογικό σύστημα να φέρνει τους δύο συναλλασσόμενους αντιμέτωπους και όχι να τους επιβάλλει την από κοινού φοροδιαφυγή.

Τέτοιες ρυθμίσεις πάντως προϋποθέτουν τη ριζική ανανόρφωση του σημερινού φορολογικού συστήματος.

Πέρα από αυτά, μία μείωση τόσο των μέσων όσο και των οριακών φορολογικών συντελεστών, σε συνδιασμό με μια μείωση της προσδευτικότητας του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, θα πρέπει να συντελέσει σημαντικά στη μείωση της φοροδιαφυγής.

Εκτός από το ίδιο το φορολογικό σύστημα και η εφαρμοζομενή σήμερα τεχνική βεβαίωσης και είσπραξης των φόρων, των ελέγχων κ.λ.π. αποτελεί προσφορο έδαφος για φοροδιαφυ-

γή. Αξίζει να σημειωθεί ότι η απλή καθυστέρηση πληρωμής των φόρων, κάτι πολύ σύνηθες στην Ελλάδα, αποτελεί φοροδιαφυγή. Γι' αυτό μια προσπάθεια για περιορισμό της φοροδιαφυγής θα πρέπει να δώσει μεγάλη σημασία και στον τομέα αυτό.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι πρέπει να καταργηθεί η τακτική του συμβιβασμού. Έτσι ο φορολογούμενος θα φέρει αμέραια την ευθύνη για το ύψος του εισοδήματος που δηλώνει και αυτό θα τον κάνει περισσότερο προσεκτικό. Εάν από το φορολογικό έλεγχο αποδειχθεί ότι το δηλούμενο εισόδημα δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, τότε θα επιβάλλονται αμέσως κυρώσεις που η σημασία τους θα είναι προοδευτικά ανάλογη με την απόκλιση που διαπιστώθηκε.

Ένα άλλο σημαντικό βήμα για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής είναι η βελτίωση των σχέσεων του φορολογούμενου με το κράτος, και ιδιαίτερα με το Υπουργείο Οικονομικών. Γενικά το Υπουργείο Οικονομικών θα πρέπει να πείσει τους φορολογούμενους ότι ενδιαφέρεται πολύ περισσότερο για τη δίκαιη κατανομή του φορολογικού βάρους παρά για την είσπραξη εσόδων - θέση που επιβάλλεται και από το Σύνταγμα του 1975.

Μία σημαντική ρύθμιση που δεν έχει τύχει ιδιαίτερης προσοχής στην Ελλάδα είναι η γενίκευση της χρήσης επιταγών. Σε χώρες που οι επιταγές αποτελούν το κυριότερο μέσω πληρωμής έχει προκύψει ότι η φοροδιαφυγή συγκεντρώνεται στις ομάδες που δεν συναλλάσσονται με επιταγές. Παρατηρήθηκε επίσης ότι οι ίδιες ομάδες αποφεύγουν κατα το

δυνατό να δέχονται επιταγές από τους πελάτες τους για φορολογικούς λόγους. Απαραίτητη βέβαια προϋπόθεση είναι να έχουν οι φορολογικές αρχές πρόσβαση στα στοιχεία των τραπεζών. Η χρήση επιταγών θα βοηθήσει σημαντικά και την αύξηση της παραγωγικότητας.

Σε τελικά ανάλυση θα μπορούσαμε να πούμε, ότι βλέποντας χρόνια τώρα τη συμπεριφορά αυτή του φορολογούμενου πολίτη, θα καταλύγαμε στο συμπέρασμα ότι το πρόβλημα της φοροδιαφυγής είναι αποτέλεσμα της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Όσο πιέζεται ο πολίτης και όσο ασφυκτικά αστυνομεύεται η οικονομική του ζωή και δραστηριότητα, τόσο αντιδρά και δυσκολεύει το έργο του Κράτους σ' αυτό το τομέα.

Κάποτε πρέπει να πειστεί το Κράτος ότι οι πολιτικοί αγώνες του χθες για Δημοκρατία με σύνθημα το 114 άρθρο του τότε Συντάγματος, που πέτυχαν, μπορεί και σήμερα να αποφέρει καλύτερα αποτελέσματα με το ίδιο σύνθημα, από μέρους των φορολογούμενων, για δικαιότερη φορολογία. Ο πολίτης - φορολογούμενος μπορεί να γίνει ειλικρινής όταν του φερόμαστε δίκαια και με μέτρο, χωρίς ακρότητες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ, ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ / ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ / ΑΘΗΝΑ 1993
- - ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΙΧ. ΣΕΛΛΑΣ / ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ / ΑΘΗΝΑ 1989
- - Ο ΦΟΡΟΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ / ΑΘΗΝΑ
- - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ II
ΣΑΠΡΙΚΗ - ΜΑΡΤΙΝΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
- - ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ : ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΜΑΤΙΑ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ ΣΧΕΣΗΣ
ΜΑΝΕΣΗΣ Β. / ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗ / ΑΘΗΝΑ 1990
- - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΥΧΟΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1995
- - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΥΧΟΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1995
- - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1995
- - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1996
- - ΔΕΛΤΙΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ / ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1994 /105
- - ΔΕΛΤΙΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ / ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1994 /1049
- - ΔΕΛΤΙΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ / ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1994/1071

- - ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ & ΜΗΧΑΝΟΓΡΑΦΙΣΗ / Φ 94 30
- - ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ & ΜΗΧΑΝΟΓΡΑΦΙΣΗ / Φ 94 39
- - ΛΟΓΙΣΤΗΣ ΤΕΥΧΟΣ 454 / ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1992
- - ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΤΟ ΒΗΜΑ» / 30 ΜΑΡΤΙΟΥ 1997
- - ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΤΟ ΒΗΜΑ» / 9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1997
- - Ν. 2214/94 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ
ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΦΕΚ 75 Α' / 11-5-94